

ERILAISET JA SAMANLAISET
NUORISOBAROMETRI 2005

TERHI-ANNA WILSKA (TOIM.)

OPETUSMINISTERIÖ
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
NUORISOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

ESIPUHE

Nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut nuorten asenteita ja arvoja selvittäviä nuoriso-barometreja vuodesta 1994 lähtien. Vuodesta 2004 alkaen barometri on tehty yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Kyselyn pysyvinä perusteemoina ovat työ ja koulutus. Tulokset osoittavat, että koulutus, työ ja sitoutuminen työpaikkaan ovat nuorille yhä tärkeitä, ja esimerkiksi peruskouluun nuoret suhtautuvat yhä myönteisemmin. Perusteemojen lisäksi barometreissa on tutkittu vuosittain vaihtuvia erikoisteemoja. Viime vuonna pääteema oli yrittäjäyys. Tämän vuoden barometrissa painottuvat erilaisuus ja erottautuminen. Erottautumisen aiheita ovat kulutus, nuorten elämäntavoitteet ja ulkonäön kysymykset. Erilaisuutta eritellään maahanmuuttaja- sekä monikulttuurisuuskysymysten kautta. Jos kärjekkäästi ilmaisee, tulosten perusteella pääsee luotaamaan suomalaisnuorten rasistisuutta tai ei-rasistisuutta.

Rakenteellisesti barometri jakautuu kahteen osaan: tilastokatsaukseen ja artikkeliosioon. Tilastokatsaus on yleisluontoinen ja siinä esitellään barometrin aineistoa tarkastelemalla vastausten jakaumia. Artikkeliosion neljässä asiantuntija-artikkelissa analysoidaan barometrin haastatteluaineistoa erikoisteemojen näkökulmista ja paneudutaan valittuihin aiheisiin syvällisemmin.

Aikaisempina vuosina barometrin otoksen ovat muodostaneet 15–29-vuotiaat suomenkieliset nuoret. Kattavamman informaation saamiseksi vuoden 2005 barometria varten tutkittiin myös ruotsinkielisten nuorten arvoja ja asenteita. Ruotsinkielisistä nuorista koottu 400 henkilön yliotos mahdollistaa myös pelkästään ruotsinkielisten nuorten asenteiden tutkimisen.

Nuorisobarometreja tehdään jatkossakin säännöllisesti. Ajatuksena on, että tulevaisuudessa barometrit ovat teemabarometreja, joissa kulloisenkin teeman lisäksi haetaan vertailutietoa aiemmin käsitellyistä aiheista. Näin saadaan hyvä kuva nuorten arvoissa ja asenteissa tahtuneista muutoksista ja pystytään tutkimaan nuorten käsityksiä myös ajankohtaisista teemoista. Ensi vuoden nuorisobarometri tulee seurakuntavaalien tiimoilta käsittelemään nuorten asenteita uskontoa kohtaan.

Helsingissä 22.9.2005

Tarmo Manninen
Pääsihteeri
Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta

Tommi Hoikkala
Tutkimusjohtaja
Nuorisotutkimusverkosto

Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 31
Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 59
© Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura ja tekijät

Kansi: Eeva Haartio
Ulkoasun suunnittelu: Vesa Pesonen
Taitto: Eeva Haartio

ISBN: 952-442-015-X (nid.)
ISBN: 952-485-016-8 (pdf)
ISSN: 1455-268X

Yliopistopaino, Helsinki 2005

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	6	Erilaisten järjestys	104
Sami Myllyniemi:		Vertailua maahanmuuttaja-aineistoon	105
NUORISOBAROMETRI 2005	12	Vastauksia ja kysymyksiä – solidaarisuutta, suvaitsevaisuutta vai provosoitumista?	108
Taustamuuttajat	12		
Työelämä	16		
Kulutus	25		
Peruskoulu	34		
Tyytyväisyys elämään	45		
Tulevaisuus	49		
Vastaajat taustamuuttujittain	62		
Terhi-Anna Wilska:		Helena Blomberg:	
NUORET KULUTTAJAT – SAMANLAISIA VAI ERILAISIA?	66	LIKA SOM BÄR – ELLER EN FINLANDSSVENSK SYN PÅ FRÅGOR OM ETNISK MÅNGFALD OCH ARBETE?	111
Erilaiset resurssit – erilaiset rahalähteet	67	Finlandssvenskarna som minoritet	112
Samanlaiset ja erilaiset kulutustyylit	70	En avvikande syn på etnisk mångfald och arbete?	114
Tavaroiden ostaminen – samanlaisia ja erilaisia kulutuspäätöksiä	74	Om att undersöka finlandssvenska ungdomar	114
Lopuksi	78	Finlandssvenska ungdomars synsätt: arbetscentrering och kulturell tolerans	115
Maarit Valtari:		Lika som bär? – Om attitydskillnader mellan svensk- och finskspråkiga unga	117
ULKONÄON MERKITYS, ELÄMÄN TAVOITTEET JA NIIDEN YHTEYDET KULUTUKSEEN	82	Ett finlandssvensk synsätt?	119
Mikä nuoria yhdistää ja mikä erottaa?	82	Slutsatser	124
Mikä ulkonäkö on ja mitä se merkitsee?	82		
Kaikella on aikansa ja paikkansa	83		
Ulkonäön tärkeys	84		
Hyvännäköisenä pitämisen tärkeys	89		
Nuorten elämäntavoitteet	89		
Ulkonäön ja hyvännäköisyyden merkitys ja niiden vaikutukset	92		
Ulkonäön ja elämäntavoitteiden yhteydet kulutukseen	92		
Elämäntavoitteet ja kulutus	94		
Yhteenvetoa, tulkintaa ja arviointia	94		
Päivi Harinen:		HAASTATTELULOMAKE	128
NUORET MONIKANSALLISTUVASSA JA -KULTTUURISTUVASSA YHTEISKUNNASSA	98	KIRJOITTAJAT	133
Nuorten asennoituminen yhteiskunnan ja oman arjen monikulttuuristumiseen	99	TIIVISTELMÄT	134
Yhdessä vai erillään – meillä vai teillä?	101		

JOHDANTO

TERHI-ANNA WILSKA

Vuoden 2005 nuorisobarometrin pääteemoja ovat erilaisuus ja erottautuminen. Erottautumiseen – tai vaihtoehtoisesti massaan sulautumiseen – liittyviä tutkimusaiheita ovat kulutus, elämäntavoitteet sekä ulkonäön merkitys. Erottautumisen ja näyttäytymisen tarve liittyy viime aikoina paljon keskusteltuun yhteiskunnan yksilöllistymiskehitykseen, arvojen kovenemiseen sekä suoritusten ja ulkoisten ominaisuuksien korostumiseen kilpailuyhteiskunnassa. Esimerkiksi vuoden 2004 nuorisobarometri antoi viitteitä erityisesti nuorten lisääntyneestä päämäärätietoisuudesta ja ”oman onnensa seppä”-asenteista. Erilaisuutta tutkitaan tämän vuoden barometrissa kartoittamalla nuorten asenteita maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta kohtaan sekä ottamalla ruotsinkieliset nuoret mukaan otokseen. Pääteemojen lisäksi nuorisobarometrissa mitataan edellisten vuosien tapaan muun muassa nuorten suhtautumista työhön ja koulutukseen, nuorten elämässään tärkeinä pitämiä asioita sekä heidän tyytyväisyyttään elämäänsä.

Nuorisoasian neuvottelukunnan Nuoran TNS-Gallupilla teettämässä tutkimuksessa haastateltiin puhelimitse 1 900 suomenkielistä ja 100 ruotsinkielistä nuorta. Lisäksi tehtiin vielä 400 ruotsinkieliselle nuorelle erilliset haastattelut, jotta ruotsinkielisiä saatiin riittävän suuri otos. Viimeksi mainittuja haastatteluja käytetään ruotsinkielisiä nuoria käsittelevässä artikkelissa. Nuorisobarometrin tuloksia verra-

taan soveltuvin osin myös muihin kyselytutkimuksiin (mm. Tilastokeskuksen maahanmuuttajatutkimukseen, Suomi 2004 -tutkimukseen, Naisten ulkonäkötyytyväisyys -tutkimukseen). Tämä julkaisu rakentuu tilastokatsauksesta ja neljästä temaattisesta artikkelista, jotka käsittelevät kulutusta, ulkonäköä ja elämäntavoitteita, asenteita maahanmuuttajia kohtaan sekä ruotsinkielisten asenteita työtä, koulutusta ja monikulttuurisuutta kohtaan.

Sami Myllyniemen kirjoittamassa tilasto-osuudessa annetaan yleiskatsaus kaikista aihealueista, ja sitä seuraavien artikkelien kirjoittajat syventävät kuvaa omista aihepiireistään. Tilastokatsauksen työelämää käsittelevästä osiosta käy ilmi, että nuoret pitävät työtä yhä tärkeämpänä osana elämää. Myös halu sitoutua kunnolla johonkin työpaikkaan tai yritykseen on entistä yleisempää. Toisaalta jopa kaksi vastaajaa kolmesta on sitä mieltä, että työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun. Työelämää pitävät liian kuluttavana varsinkin naiset, vanhemmat ikäryhmät, korkeasti koulutetut, pääkaupunkiseudulla ja kaupungissa asuvat sekä ne, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa heikoksi. Nuorten tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseensa on kääntynyt lievään laskuun. Heikoimman arvosanan taloudelliselle tilanteelleen antavat naiset, hieman yli 20-vuotiaiden ikäryhmä sekä luonnollisesti työttömät ja osa-aikaisissa työsuhteissa olevat nuoret. Kaksi vastaajaa kolmesta uskoo kuitenkin taloudellisen tilanteensa parantuvan lähivuosien aikana. Selvästi tärkein lähde henkilökohtaiseen kulutukseen on varsinkin nuorilla miehillä säännöllinen palkkatyö. Nuorten vanhemmiltaan saama taloudellinen tuki on myös merkittävää. Vanhempien tuki painottuu ennen kaikkea rahaan ja välttämättömyyshyödykkeisiin.

Nuorisobarometrissa nuoria pyydettiin myös arvioimaan peruskoulua kouluarvosanalla neljästä kymmeneen. Peruskouluun ollaan

verrattain tyytyväisiä, ja varsinkin peruskoulua ja lukiota käyvät nuoret naiset antavat sille hyviä arvosanoja. Aiempien nuorisobarometrien tuloksiin verrattuna suhtautuminen peruskouluun on yhä myönteisempää. Mielenkiintoisia muutoksia on havaittavissa myös siinä, mitä asioita nuoret pitävät tärkeinä. Merkittävin yksittäinen ero edellisen nuorisobarometrin tuloksiin verrattuna on, että sukupuolten välinen tasa-arvo on sekä naisille että miehille selvästi tärkeämpää kuin ennen. Huomionarvoinen havainto on sekin, että nuoret naiset pitävät kautta linjan kaikkia kysytyjä asioita tärkeimpinä kuin miehet. Erot ovat suurimmillaan suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä. Nuorten tyytyväisyydessä elämäänsä ei ole suurta eroa aikaisempaan verrattuna. Tyytyväisyys näyttää olevan yhteydessä vakinaiseen työpaikkaan ja taloudelliseen tilanteeseen. Myös eri perhemuodoissa elävien nuorten erot tyytyväisyydessä elämään ovat huomattavia. Tyytymättömimpiä ovat yksinhuoltajat ja yksin asuvat, tyytyväisimpiä puolestaan avio- tai avoliitossa elävät, ja varsinkin ne, joilla on lapsia. Nuorten vastaukset kysymykseen siitä, mitä he haluaisivat saavuttaa 35 ikävuoteen mennessä, kertovat osin samasta asiasta; pysyvä työsuhte on tärkeysjärjestyksen kärkipäässä, mutta myös läheiset ystävät, oma perhe ja lapset kuuluvat nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

Terhi-Anna Wilskan artikkelissa tarkastellaan nuorten kulutusresursseja ja niiden eroja, nuorten erilaisia kulutustyyplejä ja niihin vaikuttavia tekijöitä sekä nuorten ostamien tuotteiden tärkeimpiä ostopäätökseen vaikuttavia ominaisuuksia. Artikkelissa pohditaan erityisesti elämänvaiheen ja sosiaalisen ja taloudellisen aseman merkitystä nuorille. Tulosten mukaan kaikille suomalaisille kuluttajille tyypillinen oman kulutuksen vähättely ja tarve antaa itsestä kuva ratiionaalisena kuluttajana näkyy myös nuorten kulutusasenteissa. Samoin hyvän laadun ja kestäväyyden arvostaminen on nuorille(kin)

tyypillistä kulutus päätöksiä tehtäessä. Erilaiset elämänvaiheet määrittävät yllättävänkin selkeästi nuorten kulutustyyplejä. Perheelliset kuluttavat kotiin ja lapsenhoitoon, työelämässä olevat sinkkumiehet yöelämään ja päihteisiin, kaupunkilaiset sinkkunaiset ulkonäköön, vanhempien luona asuvat pojat teknologiaan ja korkeakouluopiskelijat opintoihin ja harrastuksiin. Perhesuhteet, asumismuoto sekä koulutus ja työmarkkina-asema ovat siis selvästi tärkeimmät kulutustapoja selittävät tekijät. Myös sukupuoli erottelee selkeästi kulutusta, sillä valtaosa kulutustyyleistä voidaan selittää tyypillisesti miehille tai naisille ominaisiksi. Melko paljon vaikutusta on myös asuinpaikalla. Erityisesti pääkaupunkiseudun nuoret erottuvat kuluttajina muista nuorista. Sen sijaan ikä itsessään on vähemmän tärkeä kulutustapojen määrittäjä kuin elämänvaihe.

Mielenkiintoista tuloksissa on vanhempien taloudellisen tuen suuri rooli sekä vanhempien koulutustaustan vaikutus kulutusresursseihin ja -valintoihin sekä myös taloudelliseen tyytyväisyyteen. Kulutus- ja elämäntyylyt eivät määräydy individualistisesti, vaan niitä säätelevät monenlaiset sosiaaliset ja kulttuuriset reunaehdot. Suomalaiset nuoret eivät myöskään tämän tutkimuksen – kuten eivät aiempienkaan – valossa vaikuta olevan yhtä brändi- ja tyyli-tietoisia kuin mitä aiheita käsittelevät kansainväliset tutkimukset antaisivat ymmärtää. Toki nuorten kulutus eroaa vanhempien sukupolvien kulutuksesta. Esimerkiksi palvelujen käyttöön suhtaudutaan hyväksyvämmiin, estetiikan rooli on suurempi ja kansainvälisiä trendejä seurataan tarkemmin. Tuotteiden kotimaisuus ei puolestaan ole nuorille yhtä tärkeää kuin vanhemmille ikäryhmille. Kulutus tuottaa nuorille myös vähemmän syyllisyyttä tai epävarmuutta kuin keski-ikäisille tai sitä vanhemmille. Mitään tuhlareita nuoret eivät kuitenkaan ole, sillä työelämän epävarmuus ja kilpailuhenkisyys, opiskelutahdin tiukkeneminen sekä lapsiperheiden huonontunut sosiaaliturva pakot-

tavat nuoret kuluttamaan melko rationaalisesti sekä suunnittelemaan talouttaan nuoresta pitäen.

Maarit Valtarin artikkelissa tutkitaan ulkonäön merkitystä nuorille, heidän elämäntavoitteitaan sekä niiden yhteyksiä koulutukseen. Artikkelin pääpaino on siinä, kuinka tärkeäksi nuoret kokevat oman ulkonäkönsä sekä siinä, kuinka tärkeäksi he kokevat sen, että ovat 35-vuotiaana hyvännäköisiä. Taustatekijöistä oman ulkonäön koettua merkitystä selittävät parhaiten ikä, sukupuoli, äidinkieli ja vanhemmuus. Nuorimmille ulkonäkö merkitsee eniten, naisille enemmän kuin miehille, suomenkielisille enemmän kuin ruotsinkielisille ja lapsettomille enemmän kuin perheellisille. Alle 20-vuotiaiden keskuudessa ulkonäkö merkitsee tytöille ja pojille yhtä paljon, mikä on melko yllättävää. Yllättävä tulos on myös se, että nuorille miehille hyvännäköisyys 35-vuotiaana on tärkeämpää kuin nuorille naisille. Valtari nostaa artikkelissaan esille mahdollisuuden, että uudenlaiset, sukupuolia tasa-arvoisemmin kohtelevat sosiokulttuuriset ja evolutionistiset voimat ovat alkaneet vaikuttaa nuoriin miehiin. Tulokset osoittivat, etteivät nuoret miehet – ainakaan enää – ole ”vapaita” suhtautumisessa omaan ulkonäköönsä ja sen koettuun merkitykseen. Yllättävää on myös se, että ruotsinkielisille on huomattavasti tärkeämpää olla hyvännäköinen 35-vuotiaana kuin suomenkielisille.

Nuorten elämäntavoitteet Valtari jakaa analyyseissaan kolmeen ryhmään: ”statusta”, ”keskiluokkaisuutta” ja ”elämyksiä” elämäntavoitteinaan pitäviin. Ulkonäön merkitys ja elämäntavoitteet ovat selkeästi yhteydessä toisiinsa sekä myös kulutustyyliin. Nuoret, joille ulkonäön merkitys on tärkeä, arvioivat kuluttavansa ikäistään keskivertokuluttajaa merkittävästi enemmän. Niin ikään he mieltävät itsensä pikemmin trendien edelläkävijöiksi kuin perässähihtäjiksi ja – ehkä hieman ristiriitaisesti – ennemminkin massan mukana menijöiksi kuin oman tien kulkijoiksi. Statusta

elämäntavoitteenaan pitävät kuluttavat muun muassa vaatteisiin ja juhlimiseen, keskiluokkaisuutta tavoittelevat lasten- ja kodinhoitoon ja sisustukseen sekä elämyksiä tavoittelevat esimerkiksi opiskeluun ja matkustamiseen. Valtarin mukaan sekä ulkonäön keskeinen asema että elämäntavoitteiden, ulkonäön ja kulutuksen tärkeä rooli kuvastavat tämän päivän suoritus- ja kilpailuyhteiskunnan arvoja, jotka todennäköisesti nostavat ulkonäön aina vain tärkeämpään asemaan nuorten elämässä sekä koskettavat aiempaa laajemmin eri elämänareenoita.

Päivi Harisen artikkelissa tarkastelun kohteena ovat nuorten asenteet maahanmuuttajia, monikulttuurisuutta ja yhteiskunnan sekä oman arkiympäristön kansainvälistymistä kohtaan. Nuorisobarometrissa näitä asioita mitattiin aiheita käsittelevin asenneväittämin, esimerkiksi kysymällä, ovatko nuoret valmiita arkiseen yhteiseloön erilaisia kulttuureita edustavien ihmisten kanssa. Lisäksi aineistoa koottaessa kartoitettiin nuorten ystävyyssuhteita ja yhteistä harrastustoimintaa maahanmuuttajanuorten kanssa. Artikkelissa käsitellään myös nuorisobarometrin kanssa samoihin aikoihin maahanmuuttajataustaisilta nuorilta kerättyä kyselyaineistoa ja tarkastellaan aineistojen välisiä eroja. Harisen mukaan suhtautuminen suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymiseen on ollut ristiriitaista. 1990-luvulla alkanut suhteellisen voimakas kasvu Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajien määrässä on herättänyt vastustusta, mutta toisaalta synnyttänyt yhteiskunnallista keskustelua kulttuurisen suvaitsevaisuuden tärkeydestä, kansainvälistymisen välttämättömydestä ja erilaisuuden tuomasta kulttuurisesta rikkaudesta. Vaikka kansainvälisyyttä pidetään yhtenä aikamme pyrkimyksenä, monesti suomalaisnuorilla näyttää olevan käsitys, että oven maailmaan tulisi olla heille auki, mutta toiseen suuntaan kulkemista olisi syytä rajoittaa.

Nuorisobarometriaineiston perusteella suomalaiset nuoret suhtautuvat maahanmuuttajiin pääosin myönteisesti. Vastaajat eivät kuitenkaan

ole yksimielisen myönteisiä maahanmuuttajia kohtaan, vaan heidän keskuudestaan erottui kolme suhtautumistapaa: ”monikulttuurisen yhteiselon mahdollisuus”, ”yleiset inhimillisyyttä korostavat arvot” ja ”epäilevä suhtautuminen maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen”. Vertailu maahanmuuttajille tehtyyn kyselyaineistoon osoittaa, että esimerkiksi käsitykset kulttuurisen suvaitsevaisuuden lisääntymisestä ovat suomalaisista nuorista koostuvan vastajaryhmän keskuudessa huomattavasti myönteisempiä kuin monikulttuurisesta taustasta tulevien nuorten keskuudessa. Kulttuuristen perinteiden kunnioittaminen ja kulttuurien välisen yhteistyön merkityksen painottaminen tulevat vahvemmin esiin maahanmuuttajataustaisten nuorten vastauksissa. Vaikka koko aineiston tasolla myönteinen asennoituminen korostuukin, tarkempi erittely osoittaa, että aineisto sisältää myös jyrkkiä monikulttuuristumista vastustavia kannanottoja. Negatiivisesti asennoituvista nuorista voi rakentaa profiilin, johon parhaiten mahtuvat Kainuun tai muun itäisen Suomen maaseudulla asuvat ja toisen asteen ammatillisessa koulussa tai ammattikorkeakoulussa opiskelevat kouluttamattomien vanhempien pojat. Rasismivastaista työtä edelleen suunniteltaessa tämä on varmasti hyvä ottaa huomioon, ja ylitiöpositiivisiin johtopäätöksiin rasmin ja suvaitsemattomuuden nujertumisesta ei vielä ole varaa.

Helena Blombergin artikkelissa analysoidaan ruotsinkielisten nuorten asenteita toisaalta työhön ja toisaalta monikulttuurisuuteen. Ruotsinkielisiä nuoria ei ole omana ryhmänään liiemmin tutkittu, joten eroja suomen- ja ruotsinkielisten välillä on paikoin vaikea selittää ainakaan aiempien tutkimusten valossa. Keskeinen tutkimuskysymys Blombergin artikkelissa on, voidaanko puhua erityisistä suomenruotsalaisista (vähemmistö)asenteista vai ei. Ovatko suomenruotsalaiset oikeastaan perinteisessä mielessä ”vähemmistö”? Artikkelissa tutkitaan ruotsinkielisten asenteita yleisesti, suoritetaan vertailuja ruotsin- ja suomenkielisten välillä, ja

vertaillaan lisäksi eri alueilta tulevien ruotsinkielisten asenteita keskenään. Tulokset osoittavat, että kieliryhmien välillä on johdonmukaisia ja tilastollisesti merkitseviä (joskaan usein ei prosentuaalisesti niinkään huomattavia) eroja usealla eri asennealueella. Ruotsinkieliset uskovat suomenkielisiä vahvemmin koulutuksen ja jatkokoulutuksen voimaan työelämässä, haluavat useammin vaihtaa työpaikkaa ja suunnittelevat useammin työskentelevänsä tulevaisuudessa ulkomailta. Ruotsinkielisten halu sitoutua yhteen työpaikkaan ei ole yhtä suurta kuin suomenkielisten. Kaiken kaikkiaan ruotsinkieliset näyttävät olevan joustavampia työelämässä, mutta myös jossain määrin ”juurettomampia”. Missä määrin tämä selittyy kielen tai kulttuurin avulla, jää osittain spekulointia varten.

Myös monikulttuurisuutta mittaavissa asenteissa on eroavuuksia kieliryhmien välillä. Ruotsinkieliset kokevat suomalaisen yhteiskunnan vähemmän suvaitsevaksi kuin suomenkieliset, samalla he suhtautuvat jonkun verran myönteisemmin monikulttuurisuuteen. Ruotsinkielisillä nuorilla on myös henkilökohtaisella tasolla huomattavasti useammin kanssakäymistä maahanmuuttajien kanssa, mikä on mielenkiintoinen tulos. On vaikea sanoa, johtuuko tulos siitä, että maahanmuuttajien asuttamilla seuduilla asuu suhteellisesti enemmän ruotsinkielisiä, vai siitä, että vähemmistön edustajina ruotsinkieliset olisivat avoimempia uusille vaikutteille? Tosin ruotsinkielisten nuorten keskuudessa on löydettävissä myös nuoria, joilla on erittäin negatiivinen kuva maahanmuuttajanuorista, joskin tämä ryhmä on varsin pieni. Kuitenkin suomenruotsalaiset näyttävät yleisesti ottaen melko homogeenisenä ryhmänä; tosin eri alueiden erilaiset perinteet heijastuvat tiettyssä määrin myös nuorten asenteisiin.

Kaiken kaikkiaan nuorisobarometrin tuloksista käy ilmi niin ennalta arvattavia kuin yllättäviä tai vähemmän tutkittuja tuloksiakin. Kuluttajina nuorten erottautumisen halu vaihtelee suuresti taustaosuhteiden

mukaan. Vaikka erottautumisen ja tyylyttelyn halua olisikin, keskivertonuorella ei ole siihen aina resursseja. Toisaalta taas elämänvaihe, asuinpaikka ja sosiaaliset taustatekijät luovat suuriakin eroja nuorten välillä tässä suhteessa, ja aineistosta voi löytää hyvinkin yksilöityneitä ja ”erilaisia” kulutustyynejä. Kulutustavat ovat selkeässä yhteydessä myös ulkonäön merkitykseen sekä yleisiin elämäntavoitteisiin, mikä nostaa esille kysymyksen nykynuorten identiteetin rakennuspuista – ainakin niistä päälimmäisistä ja pinnallisimmista. Ei kuitenkaan vaikuta vielä siltä, että enempää kulutus kuin ulkonäkökään määrittäisi suomalaisnuorten koko identiteettiä. Toisaalta jokapäiväisen elämän visualisoituminen, kansainvälinen media sekä suoritus- ja näyttäytymispaineinen työ- ja arkielämä lisännevät väistämättä sekä kulutuksen että ulkonäön tärkeyttä nuorille tulevaisuudessa. On nähtävissä merkkejä siitä, että monelle nuorelle ”erottuva” ulkoinen minä ja sen ympärille koottu tavaramaailma ovat yhä tavoitteellisempi projekti.

Erilaisuutta ja monikulttuurisuutta nuoret näyttävät barometrin tulosten mukaan suvaitsevan varsin hyvin, ainakin periaatteessa. Toisaalta, kuten Päivi Harinen toteaa artikkelissaan, suomalaisnuoret haluavat kuitenkin olla itse määrittämässä sitä, mikä on sopiva kansainvälistymisen aste. Ovien meiltä muualle tulee olla auki, mutta meille päin vain raollaan. Merkille pantavaa on myös, että monikulttuurisuutta vastustavista nuorista voidaan luoda selkeä profiili, joka ei viime vuosina ole muuttunut. Myös ruotsinkielisten vastaajien suomenkielisistä eroavat – yleensä avarakatseisemmat – asenteet pakottavat miettimään erilaisuuden merkityksiä ja sen asteita. Mitkä tekijät tuottavat erilaisuutta, mikä on esimerkiksi kielen tai kulttuurin rooli ”erilaisen” identiteetin muokkaamisessa? Vetääkö erilaisuus puoleensa muita erilaisuuksia? Barometrin perusteella suomalaisnuoret hyväksyvät erilaisuuden vain tiettyyn

rajaan asti. Valtakulttuuriin mukautuminen ja mukauttaminen lienee yhä yleisen mielipiteen mukainen ihanne Suomessa, joskin esimerkiksi ruotsinkielisten nuorten vaikeasti määriteltävä asema tekee hankalaksi tulkita, mitä valtakulttuuri oikeastaan edes tarkoittaa.

TILASTO-OSUUS

NUORISOBAROMETRI 2005

SAMI MYLLYNIEMI

Nuorisobarometrin perusjoukkona ovat 15–29-vuotiaat suomen- ja ruotsinkieliset nuoret koko maassa. Iän, sukupuolen, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan kiintiöity otos muodostettiin väestörekisteritiedoista satunnaisotannalla. Tiedonkeruu tapahtui puhelinhaastatteluin, ja otokseen kuuluneille etsittiin sekä mahdolliset lanka- että matkapuhelinnumerot.

Tutkimusta varten haastateltiin 1 900 suomenkielistä ja 100 ruotsinkielistä nuorta maaliskuussa 2005. Ruotsinkielisten nuorten osuus otoksessa on 5,0 %, eli sama kuin heidän osuutensa kaikista Suomen nuorista. Lisäksi 400 ruotsinkieliselle nuorelle tehtiin haastattelut, joita ei otettu otoksen edustavuuden takia mukaan nuorisobarometrin varsinaiseen tilasto-osuuteen. Nämä haastattelut ovat Helena Blombergin aineistona hänen suomen- ja ruotsinkielisiä nuoria käsittelevässä artikkelissaan sivuilla 111–127.

Nuorisobarometrin tilasto-osuudessa tehdään yleiskatsaus kaikista aihealueista, ja sitä seuraavien artikkelien kirjoittajat syventävät kuvaa omista aihepiireistään. Tässä yleiskatsauksessa tulokset esitetään mahdollisimman tiivistetyssä ja selkeässä muodossa, lähinnä tarkastelemalla vastausten jakaumia. Painotus on jakaumien graafisessa esityksessä. Tilastotuloksissa tulokset on esitetty keskiarvojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä, ellei toisin

mainita. ”En osaa sanoa” -vastaukset on poistettu analyyseista lukuun ottamatta kysymystä tulevaisuudensuunnitelmista, jossa niiden osuus on huomattava ja vaikuttaa tulosten tulkintaan.

Yksinkertaisten jakaumien lisäksi nuorten vastauksia tarkastellaan usein erilaisten sosiaalisten taustamuuttujien mukaan. Nuorisobarometrin yleiskatsauksessa tilastollisia testejä ei raportoida tieteellisten julkaisujen tapaan, mutta usein mainitaan kuitenkin, ovatko havaitut erot vastaajaryhmien välillä tilastollisesti merkitseviä. Merkitsevyyksien tutkimisessa on yleensä käytetty t-testiä ja jos verrattavia ryhmiä on ollut useampi kuin kaksi, varianssianalyysejä. Toinen tilasto-osuudessa käytetty menetelmä on vakioiminen. Sillä tarkoitetaan jonkun taustamuuttujan vaikutuksen kontrolloimista. Tällä selvitetään, mitä muuttujien väliselle yhteydelle tapahtuu, kun kolmannen muuttujan osuus on poistettu.

Taustamuuttajat

Yleistä taustamuuttujista

Nuorisobarometrissa käytetyt taustamuuttajat on ikää, sukupuolta, äidinkieltä ja kotikuntaa lukuun ottamatta saatu kysymällä niitä vastaajilta itseltään. Tietoja ei siis ole otettu rekistereistä, vaan käytetyt luokittelut kertovat siitä, kuinka tutkimukseen osallistuneet nuoret itse asian käsittävät. Tulokset esimerkiksi työsuhteen luonteen kohdalla saattavat poiketa toisistaan riippuen siitä, noudatetaanko koko- ja osa-aikatyön rajana tuntimäärää (kuusi tuntia päivässä tai 30 tuntia viikossa) vai vastaajan subjektiivista arviota. Sama ilmiö liittyy muihin taustamuuttujiin, kuten pääasialliseen toimintaan, ammatilliseen koulutukseen tai perhemuotoon. Esimerkiksi nuori, joka sekä käy palkkatyössä että opiskelee, saattaa nimitä pääasialliseksi toiminnakseen kumman hyvänsä. Tätä ei tarvitse pitää virhelähteenä, mutta on muistettava, että taustamuuttuja määräytyy nuoren omasta kokemuksesta käsin.

Tässä yhteydessä esitellään tärkeimpiä taustamuuttujia ja käsitteitä. Teoksen lopussa, sivuilla 62–64, on lisäksi yhteenveto vastaajista taustamuuttujittain.

Nuori

Nuorisobarometrissa nuorella tarkoitetaan 15–29-vuotiaita suomalaisia.

Ikäluokka

Vastaajat on jaettu kolmeen ikäluokkaan: 15–19-vuotiaisiin, 20–24-vuotiaisiin ja 25–29-vuotiaisiin. Samaa ikäjaottelua on käytetty nuorisobarometreissa alusta, eli vuodesta 1994 lähtien.

Kuntatyypit

Nuorisobarometrissa käytetään Tilastokeskuksen luomaa kunnan asutusrakennetta kuvaavaa kuntaryhmäluokitusta, jonka avulla vastaajat on kotikunnan perusteella luokiteltu neljään luokkaan: pääkaupunkiseudulla, kaupunkimaisissa kunnissa, taajaan asutuissa kunnissa ja maaseutumaisissa kunnissa asuviin.

Kuten taulukosta 1 näkyy, maaseutumaisissa kunnissa asuvien nuorten osuus vähenee selvästi yli 20-vuotiaiden ikäryhmiin siirryttäessä. Luonnollinen selitys tälle on muutto työn, opintojen tai perheen perustamisen takia. Suurin osa kaikista suomalaisten muuttoista on kuntien sisäisiä, mutta nuoret, varsinkin 20–24-vuotiaat, muodostavat suurimman ryhmän kuntien välillä muuttajista. Nuorten muuttoliike kohdistuu varsinkin korkeakou-

luokanpaikkoihin, ja opiskelupaikkojen lisäksi nuoret muuttavat kaupunkeihin myös työn perässä. Keskimäärin kotoa muutto tapahtuu miehillä noin 20-vuotiaana, naisilla hieman aiemmin. Taulukosta 1 voi nähdä, että naiset ovat ahkerampia muuttajia kuin miehet, mikä ainakin osittain selittyy sillä, että naiset opiskelevat miehiä yleisemmin. Iän, opiskelun ja kotikunnan yhteyttä kuvaa se, että peruskoulua käyvistä vastaajista 37 % asuu taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa, korkeakouluopiskelijoista 12 %. Peruskoululaisista 15 % puolestaan asuu pääkaupunkiseudulla, korkeakouluopiskelijoista 31 %.

Aineiston 100 ruotsinkielistä nuorta asuvat useammin (24 %) maaseutumaisissa kunnissa kuin suomenkieliset nuoret (16 %). Vastaavasti kaupunkimaisissa kunnissa asuvien ruotsinkielisten osuus on selvästi pienempi (36 %) kuin suomenkielisten (50 %). Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet ruotsinkieliset nuoret ovat Uudenmaan (41 %), Pohjanmaan (36 %) tai Varsinais-Suomen (12 %) maakunnista.

Myös työssä käyvien ja työttömien nuorten osuuksissa on eroja kuntatyypin välillä. Maaseutumaisissa kunnissa työttömien nuorten osuus vastaajista on suurempi (7 %) ja pääkaupunkiseudulla pienempi (2 %) kuin koko aineistossa (5 %). Nämä luvut eivät luonnollisesti tarkoita työttömyysastetta, sillä myös työvoimaan kuulumattomat nuoret on laskettu mukaan. Vastaavasti palkkatyössä käyvien nuorten osuus on maaseutumaisissa kunnissa pienempi (29 %) ja pääkaupunki-

Taulukko 1. Vastaajien kotikuntatyypit. (%)

Ikä, vuotta	Pääkaupunkiseutu		Kaupunkimainen kunta		Taajaan asuttu kunta		Maaseutumainen kunta	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies
15–19	18	16	43	44	18	18	21	22
20–24	19	19	58	53	11	11	12	17
25–29	25	22	48	48	14	16	12	14
Yhteensä	21	19	50	48	15	15	15	18

Taulukko 2.
Vastaajien perhemuodot. (%)

Ikä, vuotta	Asuu vanhempien tai muun huoltajan luona		Asuu yksin (myös soluasunnossa asuvat)		Avio- tai avoliitossa, ei lapsia	On lapsia, (myös yksinhuoltajat)		Muu perhemuoto		
	Nainen	Mies	Nainen	Mies				Nainen	Mies	
15–19	78	86	11	7	7	4	1	1	4	3
20–24	6	20	37	44	38	23	11	8	7	6
24–29	3	4	23	33	38	41	34	21	1	2
Yhteensä	29	36	24	28	28	23	15	10	4	4

Taulukko 3.
Vastaajien pääasiallinen toiminta. (%)

Ikä, vuotta	Palkkatyössä		Yrittäjä		Työtön		Koululainen tai opiskelija		Muuta	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies
15–19	6	8	0	0	1	2	92	86	1	4
20–24	31	42	2	2	7	9	54	42	7	6
24–29	60	74	3	4	5	5	18	15	13	2
Yhteensä	32	41	2	2	4	6	55	47	7	4

seudulla suurempi (44 %) kuin aineistossa keskimäärin (37 %).

Perhemuoto

Barometriin vastanneiden nuorten naisten miesten perhemuodoissa on suuria eroja (ks. taulukko 2). 15–29-vuotiaista naisista selvästi suurempi osa on avio- tai avoliitossa kuin saman ikäisistä miehistä. Myös niiden osuudessa, joilla on lapsia, on selvä ero. Nuoret miehet puolestaan asuvat naisia useammin vanhempiensa luona tai yksin. Ikäryhmittäinen tarkastelu valaisee tilannetta. Naiset muuttavat miehiä varhemmin pois kotoa, menevät nuorempina avio- tai avoliittoon ja saavat myös lapsia nuorempina kuin miehet.

Luokka ”muu perhemuoto” muodostuu lä-

hinnä kimppekämpässä ystävien tai sisarusten kanssa asuvista. Tämä on varsinkin opiskelijoille tyypillinen perhemuoto, samoin kuin yksin tai solussa asuminen. Yli puolet korkeakouluopiskelijoista asuu jommassakummassa näistä perhemuodoista. Ne ovat yleisiä varsinkin pääkaupunkiseudulla ja kaupunkimaisissa kunnissa. Vanhempien luona asumisen malli poikkeaa maaseudun ja suurempien asutuskeskusten välillä. Maaseudun nuoret muuttavat aikaisemmin etupäässä opinto- tai työpaikan perässä. Kaupunkilaisella nämä paikat ovat usein lähellä lapsuudenkotiä, joten pakottavia syitä muuttaa on vähemmän. Nuorisobarometrin avulla ei kuitenkaan päästä kiinni tähän ilmiöön, sillä aineisto ei erottele paikkakunnalle muuttaneita siellä koko ikänsä asuneista.

Taloudellinen tilanne

Vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa taloudellista tilannettaan kouluarvosanalla 4–10. Vastauksista on muodostettu taustamuuttujana käytetty kolmiportainen muuttuja siten, että arvosanat 9–10 on koodattu luokkaan ”hyvä”, arvosanat 7–8 luokkaan ”tydyttävä” ja arvosanat 4–6 luokkaan ”heikko taloudellinen tilanne”.

Pääasiallinen toiminta

Tässä nuorisobarometrissa ei selvitetty vastaajien ammatteja eikä sosioekonomista asemaa. Sen sijaan kysyttiin vastaajan pääasiallista toimintaa, joka esitetään sukupuolittain ja ikäryhmittäin taulukossa 3. Kaikista 15–29-vuotiaista vastaajista reilu puolet on koululaisia tai opiskelijoita ja reilu kolmannes palkkatyössä. Työttömien määrä on suhteutettu kaikkien vastaajien määrään, ei työvoimaan kuuluvien määrään, kuten työttömyysasteessa. Vaihtoehdon ”muu” suurimmat luokat ovat äitiys- tai vanhempainvapaalla olevat (3 %) sekä varus- ja siviilipalvelusmiehet (1 %).

Opiskelupaikka

Yhteensä 60 % naisista ja 53 % miehistä opiskelee parhaillaan jossain oppilaitoksessa tai ammatillisessa koulutuksessa. Näiltä 1130 nuorelta kysyttiin lisäksi, missä he opiskelevat. Taulukos-

sa 4 luokan ”muualla” suurimmat ryhmät ovat avoin yliopisto (2 %), oppisopimuskoulutus (1 %), kansanopisto tms. (1 %) sekä työvoima- tai työllisyyskoulutus (1 %). Naiset ovat muutenkin ahkerampia opiskelijoita, mutta huomiota herättää myös se, että avoimen yliopiston tai kansanopiston opinahjokseen maininneet ovat käytännössä kaikki naisia.

Ylioppilastutkinto

Nuorisobarometriin vastanneista yli 19-vuotiaista naisista 67 % on suorittanut ylioppilastutkinnon, miehistä 49 %. Naisten koulutustaso aineistossa on yleisesti ottaen korkeampi kuin miesten, mutta ylioppilastutkinnon suorittaneet miehet siirtyvät yhtä usein opiskelemaan kuin naisetkin, etenkin korkeammille koulutusasteille. Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelee ylioppilastutkinnon suorittaneista naisista 9 % ja miehistä 5 %, ammattikorkeakoulussa 31 % naisista ja 38 % miehistä, ja yliopistossa 47 % naisista ja 49 % miehistä.

Vanhempien, varsinkin äidin, koulutusasteella on selvä vaikutus ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Kaikista yli 19-vuotiaista barometriin osallistuneista ylioppilaita on 58 %. Niistä nuorista, joiden äidillä ei ole mitään tutkintoa, ainoastaan 39 % on itse ylioppilaita. Jos äidillä on opistoasteen tutkinto, osuus on 69 %, ja niistä, joiden äidillä on korkeakoulututkinto,

Taulukko 4.
Missä opiskelee. (%)

Ikä, vuotta	Peruskoulussa		Lukiassa		Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa		Ammattikorkeakoulussa		Yliopistossa		Muualla	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies
15–19	27	26	44	36	23	32	2	3	2	1	2	1
20–24	0	0	2	2	16	13	35	43	39	37	7	5
24–29	1	0	0	3	8	9	26	35	47	40	18	13
Yhteensä	13	14	22	20	18	22	18	21	23	19	7	4

ylioppilaaksi on kirjoittanut peräti 83 %. Yhteys isän koulutukseen on samansuuntainen, mutta hieman heikompi.

Ammatillinen koulutus

Nuorisobarometrissa kysytty vastaajien ammatillinen koulutus vastaa muuttujana lähinnä koulutusastetta, joka siis ei niinkään määräydy koulutuksen sisällön, vaan ennemmin koulutuksen keston ja tutkinnon tavoitetason mukaan. Ammattikorkeakoulututkinto on (yleensä) alempi korkeakoulututkinto, ja muista kuin ammattikorkeakouluista käytetään tässä yleisnimitystä yliopisto. Tähän luokkaan kuuluvat siis myös esimerkiksi kauppakorkeakoulu ja teknillinen korkeakoulu.

Kuten taulukosta 5 nähdään, ovat nuoret naiset selvästi miehiä koulutetumpia. 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä naisista 18 % ja miehistä 23 % on vailla ammatillista koulutusta. Tähän luokkaan kuuluvat myös pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneet, joilla siis kuitenkin on keskiasteen tutkinto, mutta ei ammatillista tutkintoa. Vertailun vuoksi vuoden 2003 rekisteritietojen (ks. nuorten elinoloindikaattorit, <http://www.nuoret.org>) mukaan 25–29-vuotiaista naisista 11 % ja miehistä 17 % on kokonaan vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Sen lisäksi, että naisilla on suhteellisesti enemmän suoritettuja tutkintoja,

ne ovat myös korkeampia kuin miehillä. Miehet ovat suorittaneet selvästi naisia enemmän toisen asteen ammatillisia tutkintoja, kun taas naiset ovat selvästi enemmistönä korkeakoulututkinnon suorittaneissa.

Vanhempien koulutustasolla on selvä yhteys myös nuorten ammatillisen koulutuksen tasoon. Kaikista aineiston 25–29-vuotiaista, jotka siis ikänsä puolesta tavallisesti ovat jo ehtineet suorittaa ammatilliset tutkintonsa, 16 % on suorittanut yliopistotutkinnon. Niistä 25–29-vuotiaista, joiden jommallakummalla vanhemmista on korkeakoulututkinto 27 % ja niistä, joiden molemmilla vanhemmilla on korkeakoulututkinto, peräti 45 % on suorittanut yliopistotutkinnon. Tässäkin äidin koulutustasolla näyttää olevan isän koulutusta vahvempi vaikutus.

Työelämä

Työttömyys

Haastatelluilta nuorilta kysyttiin heidän pääasiallisesta toiminnastaan pyytämällä heitä valitsemaan sopivin valmiista vaihtoehdoista, kuten palkkatyö, koululainen tai opiskelija, äitiys- tai vanhempainvapaa jne. Osalle nuorista vastaaminen ei selvästikään ole ollut yksiselitteistä, sillä esimerkiksi palkkatyötä pääasiallisena toimintana pitää 3 % lukiolaisista, 8 % toisen asteen

ammattillisissa oppilaitoksissa opiskelevista, 17 % ammattikorkeakoululaisista ja 19 % yliopistoissa opiskelevista. Tämä vastausten tietty tulkinnanvaraisuus täytyy siis ottaa huomioon tulosten luotettavuutta arvioitaessa.

Joka tapauksessa itse ilmoitettu työttömien osuus työvoimaan kuuluvista koko otoksessa on 11 %. Tästä luvusta on poistettu ne vastaajat, jotka eivät kuulu työvoimaan, kuten koululaiset ja vanhempainvapaalla olevat. Vuoden 2004 nuorisobarometrissa vastaava prosentti oli 16. Nuorisotyöttömyys lasketaan kuitenkin 15–24-vuotiaista, ja kun aineistosta tarkastellaan vain tämän ikäisiä, saadaan itse ilmoitetuksi nuorten työttömyysprosentiksi 17. Edellisessä, joulukuussa 2003 kerättyssä nuorisobarometriaineistossa luku oli selvästi suurempi, 21 %. Tilastokeskuksen otantaan perustuvan työvoimatutkimuksen mukaan 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli maaliskuussa 2005 nuorisobarometrin aineistonkeruun aikaan 22,5 %. Kausitasoitettu luku oli 20,2 %. Edellisen barometrin aineistonkeruun aikaan kausivaihtelusta ta-soitettu nuorten työttömyysaste oli 21,7 %, eli trendi on laskeva. Myös työministeriön rekisteripohjaisen tilastoinnin mukaan alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on laskussa. Maaliskuun 2005 lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 28 310, mikä on noin 3 500 vähemmän kuin edellisen vuoden maaliskuussa.

Nuorten naisten ja miesten työttömyysasteissa ei barometriaineistossa ole merkitseviä eroja. Koulutus sen sijaan näyttää olevan tärkeä selittäjä. Jos iän vakioi, on työttömyysaste sitä matalampi, mitä korkeampi on ammatillinen koulutusaste. Tätä havaintoa kuvaa hyvin se, että otoksen 124:stä yliopistotutkinnon suorittaneesta vain yksi ilmoittaa olevansa työttömänä.

Alueelliset erot nuorten työttömyysasteissa ovat huomattavat. Nuorisotyöttömyys on selvästi suurinta Itä-Suomessa, mutta myös Länsi- ja Pohjois-Suomessa se on koko maan keskiarvon yläpuolella. Uudellamaalla nuorten

työttömyysaste sen sijaan on 6 %. Kuntatyyppin mukainen tarkastelu kertoo, että työttömiä nuoria on suhteellisesti eniten maaseutumaisissa kunnissa (28 %). Toisaalta kaupunkimaisissa kunnissa työttömiä on enemmän (18 %) kuin taajaan asutuissa (13 %). Pääkaupunkiseutu on tässäkin tarkastelussa poikkeus työttömyysasteen ollessa vain 6 %.

Määräaikaiset ja vakinaiset työsuhteet

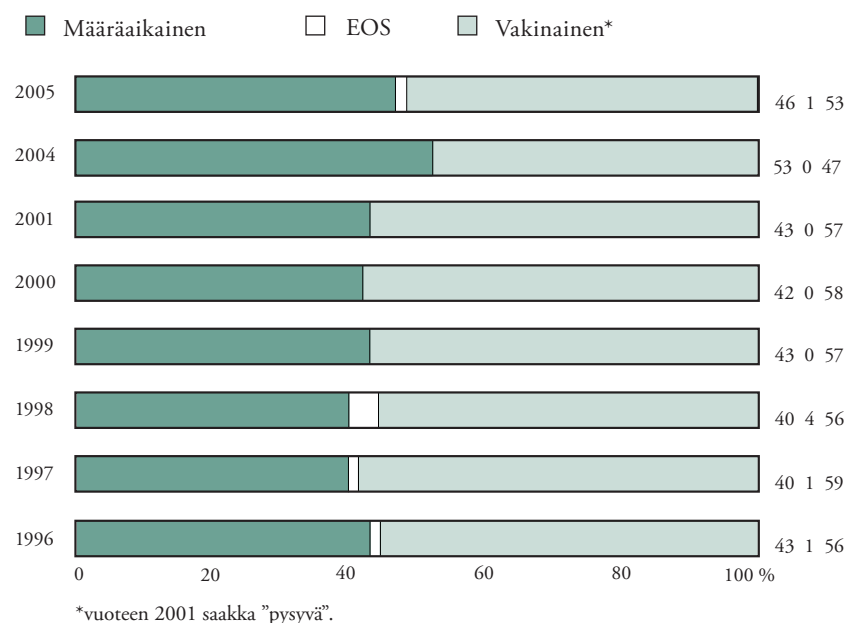
Kuva nuorten työssäkäynnistä tarkentuu, kun työssäkäynnin yleisyyden lisäksi otetaan tarkasteluun työsuhteiden luonne. Nuorisobarometreissa on seurattu nuorten työsuhteissa tapahtuneita muutoksia vuodesta 1996 lähtien. Vuoteen 2001 saakka tilanne pysyi suhteellisen muuttumattomana, mutta sen jälkeen määräaikaiset työsuhteet näyttävät lisääntyneen (ks. kuviot 1a ja 1b). Elokuussa 2001 niiden osuus oli 36 %, maaliskuussa 2005 jo 39 %. Joulukuussa 2003 kerätyn nuorisobarometriaineiston mukaan peräti 43 % nuorista oli määräaikaisissa työsuhteissa, mutta tuloksessa näkynee joululomien vaikutus. Muutenkin nuorisobarometreissa huomioimatta jätetyt kausivaihtelut on pantava merkille, ennen kuin rientää tämän aineiston perusteella vetämään johtopäätöksiä nuorten pätkätöiden yleistymisestä ja työsuhteiden pilkkoutumisesta.

Taulukossa 6 seurataan naisten ja miesten työsuhteiden kehittymistä ikäryhmittäin. Huomataan, että naisten työsuhteet alkavat miehiä useammin määräaikaisten työsuhteiden kautta, eikä sukupuolten välinen ero määräaikaisten töiden osuudessa myöskään vähene ennen 30 ikävuotta. Osaksi ilmiö selittyy naisten pidempään jatkuvalla opiskelulla. 20–24-vuotiaista naisista 54 % on pääasialliselta toiminnaltaan opiskelijoita, miehistä 42 %, 25–29-vuotiaista naisista puolestaan 19 % ja miehistä 15 %. Vastaavasti miehet siirtyvät nuorempina työelämään ja ehtivät siis jo senkin takia todennäköisemmin saada vakinaisen työpaikan. 20–24-vuotiaista naisista 31 % pitää pääasiallisena toimintanaan palkkatyötä, samanikäisistä

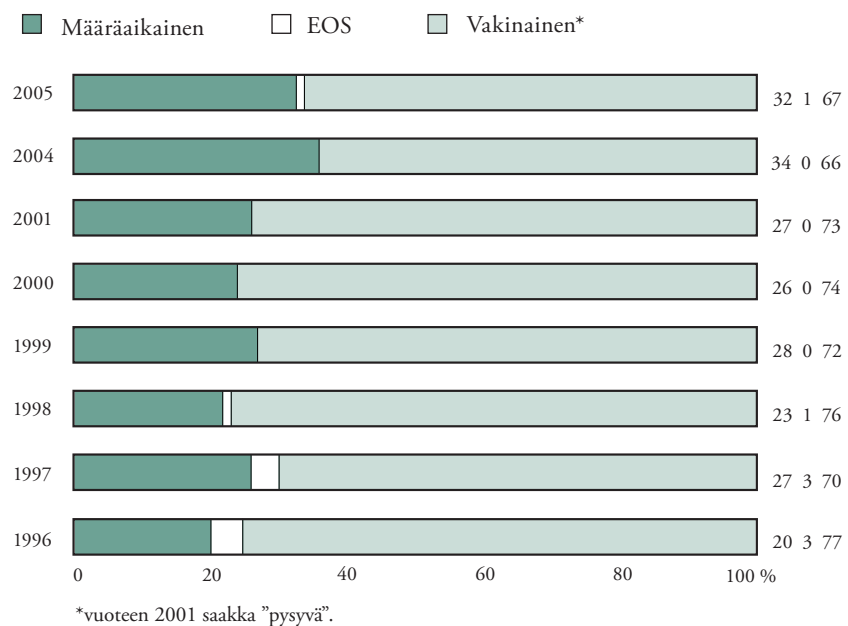
Taulukko 5.
Vastaajien ammatillinen koulutus. (%)

Ikä, vuotta	Ei ammatillista koulutusta		Toisen asteen ammatillinen koulutus		Ammattikorkeakoulu		Yliopisto	
	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies	Nainen	Mies
15–19	91	89	9	11	0	0	0	0
20–24	51	46	35	46	12	4	2	4
24–29	18	23	36	48	28	16	18	13
Yhteensä	53	52	27	35	13	7	7	6

Kuvio 1a.
Naisten vakinaiset ja määräaikaiset työsuhteet. (%)

Kuvio 1b.
Miesten vakinaiset ja määräaikaiset työsuhteet. (%)

Taulukko 6.
Vastaajien työsuhteiden määräaikaisuus/vakinaisuus. (%)

Ikä, vuotta	Nainen		Mies	
	Määräaikainen	Vakinainen	Määräaikainen	Vakinainen
15–19	53	47	44	56
20–24	58	42	42	58
24–29	35	65	23	77

Taulukko 7.
Vastaajien työsuhteiden osa-aikaisuus/täysipäiväisyys. (%)

Ikä, vuotta	Nainen		Mies	
	Määräaikainen	Vakinainen	Määräaikainen	Vakinainen
15–19	86	14	71	29
20–24	54	46	33	67
24–29	24	76	16	84

Taulukko 8.
Palkkatyötä tekevien osuus eri oppilaitoksissa opiskelevista. (%)

	Peruskoulussa	Lukiossa	Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	Ammatikorkeakoulussa	Yliopistossa
Nainen	18	30	31	58	50
Mies	17	23	35	54	48

miehistä 42 %. 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä osuus on naisilla 60 % ja miehillä jo 74 %.

Osa-aikaiset ja täysipäiväiset työsuhteet

Nuorten osa-aikaiset työsuhteet ovat nuorisobarometriaineiston perusteella selvässä kasvussa (kuvio 2a ja 2b). Palkkatyössä käyvien nuorten osa-aikaisten työsuhteiden osuus pysytteli noin 15 %:n tuntumassa vuoteen 2001 saakka, 2004 se oli 31 % ja nyt peräti 37 %. Trendi on siis kasvava, sekä naisilla että miehillä. Suhteellinen ero on hieman tasoittunut, mutta edelleen selvästi suurempi osuus naisista kuin miehistä on osa-aikaisessa työsuhteessa.

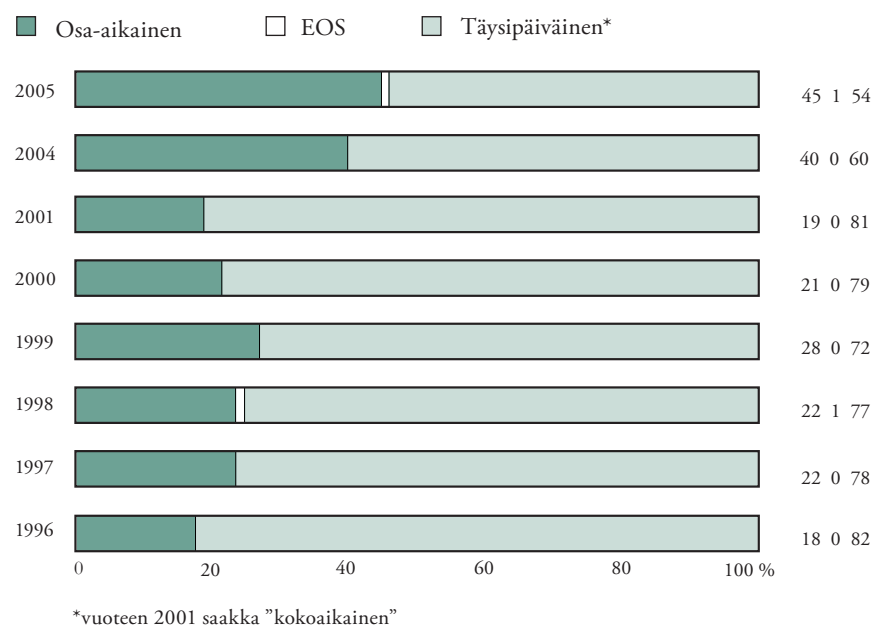
Kuten taulukosta 7 nähdään, liittyy osa-aikatyön yleisyys kiinteästi ikään. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä osa-aikaisten työsuhteiden osuus

on 77 %, 20–24-vuotiailla 43 % ja 25–29-vuotiailla enää 20 %. Verrattuna edelliseen nuorisobarometriin kasvu on suurinta vanhemmissa ikäryhmissä.

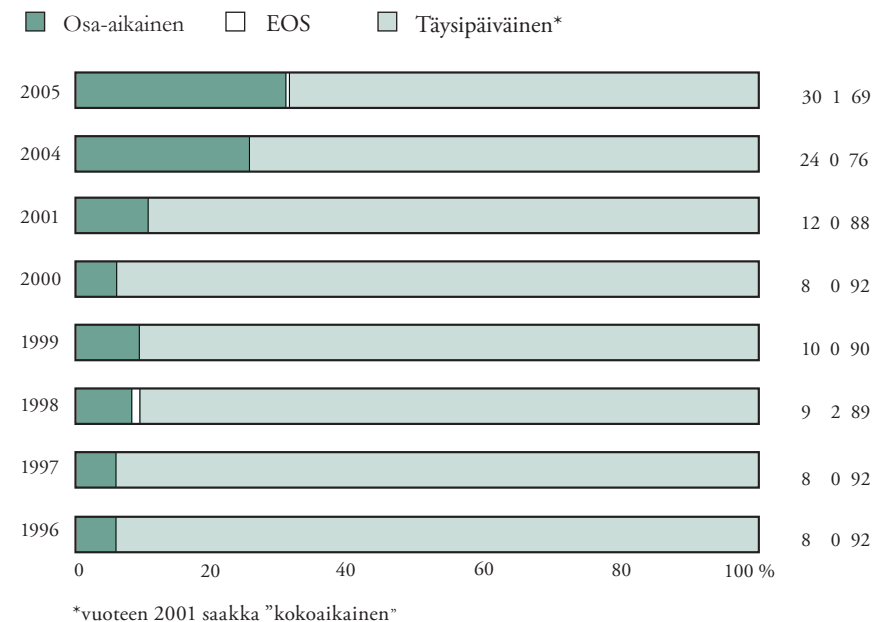
Koululaisten ja opiskelijoiden työssäkäynti

Nuorten työsuhteiden tarkastelussa on otettava huomioon se, että suuri osa siitä tapahtuu opiskelun ohella (ks. taulukko 8). Opiskelua pääasiallisena toimintanaan pitävistä naisista 32 % on palkkatyössä, miehistä 29 %. Kaikista jossakin oppilaitoksissa opiskelevista palkkatyössä käy 40 % naisista, 38 % miehistä. Näistä työsuhteista 71 % on osa-aikaisia ja 53 % määräaikaisia. Erot naisten ja miesten työssäkäynnin yleisyydessä ovat suurimmat lukiossa. Korkeampiin koulutusasteisiin ja vanhempiin

Kuvio 2a.
Naisten osa-aikaiset ja täysipäiväiset työsuhteet. (%)

Kuvio 2b.
Miesten osa-aikaiset ja täysipäiväiset työsuhteet. (%)

ikäryhmiin mentäessä erot pienenevät, ja yli 25-vuotiaiden ikäryhmässä erot kääntyvät päinvastaisiksi. Kaikista 25–29-vuotiaista opiskelevista naisista 64 %, mutta miehistä peräti 71 %, käy myös palkkatyössä.

Subtautuminen työelämään liittyviin väitteisiin
Nuorille esitettiin laaja, 16 kysymyksen sarja ja työelämään liittyviä väitteitä (ks. kuvio 3). Yhteenvetona voi sanoa, että nuoret suhtautuvat työhön vakavasti. He pitävät työtä tärkeänä, mutta vaativana, he haluavat sitoutua työpaikkaansa, uskovat koulutuksen ja oman asenteen merkitykseen työelämässä pärjäämiselle. Peräti yli 90 % vastanneista on sitä mieltä, että työ on tärkeä osa ihmisen elämänsisältöä, kun vastakkaisista mieltä on vain muutama prosentti. Yli 60 % olisi valmis ottamaan mitä työtä tahansa, jos vaihtoehtona olisi työttömyys. Oman elämän lisäksi nuoret ovat pohtineet myös työn merkitystä Suomelle. Yli 87 % pitää tärkeänä, että yritysten omistus ja hallinta säilyvät suomalaisten käsissä. Vain noin viidennes vastaajista on sitä mieltä, että ulkomaalaisomistuksessa olevassa yrityksessä työskentelevällä nuorella on paremmat ura- ja kehitysnäkymät kuin kotimaisessa omistuksessa olevassa yrityksessä työskentelevällä.

Kolikon kääntöpuolena on nuorten kokemus työelämän vaativuudesta. Kaksi vastaajaa kolmesta uskoo, että työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että monet ihmiset palavat enenaikaisesti loppuun. Vielä useampi on sitä mieltä, että työelämässä pysyminen edellyttää jatkuvaa kouluttautumista. Enemmistö pitää myös todennäköisenä, että joutuu työurallaan vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja.

Työasenteita vuosina 2004 ja 2005

Kuvioon 4 on koottu vertailukelpoisia kysymyksiä edellisen Nuorisobarometrin työhön liittyvistä kysymyksistä. Haastatteluista on vain hieman yli vuosi, mutta varsinkin työn tärkeänä pitämisessä näkyy selvää kasvua. Trendi ei toisaalta ole aivan yksiselitteinen, nuoret

kun haluavat entistä useammin sekä sitoutua kunnolla johonkin työpaikkaan, että vaihtaa työpaikkaa useita kertoja.

Entistä useampi pitää tavoitteenaan rikastua niin paljon, että voi elää leveästi, mutta entistä useampi on myös päinvastaista mieltä. Keskiarvoina tarkasteltuna tilanne ei siis juuri ole muuttunut, mutta arvosanojen jakauma on erilainen, hajonta on suurempaa. Tämä havainto pätee kautta linjan, vaihtoehdon "ei samaa eikä eri mieltä" valinneita on entistä vähemmän. Nuorilla vaikuttaakin olevan entistä vahvempia työelämään liittyviä mielipiteitä.

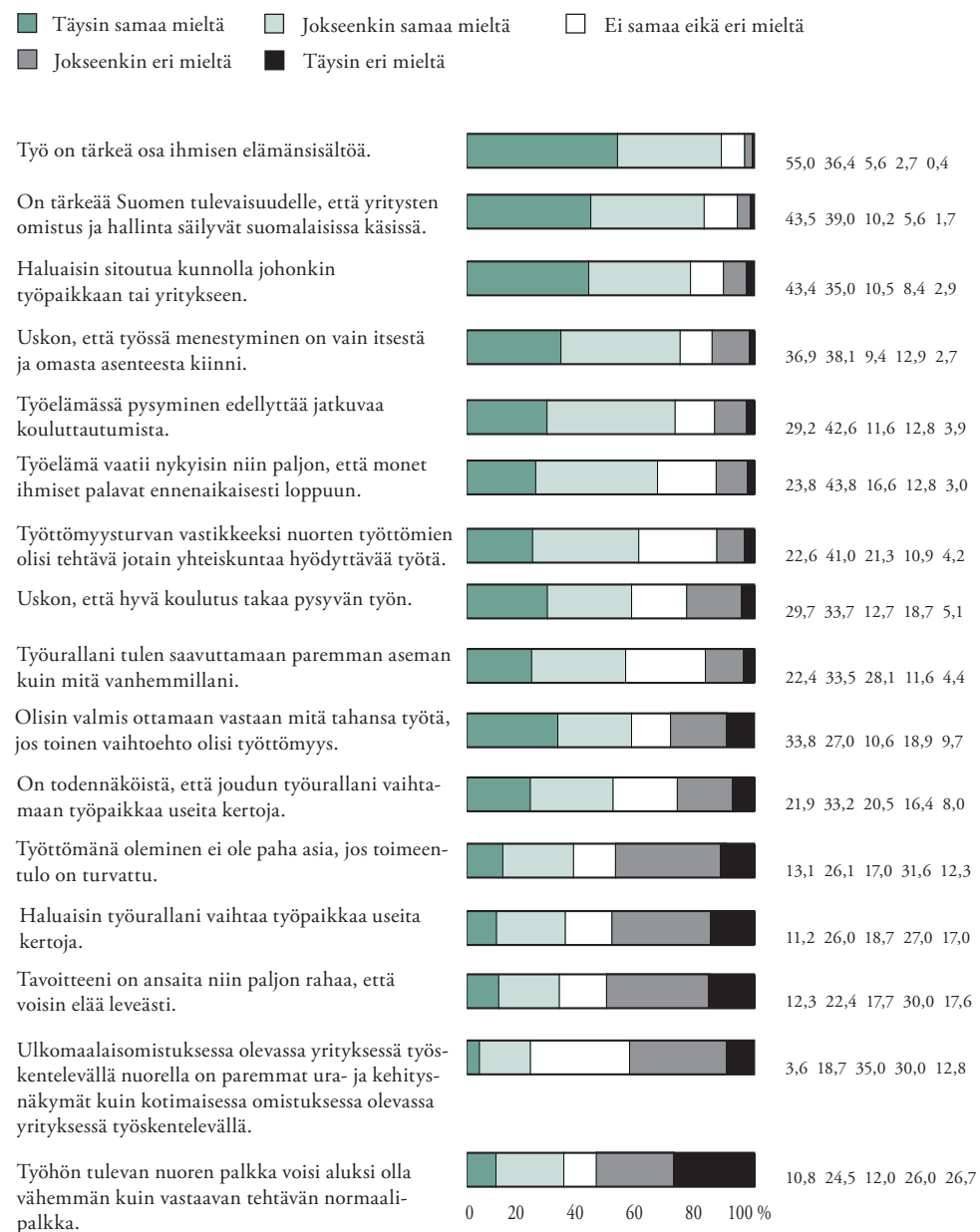
Työelämän vaativuus

Peräti kaksi vastaajaa kolmesta on siis täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen väitteen kanssa, että työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että monet ihmiset palavat enenaikaisesti loppuun. Kuviossa 5 tarkastellaan kysymystä tarkemmin taustamuuttujien mukaan.

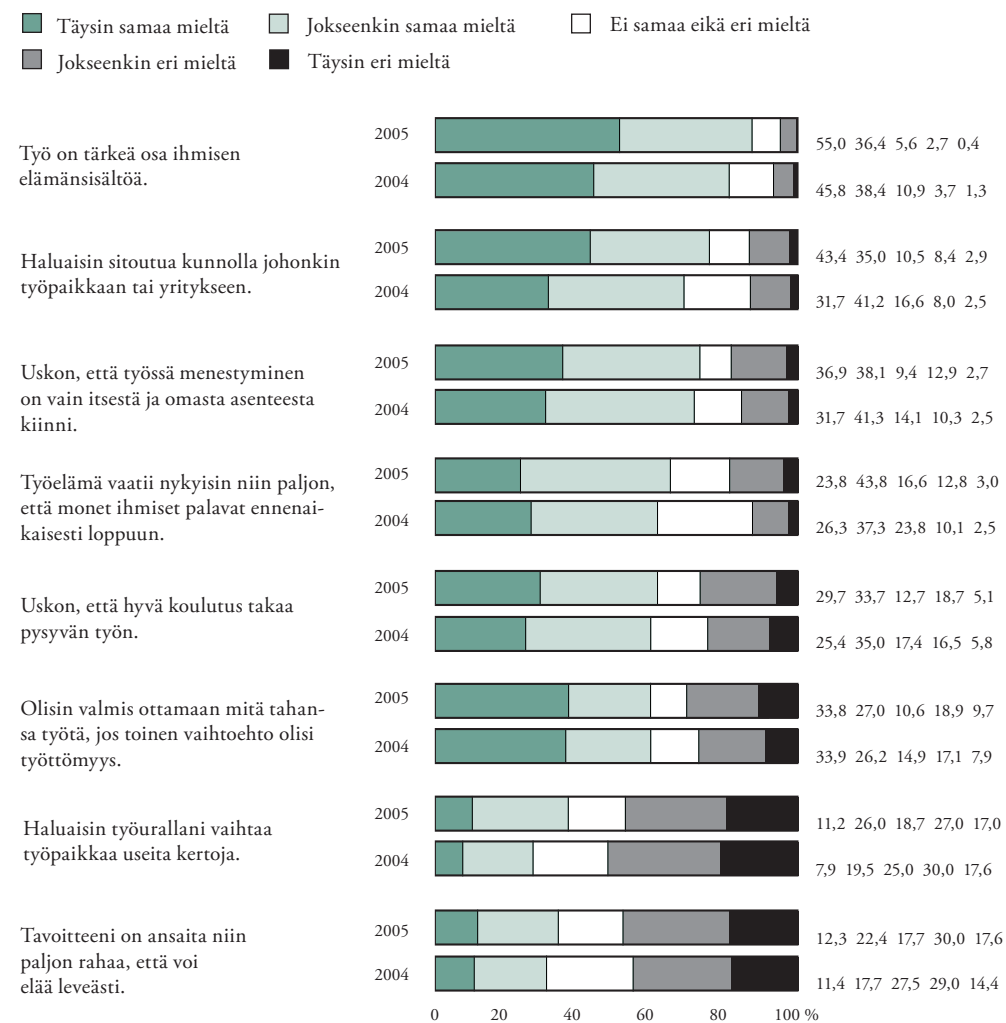
Nähdään, että tätä mieltä ovat varsinkin naiset ja vanhemmat ikäryhmät. Ruotsinkieliset nuoret ovat täysin samaa mieltä työelämän kuluttavuudesta useammin (30 %) kuin suomenkieliset (23 %). Näkemyksellä on myös selvä yhteys kuntatyyppiin siten, että pääkaupunkiseudun nuoret uskovat työelämän liialliseen vaativuuteen enemmän kuin maaseutumaisissa kunnissa asuvat. Alueittain tarkasteltuna työelämä nähdään kuluttavimpana Uudellamaalla (täysin tai jokseenkin samaa mieltä 69 %) Etelä-Suomessa (68 %) ja Länsi-Suomessa (70 %). Hieman harvempi nuori sen sijaan näkee työelämän polttavan ihmiset enenaikaisesti loppuun Itä-Suomessa (64 %) ja Pohjois-Suomessa (62 %). Tuskin on sattumaa, että juuri näillä alueilla myös työttömyysaste on kaikkein korkein.

Asenne liittyy nuorten koulutustasoon. Mitä korkeamman asteen oppilaitoksessa opiskelee tai mitä korkeamman tason tutkinnon on suorittanut, sitä yleisempi on käsitys työelämän vaativuudesta. Yli-opistotutkinnon suorittaneista 79 % ja ammattikorkeakoulututkinnon

Kuvio 3.
Suhtautuminen työelämään liittyviin väitteisiin. (%)

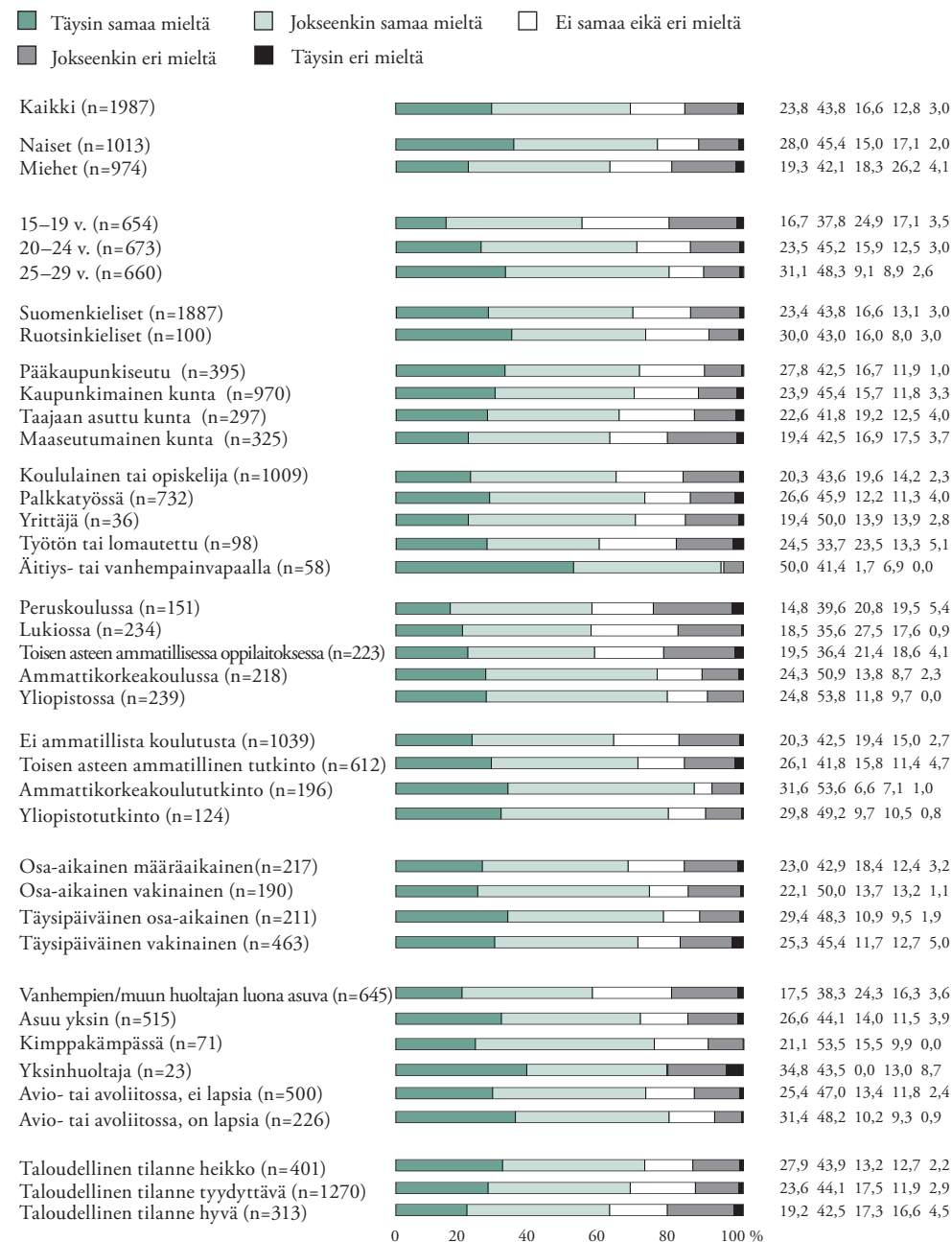

Kuvio 4.
Nuorten työelämään suhtautumisen vertailu 2004 ja 2005. (%)

Kuvio 5.

”Työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun.” (%)

suorittaneista peräti yli 85 % on sitä mieltä, että työelämä polttaa monet ihmiset ennenaikaisesti loppuun. Myös palkkatyössä oleminen näyttää lisäävän käsitystä työelämän liiallisesta vaativuudesta. Erityyppisissä työsuhteissa olevien asenteissa on myös eroja. Yleisintä käsitys työelämän loppuun polttamista ihmisistä on täysipäiväisissä ja vakinaisissa työsuhteissa olevilla. Iän vakioiminen tosin heikentää sekä koulutus- että työtaustamuuttujiin liittyvien yhteyksien tilastollista merkitsevyyttä, mutta iän myötä nopeasti muuttuvissa elämäntilanteissa eläviä nuoria tutkittaessa tämä on väistämätöntä.

Eri perhemuodoissa elävien nuorten tarkastelu osoittaa, että käsitys työelämän liian kovista vaatimuksista on yleisintä niillä, joilla on lapsia. Osuus on suurin piirtein sama sekä yksinhuoltajilla että avio- tai avoliitossa elävillä. Vastaavasti äitiys- tai vanhempainvapaalla olevista nuorista yli 90 % uskoo työelämän polttavan monet ennenaikaisesti loppuun. Ehkä lasten saaminen saa nuoret ihmiset miettimään asioiden tärkeysjärjestystä uudesta näkökulmasta? Huomion arvoista on myös se, että mitä heikompi taloudellinen tilanne, sitä useampi suhtautuu työelämän vaativuuteen kriittisesti. Eri taustamuuttujien mukaan tarkastelusta saa sen kokonaiskuvan, että pessimistisin näkemys työssä jaksamisesta on niillä, jotka itse ovat tavalla tai toisella vaativassa elämäntilanteessa.

Naisten ja miesten työasenteita

Kuvioihin 6a ja 6b on koottu kysymyksiä, joissa asenne-erot sukupuolten välillä ovat merkitseviä. Nuorille naisille työelämä näyttää haasteellisempänä kuin miehille. He ovat selvästi useammin sitä mieltä, että työelämässä pysyminen edellyttää jatkuvaa kouluttautumista, että monet ihmiset palavat töissä loppuun ja että on todennäköistä joutua vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja. Naiset, jotka näkevät työelämän vaatimukset miehiä kovempina, ovat myös miehiä useammin sitä mieltä, että työttömänä oleminen ei ole paha

asia, jos toimeentulo on turvattu.

Kuvioon 6b koottuja tyypillisiä nuorten miesten asenteita puolestaan leimaa tietty kovuus. Miesten tavoitteena on ansaita paljon rahaa ja he uskovat, että työssä menestyminen on vain itsestä ja omasta asenteesta kiinni. Miehät ovat myös naisia hanakammin vaatimassa nuoria työttömiä tekemään jotain yhteiskuntaa hyödyttävää työttömyysturvan vastineeksi.

Kulutus

Yksi tämän vuoden nuorisobarometrin teemoista on kulutus. Aihetta selvitettiin monipuolisesti kysymällä nuorilta muun muassa käyttövarojen lähteistä, kulutuksen suuntautumisesta ja ostopäätöksiin vaikuttavista asioista. Tässä yleisesityksessä käydään lyhyesti läpi kaikki aihepiirit. Tarkemmin nuorten kuluttamista käsitellään Terhi-Anna Wilskan artikkelissa sivuilla 66–81.

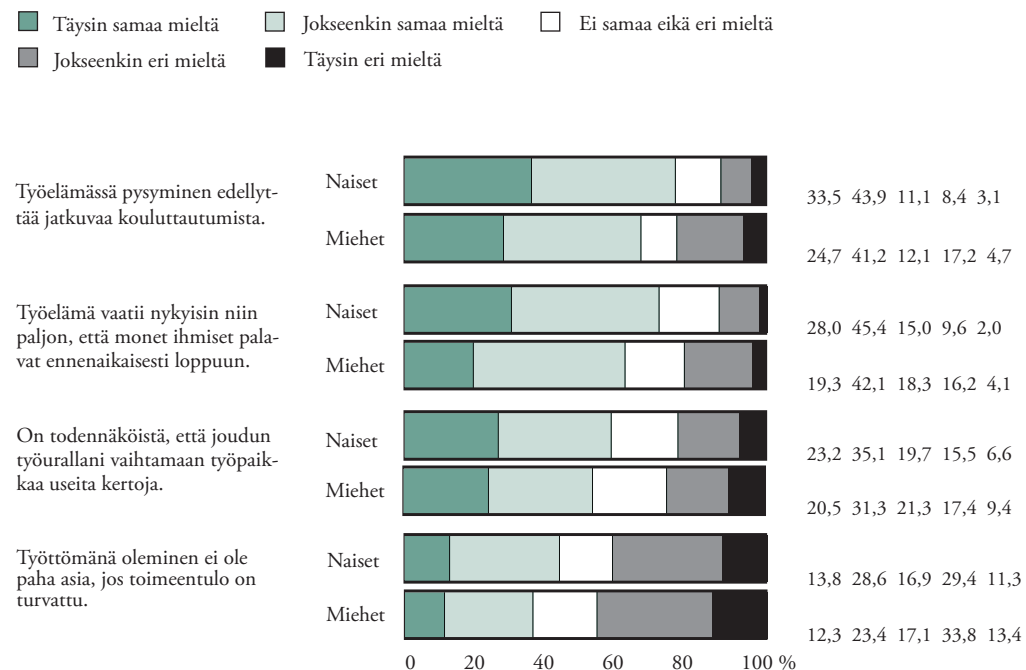
Taloudellinen tilanne

Nuoria pyydettiin arvioimaan oma taloudellinen tilanteensa kouluarvosanalla 4–10 (ks. kuvio 7). Kaikkien 15–29-vuotiaiden taloudelliselle tilanteelleen antamien arvosanojen keskiarvo on 7,4. Naisilla se on 7,3 ja miehillä 7,5, mikä on tilastollisesti merkitsevä ero. Ikäryhmittäinen tarkastelu paljastaa koetun taloudellisen tilan notkahduksen 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä. Tähän ikäkauteen osuvat usein kotoa muuttaminen ja opiskelu yhdistettynä siihen, että asema työmarkkinoilla ei vielä ole vakiintunut; kyseiset seikat epäilemättä koettelevat nuorten taloutta.

Suomen- ja ruotsinkielisten nuorten tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseensa on samalla tasolla. Myös alueelliset erot ovat pieniä: sekä kuntatyyppien että alueiden väliset erot mahtuvat virhemarginaalien sisään. Ne ovat kuitenkin mukana kuviossa, sillä erojen puuttuminen itsessään on mielenkiintoinen tulos. Vaikka esimerkiksi Itä-Suomessa nuorisotyöttömyys

Kuvio 6a.

Työelämään liittyviä väitteitä, jotka naiset hyväksyvät miehiä useammin. (%)

on korkeammalla tasolla, siellä asuvat nuoret eivät arvioi taloudellista tilannettaan sen heikommaksi kuin muutkaan. Kun tulkitsemme näitä lukuja, emme voi tietää, ovatko nuoret vastausta antaessaan pohtineet taloutensa tilaa suhteellisesti (verrattuna muihin) vai absoluuttisesti. Ympäristön kulutusmahdollisuudet ja sen muodostamat kulutuspaineet voivat vaikuttaa nuorten arvioihin taloudellisesta tilanteestaan.

Suoritetun ammatillisen tutkinnon mukainen tarkastelu näyttää, että tyytyväisimpiä taloudelliseen tilanteeseensa ovat yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet. Myös perhemuodon mukaiset erot ovat merkittäviä, avo- tai avioliitossa asuvat ovat muita tyytyväisempiä. Nuoret, joita vanhemmat ovat tukeneet taloudellisesti, ovat tyytymättömmimpiä taloudelliseen tilanteeseensa. Tästä voinee

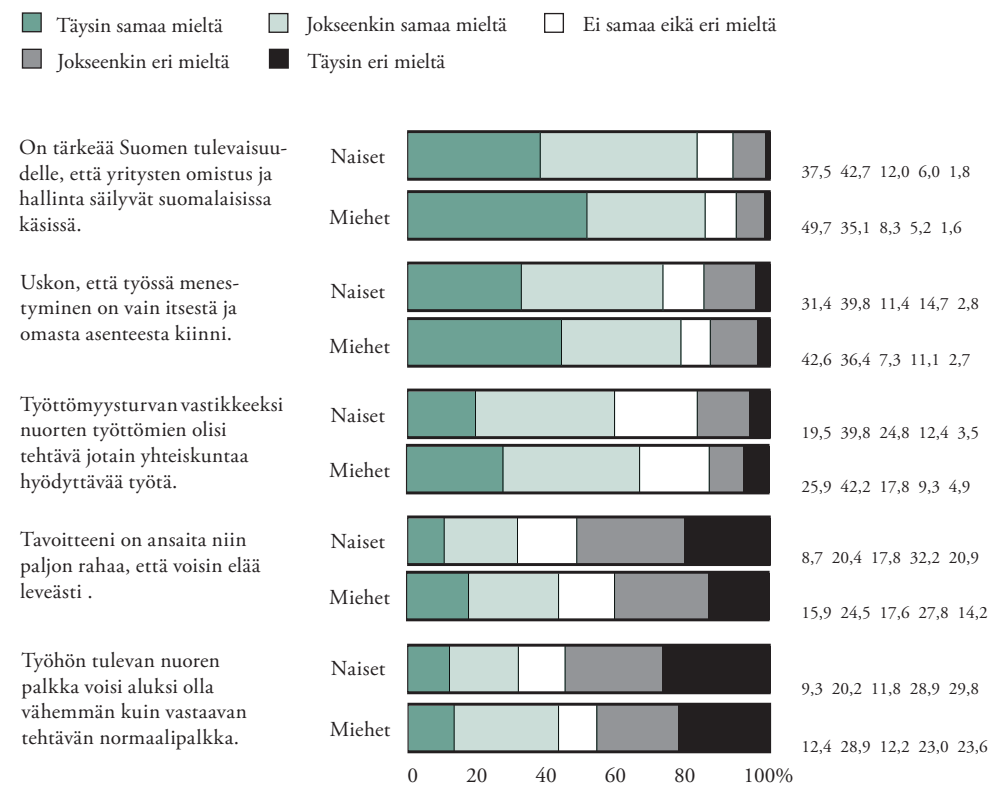
päätellä, että vanhemmilta saatu tuki ei ehkä niinkään ole ylimääräistä, lisähyvinvointia tuovaa, vaan pikemminkin vanhemmat ovat joutuneet tukemaan tiukoilla olevia lapsiaan. Edempänä kuvioista 11 nähdään, että vanhempien tuki on suurinta nimenomaan välttämättömyshyödykkeiden kohdalla.

Taloudellinen tilanne vuosina 1997, 2002 ja 2005

Nuorisobarometreissa on aiempinakin vuosina kysytty nuorten tyytyväisyyttä taloudelliseen tilanteeseensa. Taulukkoon 9 on koottu arvosanojen jakaumat. Vuonna 1997 arvosanojen keskiarvo oli 7,2, vuonna 2002 7,6 ja nyt 7,4. Tyytyväisyyden kasvu näyttää siis taittuneen laskuun, ja varsinkin kiitettävien arvosanojen osuus on vähentynyt vuodesta 2002.

Kuvio 6b.

Työelämään liittyviä väitteitä, jotka miehet hyväksyvät naisia useammin. (%)

Taloudellisen tilanteen kehittyminen

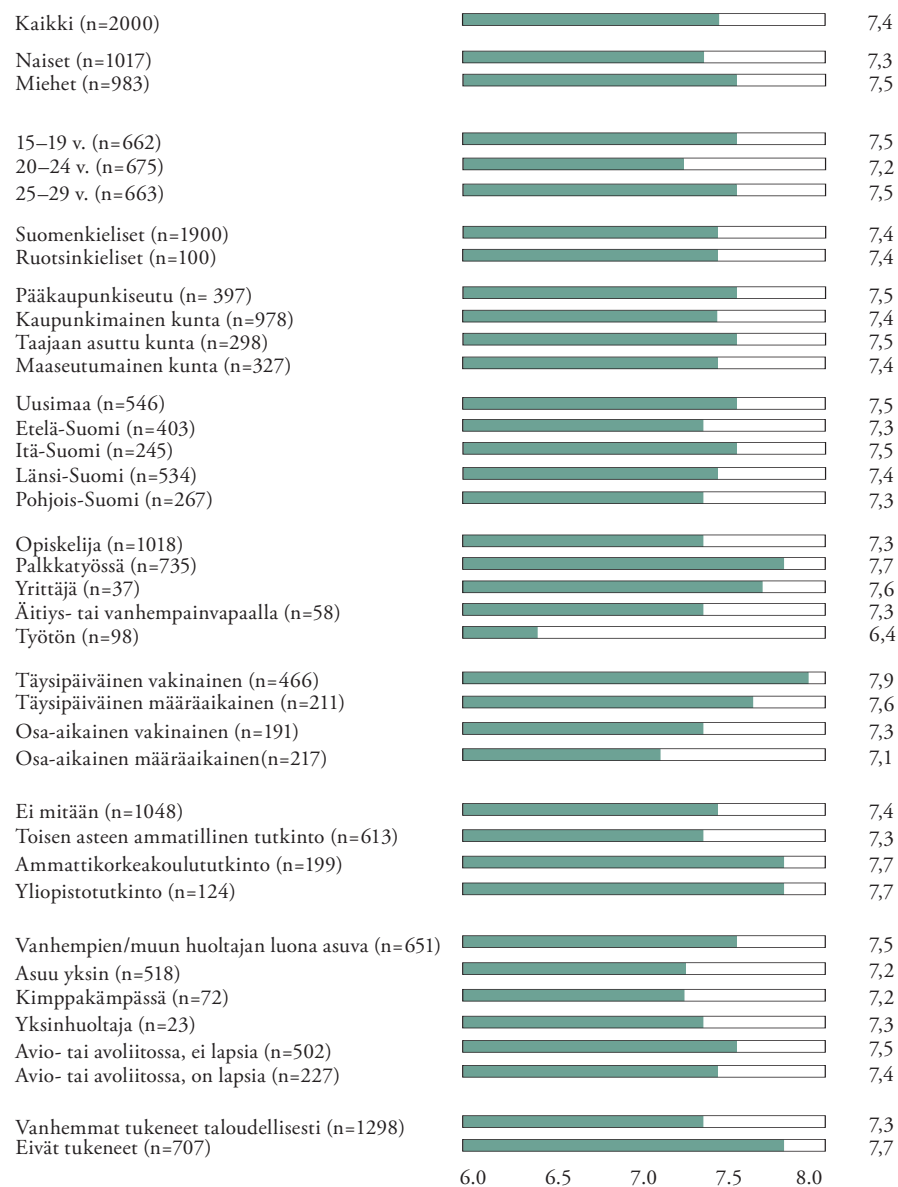
Taloudellisen tilanteensa arvioinnin lisäksi nuoria pyydettiin kertomaan käsityksensä siitä, millaiseksi he uskovat sen kehittyvän lähivuosien aikana. Noin kaksi vastaajaa kolmesta uskoo taloudellisen tilanteensa paranevan (ks. kuvio 8). Nuorten miesten arvio tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteestaan on hieman parempi kuin naisilla, mutta tulevaisuuden odotukset ovat naisilla vastaavasti optimistisempia. Tavallaanhan tämä on loogista – jos tilanne on suhteellisen heikko, on luonnollista odottaa sen kääntyvän mieluummin parempaan kuin huonompaan suuntaan. Naisten lujempaa uskoa taloudellisen tilanteen paranemiseen voisi

selittää myös se, että he hankkivat keskimäärin paremman koulutuksen kuin miehet. Kuten kuvioista 3 nähdään, nuoret uskovat vahvasti siihen, että hyvä koulutus takaa pysyvän työn.

Nuorin, 15–19-vuotiaiden ikäryhmä näyttää suhtautuvan taloudelliseen tilanteeseensa kehittymiseen muita pessimistisemmin. Jos verrataan ikäryhmien osalta nuorten tyytyväisyyttä omaan taloudelliseen tilanteeseensa (kuvio 7) ja toisaalta taloudellisia odotuksia (kuvio 8), huomataan, että tällä pessimisillä on perustelunsa. 20–24-vuotiaiden ikäryhmä todella on tyytymättömämpi taloudelliseen tilanteeseensa kuin muut. Alle 20-vuotiaat asuvat vielä suurimmalta osin vanhempien kotona,

Kuvio 7.

”Millainen on taloudellinen tilanteesi tällä hetkellä?” (kouluarvosanojen 4–10 keskiarvot)

mutta vanhemmat ikäryhmät ovat jo enimmäkseen omillaan. Tähän ikävaiheeseen osuu nuorten elämässä kotoa muuttamisen lisäksi myös usein opiskelun ja perheen perustamisen tapaisia taloudellisia haasteita.

Mistä varat kulutukseen?

Nuorten kulutuksen tulonlähteitä selvitettiin luettelemalla vastaajille 11 vaihtoehtoa ja pyytämällä heitä mainitsemaan kaikki ne lähteet, joista he saavat käyttövaroja henkilökohtaiseen kulutukseensa. Luettelo ei ilmeisesti ollut täysin kattava, sillä naisista 9 % ja miehistä 7 % valitsi vaihtoehdon ”joku muu”.

Yleisimmät käyttövarojen lähteet ovat palkkatyö, taskurahat vanhemmilta tai sukulaisilta ja opintoraha (ks. kuvio 9). Myös vuoden 2001 nuorisobarometrissa kysyttiin tärkeintä lähdettä, josta nuoret saavat käyttövaransa päivittäisen kulutukseensa. Tulosten suora vertailu ei ole mahdollista, sillä annettujen vastausvaihtoehtojen määrät ja kysymysmuotoilut eivät ole samoja. Sen verran voi kuitenkin sanoa, että suuret linjat ovat pysyneet samoina: tulonlähteen tärkeysjärjestys on sama kuin ennenkin.

Yli puolet nuorista (naisista 51 % ja mie-

histä 54 %) mainitsi useamman kuin yhden tulonlähteen. Heiltä kysyttiin lisäksi, mikä on kaikkein tärkein lähde henkilökohtaiseen kulutukseen. Kuviossa 10 näihin vastauksiin on laskettu mukaan ne, jotka mainitsivat vain yhden lähteen. Kuvioiden 9 ja 10 tarkastelu rinnakkain syventää kuvaa eri tulonlähteiden tärkeydestä nuorille. Esimerkiksi taskurahaa sukulaisilta saa useampi kuin joka kolmas nuori, mutta harvempi kuin joka viides pitää sitä tärkeimpänä käyttövarojensa lähteenä. Pääomatuloja tai opintolainaa pitää käyttövarojen lähteenä vajaa 10 % nuorista, mutta juuri kukaan ei pidä niitä tärkeimpinä lähteinään.

Palkkatulo ja oman yrityksen tuotto ovat tärkeimpiä tulonlähteitä nuorille miehille kuin naisille. Naiset puolestaan pitävät miehiä useammin tärkeimpänä tulonlähteenään opintorahaa ja sukulaisilta saatavia taskurahoja. Tulokset kulkevat käsi kädessä aiemmin todetun kanssa. Nuoret naiset opiskelevat useammin, nuoret miehet puolestaan käyvät useammin töissä. Miesten työsuhteet ovat myös useammin täysipäiväisiä ja / tai vakinaisia kuin naisten työsuhteet.

Naiset saavat selvästi miehiä useammin

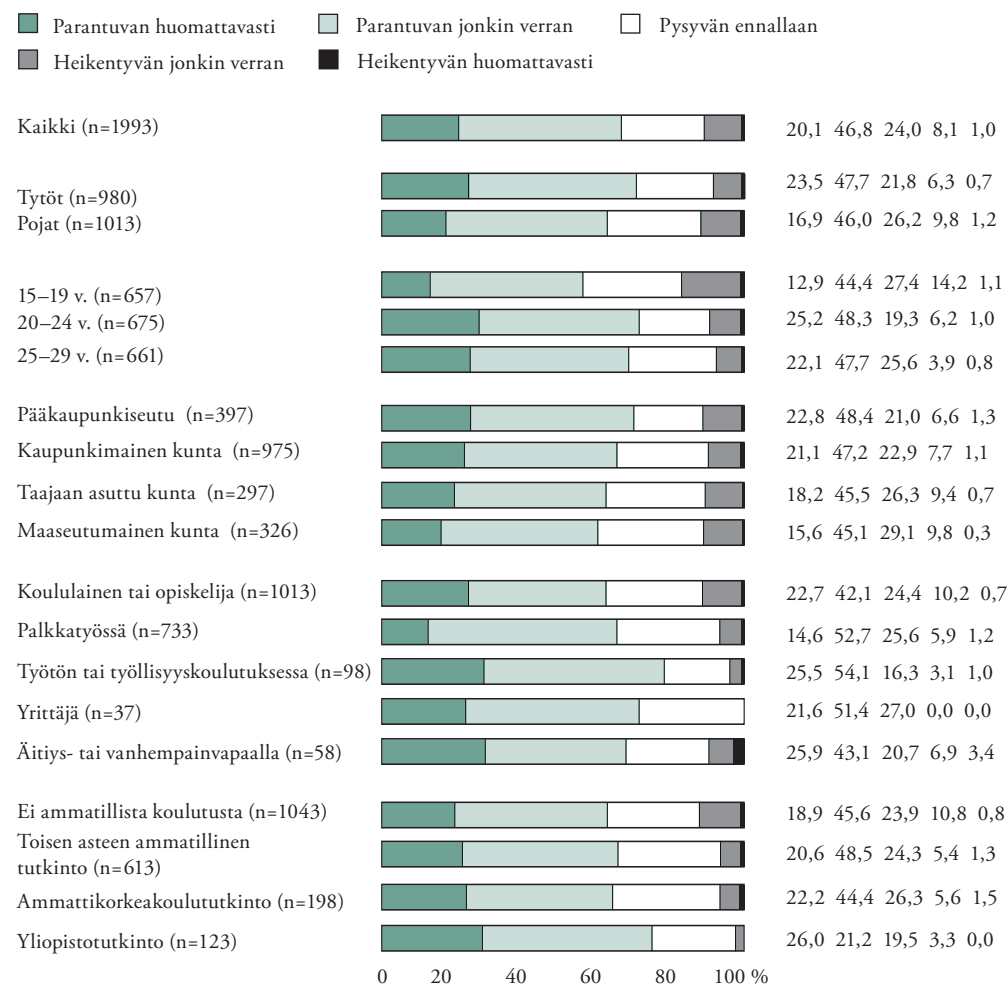
Taulukko 9.

”Millainen on taloudellinen tilanteesi tällä hetkellä kouluarvosanalla 4–10?” (%)

Arvosana	2005			2002			1997		
	Kaikki	Naiset	Miehet	Kaikki	Naiset	Miehet	Kaikki	Naiset	Miehet
4	2	2	2	2	2	3	5	5	4
5	5	6	5	5	5	5	6	6	7
6	13	13	12	10	11	9	15	17	13
7	27	29	25	23	25	20	29	28	29
8	37	37	38	37	37	36	32	32	31
9	14	11	16	19	16	22	11	9	12
10	2	2	2	4	3	4	2	2	3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Keskiarvo	7,4	7,3	7,5	7,6	7,5	7,6	7,2	7,2	7,1

Kuvio 8.

”Millaiseksi odotat taloudellisen tilanteesi kehittyvän lähivuosien aikana?” (%)

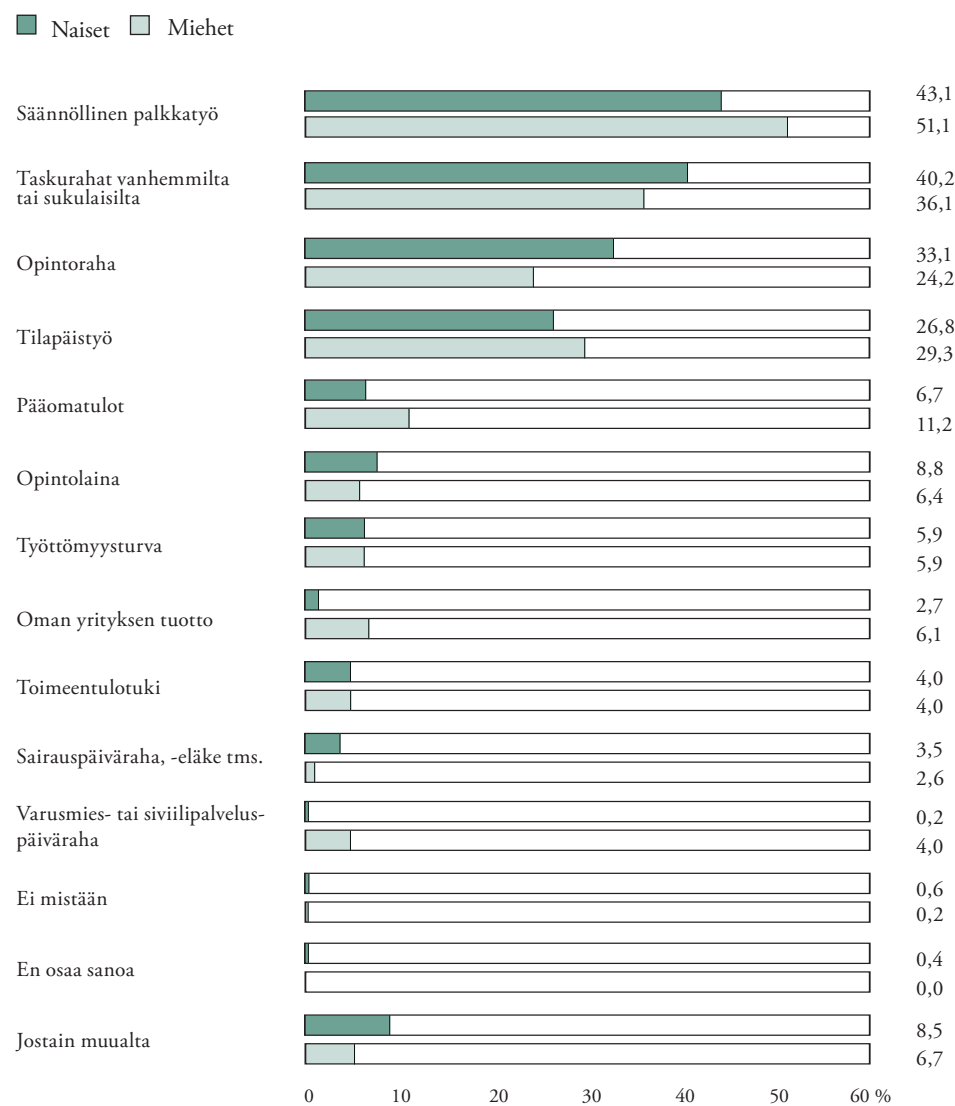
tulonsa ”jostain muualta”, toisin sanoen lähteestä, jota ei strukturoidussa kyselyssä ollut. Niistä naisista, jotka mainitsevat vain yhden tulonlähteen, peräti 6 % mainitsee sen olevan ”joku muu”, miehistä vain 1 %. Tämä joukko on pääosin äitiyslomalla olevia naisia.

Vanhempien tuki

Nuorten vanhemmiltaan saama taloudellinen tuki painottuu rahan ja perustoimeentuloon (ks. kuvio 11). Voisi sanoa, että mitä välttämättömämmistä hyödykkeistä on kyse, sitä yleisempää on vanhemmilta siihen saatu tuki. Kaksi kolmesta vastaajasta on viimeisen kuu-

Kuvio 9.

”Mistä kaikista seuraavista lähteistä saat käyttövarasi henkilökohtaiseen kulutukseen?” (%)

den kuukauden aikana saanut vanhemmiltaan ruokaa, lähes puolta nuorista vanhemmat ovat myös auttaneet vaatteiden, puhelinlaskujen ja asumiskulujen maksamisessa.

Vuoden 2001 nuorisobarometrissa kysyttiin samoin vanhempien antamasta taloudelli-

sesta tuesta. Muutokset neljän vuoden takaiseen kyselyyn ovat hyvin pieniä. Ainoastaan puhelinlaskujen maksamisessa on tapahtunut jonkin verran kasvua 44 %:sta 47 %:iin. Opintolainan tai muun pankkilainan korkojen tai lyhennyksen maksussa näyttää olevan selvää kasvua, 3

%:sta 7 %:iin, mutta vuoden 2001 kysymysmuotoilusta puuttuivat lainanlyhennykset, joten tulokset eivät ole vertailukelpoisia.

Jos nuorten naisten ja miesten vanhemmiltaan saamassa tuessa on merkittäviä eroja, ne eivät tule näillä mittareilla esiin. Suurin sukupuolten välinen ero on vapaa-ajan harrastusten kohdalla. 43 % nuorista miehistä ja 40 % naisista on saanut vanhemmiltaan tukea harrastuksiinsa viimeisen kuuden kuukauden aikana. Kysymys ”ovatko vanhemmat tukeneet sinua” tosin pelkistää tuen kyllä/ei -asetelmaksi, jossa tuen varsinainen suuruus jää piiloon.

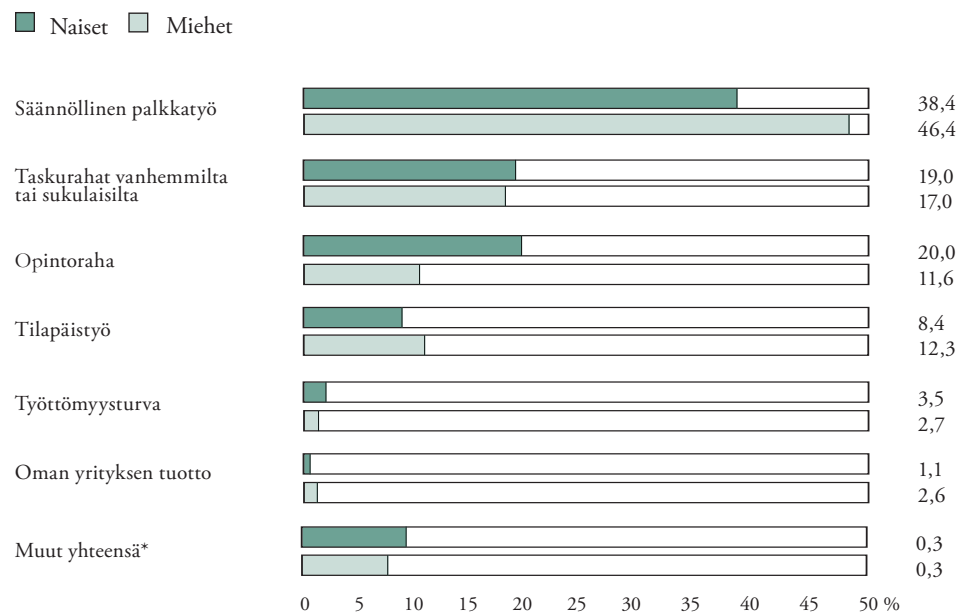
Sen sijaan vanhempien tuki liittyy hyvin kiinteästi ikään. Kuten kuviosta 12 nähdään,

vanhemmilta saatu tuki putoaa jyrkästi siirryttäessä vanhempiin ikäryhmiin. Rajapyykkiä on noin 20 vuotta, joka myös on keskimääräinen kotoa pois muuttamisen ikä. Yli 20-vuotiaiden ikäryhmissä raha on selvästi yleisin vanhemmilta saadun tuen muoto.

Kuinka paljon kuluttaa

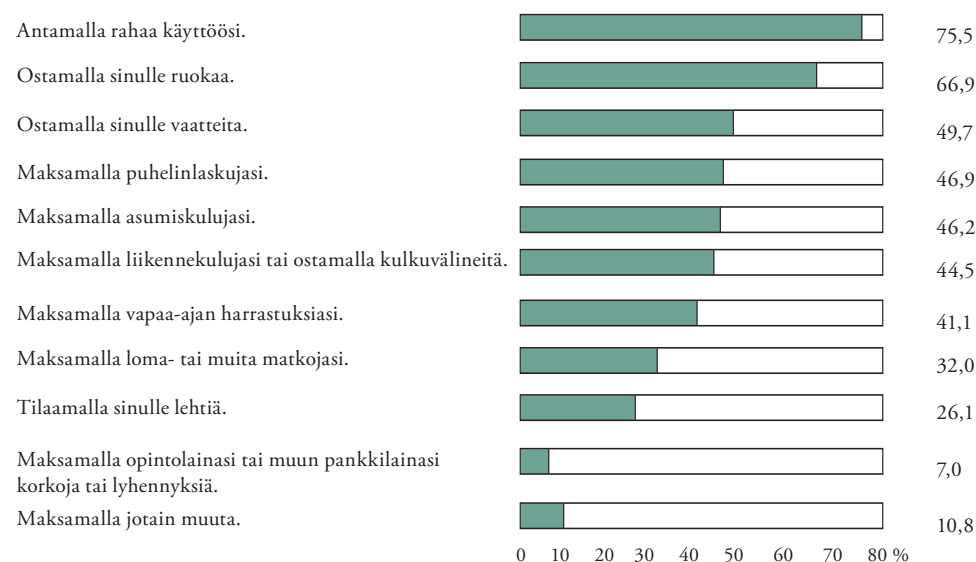
Nuoria pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon he kuluttavat rahaa ikäiseensä keskiarvokuluttajaan nähden. Tällä pyrittiin selvittämään nuorten tuntemuksia ja omakuvaa kuluttajana, ei niinkään tekemään todellista kulutusvertailua. Jos vastaukset olisivat asiallisesti ottaen ”tosia”, kuluttaisivat nuoret tietenkin keskimääräisesti ot-

Kuvio 10. ”Mikä edellä mainitsemistasi on kaikkein tärkein lähde henkilökohtaiseen kulutukseesi?” (%)

* Pääomatulot, opintolaina, toimeentulotuki, varusmies- tai siviilipalveluspäiväraha, sairauspäiväraha, -eläke tms.

Kuvio 11. ”Ovatko vanhemmat tukeneet sinua viimeisen kuuden kuukauden aikana?” (%)

taen kaikkea keskiarvon verran. Kuten kuviosta 13 näkyy, näin ei ole asian laita. Vastauksissa näkyy nuorten taipumus ajatella kuluttavansa itse vähemmän kuin muut. Yhtä paljon kuin kulutuksen objektiivisesta suuntautumisesta tulokset kertovatkin siitä, kuinka nuoret uskovat muiden kuluttavan, ja myös siitä, minkälaisen kuluttajakuvan he itsestään haluavat antaa.

Naisten ja miesten erot omassa näkemyksessä sijoittumisestaan ikäiseensä keskiarvokuluttajaan nähden ovat merkitseviä kaikissa muissa tapauksissa, paitsi ruokailun ja elokuvissa käynnin kohdalla. Nuoret miehet arvioivat tyttöjä useammin kuluttavansa keskiarvoa enemmän alkoholiin, tupakkaan, harrastuksiin, liikenteeseen, tietoliikenteeseen ja tietokoneisiin, musiikkiin ja viihde-elektroniikkaan sekä diskoihin ja juhlimiseen. Kaikkien muiden kysytyjen asioiden kohdalla tytöt puolestaan arvioivat selvästi poikia useammin kuluttavansa enemmän kuin ikäisensä. Ero on suurimmillaan kauneudenhoidon ja korujen kohdalla.

Ostopäätökseen vaikuttavat asiat

Selvästi tärkeimmät nuorten ostopäätökseen vaikuttavat asiat ovat tuotteen kestävyys ja hyvä laatu (ks. kuvio 14). Vasta selvästi näiden jälkeen tulevat muut kysytyt asiat, tärkeimpinä ulkonäkö tai design sekä edullinen hinta. Testeissä menestyminen, alkuperämaa ja muodikkaus näyttävät vaikuttavan vain suhteellisen harvan nuoren ostopäätöksiin paljon.

Nuorilta on kysytty vastaavia asioita ostopäätökseen vaikuttavista tekijöistä vuosien 1997, 1999 ja 2001 barometreissa. Kahdessa vanhimmassa käytetty asteikko poikkeaa nykyisestä, joten suoranainen vertailu ei ole mahdollista. Jotain voidaan kuitenkin sanoa. Verrattuna vuosien 1997 ja 1999 barometreihin tuotteen kestävyys on ohittanut tärkeydessä laadun. Toinen havaittava muutos on muotoilun/designin tärkeyden kasvu. Toisin kuin nyt, vanhoissa kyselyissä tuotteen design oli tärkeydessä vielä reilusti perässä kotimaisuutta.

Vuoden 2001 nuorisobarometrin ostopäätökseen vaikuttavat asiat

töskysymyksissä käytetty asteikko oli jo sama kuin nyt, joten vastauksista voi tarkemmin havainnoida kehityksen suuntaa. Myös kuviossa 15 näkyy, että tuotteen kestävyuden merkitys on ohittanut hyvän laadun ostopäätökseen vaikuttavana tekijänä. Edullisen hinnan vaikutus on kasvussa, laskusuunnassa ostopäätösten kriiteereinä sen sijaan ovat ympäristöystävällisyys, kotimaisuus ja muodikkuus.

Kuvioihin 16a ja 16b on koottu ostopäätöksiin vaikuttavat tekijät, joissa on huomion arvoisia eroja sukupuolten välillä. Nuoret naiset antavat tyyppillisesti miehiä enemmän painoa tuotteiden ulkonäölle, ympäristöystävällisyydelle, kotimaisuudelle ja tuotantotavan eettisyydelle. Nuoret miehet puolestaan korostavat naisia enemmän laatua, tuotemerkkiä ja tuotteen menestymistä testeissä.

Omakeva kuluttajana

Nuorten käsityksiä itsestä kuluttajana selvitettiin myös esittämällä vastaajille viisi paria vastakkaisia luonnehdintoja, joiden luomille ulottuvuuksille nuoret saivat sijoittaa itsensä viisiportaisella asteikolla (ks. kuvio 17). Nuoret pitävät itseään enemmän säästäväisinä ja harkitsevina kuin tuhlareina ja heräteostelijoina. Nuoret pitävät itseään myös melko ympäristötietoisina kuluttajina.

Eniten vastustusta herättää ajatus itsestä massan mukana menijänä. Tällaisen luonnehdinnan itsestään antaa harvempi kuin yksi vastaaja kymmenestä, kun lähes 60 % pitää itseään pikemminkin oman tiensä kulkijana. Vuosien 1997 ja 2001 barometreissa nuorilta kysyttiin, ovatko he omasta mielestään kuluttajia, jotka seuraavat ajankohtaisia trendejä, vai kuluttajia, jotka tekevät valintoja muista riippumatta. Vuonna 1997 79 % ja vuonna 2001 80 % nuorista luonnehti itseään kuluttajaksi, joka tekee valinnat muista riippumatta. Ajatus itsestä riippumattomana kuluttajana on sekä vanhoissa että uudessa kyselyssä ennen kaikkea vanhimman ikäryhmän asenne.

Sukupuolierot ovat tilastollisesti merkitse-

viä siinä, että nuoret naiset ovat mielestään ympäristötietoisempia ja enemmän heräteostelijoita kuin pojat. Kuntatyyppin mukaan kuluttajaidentiteettejä tarkasteltaessa löytyy merkitsevä ero ainoastaan suhteessa ympäristötietoisuuteen. Kaupunkimaisten kuntien ja varsinkin pääkaupunkiseudun nuorten asenne on ympäristötietoisempi kuin maaseutumaisten kuntien nuorten.

Peruskoulu

Peruskoulun arvostus

Nuoria pyydettiin arvioimaan peruskoulua kouluasteikolla neljästä kymmeneen (ks. kuvio 18, s. 40). Kaiken kaikkiaan nuoret ovat verrattain tyytyväisiä peruskouluun. Yleisin arvosana on kahdeksan, ja useampi kuin joka viides on antanut peruskoululle kiitettävän arvosanan.

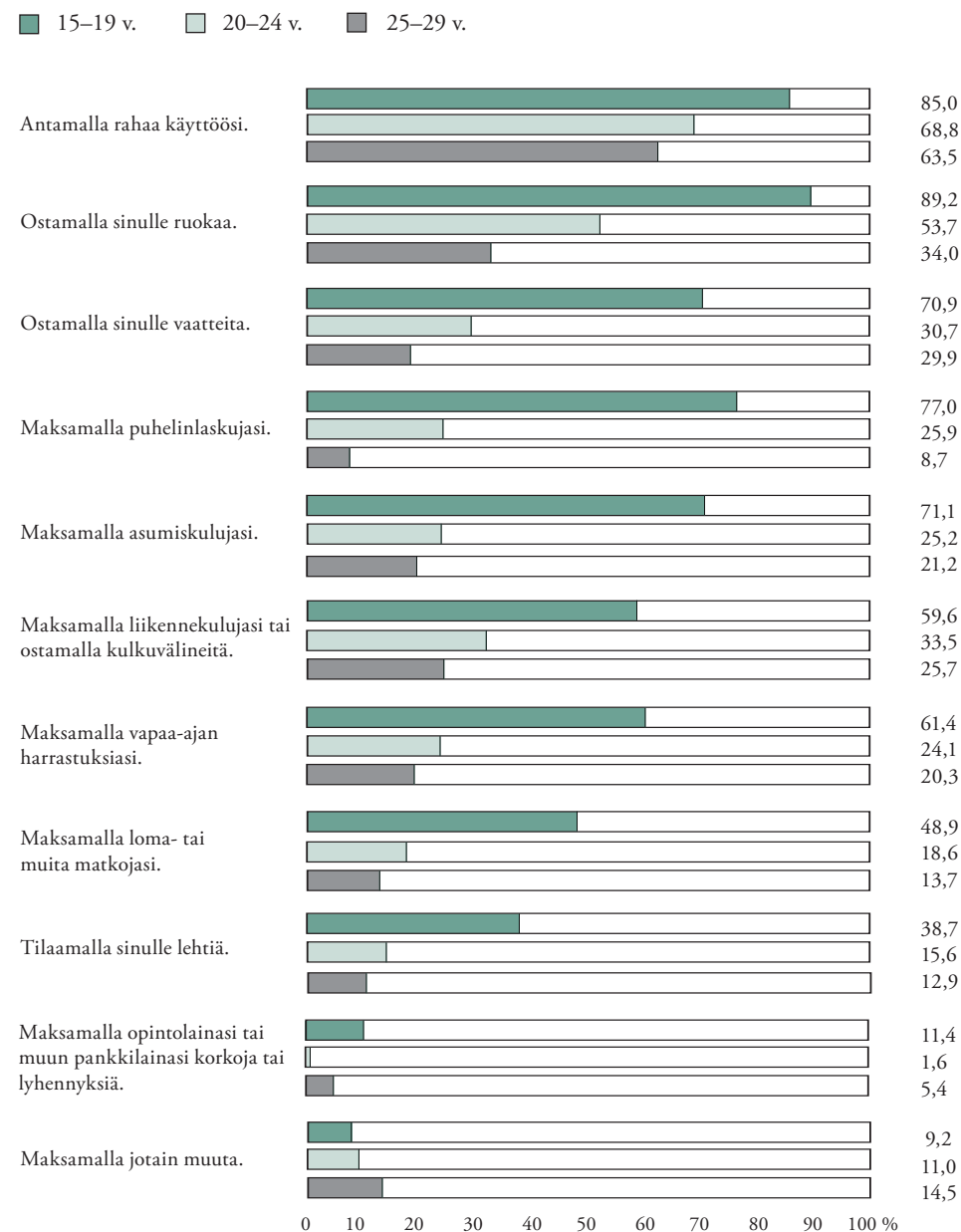
Taustamuuttujien mukainen tarkastelu osoittaa, että nuorten näkemyksissä peruskoulusta ei ole juuri eroja. Nuoret ovat lähes yhtä tyytyväisiä peruskouluun riippumatta siitä, missä he asuvat, minkä ikäisiä he ovat ja mikä on heidän äidinkieltensä tai perhemuotonsa. Kiinnostavimmat erot löytyvät, kun tarkastellaan sukupuolta ja koulutustasoa samanaikaisesti. Kaikkien vastaajien keskiarvo on 8,0, naisten 8,1 ja miesten 7,9. Kuten kuvioista 18 nähdään, sukupuolten väliset erot ovat suurimmat peruskoulussa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla. Yliopistossa opiskelevien naisten ja miesten arviot peruskoulusta sen sijaan ovat samantasoisia. Samansuuntainen havainto on myös suoritettujen tutkintojen kohdalla. Jostain syystä alempien koulutusasteiden nuoret miehet näyttävät suhtautuvan peruskouluun kriittisemmin kuin samojen koulutusasteiden naiset.

Peruskoulun arvostus vuosina 1998, 2002 ja 2005

Sama kysymys esitettiin myös vuosien 1998 ja 2002 nuorisobarometreissa. Kuten taulukosta 10 nähdään, nuoret suhtautuvat yhä myönte-

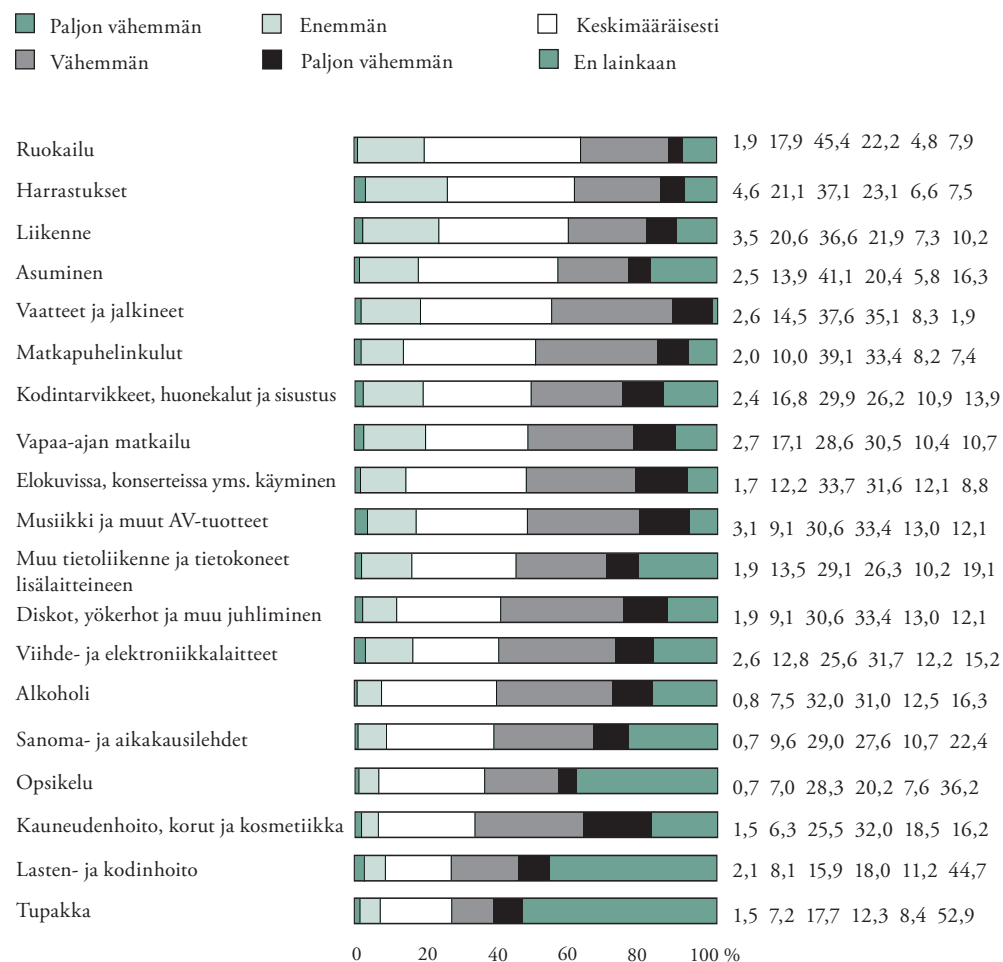
Kuvio 12.

”Ovatko vanhemmat tukeneet sinua viimeisen kuuden kuukauden aikana?” (%)

Kuvio 13.

”Kuinka paljon arvioisit kuluttavasi rahaa seuraaviin asioihin ikäiseesi keskivertokuluttajaan verrattuna?” (%)

semmin kouluun, varsinkin kiitettävien arvosanojen määrä on kasvanut. Tätä tulosta ei voi pitää mitenkään itsestään selvänä, siksi paljon viime aikoina on keskusteltu hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista suomalaisissa kouluissa. Tulokinnassa on luonnollisesti pidettävä mielessä, mitä nuorilta on kysytty. Ei ole itsestään selvää, että peruskoululle annettu arvosana välttämättä korreloisi vahvasti kouluviihtyvyyden kanssa.

Oppilas, joka ei viihdy luokassaan, saattaa samalla arvostaa peruskoulun korkealle esimerkiksi opetuksen tason suhteen. Vuoden 2002 jälkeen Suomen loistavasta menestyksestä kahdessa Pisa-tutkimuksessa on puhuttu niin paljon, että yksin sillä saattaa olla vaikutusta peruskoulun arvostukseen. Näillä pohdinnoilla ei tietenkään ole tarkoitus pyyhkiä pois sitä, että nuorten peruskoululle antamien arvosano-

jen paraneminen on tosiasia – ja myönteinen kehityssuunta.

Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus

Nuorten asenteita maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen selvitettiin laajalla 23-osaisella väittämäsarjalla (ks. kuvio 19). Osa kysymyksistä koski suoraan maahanmuuttajia, osa taas suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumista ja nuorten näkemyksiä siihen liittyvästä suomalaisesta asennemaisemasta. Sivulla 98–110 Päivi Harinen käsittelee aihetta tutkimuksellisemmalla otteella, tässä tyydytään luomaan yleiskatsaus nuorten suhtautumisesta esitettyihin väitteisiin.

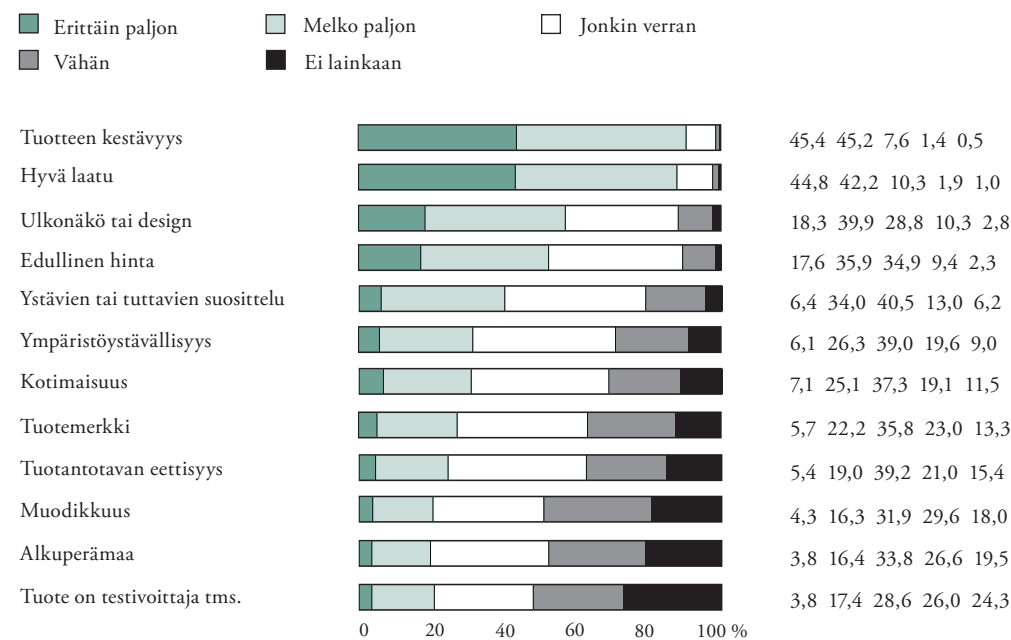
Nuorten vastaukset antavat melko moniulotteisen ja ehkä ristiriitaisenkin kuvan suomalaisnuorten asenteista monikulttuurisuutta

kohtaan. Enemmistö vastaajista on sitä mieltä, että rasismi on viime vuosina vähentynyt suomalaisnuorten keskuudessa ja että kulttuurinen suvaitsevaisuus on lisääntynyt yhteiskunnassamme. Useampi kuin kaksi vastaajaa kolmesta näkee ulkomaalaisten monipuolistaneen suomalaista kulttuuria, ja lähes puolella on maahanmuuttajataustaisia ystäviä. Ainoastaan pieni vähemmistö, noin joka kymmenes, ei hyväksyisi naapurikseen vietnamilaisia, venäläisiä, somaleita tai Lähi-Idästä tulleita siinä missä suomalaista syntyperää olevia.

Myönteisyys monikulttuurisuutta kohtaan on kuitenkin vain osatotuus. Esimerkkinä: vaikka 45 %:lla vastaajista on maahanmuuttajataustaisia ystäviä, on huomattava, että noin puolella ei ole. Yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että suomalaisnuoret halveksivat maa-

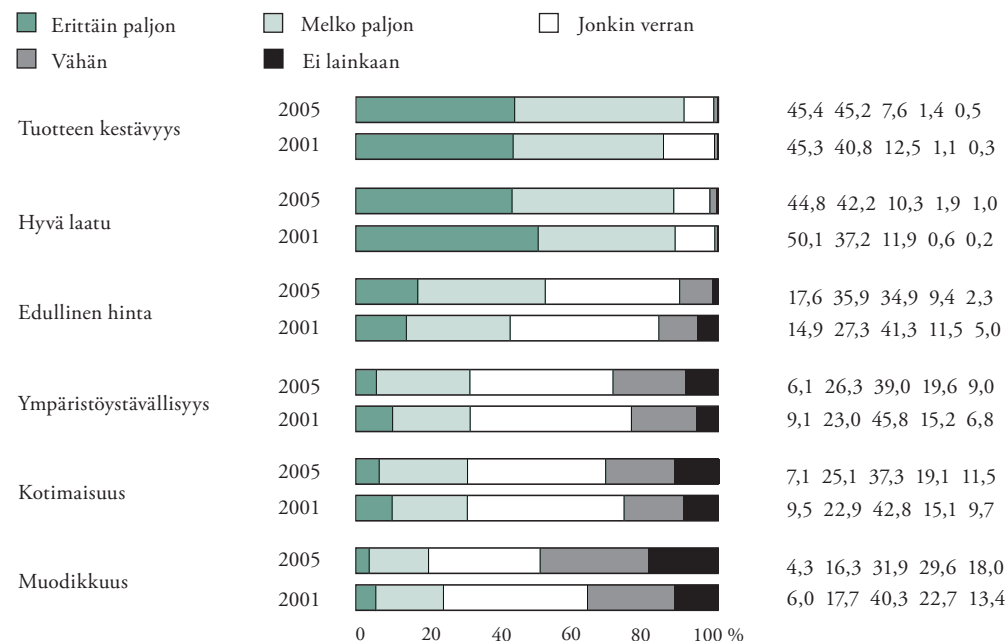
Kuvio 14.

”Kun ostat isompia hankintoja, niin kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttavat ostopäätökseesi?” (%)

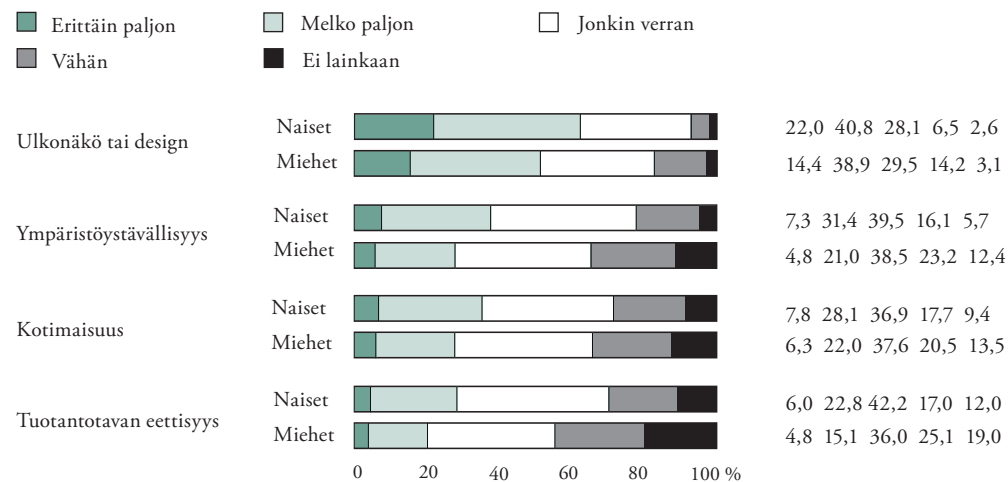
Kuvio 15.

”Kun ostat isompia hankintoja, niin kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttavat ostopäätökseesi?”
Vertailu 2001 ja 2005. (%)

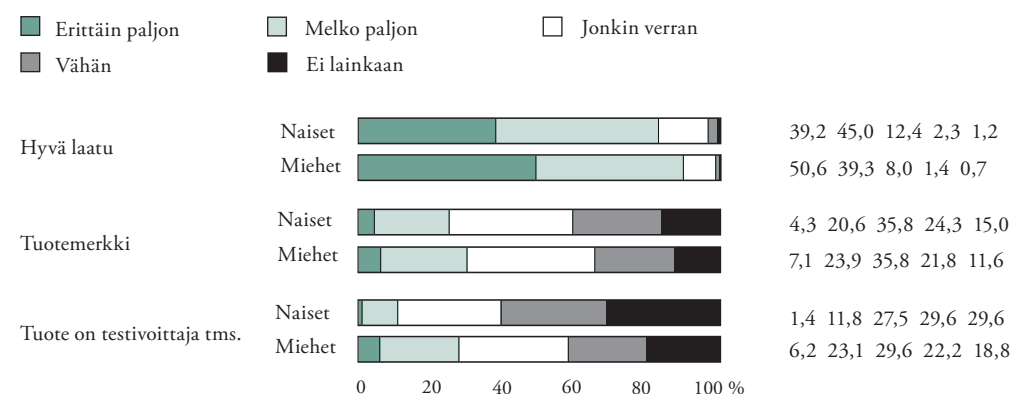
Kuvio 16 a.

”Kun ostat isompia hankintoja, niin kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttavat ostopäätökseesi?”
Asioita, jotka ovat tärkeämpiä naisille.

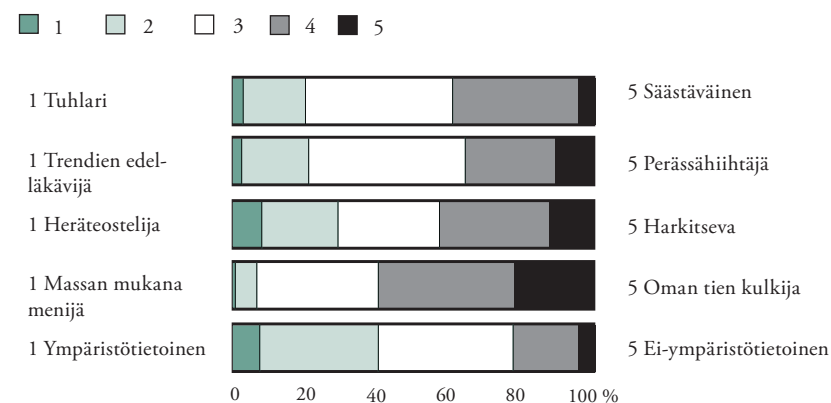
Kuvio 16 b.

”Kun ostat isompia hankintoja, niin kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttavat ostopäätökseesi?”
Asioita, jotka ovat tärkeämpiä miehille.

Kuvio 17.

”Kuinka luonnehtisit itseäsi kuluttajana?” (%)

hanmuuttajanuoria. Yli kolmannes vastaajista ei pitäisi hyvänä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia, ja useamman kuin joka viiden vastaajan mielestä monet ulkomaalaiset tulevat maahan vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme. Näiden ulkomaalaisia kohtaan torjuvien asenteiden lisäksi nuorten vastauksista näkyy suvaitsemattomuutta myös romaneja

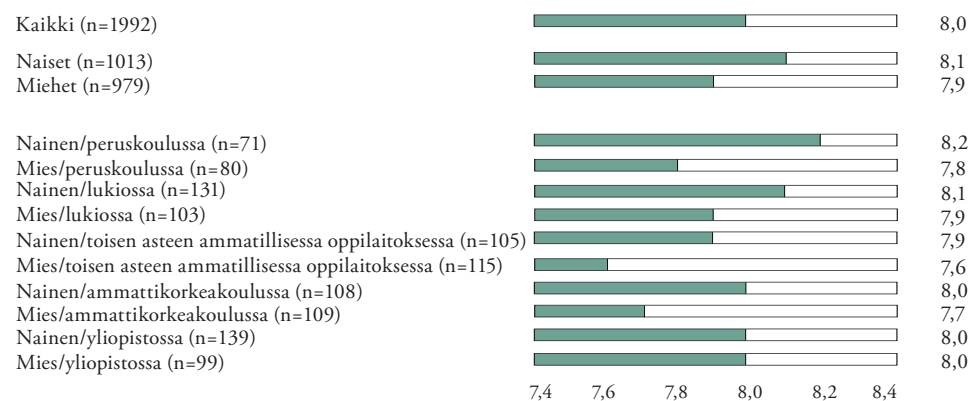
kohtaan; he ovat kysytyistä etnisistä ryhmistä selvästi ei-toivotuimpia naapureita.

Naisten ja miesten asenteita monikulttuurisuutta kohtaan

Sukupuolten väliset asenne-erot ovat merkittäviä lähes kaikissa kysymyksissä. Ainoat kysymykset, joissa naisten ja miesten välillä ei ole

Kuvio 18.

”Minkä kouluarvosanan antaisit peruskoululle?” (kouluarvosanojen 4–10 keskiarvot)

merkitsevää eroa, ovat vähemmän asenteellisia, eli ”Harrastustoiminnassa, jossa olen mukana, on myös maahanmuuttajia”, ”Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla” ja ”Maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin”. Kuvioihin 20a ja 20b on koottu joitain selvimpiä eroja sukupuolten aseenteissa.

Erojen suunta on melko johdonmukainen: nuoret naiset suhtautuvat myönteisemmin monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin. Kysyttäessä eri etnisten ryhmien edustajien hyväksymistä naapuriksi on nuorten miesten asenne selvästi naisia torjuvampi. Tämä tulee esille varsinkin romanien ja venäläisten kohdalla. Miesten kuvaa maahanmuuttajista voi pitää kielteisempänä, sillä he uskovat naisia enemmän maahanmuuttajanuorten tekvän rikoksia, käyttävän huumeita ja olevan passiivisempia kuin suomalaista syntyperää olevat nuoret. Ehkä yllättäen nuorilla miehillä kuitenkin on enemmän maahanmuuttajataustaisia ystäviä kuin naisilla. Tämä saattaa liittyä naisen asemaan maahanmuuttajanuorten lähtökulttuurissa. Jos miespuoliset maahanmuuttajanuoret ovat aktiivisempia suomalaisessa yhteiskunnassa,

voi suomalaispojilla olla enemmän mahdollisuuksia tutustua heihin kuin suomalaistyöillä naispuolisiin maahanmuuttajanuoriin. Toinen pohtimisen arvoinen asia lukujen taustalla voi olla siinä, että nuoret naiset ja miehet saattavat ymmärtää sanan ”ystävä” eri tavoin.

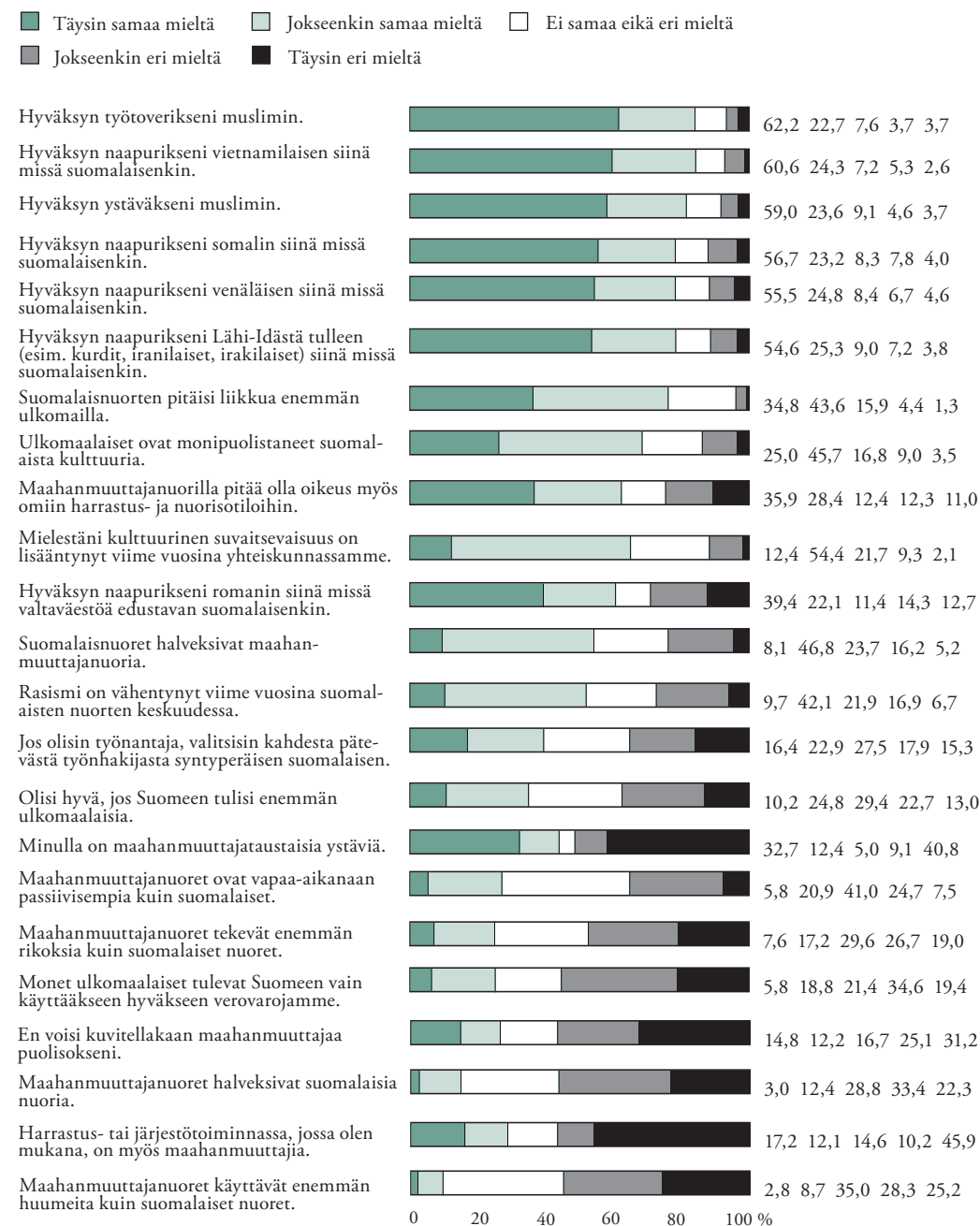
Tavallaan trendistä poikkeava havainto on sekin, että vaikka naiset suhtautuvat kautta linjan myönteisemmin maahanmuuttajiin, he silti suhtautuvat varauksellisemmin ajatukseen maahanmuuttajasta puolisona. Tähänkin ilmiöön saattaa vaikuttaa maahanmuuttajien lähtökulttuurit ja niiden mahdollisesti suomalaisesta poikkeavat käsitykset naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta.

Mikä on tärkeää?

Nuorten arvoja selvitettiin kysymällä heiltä, kuinka tärkeänä he pitävät erilaisia asioita (ks. kuvio 21). Tärkeysjärjestyksen kärjessä ovat oma terveys, rakkaus ja ihmissuhteet sekä lasten oikeudet. Myös ympäristöön ja tasa-arvoon liittyviä asioita pidetään erittäin tärkeinä. Vähemmän nuoret puolestaan sanovat panevansa painoa jännittäväälle elämälle, omalle ulkonäölle ja aineelliselle hyvinvoin-

Kuvio 19.

Suhtautuminen monikulttuurisuuteen liittyviin väittämiin. (%)

Taulukko 10.

”Minkä kouluarvosanan (4–10) antaisit peruskoululle?” (%)

	2005			2002			1998		
	Kaikki	Naiset	Miehet	Kaikki	Naiset	Miehet	Kaikki	Naiset	Miehet
4	0	0	0	0	0	0	0	0	1
5	1	1	2	1	2	2	1	1	1
6	2	1	3	3	4	4	6	6	7
7	19	17	22	21	21	21	30	29	31
8	53	54	52	56	55	55	52	53	51
9	21	23	19	17	17	17	10	11	10
10	2	3	2	1	1	1	1	1	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Keskiarvo	8,0	8,1	7,9	7,9	7,9	7,8	7,6	7,7	7,6

nille. Mainittakoon, että kaikkien uskontojen arvojen kunnioittaminen on nuorten mielestä tärkeämpää kuin omien uskonnollisten arvojen kunnioittaminen.

Myös edellisessä nuorisobarometrissa kysyttiin asioiden tärkeydestä. Kuvioon 22 on koottu ne asiat, joissa on tapahtunut muutosta. Vertailussa ei löytynyt yhtään sellaista asiaa, joka olisi nyt vähemmän tärkeä kuin vuosi sitten. Muutoksen suunnan tulkinta ei ole kovin yksiselitteistä, sillä havaintojen perusteella ei voida esimerkiksi päätellä, onko trendi kohti materialistisia vai jälkimaterialistisia arvoja. Yhä tärkeämpiä nuorille ovat työ ja aineellinen hyvinvointi, mutta samalla myös vaikkapa eläinten oikeuksien puolustamista pidetään arvossa. Tämä toisaalta sopii yhteen sen kanssa, että valinnanmahdollisuuksien lisääntyessä arvot eivät välttämättä muodosta johdonmukaista kokonaisuutta, vaan ovat tilannesidonnisempia kuin ennen.

On muistettava, että aikaeroa kyselyiden välillä on vain reilu vuosi. Nuorten arvomaailmat heijastavat ympäröivän yhteiskunnan arvoja, jotka eivät yleensä muutu kovin nopeasti. Varsinkin sukupuolten välisen tasa-arvon tärkeässä tapahtunut hurja muutos kuitenkin

herättää kysymyksen siitä, mitä sellaista tässä ajassa on tapahtunut, että nuoret ovat havahduneet sen tärkeyteen juuri nyt. Mahdollisesti mediassa tänä vuonna vilkkaana käydyllä keskustelulla sukupuolten tasa-arvosta työelämässä ja perhepolitiikassa on vaikutuksensa. Muutosta tasa-arvon tärkeänä pitämisessä on tapahtunut yhtä paljon sekä naisilla että miehillä.

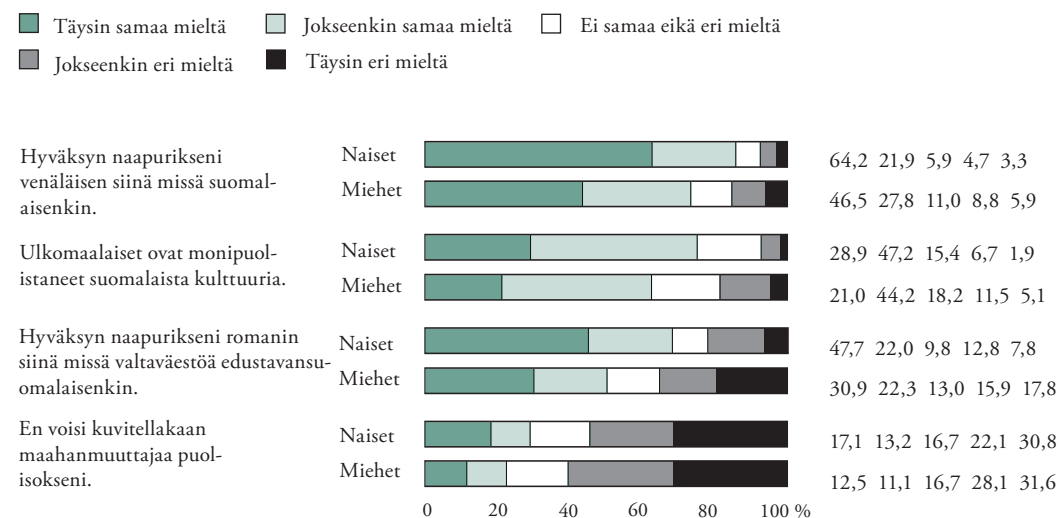
Sivuilla 82–97 Maarit Valtari käsittelee nuorten naisten ja miesten ulkonäköön liittyviä teemoja käyttäen aineistonaan osin tämän aihealueen kysymystä oman ulkonäön tärkeydestä.

Mikä on tärkeää naisille, mikä miehille?

Naisten ja miesten kokemukset asioiden tärkeydestä eroavat selvästi (ks. kuvio 23). Osaltaan tämän vuoden aineisto vahvistaa sen edellisessäkin barometrissa (2004) havaitun piirteen, että lähes kaikki kysytyt asiat ovat tärkeämpiä nuorille naisille kuin miehille. Sukupuolten väliset erot eivät siis liity vain asioiden tärkeysjärjestykseen, vaan nuoret naiset kokevat kysytyt asiat yleisesti tärkeämpiä. Erot ovat suurimmillaan ehkä tyypillisesti pehmeämpiä, tiedostavampia, miksei feminiinisempinäkin pidettyjen arvojen kohdalla, kuten suvaitsevai-

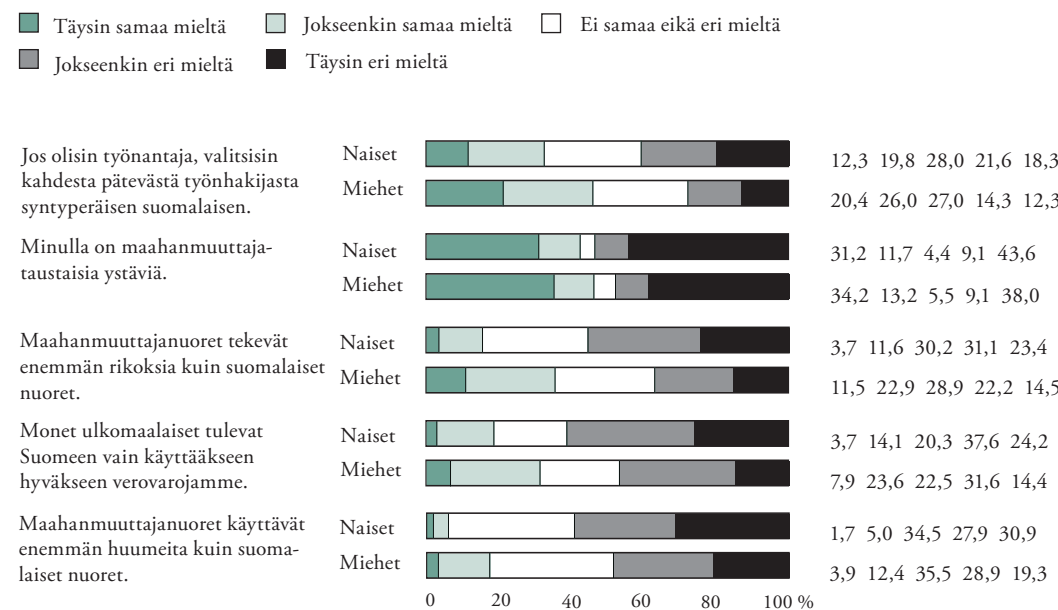
Kuvio 20a.

Monikulttuurisuuteen liittyviä väittämiä, jotka naiset hyväksyvät useammin kuin miehet. (%)

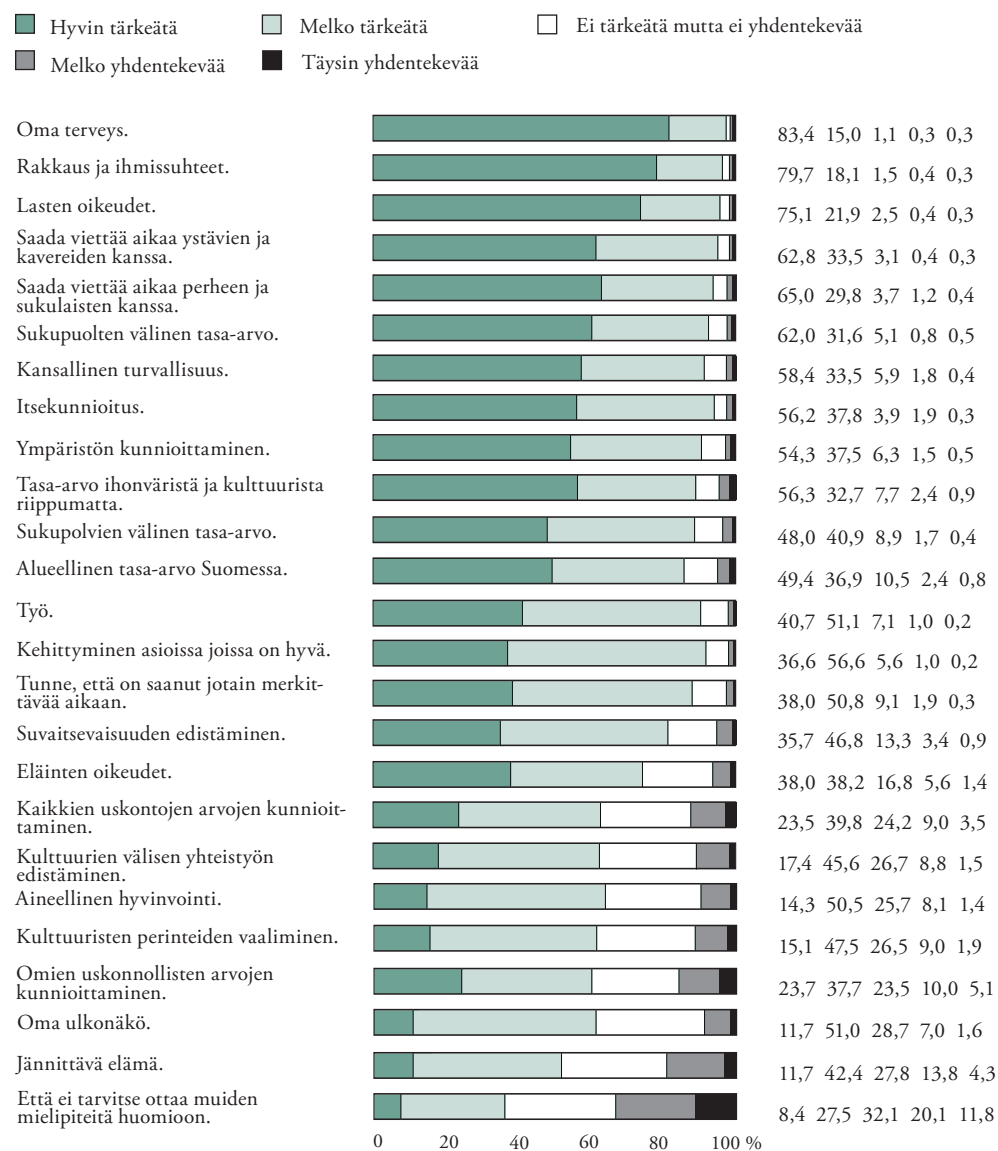
Kuvio 20b.

Monikulttuurisuuteen liittyviä väittämiä, jotka miehet hyväksyvät useammin kuin naiset. (%)

Kuvio 21.

”Miten tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat?” (%)

suuteen ja tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä. Miesten tärkeimpinä pitämät asiat puolestaan ovat jännittävä elämä, aineellinen hyvinvointi sekä se, ettei tarvitse ottaa muiden mielipiteitä

huomioon. Ainoat kysymykset, joissa sukupuolten välille ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja ovat työ, kehittyminen asioissa, joissa on hyvä, sekä tunne, että on saanut jotain merkittävää aikaan.

Nuorisobarometrin kohderyhmän ikäkauma on niin laaja, 15–29 vuotta, että arvostukset ehtivät ikääntyessä muuttua. Toiset asiat tulevat tärkeämmiksi iän myötä, toiset taas ovat tärkeitä ennen kaikkea teini-iässä. Asioita, joiden tärkeänä pitäminen lisääntyy eniten iän myötä, ovat itsekunnioitus, kansallinen turvallisuus, ympäristön kunnioittaminen ja kulttuuristen perinteiden vaaliminen. Asioita, joiden tärkeänä pitäminen vähenee eniten iän myötä, ovat puolestaan jännittävä elämä, aineellinen hyvinvointi, oma ulkonäkö ja se, että ei tarvitse ottaa muiden mielipiteitä huomioon. Nämä kaikkein nuorimpien vastaajien arvostamat asiat näyttävät olevan pitkälti samoja kuin miesten tyypillisesti tärkeänä pitämät asiat. Tämä voisi antaa vahvistusta ajatukselle siitä, että nuoret naiset ovat arvomaailmaltaan nuoria miehiä kypsempinä – tai ainakin aikuismaisempina.

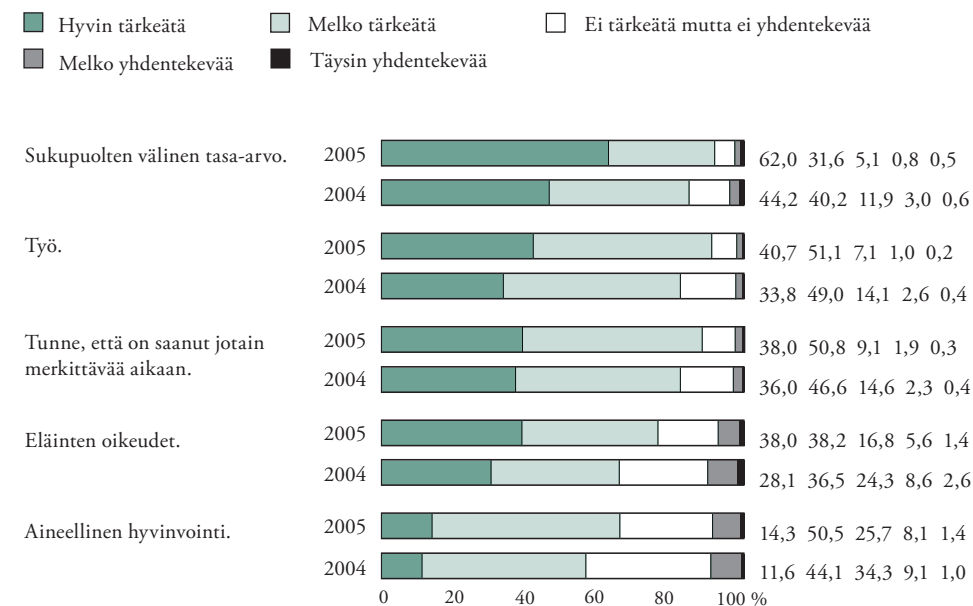
Tyytyväisyys elämään

Nuorilta pyydettiin arvioimaan kouluarvosanalla 4–10, kuinka tyytyväisiä he ovat elämäänsä tällä hetkellä. Yhteenvedo nuorten arvioista on esitetty keskiarvoina kuviossa 24. Kaikkien vastaajien tyytyväisyyden keskiarvo on 8,4. Onko tämä sitten paljon vai vähän, on vaikeampi arvioida. Ainakaan nuorten elämälleen antamat arvosanat eivät noudata normaalijakaumaa. Lähes puolet antaa kiittävän arvosanan, yleisin arvosana on 9 ja välttävää arvosanoja on häviävän vähän. Voisi siis varovaisesti arvioida, että yleisesti ottaen nuoret ovat verrattain tyytyväisiä elämäänsä.

Turvallisemmilla vesillä nuorten tyytyväisyyden tason arvioinnissa liikutaan, jos tarkastellaan trendejä siitä, mihin suuntaan kehitys on menossa. Nuorten tyytyväisyyttä elämään

Kuvio 22.

”Miten tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat?” Vertailu 2004 ja 2005. (%)

kysyttiin myös vuoden 1998 barometrissa. Silloin kaikkien vastaajien keskiarvo oli 8,5, mistä se siis on pudonnut hieman. Taulukossa 11 esitetään vuosien 2005 ja 1998 arvosanojen prosenttiosuudet naisilla ja miehillä. Suurin muutos on tapahtunut arvoasteikon yläpäässä, jossa kymppien osuus on pudonnut 11 %:sta 6 %:iin. Miesten tyytyväisyyden keskiarvo on kummassakin kyselyssä hieman naisten tyytyväisyyttä alemmalla tasolla. Huomionarvoista on sekin, että miehet antavat arvosanan 10 jopa useammin kuin naiset, mutta myös kaikkein huonoimpien arvosanojen osuus on heillä suurempi.

Kuvioon 24 on koottu keskiarvoja lähinnä niiden taustamuuttujien suhteen, joissa tyytyväisyserot ovat merkitseviä. Nuoret naiset siis näyttävät olevan hieman nuoria miehiä tyytyväisempiä elämäänsä. Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta ei kovin suuri. Kuten jo mainittiinkin, miehillä hajonta on naisia suurempaa – toisin sanoen erittäin hyvien ja erittäin heikkojen arvosanojen osuus on suurempi kuin naisilla.

Ikäryhmien välisessä tyytyväisyydessä ei ole eroja, mutta ne ovat mukana kuviossa, koska erojen puute sinänsä on kiinnostavaa. Muita kiinnostavia taustamuuttujia, jotka eivät erottele nuoria tyytyväisyyden suhteen, ovat esimerkiksi eri alueluokitukset. Erityyppisissä kunnissa eri puolella Suomea asuu elämäänsä suurin piirtein yhtä tyytyväisiä nuoria. Ruotsinkieliset nuoret sen sijaan näyttäisivät olevan hieman vähemmän tyytyväisiä kuin suomenkieliset, mutta ero ei ruotsinkielisten vastaajien suhteellisen pienen määrän (n=100) takia ole tilastollisesti merkitsevä.

Työssäkäynnillä ja tyytyväisyydellä elämään vaikuttaa olevan jonkinlainen yhteys. Varsinkin tämä näkyy työttömien suhteellisessa tyytymättömyydessä. Vakinaisessa työssä käyvät ovat hieman tyytyväisempiä kuin määräaikaissa työsuhteessa olevat, täysipäiväisessä työssä käyvät samoin hieman tyytyväisempiä kuin osa-aikaissa työsuhteessa olevat. Tämä havainto

liittyy kiinteästi nuorten elämänvaiheeseen; peräti 39 % koululaisista ja opiskelijoista kun sanoo tekevänsä samaan aikaan myös palkkatyötä. Kun tarkastellaan erikseen opiskelijoiden ja muiden työsuhteita, huomataan yhteys elämäntyytyväisyyden ja työsuhteen luonteen välillä varsinkin muilla kuin opiskelijoilla. Ne ei-opiskelijat, jotka ovat osa-aikaissa ja määräaikaissa työsuhteessa, ovat lähes yhtä tyytymättömiä elämäänsä (keskiarvo 8,1) kuin työttömät (keskiarvo 8,0).

Myös koulutustasolla on yhteys siihen, kuinka tyydyttäväksi nuoret elämänsä kokevat. Korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat jonkin verran tyytyväisempiä elämäänsä kuin muut. Tämä ilmiö on tietenkin osin päällekkäinen edellisen, työssäkäyntiin liittyvän havainnon kanssa, sillä esimerkiksi yliopistotutkinnon suorittaneista vain yksi oli haastatteluhetkellä työttömänä. Erot eri oppilaitoksissa opiskelevien tyytyväisyydessä poikkeavat yhdessä kohtaa eriasteisia tutkintoja suorittaneiden tyytyväisyydestä. Yliopistossa opiskelevat nimittäin ovat tyytyväisempiä elämäänsä (8,4) kuin ammattikorkeakoulussa opiskelevat (8,2). Kertooko tämä sitten iloisesta yliopistoelämästä vai mistä, jää lukijan tulkittavaksi.

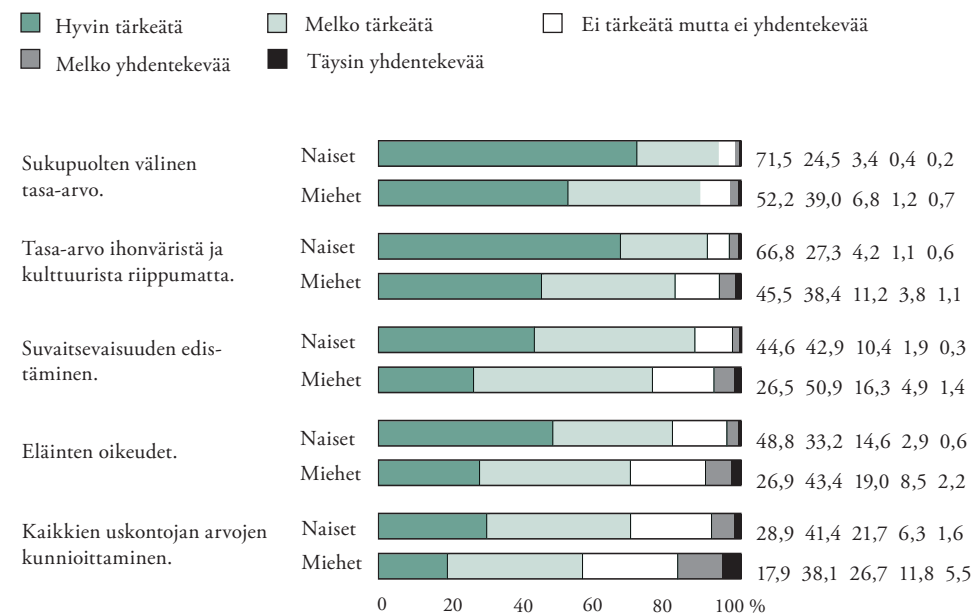
Toisaalla nuorilta kysyttiin heidän tyytyväisyyttään taloudelliseen tilanteeseensa (ks. kuvio 7). Tästä on muodostettu heikon (kouluarvosanat 4–6), tyydyttävän (7–8) ja hyvän (9–10) taloudellisen tilanteen luokat. Kuviossa 24 nähdään selvä yhteys taloudellisen tilanteen ja suuremman elämäntyytyväisyyden välillä. Yhteys on vahvempi nuorilla miehillä kuin naisilla. Hyvän taloudellisen tilanteen luokissa miehet ovat yhtä tyytyväisiä, mutta heikomman taloudellisen tilanteen luokissa tyytymättömämpiä elämäänsä kuin naiset. Tämä sopii yhteen sen aiemman huomion kanssa, että miehet pitävät aineellista hyvinvointia tärkeämpänä kuin naiset.

Erittäin kiinnostava havainto on eri perhe- muodoissa elävien selvät erot tyytyväisyydessä elämäänsä. Tyytymättömimpiä ovat yksinhuol-

Kuvio 23.

”Miten tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat?”

Asioita, jotka ovat tärkeämpiä naisille kuin miehille. (%)

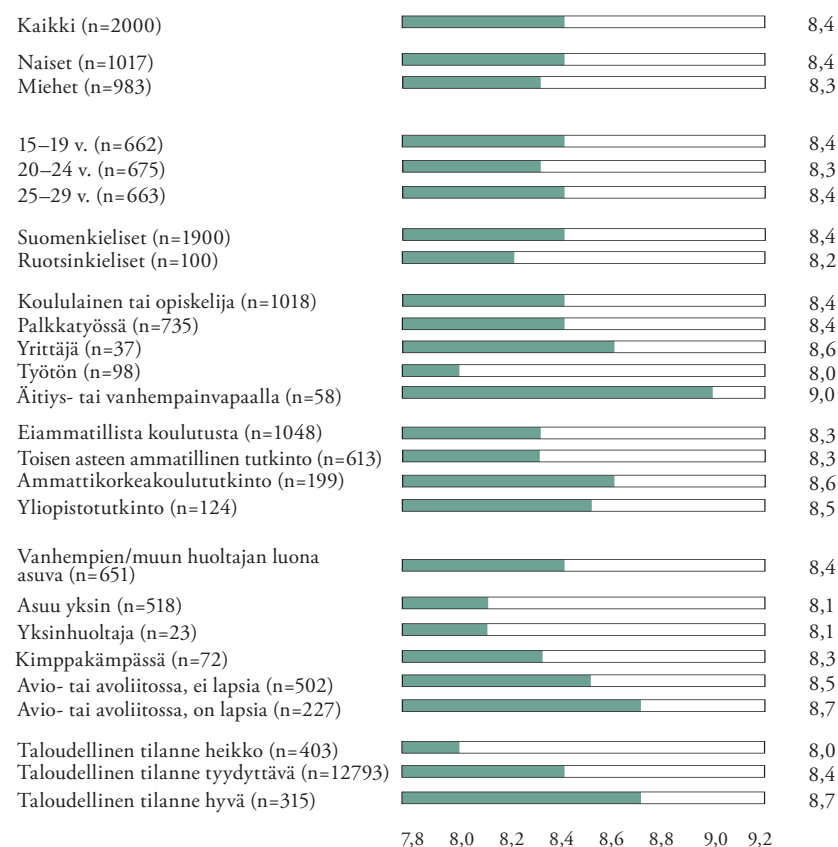
Taulukko 11.

”Kuinka tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä?” (%)

Arvosana	2005			1998		
	Kaikki	Naiset	Miehet	Kaikki	Naiset	Miehet
4	0	0	0	0	0	0
5	1	0	1	1	1	1
6	2	2	2	2	2	2
7	11	10	11	10	8	13
8	39	38	40	32	31	33
9	41	45	38	44	47	41
10	6	6	7	11	11	10
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
Keskiarvo	8,4	8,4	8,3	8,5	8,5	8,4

Kuvio 24.

"Kuinka tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä?" (kouluarvosanojen 4–10 keskiarvot)

tajat ja yksin asuvat. Tyytyväisimpiä puolestaan ovat avio- tai avoliitossa asuvat, varsinkin ne, joilla on lapsia. Samoin äitiys- tai vanhempainvapaalla olevat ovat erittäin tyytyväisiä elämäänsä. Toisaalla huomattiin (ks. kuvio 7), että lapset heikentävät hieman nuorten arviota taloudellisesta tilanteestaan. Jos vakioidaan taloudellinen tilanne, lasten yhteys elämän tyydyttävänä kokemiseen on erittäin selvä. Niiden avio- tai avoliitossa elävien nuorten, joiden itse arvioitu taloudellinen tilanne on hyvä (n=31), tyytyväisyydelle antamien arvosanojen keskiarvo on peräti 9,3, tyydyttävässä

taloudellisessa tilanteessa olevilla 8,7 (n=153) ja heikossakin taloudellisessa tilanteessa 8,4 (n=43). Yksinhuoltajia on aineistossa vain 23, eli tilastollisesti päteviä yleistyksiä ei tästä joukosta voi tehdä, mutta suuntaa antavien tulosten mukaan heidän tyytyväisyytensä elämään on korkealla tasolla tyydyttävässä (keskiarvo 8,6) ja hyvässä taloudellisessa tilanteessa (keskiarvo 9,0), mutta romahtaa heikossa taloudellisessa tilanteessa (keskiarvo 6,7). Lapset näyttäisivät siten vaikuttavan tyytyväisyyteen huomattavasti, varsinkin jos taloudellinen toimeentulo on edes kohtuullinen.

Tulevaisuus

Nuoret ja viisi seuraavaa vuotta

Nuorten tulevaisuudensuunnitelmia selvitettiin kysymällä heidän aikomuksiaan viiden vuoden aikaperspektiivillä. Kysytyt aihepiirit olivat perheen perustaminen, ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen, ulkomaille töihin tai opiskelemaan hakeutuminen sekä oman yrityksen perustaminen. Samat kysymykset on esitetty useammassa aikaisemmissa nuorisobarometreissa. Kuviossa 25 verrataan vuosien 1995, 2000 ja 2005 barometrien tuloksia (lukuun ottamatta kysymystä perheen perustamisesta, joka otettiin mukaan vasta vuoden 2000 barometriin).

Varmimpia kysytyistä asioista nuoret ovat siitä, että he aikovat perustaa perheen lähimmän viiden vuoden aikana. Varmuus perheen perustamisesta näyttää myös lisääntyneen selvästi. Suuri muutos on myös niiden osuuden vähenemisessä, jotka eivät osaa sanoa. Tarkemmin sanottuna onkin siis kasvanut paitsi perheen perustamisen varmuus, myös varmuus siitä, aikooko ylipäätään perustaa perheen vai ei.

Toinen asia, josta nuoret ovat melkoisen varmoja, on hakeutuminen ammatilliseen koulutukseen työnsaantimahdollisuuksien parantamiseksi. Trendi on kuitenkin laskeva, aiheet ovat vähenemään päin. Sitä ei kuitenkaan pidä tulkita koulutuksen arvostuksen laskuksi. Kuten aiemmin kuviossa 4 nähtiin, ovat työn arvostus ja usko siihen, että hyvä koulutus takaa pysyvän työn päinvastoin kasvussa. Vähentyneet ammatilliset koulutusaiheet voi tulkita myös koulutustarpeiden kautta. Tarve kouluttautua työmarkkinoilla pärjäämiseksi on suurinta niillä, jotka eivät siellä vielä pärjää. Laskevien ammatillisten koulutusaikeiden rinnalla olisikin hyvä lukea tilastoja myös vähenevästä nuorisotyöttömyydestä. Aiheet hakeutua ammatilliseen koulutukseen ovat vastaavasti pienemmät korkeammin koulutetuilla.

Ulkomaille töihin tai opiskelemaan hakeutumisasikeissa ei ole tapahtunut suuria

muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lähimpien viiden vuoden aikana aikoo ulkomaille töihin mahdollisesti tai varmasti hakeutua noin joka kolmas, opiskelemaan noin joka neljäs vastaajista. Yrittäjyysinto sen sijaan näyttää olevan jossain määrin kasvussa. Yrittäjyysintä oli jo Lipposen toisen hallituksen yksi politiikkaohjelmista, ja myös istuvan Vanhasen hallituksen yksi neljästä politiikkaohjelmasta. Aihe on muutenkin ollut paljon esillä yhteiskunnallisissa keskustelussa viime vuosina, millä kenties on oma vaikutuksensa nuorten yrittäjyyshaluihin.

Havainnot taustamuuttujien mukaisista eroista

Kuvioissa 26a–26e esitetään nuorten tulevaisuudensuunnitelmia taustamuuttujittain tarkasteltuna. Opintoihin liittyvissä aikeissa sukupuolten väliset erot ovat selviä. Nuoret naiset aikovat miehiä useammin hakeutua ammatilliseen koulutukseen, kuten myös ulkomaille opiskelemaan. Nuoret miehet sen sijaan ovat yrittäjähenkisempiä: heistä 29 % sanoo varmasti tai mahdollisesti aikovansa perustaa yrityksen lähimmän viiden vuoden aikana, naisista 18 %. Perheenperustamisaikeissa sukupuolten välillä ei juuri ole eroa, vaikka naiset avioituvat ja saavat lapsia nuorempina kuin miehet. Kysymys aikeesta perustaa perhe on kieltämättä vaikea vastata niille, joilla jo on puoliso ja lapsia. Kuten kuviossa 26a nähdään, suurin osa jo perheellistyneistä sanoo silti aikovansa perustaa perheen. Tulosten tulkinta ei siis aina ole aivan yksioikoista.

Haastateltujen ikäjakauma, 15–29 vuotta, on niin laaja, että nuorimpien ja vanhimpien vastaajien tulevaisuudensuunnitelmat ovat hyvin erilaisia. Esimerkiksi perheen tai yrityksen perustaminen ei alle 20-vuotiaille ole niin ajankohtaista kuin jo viisi vuotta vanhemmille. Ammatilliseen koulutukseen tai ulkomaille opiskelemaan hakeutuminen sen sijaan kuuluvat nimenomaan nuorimman ikäryhmän tulevaisuudensuunnitelmiin. Tuloksia tulkittaessa on hyvä pitää mielessä, että

ikä selittää myös suuren osan muiden taustamuuttujien mukaisista eroista. Perhemuoto ja koulutus muuttuvat nuorten ikäluokissa iän myötä. Esimerkiksi vanhempien luona asuvat ovat suurimmaksi osaksi alle 20-vuotiaita ja yliopistotutkinnon suorittaneet yli 24-vuotiaita.

Suomen- ja ruotsinkielisten nuorten tulevaisuudensuunnitelmat poikkeavat toisistaan erittäin selvästi siten, että ruotsinkieliset nuoret ovat varmempia aikeissaan kaikkien kysytyjen asioiden suhteen. Suurin ero suomenkielisiin nuoriin on heidän innossaan hakeutua ulko-

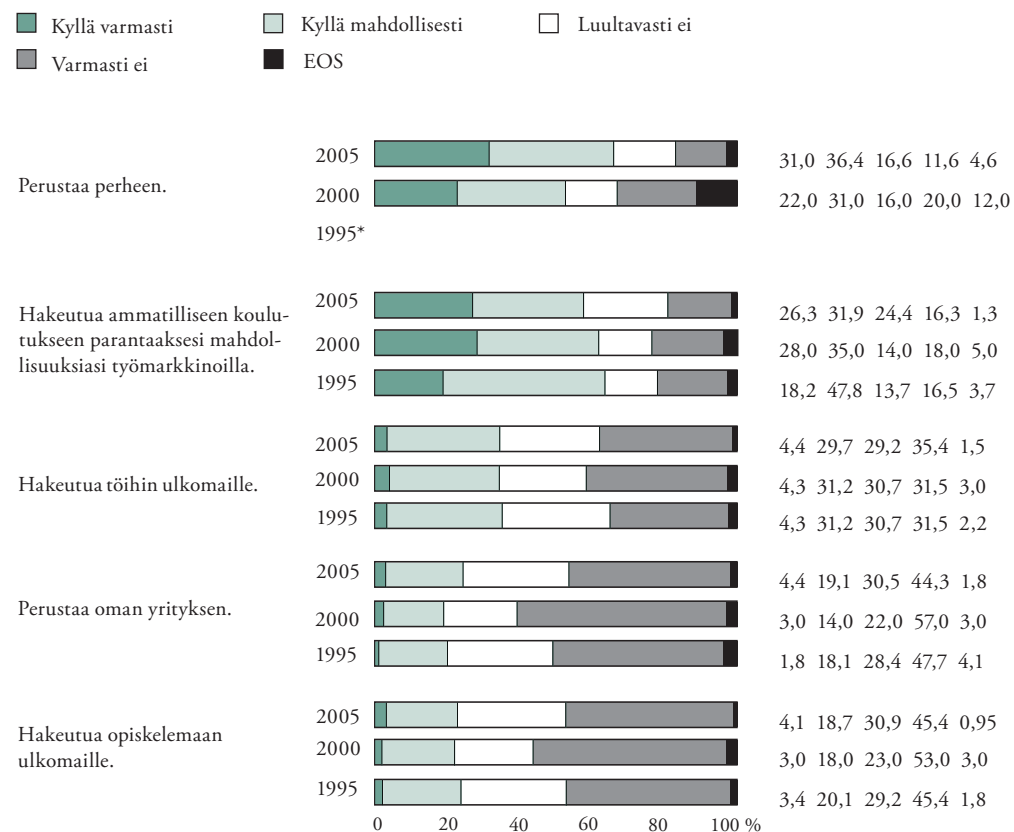
maille töihin tai opiskelemaan, mutta myös muissa kohdissa erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Mitä nuoret haluavat saavuttaa 35 ikävuoteen mennessä?

Nuorten tulevaisuudensuunnitelmia ja -unelmia selvitettiin myös kysymällä, kuinka tärkeinä nuoret pitävät erilaisten asioiden saavuttamista 35-vuotiaaksi mennessä. Kuten kuviosta 27 nähdään, nuorten mielestä kaikkein tärkeintä omassa lähitulevaisuudessa ovat hyvät ystävät.

Kuvio 25.

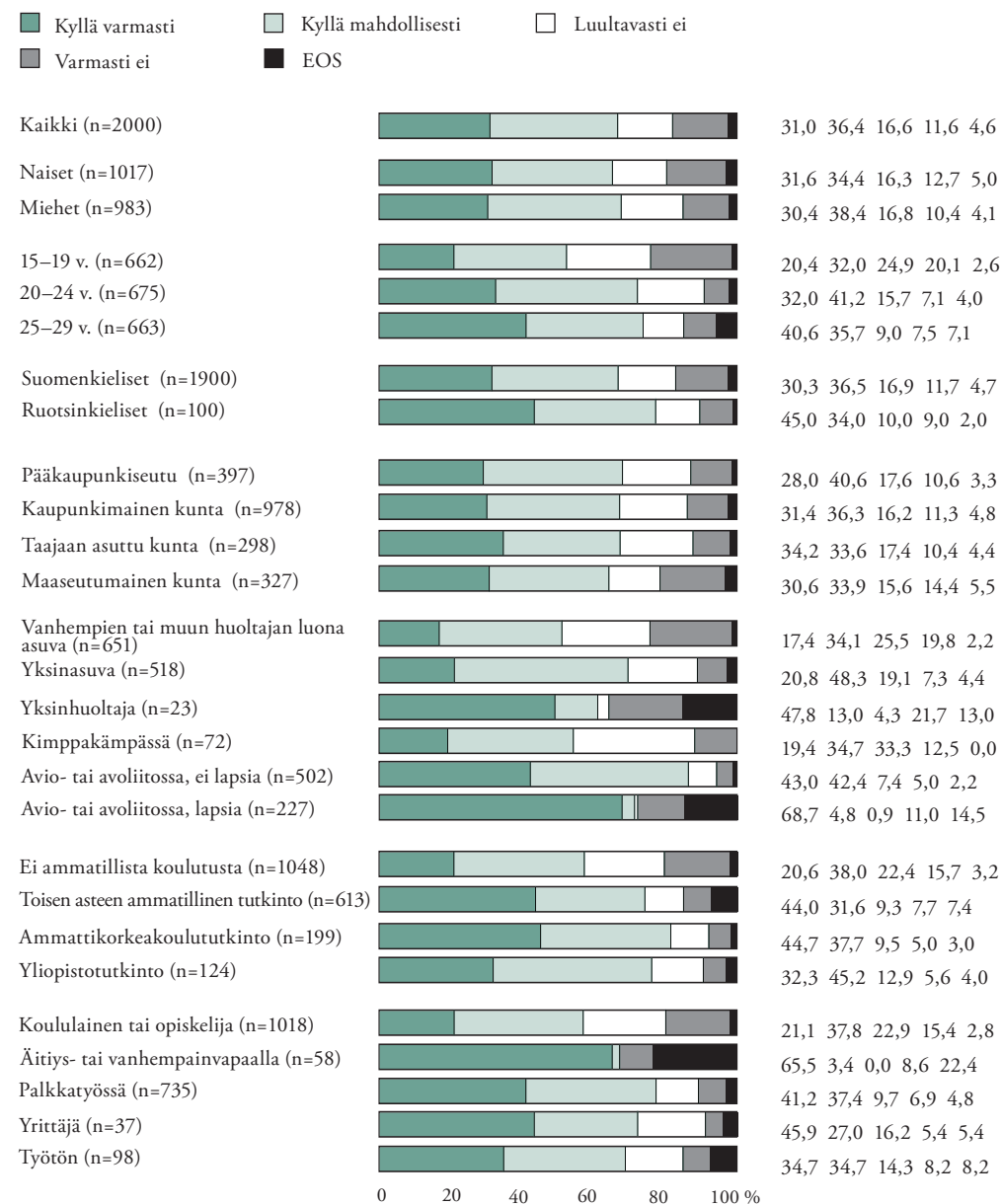
”Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana...?” Nuorten tulevaisuudensuunnitelmien vertailu 1995–2005. (%)

*perheen perustamista ei kysytty vuonna 1995.

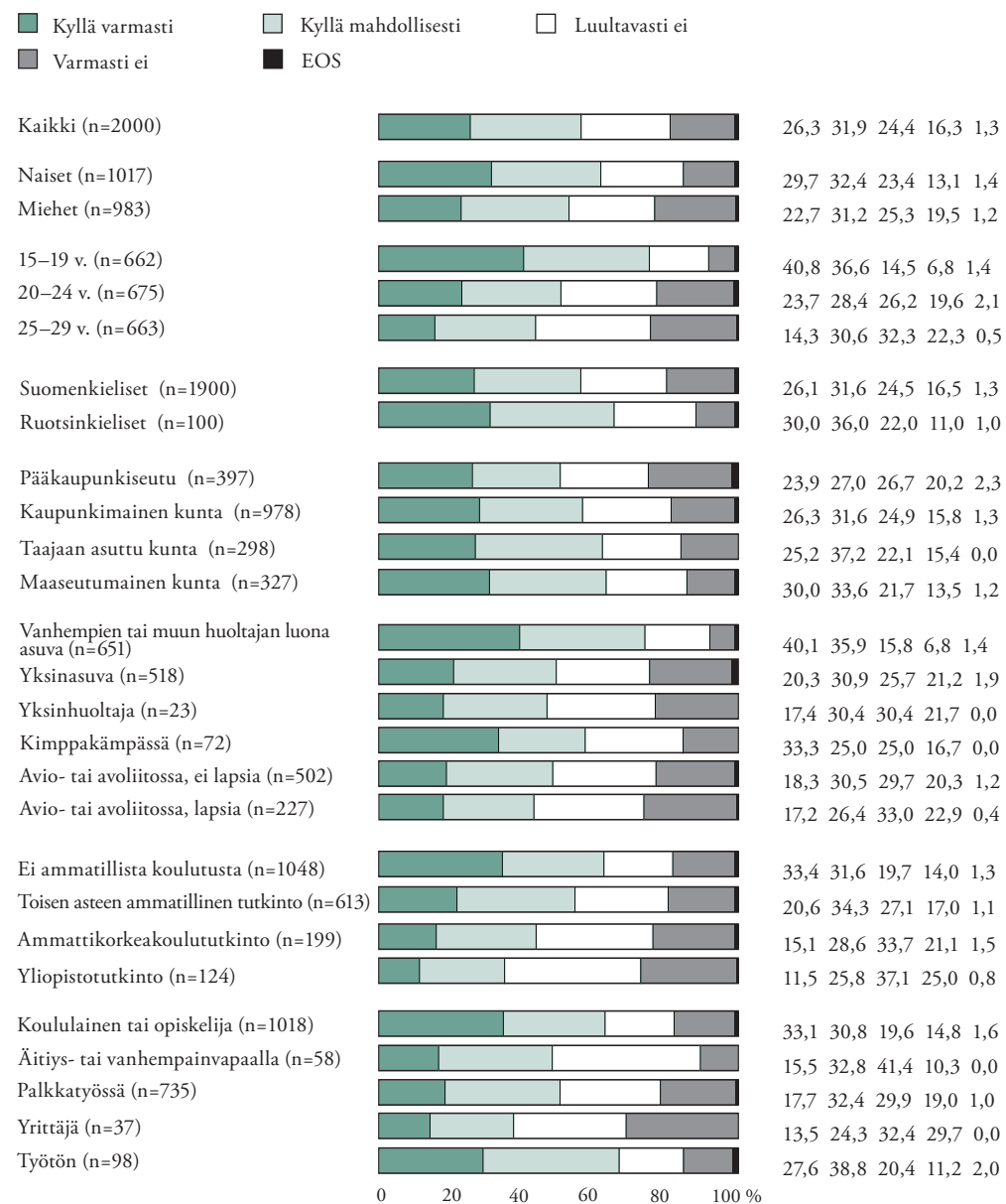
Kuvio 26a.

”Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana perustaa perheen?” (%)

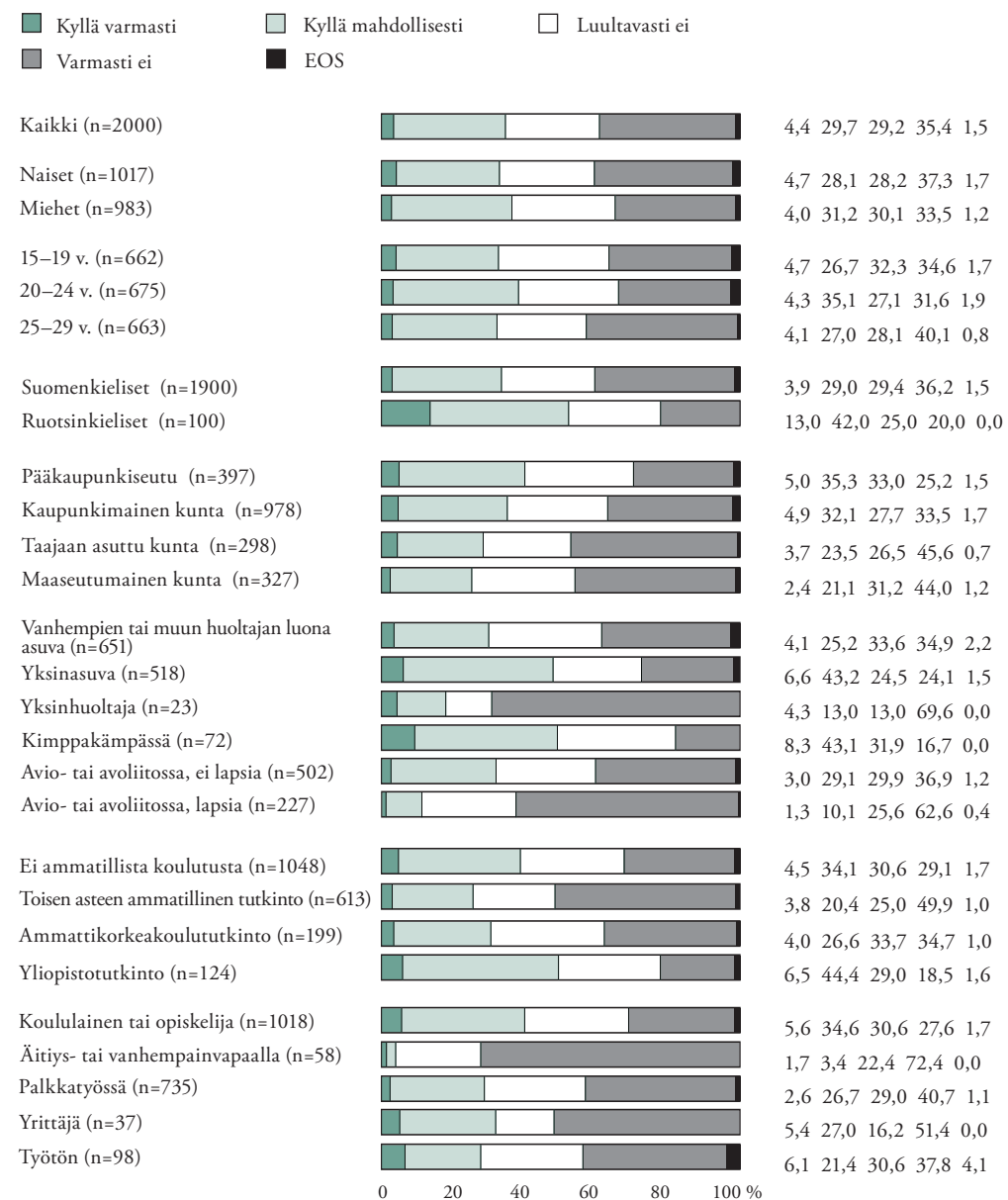
Kuvio 26b.

”Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana hakeutua ammatilliseen koulutukseen parantaaksesi mahdollisuuksiasi työmarkkinoilla?” (%)

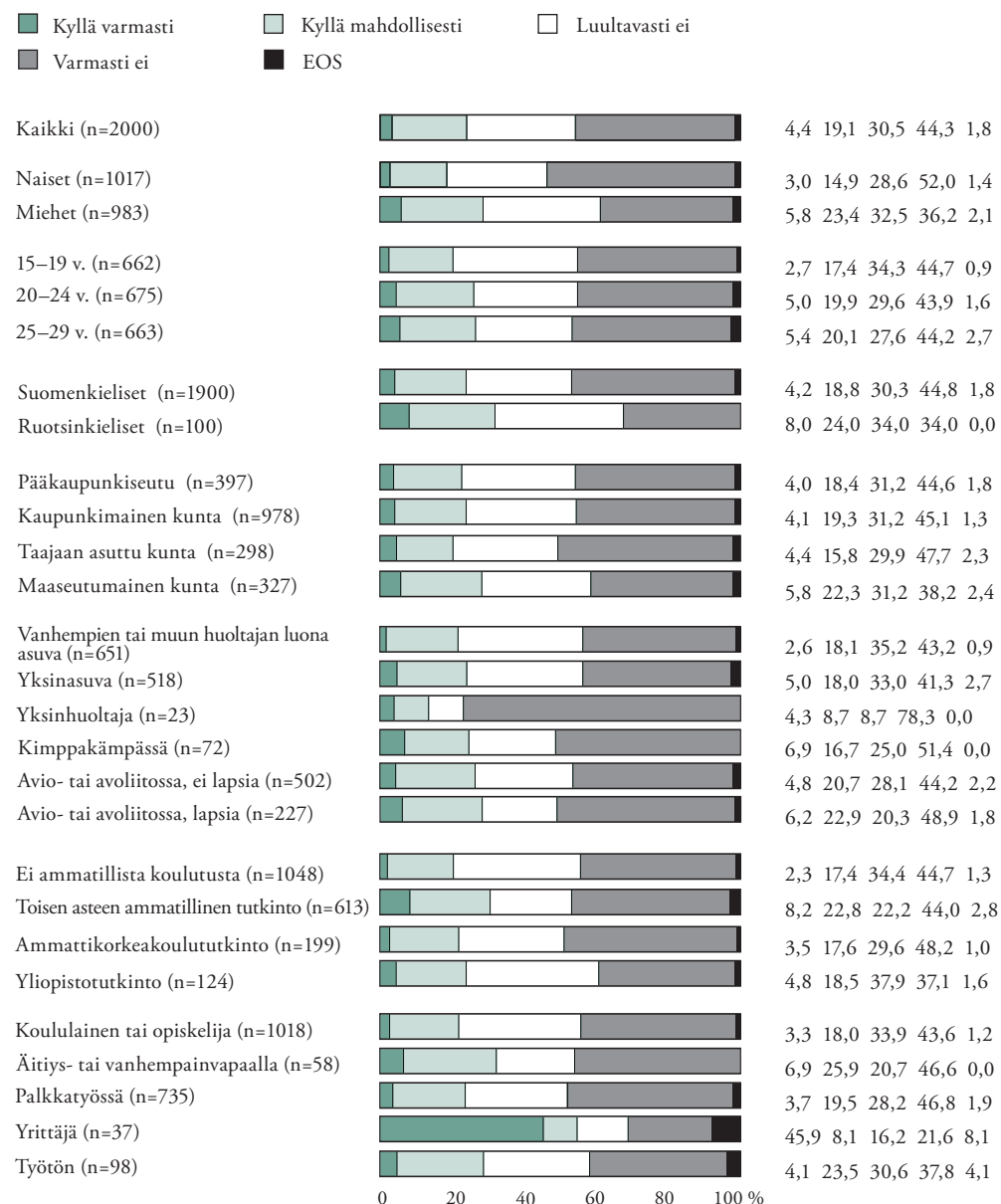
Kuvio 26c.

”Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana hakeutua töihin ulkomaille?” (%)

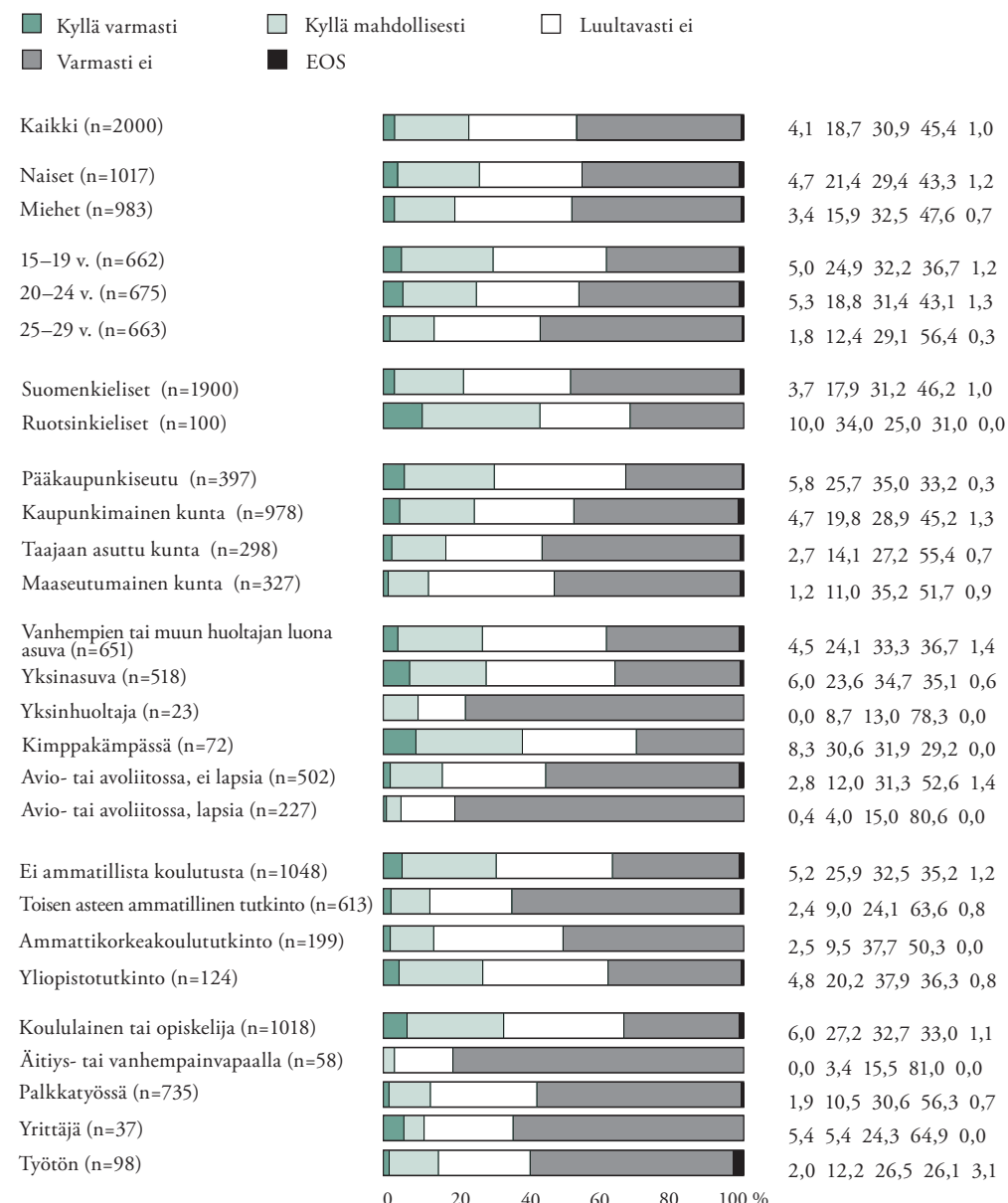
Kuvio 26d.

”Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana perustaa oman yrityksen?” (%)

Kuvio 26e.

”Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana hakeutua ulkomaille opiskelemaan?” (%)

Käytännössä kaikki haluavat, että heillä on läheisiä ystäviä 35 vuoden iässä. Myös muut asiat nuorten tärkeysjärjestyksen kärkipäässä ovat tavallisia asioita, joita myös aikuiset pitävät tärkeinä: pysyvä työsuhde, elämäkokemus, fyysinen kunto, oma perhe ja lapsia. Vähiten tärkeät saavutukset 35 ikävuoteen mennessä nuorten arvomaailmassa puolestaan ovat julkisuus, mukanaolo politiikassa, hyvä ulkonäkö ja arvostettu yhteiskunnallinen asema.

Nuorten tavoitteita vuosien 1998–2005 barometreissa

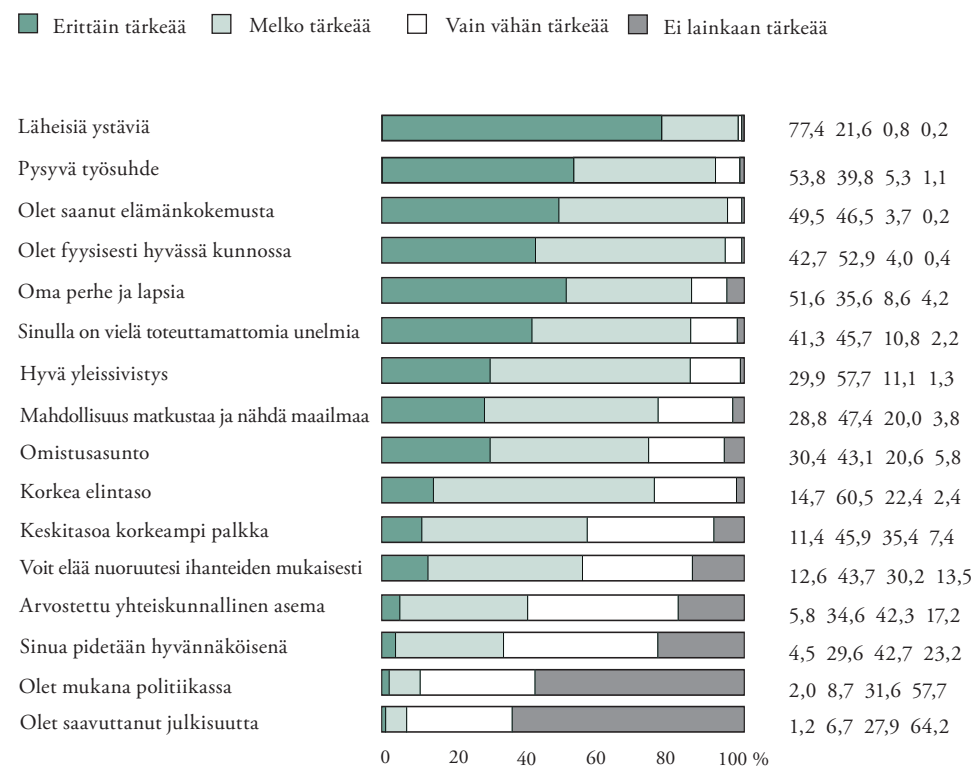
Aiemmin nuorten tavoitteita 35 ikävuoteen

mennessä on selvitetty nuorisobarometreissa vuosina 1998, 2001 ja 2002. Arvomaailmaan soiaalustutaan omassa kulttuurissa, ja nuorten arvojen tutkiminen on samalla kulttuurin arvojen tutkimista. Nämä muutokset eivät yleensä tapahdu kovin nopeasti eikä seitsemän vuoden aikajänne riitä maailmankuvan muutostrendien havaitsemiseen sukupolvinäkökulmasta. Jotain havaintoja voidaan silti tehdä kuvioista 28, johon on koottu neljän eri nuorisobarometrin vertailukelpoiset kysymykset nuorten tulevaisuuden tavoitteista.

Eniten on laskenut pysyvän työsuhteen saavuttamisen tärkeys. Nuorisobarometrin

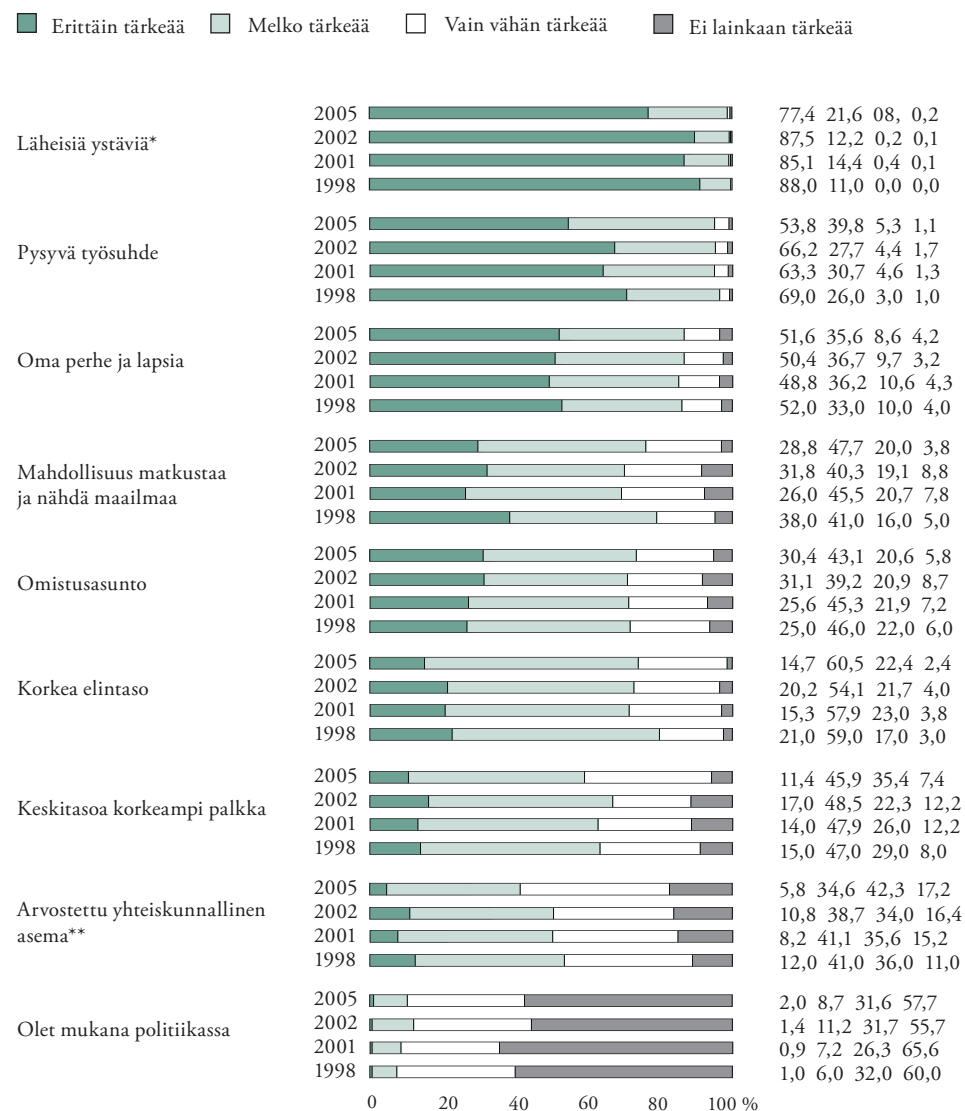
Kuvio 27.

”Miten tärkeää sinulle on, että 35-vuotiaana olet saavuttanut seuraavia asioita?” (%)

Kuvio 28.

”Kuinka tärkeää sinulle on, että 35-vuotiaana olet saavuttanut seuraavia asioita?”
Vertailu 1998–2005.

*Vuosina 1998, 2001 ja 2002 ”Luotettavat ja hyvät ystävät”

**Vuosina 1998, 2001 ja 2002 ”Hyvä ja arvostettu yhteiskunnallinen asema”

kaltainen valmiiksi strukturoitu kyselytutkimus ei anna avaimia sen tulkitsemiseen, miksi näin on, mutta havaintona se on erittäin mielenkiintoinen. Onko kyseessä ehkä oire syvemmästä työetiikan muutoksesta vai pikemminkin sopeutumisesta väistämättömään? Vai voiko pitkitetyn nuoruuden ihanteen ajatella jatkuvan jo 35-vuotiaaksi saakka? Nuorten vastaukset työelämää koskeviin kysymyksiin (ks. kuvio 3) joka tapauksessa kertovat vakavasta suhtautumisesta – työtä pidetään tärkeänä mutta vaativana ja kuluttavana asiana. Ehkä omaa suhdettaan pysyvään työsuhteeseen miettivä nuori puntaroi samantapaisia asioita: työ on tärkeää ja tavoittelemisen arvoista, mutta sen eteen ei ehkä sittenkään kannata uhrata kaikkea. Kuten kuviosta 5 nähtiin, kaksi vastaajaa kolmesta on sitä mieltä, että työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että monet ihmiset pala-

vat ennenaikaisesti loppuun. Tätä mieltä ovat varsinkin työssäkäyvät, korkeasti koulutetut, huonommassa taloudellisessa tilanteessa olevat, sekä ne, joilla on lapsia.

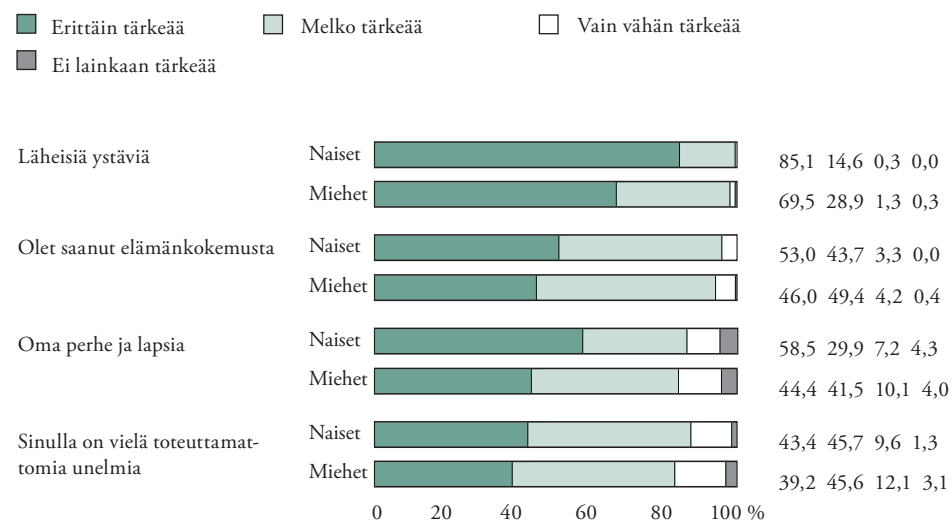
Kuvion 28 tärkein anti on ehkä se, että nuorten tavoitteet tulevaisuuden suhteen ovat suhteellisen pysyviä. Asioiden tärkeydessä tapahtuu pieniä muutoksia molempiin suuntiin, mutta mitään kovin selkeitä trendejä ei ole havaittavissa.

Naisten ja miesten tavoitteita

Toisaalla nuorisobarometrissa kysyttiin yleisemmin ”Miten tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat?” (ks. kuvio 21). Kysymyksen muotoilut poikkeavat toisistaan siinä, että edellisessä kysyttiin yleisempien, varsinkin ihmissuhteisiin, yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvien arvojen tärkeydestä, kun taas tässä on kyse omista ta-

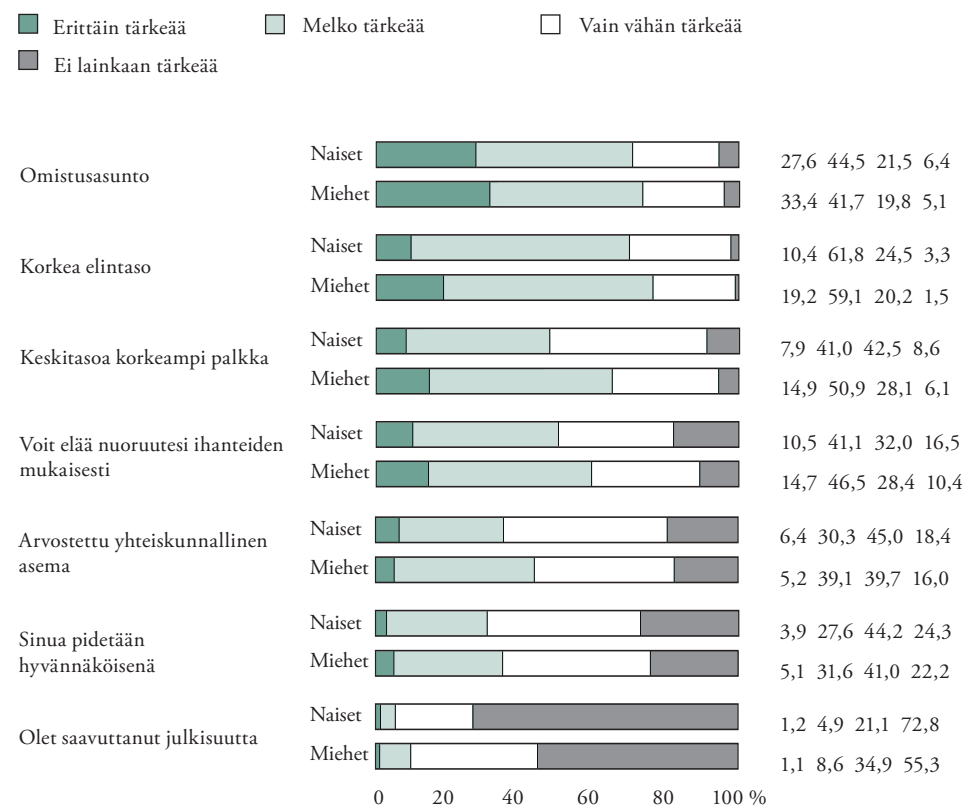
Kuvio 29a.

”Kuinka tärkeää sinulle on, että 35-vuotiaana olet saavuttanut seuraavia asioita?” Asioita, jotka ovat tärkeämpiä naisille kuin miehille. (%)

Kuvio 29b.

”Kuinka tärkeää sinulle on, että 35-vuotiaana olet saavuttanut seuraavia asioita?” Asioita, jotka ovat tärkeämpiä miehille kuin naisille. (%)

voitteista, asioista, jotka voi itse saavuttaa 35 ikävuoteen mennessä. Vaikka siis myös vastausvaihtoehdot poikkeavat toisistaan, voi näitä kahta kysymyssarjaa tarkastella rinnakkain.

Huomionarvoista on se, että kysyttäessä yleisempien arvojen ja asioiden tärkeyttä lähes kaikki asiat olivat nuorille naisille tärkeämpiä kuin miehille. Sen sijaan kysyttäessä asioiden saavuttamisesta 35 ikävuoteen mennessä tällaista eroa ei ole. Nuorten miesten asenne siis vaikuttaa välinpitämättömämmältä suhteessa

yleisempiin arvoihin, mutta välittömämmin omaan tulevaisuuteen liittyvien asioiden saavuttaminen on myös heille tärkeää.

Kuvioista 29a ja 29b saa yleiskuvan sukupuolten arvostuseroista. Nuorten naisten tärkeämpiä pitämät tavoitteet 35 vuoden ikään mennessä liittyvät ystäviin, perheeseen, elämäkokemukseen ja toteutumattomiin unelmiin. Nuorilla miehillä puolestaan korostuvat naisia enemmän aineellinen hyvä, yhteiskunnallinen asema ja julkisuus. Vertaamalla tyypillisiä

nuorten miesten tavoitteita tyypillisiin kaikkein nuorimpien vastaajien tavoitteisiin huomataan jälleen selvää yhdenmukaisuutta, minkä voinee tulkita kielivän nuorten naisten arvostusten tietystä kypsyydestä nuoriin miehiin verrattuna. Kuviossa 30 tarkastellaan tulevaisuuden tavoitteita ikäryhmittäin siten, että mukaan on valittu ne asiat, joiden tärkeys tilastollisesti

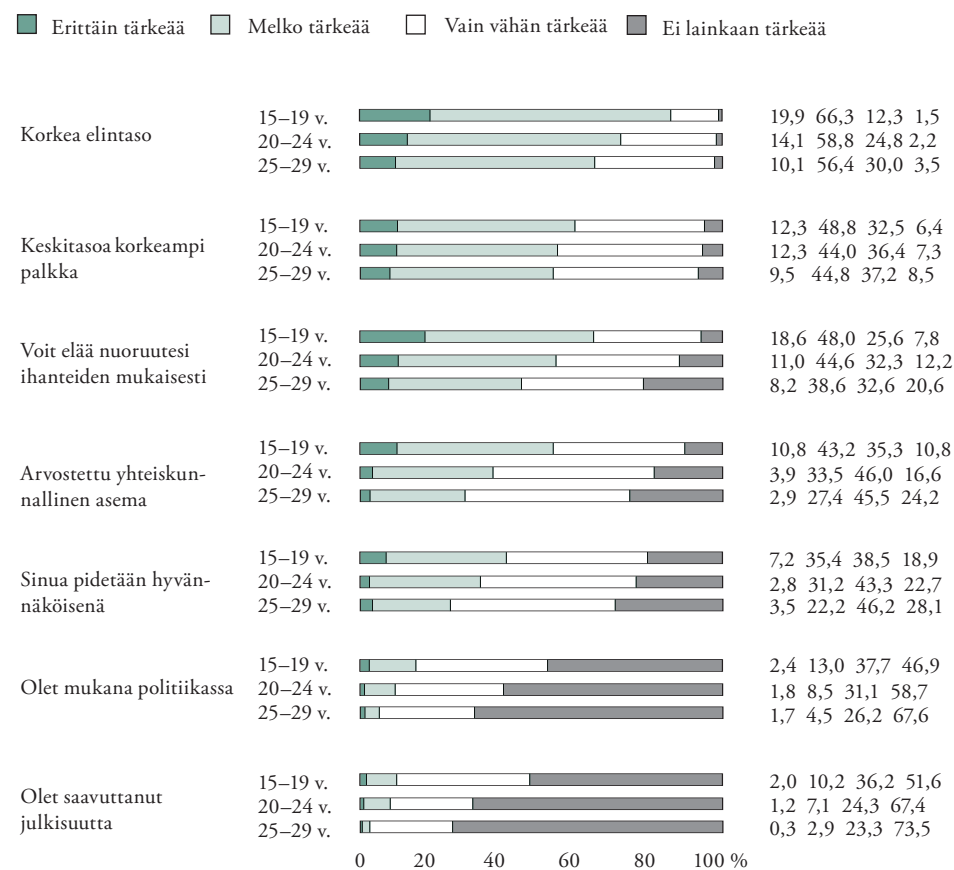
merkittävällä tavalla vähenee iän kasvaessa. Kuten nähdään, näitä asioita on paljon. Kehityksestä ei ole kuin yksi poikkeus: vanhin ikäryhmä pitää nuorempia tärkeämpänä sitä, että 35-vuotiaana on vielä toteutumattomia unelmia. Muissa asioissa ikäryhmien välillä ei ole merkitseviä eroja.

Mistä näiden tulevaisuuden tavoitteiden tär-

keyden selvä lasku teini-ikästä eteenpäin sitten kertoo? Iän mukanaan tuomasta kyynisyydestä ja realismista? Nuoruuden kirkasotsaisuudesta ja uskosta omiin mahdollisuuksiin? Erilainen lähestymistapa tämän pohtimiseksi on ajatella yhteiskunnan muutosta, ei niinkään yksilön varttumisen tuomaa muutosta. Eroavatko 1990-luvulla lapsuttaan ja nuoruuttaan eläneiden arvostukset 1970- tai 1980-lukujen lasten arvostuksista? Kuten sanottu, käytettävissä oleva seitsemän vuoden aikajänne on liian lyhyt yhteiskunnallisten arvostusten muuttumisen tarkasteluun. Vertailu aiempien vuosien nuorisobarometreihin kertoo kuitenkin pikemminkin nuorten tulevaisuudentavoitteiden pysyvyydestä kuin nopeasta muutoksesta.

Kuvio 30.

”Kuinka tärkeää sinulle on, että 35-vuotiaana olet saavuttanut seuraavia asioita?”
Asioita, joiden saavuttamisen tärkeys vähenee iän myötä. (%)

Liitetaulukko 1.
Vastaajat taustamuuttujittain.

Sukupuoli	N	%
Nainen	1017	50,85
Mies	983	49,15
Yhteensä	2000	100

Ikäryhmä	N	%	Naiset, %	Miehet, %
15–19	662	33,1	33,6	32,6
20–24	675	33,8	32,8	34,7
25–29	663	33,2	33,5	32,8
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Asuinpaikka	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Uusimaa	546	27,4	28,4	26,3
Etelä-Suomi	403	20,2	19,2	21,2
Itä-Suomi	245	12,3	11,2	13,4
Länsi-Suomi	534	26,8	28,5	25,0
Pohjois-Suomi	267	13,4	12,7	14,1
Yhteensä	1995	100,0	100,0	100,0

Kuntatyyppi	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Pääkaupunkiseutu	397	19,9	20,7	18,9
Kaupunkimainen	978	48,9	49,6	48,2
Taajaan asuttu	298	14,9	14,7	15,2
Maaseutumainen	327	16,4	15,0	17,7
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Perhemuoto	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Vanhempien/ vanhemman/muun huoltajan luona asuva	651	32,6	29,3	35,9
Yksin asuva (myös soluasunto)	518	25,9	23,7	28,2
”Kimppakämpässä” ystävien tai sisarusten kanssa asuva	72	3,6	4,0	3,2
Yksinhuoltaja	23	1,2	2,2	0,1
Avio- tai avoliitossa, ei lapsia	502	25,1	27,5	22,6
Avio- tai avoliitossa, lapsia	227	11,4	13,0	9,7
Muu perhemuoto	7	0,4	0,3	0,4
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Opiskelu	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Peruskoulussa	151	13,4	13,2	13,6
Lukiossa	234	20,7	21,6	19,7
Toisen asteen ammatil- lisessa oppilaitoksessa	223	19,8	17,8	22,0
Ammattikorkeakoulussa	218	19,3	17,8	21,1
Yliopistossa	239	21,2	22,9	19,2
Muualla	64	5,7	6,8	4,4
Yhteensä	1129	100,0	100,0	100,0

Ylioppilastutkinto	N	%	Naiset, %	Miehet, %
On ylioppilas	834	41,8	48,4	34,9
Ei ole ylioppilas	1163	58,2	51,6	65,1
Yhteensä	1997	100,0	100,0	100,0

Ammatillinen koulutus	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Toisen asteen ammatil- linen tutkinto	613	30,7	26,5	35,0
Ammattikorkeakoulu- tutkinto	199	10,0	13,2	6,6
Yliopistorutkinto	124	6,2	6,8	5,6
EOS	16	0,8	0,8	0,8
Ei mitään edellä mainituista	1048	52,4	52,8	52,0
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Äidin koulutustaso	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Ei tutkintoa	256	13,3	11,9	14,6
Vain yo-tutkinto	181	9,1	8,2	10,0
Ammatillinen perus- tutkinto	796	39,8	42,1	37,4
Opistoasteen tutkinto	280	14,0	15,2	12,7
Korkeakoulututkinto	340	17,0	17,5	16,5
EOS	138	6,9	5,1	8,7
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Isän koulutustaso	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Ei tutkintoa	351	17,6	17,9	17,2
Vain yo-tutkinto	83	4,2	3,7	4,6
Ammatillinen perus- tutkinto	804	40,2	40,7	39,7
Opistoasteen tutkinto	133	11,7	11,6	11,7
Korkeakoulututkinto	356	17,8	17,3	18,3
EOS	173	8,7	8,8	8,5
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Pääasiallinen toiminta	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Koululainen tai opiskelija	1018	47,1	54,6	50,9
Palkkatyössä	735	41,2	32,4	36,8
Yrittäjä	37	2,1	1,6	1,9
Työtön tai lomautettu	98	5,6	4,2	4,9
Äitiys- tai vanhempainvapaalla	58	0,4	5,3	2,9
Muu	54	3,6	1,9	2,7
Yhteensä	2000	100,0	100,0	100,0

Työsuhteen luonne	N	%	Naiset, %	Miehet, %
Täysipäiväinen vakinaisen	466	42,6	31,8	52,9
Täysipäiväinen määräaikainen	211	19,3	22,4	16,4
Osa-aikainen vakinaisen	191	17,5	21,4	13,7
Osa-aikainen määräaikainen	217	19,9	23,9	16,0
EOS	8	0,7	0,6	0,9
Yhteensä	1093	100,0	100,0	100,0

ARTIKKELIT

NUORET KULUTTAJAT — SAMANLAISIA VAI ERILAISIA?

TERHI-ANNA WILSKA

Tässä artikkelissa tarkastelen nuorten kulutustapoja ja niiden määräytymistä nuorisobarometrin aineiston pohjalta. Ensin käsitelen nuorten kulutusresursseja ja niiden eroja. Sen jälkeen kartoitan nuorten erilaisia kulutustyyliä ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Lopuksi analysoin nuorten ostamien tuotteiden tärkeimpiä ostopäätöksen vaikuttavia ominaisuuksia. Pohdin erityisesti elämänvaiheen ja sosiaalisen ja taloudellisen aseman merkitystä nuorille yhteiskunnassamme, jossa nuoria kuluttajia yleisesti pidetään rahakkaina, trendi- ja bränditietoisina, yksilöllisinä, arvaamattomina, vaativina ja erityisesti teknologiasta kaiken tietävinä. Ovatko nuoret todella sellaisia kuluttajia?

Nuorisobarometrissa tutkittu ikäryhmä, 15–29-vuotiaat, on kulutustutkimuksen kohderyhmänä varsin laaja ja heterogeeninen. Ongelmana kulutustapojen tulkinnassa ja vertailussa ei ole ainoastaan vastaajien lähes 15 vuoden ikähaitari, vaan myös eri ikäryhmissä edustettuina olevat varsin erilaiset elämänvaiheet. Vanhempiansa luona asuvan 15-vuotiaan pojan ja 29-vuotiaan kolmen lapsen perheenäidin kulutustavat poikkeavat todennäköisesti hyvin paljon toisistaan. Mielenkiintoista onkin nähdä, voiko nykyisten alle kolmekymmppisten kulutustavoista tai kulutusasenteista löytää yhteisiä nimittäjiä. Mitkä asiat yhdistävät nuoria

kuluttajia, mitkä taas erottelevat?

Steven Milesin (2000) mukaan kulutus on erityisesti nuorille elämäntyylin ja identiteetin tärkein ilmaisukeino, ja nykyisin useimmat siirtymäriitit aikuisuuteen tapahtuvat kulutuksen avulla. Kulutuksen kautta myös nuoret, kuten muutkin kuluttajat, määrittävät itseään suhteessa toisiinsa. Toisaalta halutaan olla yksilöllisiä, toisaalta muiden kanssa samankaltaisia, ainakin tiettyissä rajoissa. Niin kutsuttujen postmodernien kulutusteorioiden mukaan, jotka alkoivat tulla suosituiksi noin 15 vuotta sitten, yksilöllisyys, tyylittely ja hedonismi ovat nykyisin kuluttajan tärkeimpiä ohjenuoria (mm. Campbell 1987; Giddens 1991; Featherstone 1991). Tulojen ja yhteiskuntaluokan merkityksen ennustettiin vähenevän. Vaikka viimeaikaisissa kulutustutkimuksissa on todettu sosioekonomisten taustamuuttujien sekä myös ikään liittyvien tekijöiden vaikuttavan edelleen voimakkaasti kuluttajien käyttäytymiseen (mm. Wilska 2002a; Räsänen 2003; Honkanen 2004), Suomessakin käsitys yksilöllisestä ja tyylittelevästä ”lifestyle-kuluttajasta” elää edelleen varsin sitkeässä. Näin on erityisesti nuorten kohdalla. Kuluttajien erottautumisen ja ryhmään kuulumisen paradoksi onkin keskeinen liikkeellepaneva voima esimerkiksi muodin ja trendien vaihteluissa (mm. Gronow 1997). Kuluttajien erottautuminen toisistaan tapahtuneekin nykyisin melko erikoistuneella tasolla samalla kun yksilöt ja yhteisöt ovat yhä laajemmalle verkottuneita ja ”yksilölliset” kulutusvalinnat ovat todellisuudessa yhä standardoidumman tarjonnan tulosta (mm. Ritzer 2001; Bryman 2004). Voidaankin sanoa, että kyky samaistua tiettyjen normien ja standardien mukaisiin kulutustyyliin on jälkimodernin yhteiskunnan keskeisimpiä sosiaalinen integraation välineitä. Tämä kyky taas on riippuvainen paitsi taloudellisista resursseista, myös kulttuurisesta ja sosiaalisesta kompetenssista. (Mm. Bauman 1988, 1998; Bourdieu 1984; Gabriel & Lang 1995; Lunt & Livingstone 1992.) Näin ollen kulutuksen voisi kuvitella olevan nuorille varsin

tärkeää. Toisaalta on paljon ”itsestään selviä” kulutuskohteita, esimerkiksi tietoliikenne, joita nuoret eivät välttämättä edes lue kulutukseksi.

Nuorten asema kuluttajina on muutoinkin monella tapaa ristiriitainen. Yhtäältä nuoret ovat markkinoijien tavoitelluimpia kohderyhmiä, joita nykyisessä pidentyneen nuoruuden ilmapiirissä kaikenikäiset kuluttajat jäljittelevät. Nuoruus on jo lähes parin vuosikymmenen ajan ollut normi, joka määrittää kaikenikäisten elämäntyyliä, ja nuorekkuuteen pyritään esimerkiksi vaatetuksen tai harrastusten avulla (esim. Schiffman & Sherman 1991; Hoikkala 1993; Wilska 1995). Viime vuosina nuoruuden ihannoitiin tuntuu vain kasvaneen ja nuoruuden ja aikuisuuden rajat hämärtyneen entisestään. Toisaalta taas nuorten kulutustottumukset ovat myös yleisen paheksunnan ja ihmettelyn kohteina. Tässä ilmiössä ei ole kuitenkaan mitään uutta. Vanhemmat sukupolvet ovat paheksuneet nuorten kulutusta läpi kulutusyhteiskunnan historian (ks. Autio & Heinonen 2004). Nykyisin suurinta paheksuntaa herättävät nuorten kevytmieliseksi katsottu velkaantuminen ja kulutusluottojen käyttö (esim. Koljonen 2002) sekä etenkin nuorilla tyttöillä liian ”aikuismaisten” tuotteiden käyttö (mm. seksikkäät vaatteet) sekä niiden markkinointi. (Mm. Autio 2004a; Näre & Näre 2004.) Lisäksi nuorten teknistä kompetenssia ja teknologiainnostusta yleensä liioitellaan. Valtaosa nuorista on toki teknisesti taitavia, ja yleisesti ottaen nuoret mieltävätkin itsensä ”teknologiasukupolveksi” (Wilska 2004a). On kuitenkin myös paljon nuoria, etenkin tyttöjä, jotka suhtautuvat tietotekniikkaan kriittisesti ja jopa pelokkaasti (Wilska 2003).

Ehkä suurin myytti käsityksissä nykykuorten kulutuksessa on uskomus nuorten koko ajan lisääntyvästä valikoivuudesta ja bränditietoisuudesta. Uskomusta ovat ruokkineet lähinnä Yhdysvalloissa julkaistut populaaritieteelliset teokset. Ensin Naomi Klein julisti kirjassaan *No Logo* sodan monikansallisia yhtiöitä ja niiden brändejä vastaan, joiden hän väitti hallitsevan

erityisesti nuorten elämää (Klein 2001). Nuoruuden ja nuorten brändäämisestä alettiin Suomessa puhua erityisesti amerikkalaisen Alissa Quartin kirjan *Branded – buying and selling teenagers* (2002) suomentamisen yhteydessä vuonna 2004. Quartin teoksessa amerikkalaisnuoret käyvät yritysten sponsoroimia brändikouluja, toimivat firmojen trendikonsultteina tuotepalkalla, käyttävät luottokortteja, käyvät kauneusleikkauksissa ja järjestyttävät vanhemmillaan kymmenien tuhansien dollarien arvoisia syntymäpäiväkutsuja. Samoilla linjoilla on niin ikään amerikkalainen Juliet Schor kirjassaan *Born to Buy* (2004).

Suomalaisten nuorten kulutustavoista on viimeaikaisten tutkimusten valossa vaikea löytää amerikkalaisteosten kuvailemia brändinuoria – ainakaan laajemmassa mittakaavassa. Useimpien viimeisen kymmenen vuoden aikana tehtyjen suomalaistutkimusten mukaan nuoret ovat keskimäärin melko tavallisia ja säästäväisiäkin kuluttajia, ja ainoastaan teknologian sekä vapaaajan kulutuksen suhteen he poikkeavat jossain määrin keski-ikäisestä ja vanhemmasta väestöstä (esim. Helenius 1996; Wilska 1995, 1999; Raitanen 2001; Saarinen 2001, Saarela 2000, 2001; Wilska 2002ba, 2003, 2004b; Autio & Wilska 2003; Autio 2004ba). Eräs syy suomalaisnuorten suhteelliseen epäkaupallisuuteen lienee suomalaisen kulutusyhteiskunnan nuori ikä sekä myöhäinen kaupungistuminen. Talonpoikaisesta etiikasta ja pulavuosisista kumpuava säästäväisyys on koko väestön keskuudessa vielä vallitseva arvo (Heinonen 2000). Vanhempien oppi siitä, että ”raha ei kasva puussa”, näkyy edelleen myös suomalaisten lasten ja nuorten kulutusasenteissa (Repo 2001; Autio 2004ba; Wilska 2004b).

Erilaiset resurssit – erilaiset rahalähteet

Yleinen käsitys on, että nuorilla on paljon rahaa käytössään ja he kuluttavat yhä enemmän ja enemmän. On kuitenkin erittäin vaikea

arvioida, kuinka paljon nuorilla todella on rahaa tuhlattavaksi. Nuorten ikäluokat karsivat 1990-luvun alun lamasta taloudellisesti kaikkein eniten. Lisäksi laman jälkeisenä nousukautena alle 30-vuotiaiden tulojen kasvu jäi selvästi jälkeen muista ikäluokista, ja alle 30-vuotiaiden reaalitulot ovat edelleen pienemmät kuin ennen lamaa (esim. Wilska & Eresmaa 2002). Vertailun vuoksi todettakoon, että nousukaudella 1985–1990 nimenomaan nuorten tulot ja kulutus kasvoivat nopeammin kuin muun väestön. Vuonna 1990 alle 25-vuotiaiden kotitalouksien käytettävissä olevat tulot olivat hyvin lähellä koko väestön keskituloa (vaikka opintolainaa ei laskettu tuloksi) ja he kuluttivat enemmän kuin väestö keskimäärin (Wilska 1999). Laman aikana ja sen jälkeen erityisesti nuorten lapsiperheiden suhteellinen asema heikentyi muihin väestöryhmiin verrattuna (Sauli ym. 2002, 40–42). Teini-ikäisilläkin nuorilla taskurahan määrä laski laman aikana, eikä sen reaaliarvo ole viime vuosinakaan juuri kasvanut siitä, mitä se oli 1980-luvun alussa. Ainoastaan alle 14-vuotiailla on nykyisin ”omaa rahaa” käytössään selvästi enemmän kuin aikaisemmin (Lintonen ym. 2005). Toisaalta vanhempien lapsille ja nuorille suoraan kustantamien kulutuskohteiden määrä on kasvanut sekä Suomessa että muissa Pohjoismaissa. On myös todennäköistä, että vanhempien taloudellinen tuki jatkuu myöhäisempään ikään kuin ennen (Wilska 2002b; Brusdal & Berg 2002; Hansen ym. 2002).

Nuorisobarometrissa ei kysytty suoraan nuorten tai heidän vanhempiensa tuloja, sillä varsinkaan vanhempien tuloja nuoret tuskin olisivat osanneet arvioida luotettavasti. Myöskään kaikkia omia tuloja voi olla puhelinhaastattelussa vaikea muistaa, ja kulutuskykyyn vaikuttavat myös olennaisesti muiden perheenjäsenten, kuten mahdollisen puolison, tulot. Sen sijaan barometrissa kysyttiin, mistä eri lähteistä nuoret saavat rahaa, ovatko vanhemmat tukeneet vastaajaa taloudellisesti viimeisen kuuden kuukauden ajan, ja jos ovat, niin missä asioissa.

Nuorilta kysyttiin myös, ovatko he tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa. Sami Myllyniemen kirjoittamasta tilasto-osuudesta käy ilmi, että nuoret pitivät taloudellista tilannettaan korkeintaan keskinkertaisena ja tyytyväisyys siihen on laskenut viime vuosina (ks. taulukko 9, s. 29). Merkille pantavaa on myös se, että vanhemmat tukivat lapsiaan varsin pitkään: yli 60 % 25–29-vuotiaista sai vanhemmiltaan vielä rahallista tukea ja noin kolmannekselle kyseisestä ikäryhmästä vanhemmat ostivat ruokaa ja vaatteita, neljännekselle vanhemmat maksoivat liikennekuluja ja viidennekselle asuinkuluja ja harrastuksia (ks. tilasto-osuuden kuvio 12, s. 35).

Mitkä tekijät sitten vaikuttavat vanhempien taloudellisen tuen jatkumiseen kotoa poisuuton jälkeen? Vanhempien taloudelliseen tukeen vaikuttavia taustatekijöitä tutkittiin logistisella regressioanalyysillä (0 = ei saanut tukea viimeisen 6 kuukauden aikana, 1 = on saanut tukea viimeisen 6 kuukauden aikana). Analyysissä olivat mukana vain 20-vuotiaat ja sitä vanhemmat, sillä valtaosa alle 20-vuotiaista asui vielä vanhempiensa luona. Kuviosta 1 nähdään, mitkä taustamuuttujat vaikuttavat saatuun taloudelliseen tukeen ja millä todennäköisyydellä viitearvoon (1,0) verrattuna. Esimerkiksi mikäli vastaajan äidillä on yliopistotutkinto, oli todennäköisyys saada tukea vanhemmilta yli kaksinkertainen verrattuna siihen, ettei äidillä ole tutkintoa, kun muiden taustamuuttujien vaikutus on huomioitu. Äidin koulutuksen lisäksi taloudellisen tuen määrään vaikuttivat tilastollisesti merkitsevästi vastaajan ikä (alle 25-vuotiaat saivat tukea huomattavasti todennäköisemmin), asuinpaikka (tukea saivat todennäköisimmin pääkaupunkiseudulla asuvat) sekä pääasiallinen toiminta (tukea saivat todennäköisimmin opiskelijat ja työttömät).

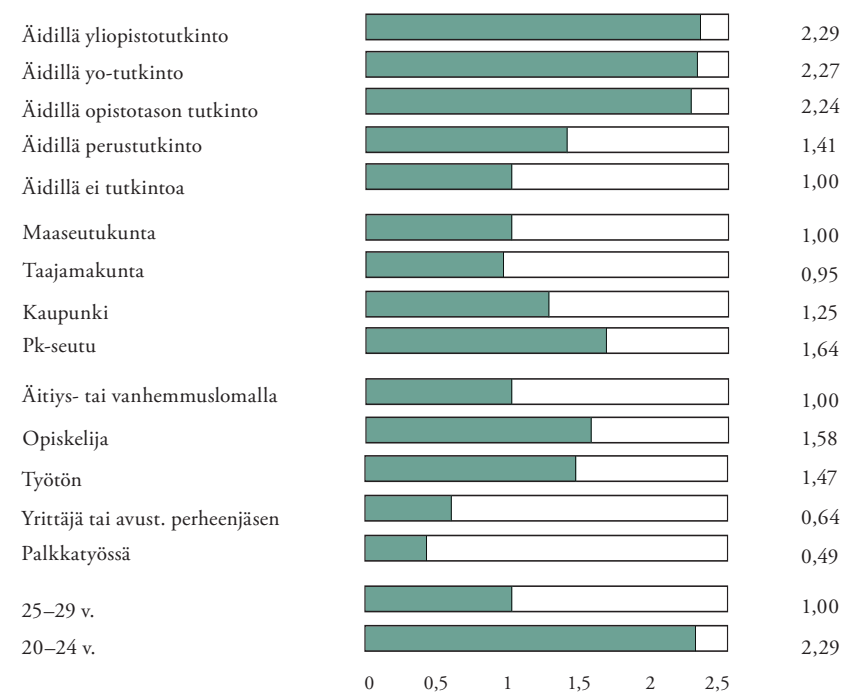
Tulos ei ole millään lailla yllättävä. Pitkälle koulutetuilla vanhemmillä on todennäköisesti suuremmat tulot kuin vähemmän koulutetuilla ja siis parempi mahdollisuus jälkikasvunsa taloudelliseen tukemiseen.¹ Lisäksi alle

25-vuotiaita, juuri lapsuudenkodistaan pois muuttaneita tai jopa siellä vielä asuvia, tuetaan luonnollisesti enemmän. Opiskelijoiden tulot ovat pienet, heidän elämänvaiheensa on monella tapaa väliaikainen ja vain osittain taloudellisesti itsenäinen. Lisäksi korkeasti koulutettujen vanhempien lapset opiskelevat tyypillisesti kauemmin kuin alemmin koulutettujen (mm. Kivinen ym. 2000; Kauppinen 2004). Pääkaupunkiseudulla ja kaupungeissa sijaitsee suurin osa oppilaitoksista, ja pääkaupunkiseudulla yleinen kustannustaso on huomattavasti korkeampi kuin muualla, joten pääkaupunkiseudulla asuvat nuoret tarvitsevat tukea enemmän. Pääkaupunkiseudulla myös kotitalouksien keskimääräinen tulotaso on

suurempi kuin muualla ja korkeasti koulutettua väestöä, jotka kykenevät tukemaan aikuisia lapsiaan, on enemmän.

Sosiologisesti mielenkiintoista olisi tietää, onko korkeasti koulutettujen vanhempien jälkikasvulla todella käytettävissään rahaa enemmän kuin alemmin koulutettujen lapsilla, vai kompensoivatko vähemmän tukea saavat rahavajettaan esimerkiksi työnteolla. Tähän nuorisobarometri ei valitettavasti pysty vastaamaan. Sen sijaan barometrissa käy ilmi, että ne 20–29-vuotiaat, joiden äidillä ei ole lainkaan ammatillista tutkintoa, olivat selvästi keskimääräistä tyytymättömämpiä taloudelliseen tilanteeseensa (7,18) kouluarvosanoilla 4–10 mitattuna (keskiarvo 7,49). Sen sijaan ne, joiden äidillä oli

Kuvio 1. Vanhempien taloudelliseen tukeen vaikuttavien taustamuuttujien todennäköisyys (vedonlyöntisuhde) viitearvoihin verrattuna yli 20-vuotiaiden vastaajien keskuudessa. Viitearvot (1,0) äidillä ei tutkintoa, maaseutukunta, äitiys- tai vanhempainlomalla, 25–29-vuotias. Muuttujat luokiteltuja. Selitysaste (Pseudo $R^2=0.21$).

vähintään opistoasteen tutkinto, olivat suunnilleen yhtä tyytyväisiä kuin vastaajat keskimäärin tai jopa tyytyväisempiä. Koko aineistossa erot olivat vielä selvempiä, mikä selittynee sillä, että vanhempien taloudellisen tilanteen vaikutus alle 20-vuotiaiden talouteen on suurempi kuin yli 20-vuotiaiden talouteen.

Samanlaiset ja erilaiset kulutustyyli

Nuorten kulutuskohteita kysyttiin pyytämällä vastaajia vertailemaan omaa kulutustaan siihen, mikä on heidän käsityksensä ikäisestä keskiarvokuluttajasta. Eri kulutuskohteisiin kulutettavien rahasummien suuruutta ei siis kysytty, sillä niiden muistaminen puhelinhaastattelussa olisi ollut äärimmäiset vaikeaa ja tiedot epäluotettavia. Vastaavaa kysymystapaa käytettiin myös Suomi 1999- ja Suomi 2004 -elämäntyyli tutkimuksissa² ja se osoittautui varsin luotettavaksi tavaksi selvittää kulutustapoja. Kysymyksistä selvisi varsin havainnollisesti paitsi se, mitä vastaajat ajattelivat itsestään suhteessa muihin kuluttajiin myös se, millainen oli vastaajien todellinen kulutustyyli (mm. Wilska 2002a; Räsänen 2003). Tosin vastaajat yleisesti vähätelivät monia kulutuskohteita, varsinkin ”ei-välttämättömiä” tai paheksuttavia (mm. alkoholi). Mielenkiintoinen lopputulos oli, että vastaajat ajattelivat kuluttavansa lähes kaikkeen vähemmän kuin muut keskimäärin. Kuviossa 2 on esitetty nuorten arviot omasta kulutuksestaan suhteessa muihin. Kun asteikko on 1 = en kuluta lainkaan – 6 = kulutan paljon enemmän, havaitaan, että vain harrastuksiin, ruokailuun, liikenteeseen ja vaatteisiin vastaajat arvioivat kuluttavansa keskimääräistä (3,5) enemmän. Vähiten kulutettiin tupakkaan, lasten- ja kodinhoitoon ja yllättäen opiskeluun.

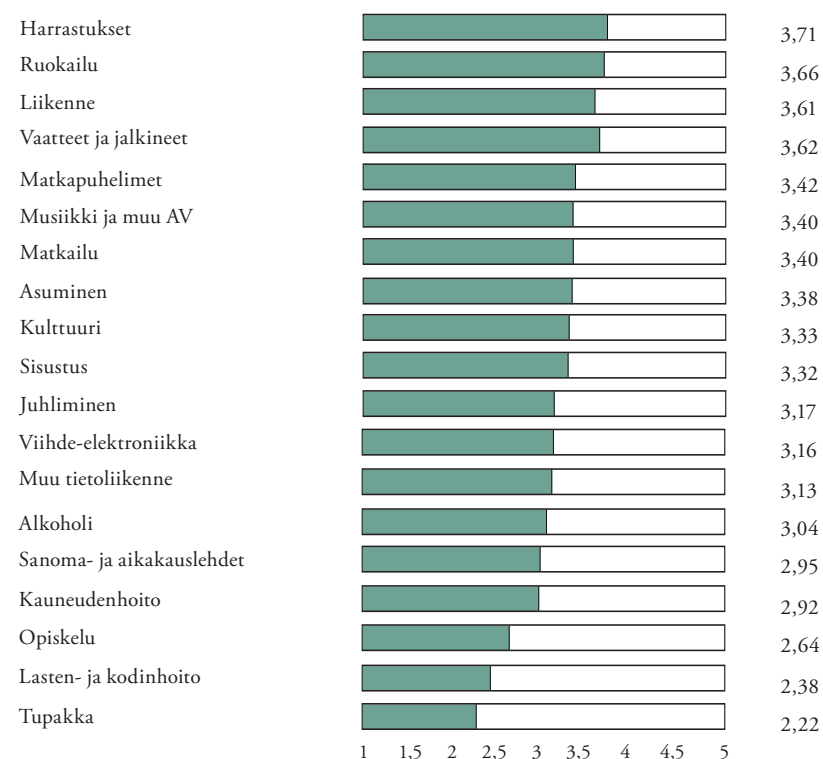
Vertasin barometrin tuloksia Suomi 2004 -aineiston 18–29-vuotiaiden tuloksiin. Kysytyt kulutuskohteet olivat hieman yleisempiä, koska kysymys oli suunnattu 18–75-vuotiaalle väestölle. Käytetty asteikko oli 1 =kulutan pal-

jon vähemmän – 5 =kulutan paljon enemmän. Tulokset ovat paljolti samansuuntaisia kuin nuorisobarometrissa, joskin nuoret katsoivat kuluttavansa suhteellisesti vielä vähemmän muihin verrattuna. Tämä johtunee siitä, että Suomi 2004 -tutkimuksessa nuoret vertasivat itseään keskiarvokuluttajaan yleisesti, eivätkä ikäiseensä keskiarvokuluttajaan, kuten nuorisobarometrissa. Koska nuoret kuluttavat useimpiin kulutuskohteisiin absoluuttisesti vähemmän kuin muut ikäryhmät, on luonnollista, että he myös itse ajattelevat näin. Kulutuskohteet, joihin nuoret ajattelivat kuluttavansa suhteellisesti eniten, olivat vuoden 2004 tutkimuksessa kuitenkin hyvin samantapaisia kuin nuorisobarometrissa (ks. kuvio 3).

Oman kulutuksen vähättely ja käsitys, että muut kuluttajat ovat tuhmaavaisempia, on kuitenkin nuorilla suhteellisesti vähäisempää kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Vanhemmilla kuluttajilla on myös erityinen taipumus vähätellä niin kutsuttuja huonoja tai paheellisia kulutuskohteita, kuten huvittelua tai alkoholia, mikä taas nuorille on vähemmän tyyppillistä³. Sen sijaan ”hyvää kulutusta” vanhemmat kuluttajat saattavat jopa liioitella. Suomi 1999 -tutkimuksessa tietoliikenne oli ainoa kulutuskohteiden joukosta, johon vastaajat katsoivat kuluttavansa hieman keskimääräistä enemmän. Tämä johtui osaltaan tietoliikennekulutuksen uutuudesta; monet ostivat niihin aikoihin ensimmäisiä kännyköitä ja kotitietokoneitaan ja kokivat ehkä siksi kuluttavansa teknologiaan paljon. Toisena syynä saattaa olla se, että teknisen kulutuksen mielletään olevan ”hyvää” ja järkevää (Wilska 2002a). Teknologiaa hankkiva ihminen on nykyään ”sisäpiirikuluttaja”, joka tiettyjen tuotteiden omistamisella saavuttaa nyky-yhteiskunnan normikulutustason (vrt. Ahlqvist 2004). Suomessa nykyään kuluttajan ominaisuuksiin kuuluu myös järkevä säästäväisyys. Tämä järkevyyden ihanne saa myös kuluttajat ajattelemaan kaikkien muiden kuluttavan enemmän sekä tekemään pesäeroa ”kovista kuluttajista” tai ”tuhlareista” (Lunt &

Kuvio 2.

Paljonko kulutat ikäiseesi keskiarvokuluttajaan verrattuna seuraaviin? (1 = en lainkaan, 6 = paljon enemmän). Nuorisobarometrin 2005 keskiarvot 15–29-vuotiailla.

Livingstone 1992). Vaikka nuoret myöntävät avoimemmin kuin vanhemmat ikäryhmät kuluttavansa paljon johonkin, he mielsivät kulutuksensa kuitenkin yllättävänkin vaatimattomaksi. Kuten tilasto-osuudesta käy ilmi, suurin osa nuorista kuvasi itseään mieluummin säästäväiseksi kuin tuhlariksi (ks. tilasto-osuus kuvio 17, s. 39).

Millä perusteilla nuorten kulutuskohteet sitten määräytyvät? Edellä esitetyistä kulutuskohteista muodostin faktorianalyysin avulla kulutustyyliä, jolle kullekin latautuivat tietyt kulutuskohteet (PC, Varimax). Analyysin

tuloksena sain viisi kulutustyyliä (ks. taulukko 1): Kotoinen peruskulutus -faktorille latautuivat asumiseen ja kodin- ja lastenhoitoon sekä liikenteeseen ja tietoliikenteeseen liittyviä kulutuskohteita. Päihteet ja yöelämä -faktorille latautuivat alkoholi ja tupakka sekä yöelämä ja juhliminen. Kolmas faktori oli nimeltään Media ja teknologia, ja sille latautuivat musiikki- ja AV-tuotteet, tietoliikenne, tietotekniikka sekä viihde-elektroniikka. Opiskelu ja harrastukset -faktorissa latautuivat opiskelu ja harrastukset, tietotekniikka sekä matkailu ja kulttuuri. Tupakka latautui negatiivisesti. Ulkonäkö-

faktorissa keskimääräistä tärkeämmät kulutuskohteet olivat vaatteet, korut, kosmetiikka sekä elokuvissa ja konserteissa käyminen. Faktorien kokonaisselitysaste oli 53,6 %.

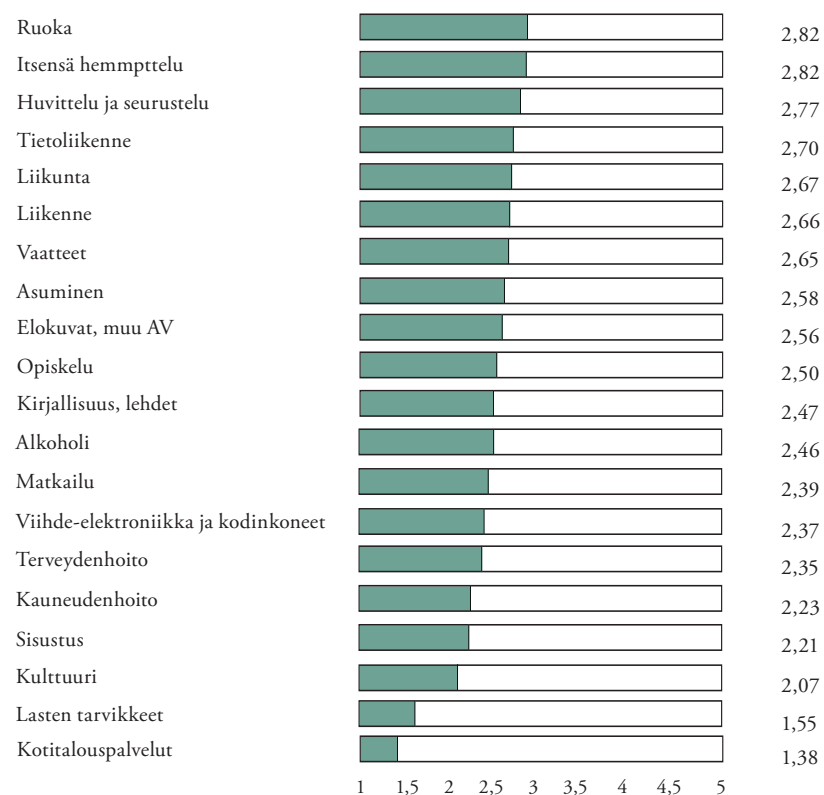
Saatuja kulutustyyplejä selitettiin varianssianalyysin (ANOVA) eri taustamuuttujien avulla. Taulukossa 1 on esitetty tilastollisesti merkitsevästi ($p \leq 0.05$)⁴ kutakin kulutustyyliä selittävät taustamuuttujat. Kulutustyyli selittyvät varsin loogisesti muun muassa sukupuolen, perhemuodon, ja pääasiallisen toiminnan mukaan. Hieman heikompia selittäjiä olivat koulutus ja asuinpaikka. Ikä ja äidinkieli selittivät

kulutustyyplejä vain yhdessä faktorissa (opiskelu ja harrastukset). Taustamuuttujien selitysasteet vaihtelivat 10–41 %:n välillä.

Taulukosta 1 käy ilmi, että kotoinen peruskulutus oli tyypillisintä kahden huoltajan lapsiperheille tai yksinhuoltajille, naisille sekä erityisesti vanhempainlomalla oleville. Pääteisiin ja juhlimiseen keskittyvä kulutustyyli oli sen sijaan tyypillisintä miehille, yksin tai kimppekämpässä asuville, matalasti koulutetuille ja jo työelämässä (usein työttöminä) oleville. Median ja teknologian kulutukseen suuntautuva kulutustyyli oli tyypillisintä miehille/pojille, yrittäjille tai palk-

Kuvio 3.

Paljonko kulutat mielestäsi keskiarvokulutustajaan verrattuna seuraaviin? (1 = paljon vähemmän, 5 = paljon enemmän). Suomi 2004 -tutkimuksen keskiarvot 18–29-vuotiailla.

Taulukko 1. Kulutustyylifaktorit ja niitä selittävät taustamuuttujat.

Faktori 1 Kotoinen peruskulutus	Faktori 2 Päihteet ja yöelämä	Faktori 3 Media ja teknologia	Faktori 4 Opiskelu ja harrastukset	Faktori 5 Ulkonäkö
Asuminen Kodintarvikkeet, huonekalut, sisustus Lasten- ja kodinhoito Ruokailu Sanoma- ja aikakauslehdet Liikenne Matkapuhelin Muu tietoliikenne, tietokoneet	Alkoholi Diskot, yökerhot, muu juhliminen Tupakka	Musiikki ja muut AV-tuotteet Viihde-elektronikka Elokuville, konserteissa yms. käyminen Muu tietoliikenne, tietokoneet	Opiskelu Harrastukset Matkailu Elokuville, konserteissa yms. käyminen Muu tietoliikenne, tietokoneet Ei tupakka	Kauneushoito, korut Vaatteet ja jalkineet Elokuville, konserteissa yms. käyminen
Ominaisarvo = 4.212 Selitysaste=22,2 %	Ominaisarvo = 1.978 Selitysaste=10,4 %	Ominaisarvo = 1.570 Selitysaste=8,3 %	Ominaisarvo = 1.402 Selitysaste=7,4 %	Ominaisarvo = 1.013 Selitysaste=5,3 %
-Ydinperheellinen tai yksinhuoltaja -Vanhempainlomalla tai työelämässä -Nainen	-Mies -Yksin asuva tai kimppekämpässä -Ei koulutusta tai 2. ast. ammatillinen -Palkkatyössä, yrittäjä tai työtön	-Mies -Vanhempien luona asuva tai omassa ydinperheessä -Palkkatyössä tai yrittäjä	-20-29 -vuotias -Pk-seudulla asuva -Kimppekämpässä, yksin tai parisuhteessa -Yliopisto- tai amk-tutkinto -Opiskelija -Ruotsinkielinen	-Nainen -Yksin tai vanhempien luona asuva -Pk-seudulla/ kaupungissa asuva -Palkkatyössä
Selitysaste(R ²)=41.0	Selitysaste(R ²)=10.1	Selitysaste(R ²)=11.7	Selitysaste(R ²)=21.6	Selitysaste(R ²)=17.5

katyössä oleville sekä perheessä asuville (omassa tai vanhempien). Opiskeluun ja harrastuksiin ja terveeseen elämään (ei-tupakka) panostaminen taas oli todennäköisintä yli 20-vuotiaille, pääkaupunkiseudulla asuville, sinkuille tai ainakin lapsettomille, opiskelijoille, yliopistotutkinnon suorittaneille sekä ruotsinkielisille. Ulkonäkökeskeinen kulutus taas oli tyypillisintä naisille, pääkaupunkiseudulla tai ainakin kaupungissa asuville sekä palkkatyössä oleville.

Edellä mainitussa analyysissä on mielenkiintoista ensinnäkin se, miten loogisesti kulutustyyli selittyivät sosiaalisten ja demografisten taustamuuttujien mukaan. Kulutustyyli selittyivät parhaiten elämänvaiheen mukaan: millaisessa kotitaloudessa elää, mikä on pääasiallinen toiminta, onko lapsia. Lisäksi sukupuoli oli tärkeä

kulutustyylin määrittäjä. Merkille pantavaa oli muun muassa, että alkoholi ja yöelämä, joiden ajatellaan yleisesti liittyvän ”iloiseen opiskelijaelämään”, olivat yhteydessä yksin asuvien, työelämässä olevien tai työttömien miesten kulutustyyliin. Sen sijaan opiskelijoille oli tyypillistä ”kunnollinen”, harrastuksiin, tietotekniikkaan ja muihin aktiviteetteihin painottuva kulutustyyli. Opiskelijoiden elämä on muuttunut taloudellisesti tiukemmaksi, ja paineet nopeaan valmistumiseen ovat ehkä suuremmat (Hämäläinen 2004; Berndtson 2004). Mielenkiintoista oli myös tämän ”kunnollisen” elämäntyylin suurempi todennäköisyys ruotsinkielisten keskuudessa.

Teknologiapainotteisen kulutustyylin tyypillisuus nimenomaan miehille/pojille ei ollut yl-

lättävää. Samankaltaisiin tuloksiin on päädytty myös aiemmissa tutkimuksissa (mm. Oksman 1999; Wilska 2003). Tuntuu myös luonnolliselta, että teknologiaan kuluttavat eivät tyypillisesti olleet yksin asuvia, vaan asuivat ydinperheissä. Teknologiaan kuluttaminen on kallista, ja näissä perhemuodoissa tulotaso on yleensä suurempi kuin yksinäisten alle 30-vuotiaiden kotitalouksissa (Tilastokeskus 2001). Toisaalta tietoliikenteeseen ja -tekniikkaan kuluttaminen on siinä määrin yleistä ja norminmukaista, että se latautui useassa elämäntyyli-faktorissa. Tietoliikenne- ja tietotekniikkakulutus oli tyypillistä myös kotikeskeiselle kulutustyyliille, jossa tosin latautuivat voimakkaimmin kodin- ja lastenhoito, asuminen sekä ruoka. Tilastokeskuksen kulutustutkimusaineiston mukaan eniten tietotekniikkaan kuluttavat nimenomaan lapsiperheet. Toisaalta suurin osa etenkin nuoren lapsiperheen rahoista menee edellä mainittuun välttämättömyyskulutukseen: asumiseen, ruokaan ja lastenhoitoon (Tilastokeskus 2001).

Ulkonäkökeskeisen kulutustyylin erottuminen barometriaineistosta oli erityisen mielenkiintoista. Ulkonäkökulutuksen tyypillisyyttä naisille ei ollut yllättävää. Vaikka ulkonäön tärkeys nuorille miehille kasvaa koko ajanon viime aikoina kasvanut, ja heidän kulutuksensa ulkonäköön on moninkertaistunut viime vuosina, ei se ole vielä läheskään samalla tasolla kuin naisten kulutus vaatteisiin, koruihin ja kosmetiikkaan (ks. Maarit Valtarin artikkeli tässä teoksessa). Taustamuuttajat piirtävät ulkonäköön kuluttavasta nuoresta naisesta myös *Sinkkuelämää*-prototyypin: pääkaupunkiseudulla asuva, työelämässä oleva ja yksin elävä nuori nainen. Toisaalta ulkonäkökuluttaja voi olla myös vanhempien luona asuva teinityttö.

Ikä ei juuri selittänyt kulutustyyliä. Se oli merkittävä taustamuuttaja ainoastaan opiskelu ja harrastus -faktorissa. Tämä saattaa johtua siitä, että vastaajia pyydettiin vertaamaan kulutustaan nimenomaan ikätovereihinsa (tosin ei tiedetä kuinka laajan ikähaarukan ikätoverit käsittävät). Voidaan kuitenkin päätellä, että

elämänvaihe on nuorille huomattavasti merkittävämpi kulutustyylin selittäjä kuin ikä. Elämänvaihe määrittää ennen kaikkea käytettävissä olevan rahan ja ajan määrää. Yksin asuva käyttää rahansa toisin kuin perheellinen, opiskelija eri lailla kuin työssäkäyvä. Raha ja aika kuitenkin ovat tärkeimmät edellytykset kuluttamiselle ja ostoksilla käymiselle, vaikka nämä perusedellytykset usein unohdetaan sekä kulutustutkimuksessa että markkinoinnin kohdentamisessa. On totta, että tavaratarjonnan kasvaessa ja uusien trendien nopeutuvassa vaihtumisessa ihmisten kulutustavat erilaistuvat. Vaikka kuinka haluaisi tyyliä ja erottautua sekä ilmaista identiteettiään postmoderniin tyyliin, omaa tyyliä on vaikea toteuttaa, jos siihen ei ole taloudellisia resursseja (mm. Warde & Gronow 2001; Räsänen 2003; Wilska 2002a). Myös ajan puute rajoittaa kulutusta, vaikka resursseja olisikin. Viime aikoina onkin analysoitu erityisesti työhön käytetyn ajan verottavan yhä enemmän aikaa ja energiaa muilta elämänalueilta (mm. Gershuny 2000). Ajankäyttöön vaikuttavat myös sosio-ekonomiset muuttajat. Niillä, joilla olisi eniten aikaa, ei välttämättä ole eniten rahaa, ja myös ajankäyttötoiveet ja -tavat vaihtelevat koulutuksen ja ammattiaseman mukaan (esim. Toivonen 2004).

Tavaroiden ostaminen – samanlaisia ja erilaisia kulutus päätöksiä

Nuorisobarometrissa kysyttiin myös, mitkä tekijät vaikuttavat nuorten ”isommiksi” luonnehdittujen hankintojen ostopäätöksiin. Kuten tilasto-osuudesta käy ilmi (ks. kuvio 14, s. 37), kestävyys (91 %) ja laatu (86 %) olivat lähes kaikille nuorille tärkeitä tai melko tärkeitä. Seuraavina kriteereinä tulivat ulkonäkö ja design (58 %), edullinen hinta (53 %) ja tuttavien suosittelu (40 %). Sen sijaan esimerkiksi tuotemerkki vaikutti ostopäätökseen hyvin tai melko paljon vain 28 %:lle vastanneista, kotimaisuus ja ympäristöystävällisyys hieman useammalle (32 %). Muodikkuus oli ostopäätöskriteerinä

häntäpäässä (21 %), alkuperämaan ja testi-voittajuuden ohella. Vuoteen 2001 verrattuna muodikkuuden merkitys oli jopa laskenut ja esimerkiksi edullisen hinnan ja tuotteen kestävyuden merkitys kasvanut (ks. kuvio 14, s. 37). Tämä ei kerro ainakaan trenditietoisuuden tai kulutusresurssien kasvamisesta, mutta ei toisaalta myöskään eettisyyden tai ympäristöystävällisyyden tärkeyden lisääntymisestä.

Ostopäätöskriteereistä erityisesti edullinen hinta, muodikkuus, kotimaisuus, tuotemerkki, ympäristöystävällisyys ja ulkonäkö selittyivät tilastollisesti merkitsevästi useiden taustamuuttajien mukaan. Edullinen hinta vaikutti luonnollisestikin eniten huonossa taloudellisessa asemassa olevien ostopäätöksiin. Hinta oli tärkeä muuta useammin alle 20-vuotiaille (p=0.000), yksinhuoltajille sekä kimppekämpässä tai vanhempien luona asuville (p=0.000), ammatillista tutkintoa suorittamattomille (p=0.000), työttömille ja opiskelijoille (p=0.000) sekä hieman yllättäen myös ruotsinkielisille (p=0.001).

Tuotteen muodikkuus taas oli keskimääräistä tärkeämpää alle 20-vuotiaille (p=0.000), vanhempien luona asuville tai yksinhuoltajille (p=0.008), niille, joiden äidillä on vähintään opistoasteen tutkinto (p=0.049) sekä ruotsinkielisille (p=0.000). (Ks. kuvio 4). Muodikkuuden tärkeys teini-ikäisille selittyy melko luontevasti teini-ikäille tyypillisellä tarpeella samaistua viiteryhmäänsä ja olla hyväksytty siinä. Sen sijaan äidin koulutuksen ja ruotsinkielisyyden vaikutus on mielenkiintoinen. Voidaan toki pohtia sosiologisesti, edustavatko taustamuuttajat niin kutsuttua kulttuuripääomaa, joka määrittää ”hyvää makua” (vrt. Bourdieu 1984). Tässä tapauksessa näyttö siitä on toki melko vähäinen. Kysymys voi olla yksinkertaisesti kotitalouden suuremmista kulutusresursseista, jotka mahdollistavat paremmin myös muodin seuraamisen.

Tuotteen ulkonäkö vaikutti ostopäätökseen useammin naisilla (p=0.000) ja pääkaupunkiseudulla asuville (p=0.002), mikä oli varsin odotettavaa. Naisten kulutuksen estetiikka

ylipäätään heijastaa tyypillisesti niin kutsuttua naiseustyötä, johon liittyy esimerkiksi kodin ja lähiympäristön esteettisyys sekä jatkuva panostus oman ulkonäön kehittämiseen (mm. Lury 1996; Winship 1983). Pääkaupunkiseudulla taas kuluttajien tulotaso on korkeampi ja tuotteiden valikoima laajempi kuin muualla Suomessa.

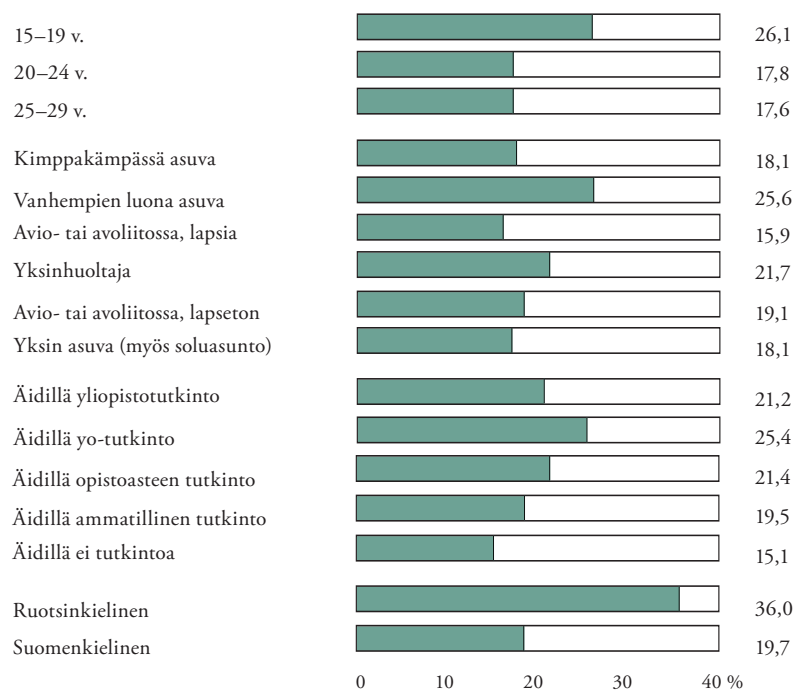
Tuotemerkki oli tärkeä ostokriteeri useammin miehille (p=0.003), vanhempien luona tai parisuhteessa ilman lapsia eläville (p=0.034) ja yliopistotutkinnon suorittaneille (p=0.047). Tämä kertoo ennen kaikkea kulutusresurssien ja ”brändätyn” kulutuksen todennäköisestä yhteydestä, mutta myös kulutuksen sukupuolieroista. Tuotemerkki oli aiemman tutkimuksen mukaan myös 10–13-vuotiaiden varhaisnuorten keskuudessa selvästi tärkeämpi pojille kuin tytöille lähes kaikkien tuoteryhmien kohdalla (Wilska 2004b). Tämä voi johtua poikien yleisesti materialisemmista ja statushakuisemmista kulutusaseteista (mm. Autio & Wilska 2003), sekä siitä, että tytöt ovat kuluttajina kenties varmempia oman tyyliinsä suhteen, eivätkä niin paljon tarvitse tunnetun tuotemerkin tuomaa ”turvaa”. Pojat käyttävät myös enemmän urheiluvaatteita, joissa tuotemerkin merkitys korostuu (Wilska 2004b; Ruohonen 2001).

Tuotteen ympäristöystävällisyys vaikutti ostopäätökseen keskimääräistä useammin naisilla (p=0.000), yli 25-vuotiailla (p=0.001) sekä niillä, joilla on lapsia (p=0.003). Naisten ja tyttöjen ympäristöystävällisempi asenne on tullut ilmi kaikissa viimeaikaisissa aiheita koskevissa tutkimuksissa (mm. Haanpää, tulossa; Autio 2004b), samoin se, että ympäristökriteerien merkitys kasvaa iän karttuessa. Eniten ympäristöasiat vaikuttavat yli 50-vuotiaiden naisten ostopäätöksiin (Wilska 2002a). Alle 30-vuotiailla omien lasten syntymä saa todennäköisesti miettimään aikaisempaa enemmän paitsi tulevaisuuden ympäristöä, myös ruoan ja muiden tuotteiden terveellisuutta ja turvallisuutta.

Eniten taustamuuttajat selittivät merkittävästi kotimaisuuden vaikutusta ostopäätöksiin

Kuvio 4.

Muodikkuuden vaikutus isoissa kulutuspäätöksissä 15–29-vuotiaille eräiden taustamuuttujien mukaan. (vaikuttaa paljon tai hyvin paljon, %).

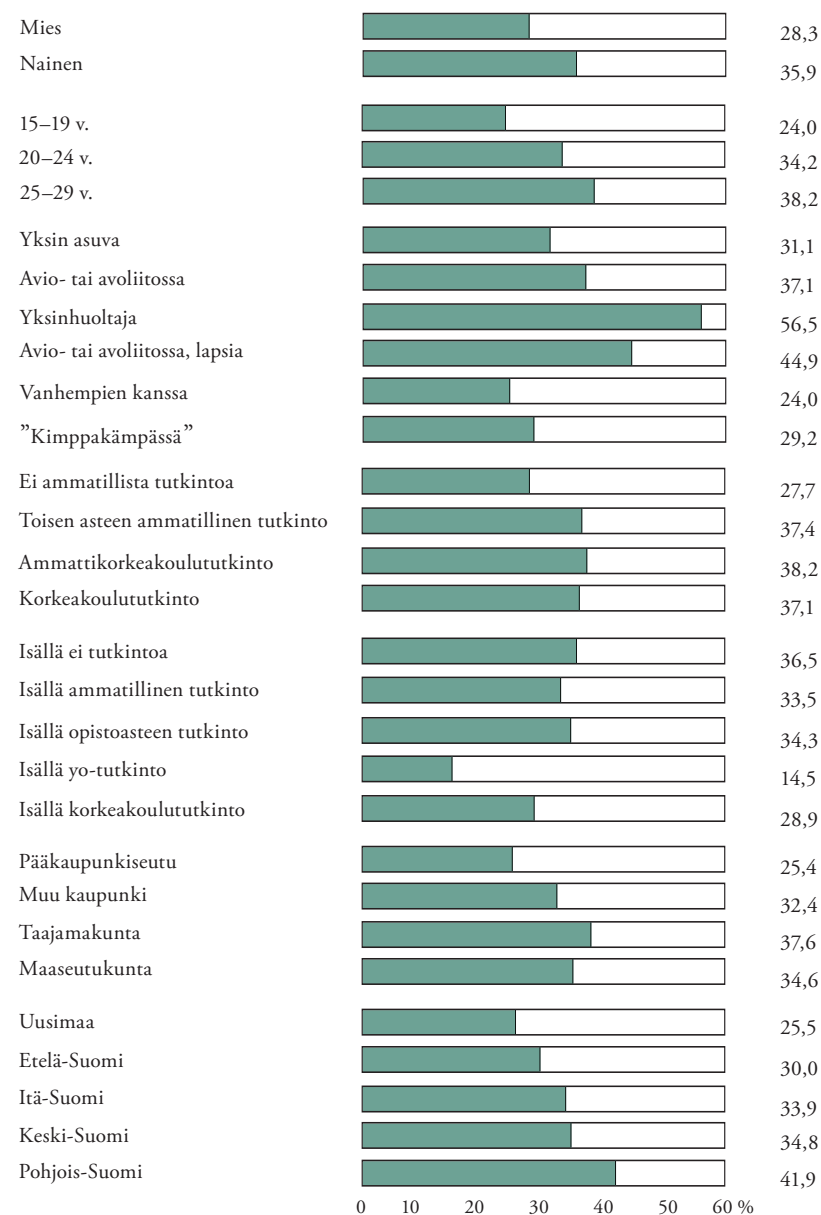

(ks. kuvio 5). Tässä tapauksessa asuinalue vaikuttanut huomattavasti kotimaisuuden tärkeäksi kokemiseen. Pohjois-Suomessa asuvat pitivät kotimaisuutta selvästi tärkeämpänä ja sen merkitys laski sitä mukaa mitä etelämpänä vastaaja asui. Vähiten tärkeää kotimaisuus oli Uudellamaalla asuville (p=0.000). Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että kotimainen maatalous- ja muu tuotanto sijoittuu suurelta osin Uudenmaan ulkopuolelle ja usko kotimaisiin tuotteisiin on tuotantoalueilla vankempi. On myös todennäköistä, että kuluttajat ovat keskimäärin vähemmän avoimia ulkomaalaisuudelle ja esimerkiksi globalisaation vaikutuksille pienillä paikkakunnilla ja maaseudulla. Maaseutukunnissa asuvat pitivät

kotimaisuutta tärkeämpänä kuin kaupunkilaiset ja pääkaupunkiseudulla asuvat (p=0.004). Kuvioista 5 nähdään myös, että kotimaisuuden merkitys kasvoi vastaajien iän myötä (p=0.000) ja se oli selvästi tärkeämpää naisille kuin miehille (p=0.000). Kotimaisuus oli tärkeintä myös niille, joilla oli lapsia (p=0.001). Tämä liittyy todennäköisesti pikkulasten tuotteisiin ja erityisesti ruokaan, jonka vanhemmat uskovat yleisesti olevan Suomessa puhtaampaa kuin muualla. Varsinkin yksinhuoltajille kotimaisuus oli tärkeää, mikä saattaa liittyä myös sukupuoleen; yksinhuoltajat ovat yleensä naisia. Koulutuksen vaikutus kotimaisuuden arvostukseen oli mielenkiintoinen. Ne, joilla oli jokin tutkinto, pitivät kotimaisuutta tärkeämpänä

Kuvio 5.

Kotimaisuuden vaikutus isoissa kulutuspäätöksissä 15–29-vuotiaille eräiden taustamuuttujien mukaan. (vaikuttaa paljon tai hyvin paljon, %).

kuin ne, joilla ei ollut tutkintoa ($p=0.000$). Tämä tosin liittyy todennäköisesti ikään. Sen sijaan kotimaisuutta arvostavien isien koulutus oli todennäköisemmin matala tai korkeintaan keskiastetta ($p=0.001$). Tämä saattaa ainakin osittain liittyä myös asuinpaikkaan; etenkin keski-ikäisten ja sitä vanhempien keskimääräinen koulutustaso on maaseudulla asuvilla alempi kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla.

Lopuksi

Tämän artikkelin keskeinen kysymys on, mitkä tekijät yhdistävät ja mitkä erottelevat nuoria kuluttajia barometriaineiston perusteella. Yhteisiä nimittäjiä koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmän kulutustavoille oli vaikea löytää. Ainoastaan kaikille suomalaisille kuluttajille tyypillinen oman kulutuksen vähättely ja tarve antaa itsestä kuva rationaalisen kuluttajana, näkyi myös nuorten kulutusasenteissa. Samoin hyvän laadun ja kestävyuden arvostaminen oli tyypillistä nuorille kulutus päätöksiksi tehtäessä. Kulutustyyliä tarkemmin analysoitaessa erottelevia tekijöitä löytyi sen sijaan paljonkin.

Erityisesti erilaiset elämäntavat määrittivät yllättävänkin selkeästi nuorten kulutustyyliä, ainakin suuressa mittakaavassa. Perheelliset kuluttivat kotiin ja lapsenhoitoon, työelämässä olevat sinkkumiehet yöelämään ja päihteisiin, kaupunkilaiset sinkkunaiset ulkonäköön, vanhempien luona asuvat pojat teknologiaan ja korkeakouluopiskelijat opintoihin ja harrastuksiin. Perhesuhteet, asumismuoto sekä koulutus ja työmarkkina-asema olivat siis selvästi tärkeimmät kulutustapoja selittävät tekijät. Tuloja ei nuorisobarometrissa kysytty, mutta edellä mainitut elämäntavatekijät määrittävät vahvasti nimenomaan käytettävissä olevia koulutusresursseja. Myös sukupuoli erotteli selkeästi kulutusta, sillä valtaosa kulutustyyleistä voitiin selittää tyypillisesti miesten tai naisten kulutustyyliksi. Melko paljon vaikutusta oli myös asuinpaikalla. Erityisesti pääkaupunkiseudun

nuoret erottuivat kuluttajina jossain määrin muista nuorista. Sen sijaan ikä itsessään oli vähemmän tärkeä kulutustapojen määrittäjä kuin elämäntavatekijä. Toki ikä useimmissa tapauksissa oli vahvasti sidoksissa elämäntavatekijään.

Mielenkiintoista tuloksissa oli vanhempien taloudellisen tuen suuri rooli sekä vanhempien, etenkin äidin, koulutustaustan vaikutus koulutusresursseihin ja koulutusvalintoihin sekä myös taloudelliseen tyytyväisyyteen. Tämä viestittää ainakin sitä, että toisin kuin postmodernit kulutusteorioiden väittävät, sosiaalisilla ja kulttuurisilla lähtökohdilla on (edelleen) merkitystä nuorten kulutustapojen määrittämisessä. Kulutus- ja elämäntavatekijät eivät määrydy individualistisesti, vaan niitä säätelevät monenlaiset reunaehdot, alkaen vanhempien koulutuksesta ja lapsuudenkodin taloudellisesta asemasta. Tämä näkyy paitsi suoraan koulutusvalinnoissa, myös välillisesti taloudellisten resurssien merkityksen muodossa. Lisäksi nuorten kulutustavat riippuvat olennaisesti myös heidän omasta koulutustasostaan ja työmarkkina-asetuksestaan, jotka taas ovat yhteydessä vanhempien koulutukseen.

Suomalaiset nuoret eivät myöskään tämän tutkimuksen (eivätkä aiempien tutkimusten) valossa vaikuta olevan yhtä brändi- ja tyyli-tietoisia kuin mitä aihetta käsittelevät kansainväliset tutkimukset antaisivat ymmärtää. Myöskään kulutuksen rooli suomalaisten nuorten identiteetin määrittäjänä ei todennäköisesti ole yhtä suuri kuin monissa muissa teollistuneissa länsimaissa. Tosin barometrin tapaisessa puhelinhaastattelututkimuksessa ei voitu mennä kovin yksityiskohtaiseen identiteettianalyysiin. Saadut tutkimustulokset kuitenkin heijastavat varsin selkeästi suomalaisen kulutusyhteiskunnan säästäväisten ja rationaalisten perusarvojen pysyvyyttä. Alle 30-vuotiaiden kulutusasenteet eivät näytä poikkeavan merkittävästi aiempien sukupolvien asenteista, vaan heidän kulutustapansa vaihtuvat luontevasti elämäntavatekijöiden mukana. Tosin nuorten välillä tässä on suuria eroja.

Toki nuorten kulutus eroaa vanhempien suku-

polvien kulutuksesta. Tämän sekä aiempien tutkimusten valossa esimerkiksi teknologian rooli on nuorten kulutuksessa suurempi, palvelujen käyttöön suhtaudutaan hyväksyvämmiin, esteetiikan rooli on merkittävämpi, kansainvälisiä trendejä seurataan tarkemmin ja ostosten kotimaisuus ei ole yhtä tärkeää kuin vanhemmille ikäryhmille. Kulutus aiheuttaa nuorille myös vähemmän syyllisyyttä tai epävarmuutta kuin keski-ikäisille tai sitä vanhemmille. Mitään törsääjiä nuoret eivät kuitenkaan ole, mihin vaikuttaa esimerkiksi se, että nuorten taloudellinen asema ei ole kovin hyvä. Lisäksi työelämän kasvava epävarmuus ja kilpailuhenkisyys, opiskelutahdin tiukkeneminen sekä lapsiperheiden huonontunut sosiaaliturva pakottavat nuoret kuluttamaan melko rationaalisesti sekä suunnittelemaan talouttaan tarkkaan. Vastuuttomasti ja vallattomasti törsäävät ja velkaantuvat, opintolainansa matkailuun, vaatteisiin ja ryypäilyyn käyttävät nuoret lienevät jääneet 1980-luvun ilmiöksi – mikäli heitä suuremmissa mittakaavassa on koskaan ollutkaan.

Viitteet

1. Myös isän koulutuksen päävaikutus selitti merkittävästi vanhempien taloudellista tukea logistisessa regressioanalyysissä, mutta merkittävyys hävisi otettaessa äidin koulutus samaan regressiomalliin. Äidin koulutuksella on viimeaikaisissa tutkimuksissa havaittu olevan suurempi vaikutus lasten elämäntapojen muotoutumiseen kuin isän koulutuksella. (Kärkkäinen 2004.)
2. Suomi 2004 – kulutus ja elämäntapa vuosituhatteen vaihteessa -tutkimus on Turun kauppakorkeakoulun taloussosiologian ja Turun yliopiston sosiologian laitosten yhdessä toteuttama postikysely. Kyselyn perusjoukkona oli 18–75-vuotias suomenkielinen väestö. Tutkimus tehtiin satunnaispoimintana ja lopullinen N= 3754. Vastausprosentti oli 61,5 %. Kysely toteutettiin elo–syyskuussa 2004 ja se oli jatkoa Suomi 1999 -kyselylle, joka tehtiin kaikkien Turun korkeakoulujen toimesta Suomen Akatemian rahoittamassa projektissa *Welfare State – Resource or Constraint*. Kyselyn aihealueita olivat taloudellinen ja sosiaalinen asema, taloudellinen toiminta, omistaminen ja kulutustyyli sekä kulutusasenteet, riskien ja

epävarmuuksien kokeminen ja yhteenkuuluvuuden ja erilaisuuden kokeminen. Suomi 2004 -aineistossa oli alle 30-vuotiaita vastaajia 671.

3. Hyvän ja huonona pidettävän kulutuksen ero näkyi erityisen selvästi alkoholin kohdalla. Tilastokeskuksen kulutustutkimusaineistoissa vastaajat säännöllisesti vähättelevät alkoholiin kuluttamia rahamääriä jopa 20–30 %. Myös jos vanhemmilta kysytään heidän lastensa kulutuksesta, he arvelevat, etteivät nuoret kuluta rahaa alkoholiin tai tupakkaan lainkaan (esim. Nordean viikkorahatutkimus 2002). Jos asiaa kysytään nuorilta itseltään, alkoholi on varsin keskeinen kulutuskohde (esim. Wilksa 2001).
4. P-arvo osoittaa tilastollista merkitsevyyttä. Jos $p=0.000$, tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Mikäli $0.001 \leq p \leq 0.05$, on tulos tilastollisesti merkitsevä.

Lähteet

- Ahlqvist, Kirsti (2004) Omistaminen suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakentumisessa. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas (toim.) *Erilaisia kulutusuria Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 113–142.
- Autio, Minna (2004a) Pimulook tyttöjen pukeutumisessa. Teoksessa Anna Anttila (toim.) *Lapsuuden muuttuva maisema*. Puhuevuoroja koulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista. Helsinki: Stakes, 32–40.
- Autio, Minna (2004b) *Finnish Young People's Narrative Construction of Consumer Identity*. International Journal of Consumer Studies 28 (4), 388–398.
- Autio, Minna & Heinonen, Visa (2004) *To Consume or not to Consume? Young People's Environmentalism in the Affluent Finnish Society*. Young, Nordic Journal of Youth Research 12 (2), 137–153.
- Autio, Minna & Wilksa, Terhi-Anna (2003) *Vihertävät tytöt, vastuuttomat pojat – nuorten kuluttajien ympäristöasenteet*. Nuorisotutkimus 21 (2), 3–18.
- Bauman, Zygmunt (1988) *Freedom*. Milton Keynes: Open University Press.
- Bauman, Zygmunt (1998) *Work, Consumerism and the New Poor*. Buckingham: Open University Press.
- Berndtson, Taru (2004) *Opiskelijatutkimus 2003*. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimuslaitos Otus ry.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. The Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Brusdal, Ragnihild & Berg, Lisbet (2002) *Growing up Consuming. Gender and Age Differences in Spending Own Money among Norwegians Aged 8 to 24 Years*. Paper presented in the Nordic Sociological Conference, Reykjavik, August 15–17, 2002.
- Bryman, Alan (2004) *The Disneyization of Society*. London: Sage.

- Campbell, Colin (1987) *The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism*. Oxford: Blackwell.
- Featherstone, Mike (1991) *Consumer Culture and Postmodernism*. London: Sage.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-identity*. Cambridge: Polity.
- Gabriel, Yannis & Lang, Tim (1995) *The Unmanageable Consumer. Contemporary Consumption and its Fragmentations*. London: Sage.
- Gershuny, Jonathan (2000) *Changing Times. Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Gronow, Jukka (1997) *The Sociology of Taste*. London: Routledge.
- Haanpää, Leena (2005) Vihreyden tavoittelusta totunnaisiin kulutustapoihin. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta & Stakes (tulossa).
- Hansen, Flemming & Martinsen, Anne & Halling, Jens & Lauritsen, Gitte & Nielsen, Jannike & Puggaard, Bente (2002) *Børns oppvækst som forbrukere*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Helenius, Pia (1996) *Nuorten kulutus ja identiteetti 90-luvun Suomessa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Heinonen, Visa (2000) Näin alkoi ”kulutusjuhla”. Suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakentuminen. Teoksessa K. Hyvönen & A. Juntto & P. Laaksonen & P. Timonen (toim.) *Hyvää elämää – 90 vuotta suomalaista kuluttajatutkimusta*. Helsinki: Tilastokeskus & Kuluttajatutkimuskeskus, 8–22.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkanen, Antti (2004) *Menneisyyden tulevaisuus. Postmodernit matkailuteoriat ja vapaa-ajan matkailun muutokset eräissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa vuosina 1985 ja 1997*. Savonlinna: University Network for Tourism Studies.
- Hämäläinen, Ulla (2004) *Nuorten tulojen ja toimeentulon palapeli*. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Klein, Naomi (2001) *No logo – tähtäimessä brändivaltiat*. Laaksonen, L & Tillman, M (suom.). Helsinki: WSOY. Kivinen, Osmo & Ahola, Sakari & Hedman, Juha (2000) Korkeakoulutukseen osallistumisen erot ja tasa-arvo. *Sociologia* 37 (1), 61–63.
- Koljonen, Virpi (2002) Nuorten velkaantuminen ja maksuhäiriöt. Teoksessa Minna Autio & Ilppo Eresmaa & Visa Heinonen & Virpi Koljonen & Petri Paju & Terhi-Anna Wilska: *Pakko riittää – Näkökulmia nuorten kulutukseen ja maksuhäiriöihin*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 12–118.
- Kärkkäinen, T. (2004) *Koulutuksen ja lapsi-vanhempi-suhteen yhteys elämässä selviytymiseen. Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen sukupolvesta toiseen*. Helsinki: Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos.
- Lintonen, Tomi & Wilska, Terhi-Anna & Koivusilta, Leena & Konu, Anne (2005) *Trends in Disposable Money among Teenage Boys and Girls*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Lunt, Peter & Livingstone, Sonia (1992) *Mass Consumption and Personal Identity*. Milton Keynes: Open University Press.
- Lury, Celia (1996) *Consumer Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Miles, Steven (2000) *Youth Lifestyles in a Changing World*. Milton Keynes: Open University Press.
- Nordea (2002) Suomalaislasten viikkoraha 7,5 euroa. Nordea tutkitutti 7–17-vuotiaiden rahankäytön. Lehdistöiedote 4.7.2002. URRL: <http://www.nordea.fi/fin/info/news/20020704.ASP?navi=yritysinfo&item=yritysinfo> (viitattu 22.1.2003).
- Näre, Sari & Näre, Lena (2004) Lasten suojeleminen visuaalisesti häiritsevältä mainonnalta. Teoksessa Anna Anttila (toim.) *Lapsuuden muuttuva maisema. Puheen- vuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista*. Helsinki: Stakes, 40–47.
- Quart, Alissa (2002) *Branded. The Buying and Selling of Teenagers*. Cambridge, MA: Perseus Publishing.
- Raitanen, Marko (2001) Itsenäistyminen tietää köyhtymistä. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta & Stakes, 97–108.
- Repo, Katja (2001) *Raba ei kasva puussa. Perheen rahatalous ja sen diskursiivinen todellisuus*. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.
- Ritzer, George (2001) *Explorations in the Sociology of Consumption. Fast Food, Credit Cards and Casino*. London: Sage.
- Räsänen, Pekka (2003) *In the Twilight of Social Structures: A Mechanism-Based Study of Contemporary Consumer Behaviour*. Turku: Turun yliopisto.
- Sauli, Hannele & Bardy, Marjatta & Salmi, Minna (2002) Elinolojen koventuminen pikkulapsiperheissä. Teoksessa Matti Heikkilä & Mikko Kautto (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2002*. Helsinki: Stakes, 32–61.
- Saarela, Pekka (2001) *Nuorisobarometri 2001. Selvitys 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten asenteista*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Saarinen, Henna (2001) *Nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus? Tutkimus nuorten kulutuskäyttäytymisestä ja velkaantumisesta*. Helsinki: Stakes.
- Schiffman, L. & Sherman, E. (1991) *Value Orientations of the New Elderly: The coming of Ageless Market*. *Journal of Business Research* 22 (3), 187–194.
- Tilastokeskus (2001) *Kulutustutkimus 2001*. Tilastoaineisto.
- Toivonen, Timo (2004) Polarization in Time Use? Socio-demographic Background of the Increase in Television Watching in Finland. Teoksessa Timo Toivonen & Taru Virtanen (toim.) *Ajasta paikkaan: taloussosiologiaa tulkintoja – From Time to Place: Interpretations from Sociology*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu, 169–185.
- Warde, Alan & Gronow, Jukka (2001) Introduction. Teoksessa Alan Warde & Jukka Gronow (toim.) *Ordinary Consumption*. London: Routledge, 1–8.
- Wilska, Terhi-Anna (1995) *Born to Be Consumers? Consumption Patterns of Young People between 1981 and 1990*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.
- Wilska, Terhi-Anna (1999) *Survival with Dignity? The Consumption of Young Adults during Economic Depression: A Comparative Study of Finland and Britain, 1990–1994*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.
- Wilska, Terhi-Anna (2002a) *Me, A Consumer? Consumption, Identities and Lifestyles in Today's Finland*. *Acta Sociologica* 45 (3), 195–210.
- Wilska, Terhi-Anna (2002b) Laiteniilot ja perässähiitäjät. Teknologia ja nuorten kulutustyyli. Teoksessa Minna Autio & Ilppo Eresmaa & Visa Heinonen & Virpi Koljonen & Petri Paju & Terhi-Anna Wilska: *Pakko riittää – Näkökulmia nuorten kulutukseen ja maksuhäiriöihin*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 144–175.
- Wilska, Terhi-Anna (2003) *Mobile Phone Use as Part of Young People's Consumption Styles*. *Journal of Consumer Policy* 26 (3), 441–463.
- Wilska, Terhi-Anna (2004a) Nuorten kollektiivinen sukupolvitietoisuus Nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta, 100–112.
- Wilska, Terhi-Anna (2004b) Lapset kuluttajina ja markkinoinnin kohderyhmänä. Teoksessa Anna Anttila (toim.) *Lapsuuden muuttuva maisema. Puheen- vuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista*. Helsinki: Stakes.
- Wilska, Terhi-Anna & Eresmaa Ilppo (2002) Nuorten toimeentulon subjektiivinen kokeminen –arjen realismia vai tulevaisuuden kuvitelmia? Teoksessa Minna Autio & Ilppo Eresmaa & Visa Heinonen & Virpi Koljonen & Petri Paju & Terhi-Anna Wilska: *Pakko riittää – Näkökulmia nuorten kulutukseen ja maksuhäiriöihin*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 176–203.
- Winship, Janice (1983) *Options – For the Way you Want to Live Now”, or a Magazine for Superwoman*. *Theory, Culture & Society* 1 (3), 44–65.

ULKONÄÖN MERKITYS, ELÄMÄN TAVOITTEET JA NIIDEN YHTEYDET KULU- TUKSEEN

MAARIT VALTARI

Tässä artikkelissa tarkastelen nuorten elämän tavoitteita, oman ulkonäön merkitystä heille itselleen, sekä niiden yhteyksiä kulutukseen. Aikaisempien vuosien nuorisobarometreissa ei ole ollut ulkonäköä koskevia kysymyksiä. Erityisesti viimeaikaisissa tutkimuksissa (esim. Liimakka 2004; Puuronen 2004) ulkonäön on varsinkin nuorille naisille – ja jopa lapsille – havaittu olevan monella tavalla problemaattinen asia. Tässä barometriaineistossa ulkonäköä suoranaisesti koskevia kysymyksiä on kaksi: ”Kuinka tärkeä ulkonäkö sinulle on?” ja ”Kuinka tärkeätä sinulle on, että sinua pidetään hyvännäköisenä 35-vuotiaana?” Artikkelissa keskityn tarkemmin ja laaja-alaisemmin kysymyksistä ensimmäiseen. Artikkelin teoreettinen tausta rakentuu ulkonäön merkityksen tarkastelusta.

Kiinnostukseni kohteena ovat laajemminkin nuorten elämän tavoitteet; se, kuinka tärkeätä heille on erilaisten asioiden saavuttaminen 35 ikävuoteen mennessä. Mitkä asiat ovat nykypäivän kilpailu- ja suoritusyhteiskunnassa ja sen muuttuvissa olosuhteissa nuorille tärkeitä? Mihin he suuntaavat elämänsä kulkuaan?

Mikä nuoria yhdistää ja mikä erottaa?

Tutkimuksen kohteena on ulkonäön ja ”hyvännäköisyyden” tärkeyden kokemiseen sekä laajemminkin elämäntavoitteisiin mahdollisesti yhteydessä olevien taustatekijöiden kartoittaminen: missä määrin ne erottelevat nuorten asenteita, arvostuksia, elämäntavoitteita ja toiveita? Taustatekijöinä tässä artikkelissa ovat ikä, sukupuoli, äidinkieli, ylioppilastutkinto, ammatillinen koulutus, siviilisääty¹, vanhemmuus, pääasiallinen toiminta, asuinalue, kuntatyyppi ja tyytyväisyys elämään.

Tutkin myös, miten ulkonäön merkitys on yhteydessä nuorten kulutukseen. (Kulutuksesta enemmän ks. Terhi-Anna Wilskan artikkeli, s. 66–81.) Kulutuksen osalta kiinnostukseni kohteena on ensinnäkin sekä vaatteisiin ja kenkiin että kauneudenhoitoon, koruihin ja kosmetiikkaan käytettyjen rahojen itse arvioitu suhde omanikäisiin keskiarvokuluttajiin verrattuna. Toiseksi tarkastelen kulutustyyliin liittyvien itseluonnehdintojen osalta toisilleen vastakkaisia väittämäpareja, kuten tuhleri–säästäväinen, trendien edelläkävijä – perässähiihtäjä, heräteostelija–harkitseva, massan mukana menijä – oman tien kulkija.

Mikä ulkonäkö on ja mitä se merkitsee?

Kehomme ei ole pelkästään minämme koti, fyysinen tai biologinen ilmiö, vaan myös monimuotoinen sosiokulttuurinen luomus. Se on minän symboli ja siksi keskeisin minän määrittelijä. Ulkonäkö sisältää paljon perustietoa ihmisestä: sukupuolen, iän (ainakin suurin piirtein), etnisyyden, mutta myös paljon muuta. Ulkonäköä voidaan myös käyttää, ja käytetään, ilmentämään jotakin itsestä. On todettu, että ihmisen ulkonäössä on tuskin mitään sellaista, joka ei jollain tavalla vaikuttaisi siihen, miten muut hänet näkevät (Hamachek 1987, 195). Ulkonäkö onkin kehon roolittaja, tärkeä sosi-

aalinen vihje, jota ihmiset käyttävät arviointinsa perustana (Dion 1972). Se antaa keholle sen sosiaalisen merkityksen: nuori vai vanha, kainen vai ruma, hoikka vai lihava (Blinnikka & Uusitalo 1988, 7).

Ihminen on sosiaalinen olento ja siksi hyvin riippuvainen muista ihmisistä. Huoli omasta ulkonäöstä, työssä onnistumisesta, pärjäämisestä elämässä ylipäättään ovat esimerkkejä, joissa meidän hyväksyttävyytemme, asemamme ja statuksemme ovat riippuvaisia muista ihmisistä, heidän huomiostaan, arvostuksestaan, tahdosta kiinnostua ja valitukseksi tulemisesta (Gilbert 2002, 8–9). Tämä kaikki tekee meistä vaikutelmien luojia (Leary 1995) ja johtaa sosiaaliseen vertailuun: tarpeeseen selvittää ja arvioida, mitä muut ajattelevat. Yksilö yrittää yleensä mukautua niihin standardeihin, jotka pikemminkin lisäävät kuin vähentävät hänen sosiaalista viehättävyyttään ehkäistäkseen leimautumista. (Gilbert 2002, 8–9; ks. myös Festinger 1954.)

Santor ja Walker (1999) ovat osoittaneet, että erityisesti ne ominaisuudet, joiden yksilö ajattelee olevan muille tärkeitä, ovat keskeisesti yhteydessä kokemukseen itsestä. Tämä on siis enemmän kuin ne ominaisuudet, joita itse arvostaa. Toisin sanoen se, mitä yksilö ajattelee muiden arvostavan, on yleensä minuuden kannalta avainasemassa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ihmiset olisivat pelkästään riippuvaisia vuorovaikutuskokemuksistaan, vaan minus on seurausta myös siitä, miten yksilö suhtautuu näihin kokemuksiin.

Kaikella on aikansa ja paikkansa

Yksilön kokemukset itsestään ja suhtautuminen itseensä ovat riippuvaisia kulttuurin käsitemallista ja tulkintamalleista ja ne välittyvät ihmisten maailmaan sen käsittejärjestelmän mukaisesti, mikä ihmisellä on. Ihminen ja siten koko hänen minuutensa on vahvasti kulttuurisidonnainen. Kulttuuristen tekijöiden koros-

taminen ulkonäköön suhtautumista koskevissa tutkimuksissa ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei yksilöllisiä tekijöitä huomioitaisi, vaan sitä, että myös niiden ajatellaan olevan mitä suurimmassa määrin kulttuurisista tekijöistä riippuvaisia. Vaikka voidaankin puhua kulttuurin yhteisistä normeista, arvoista ja asenteista, jokainen ihminen kokee maailman ja suhtautuu siihen omien fyysisten ja psyykkisten resurssiensa kautta. Kulttuurien sisällä on myös erilaisia ryhmiä, ryhmittymiä ja alakulttuureita, joiden arvot, asenteet ja elämäntavat voivat erota suuresti valtaväestöstä. Suomi on kaksikielinen maa, ja useissa tutkimuksissa on tullut esille, että ruotsinkielisten elämä eroaa edukseen muun muassa läheisten sosiaalisten suhteiden ja verkostojen osalta. (Ks. Helena Blombergin artikkeli tässä teoksessa, s. 111–127.)

Kaikella on aikansa ja paikkansa. Ihmisten kokemusten, asenteiden ja arvojen ymmärtäminen on mahdotonta, jollei tiedetä millaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa ne ilmenevät. Nuorten suhdetta omaan ulkonäköönsä pohjustan seuraavassa kuvaamalla naisten käsityksiä suomalaisesta ulkonäkökulttuurista. Kuva suomalaisesta ulkonäkökulttuurista on valitettavasti yksipuolinen, sillä miesten käsityksiä ei ole tiettävästi tutkittu väestötasolla.

Suomenkielistä naisväestöä (18–74-vuotiaat) edustavassa kyselytutkimuksessa² (N = 273) ilmeni, että naisista jopa 85 % yhtyi väitteeseen ”Kulttuurissamme ihannoidaan nuoria ja hoikkia naisia”. Yli 70 % naisista koki suomalaisen kulttuurin ulkonäkövaatimukset vahvoiksi ja koviksi. Demografiset tekijät selittivät hyvin vähän naisten käsityksiä suomalaisesta ulkonäkökulttuurista; naisten ikä, koulutus, siviilisääty, sosioekonominen asema ja äitiys eivät siis erotelleet naisten käsityksiä. Täten voimme todeta elävämme hyvin yhdenmukaisesti koetussa ulkonäkökulttuurissa. (Leijola 2001.) Tästä samaisesta aineistosta ilmeni myös, että hyvännäköisyydellä on Suomessa merkitystä. 18–29-vuotiaista naisista nimittäin 68 % koki hyvännäköisten ihmisten olevan muita suosi-

tumpia. Yli puolet nuorista naisista koki median esittämän naiskuvan vähentävän heidän omaa ulkonäkötyytyväisyyttään. Lähes 90 % kaikista vastanneista naisista näki, että naisten ulkonäöllä on meidän kulttuurissamme enemmän merkitystä kuin miesten ulkonäöllä.

Viime vuosia lukuun ottamatta sekä Suomessa että muualla tutkijoiden kiinnostuksen kohteena ovat huomattavasti useammin olleet naisten ulkonäköön liittyvät kokemukset kuin miesten. Useissa tutkimuksissa (esim. Feingold 1990; Öberg & Tornstam 1999) on todettu ulkonäön olevan naisille tärkeämpi kuin miehille. Syytä on haettu pääasiassa evolutionistisista (ks. esim. Kenrick ym. 1994; Wade & Abetz 1997; Buss 1999) ja sosiokulttuurisista teorioista (ks. tarkemmin esim. Heinberg 1996) sekä näiden yhdistelmästä, jossa katsotaan evolutionististen voimien muotoilevan sosiokulttuurisia rooleja (ks. esim. Feingold 1990). Grazianon ym. (1993) mukaan sosiokulttuuriset ja evolutionistiset teoriat eivät välttämättä ole ristiriidassa keskenään, sillä molemmissa teorioissa tähdennetään viehättämiseen ja kumppanin valintaan liittyviä sukupuolieroja. Tutkimuksellisesti suurempi kiinnostus naisten ulkonäköön on liittynyt, ja liittyy edelleen siihen, että naisten on ajateltu olevan ja ehkä he ovatkin olleet enemmän miessuhteissaan riippuvaisia ulkonäöstään, koska miehet laittavat enemmän painoa naisten ulkonäölle kuin naiset miesten ulkonäölle (Buss ym. 1990; ks. myös Buss 1989). Edellä mainittu tutkimustulos perustuu 37 maassa tehtyyn tutkimukseen, jossa ilmeni, että miehet antoivat kumppanin valinnassaan enemmän arvoa naisen fyysiselle viehättävyydelle kuin naiset miesten. Naisille miehen fyysisistä viehättävyyttä tärkeämpää oli miehen elatuskyky (Buss ym. 1990).

Ajat kuitenkin muuttuvat ja elämä sen mukana. Sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntyminen, naisten koulutustason nousu ja naisten kyky elättää itsensä ja tarvittaessa myös lapsensa, antavat naisille huomattavasti aikaisempaa enemmän vaihtoehtoja kumppanin

valinnassa sekä valinnan kriteereissä. Nykyisin voidaankin kysyä, mitä vaikutuksia tasa-arvon lisääntymisellä on miesten, erityisesti nuorten miesten, elämään ja heidän omaan ulkonäkönsä suhtautumiseen? Täytyykö heidän lisääntyvissä määrin alkaa myös kiinnostua ja kiinnittää huomiotaan omaan ulkonäkönsä vai ovatko he jo aloittaneet sen?

Ulkonäön tärkeys

Kuten Sami Myllyniemen kirjoittamassa tilasto-osuudessa tulee esille (ks. kuvio 21, s. 44), nuorilta tiedusteltiin, kuinka tärkeänä he pitivät 25:ttä eri elämäneluetta. Oman ulkonäön tärkeys asettui nuorten vastauksissa toiseksi vähiten tärkeäksi. Vähemmän tärkeänä nuoret pitivät ainoastaan jännittävää elämää. Tästä huolimatta ei voi sanoa, etteikö ulkonäöllä olisi mitään merkitystä, sillä 63 % nuorista piti sitä kuitenkin tärkeänä. Ei tärkeänä muttei yhdentekevänä ulkonäköään piti 29 % ja melko yhdentekevänä tai täysin yhdentekevänä 9 %³. Myös keskiarvon perusteella (ka = 2.36, kh = 0.84, N = 1 993) voidaan todeta ulkonäön olevan nuorille melko tärkeä elämänelue.

Mitkä taustatekijät selittävät parhaiten ulkonäön tärkeyttä?

Logistisella regressioanalyysillä tutkittiin, mitkä taustatekijät selittävät ulkonäön merkitystä nuorille. Näitä analyysijä varten ulkonäön tärkeys luokitettiin kaksiluokkaiseksi: tärkeä ja ei tärkeä⁴. Ulkonäön tärkeäksi kokemista selittivät tilastollisesti merkitsevästi ikä, sukupuoli, äidinkieli ja vanhemmuus. Kuvioista 1 nähdään, millä todennäköisyydellä taustamuuttujat vaikuttivat ulkonäön tärkeäksi kokemiseen viitearvoon (1,0) verrattuna, kun muiden taustamuuttujien vaikutus oli huomioitu. Esimerkiksi 25–29-vuotiailla ulkonäön tärkeäksi kokemisen todennäköisyys oli vajaa 70 % siitä, mitä se oli 15–19-vuotiailla. 15–19-vuotiaiden nuorten kokemaa ulkonäön tärkeyttä selittänee muun muassa se, että nuorena fyysisen ulkonäön muu-

tokset vaativat sopeutumista muuttuneeseen kehoon ja aikuistumiseen. Nuorille miehille ulkonäkö oli vähemmän todennäköisesti tärkeä kuin nuorille naisille.

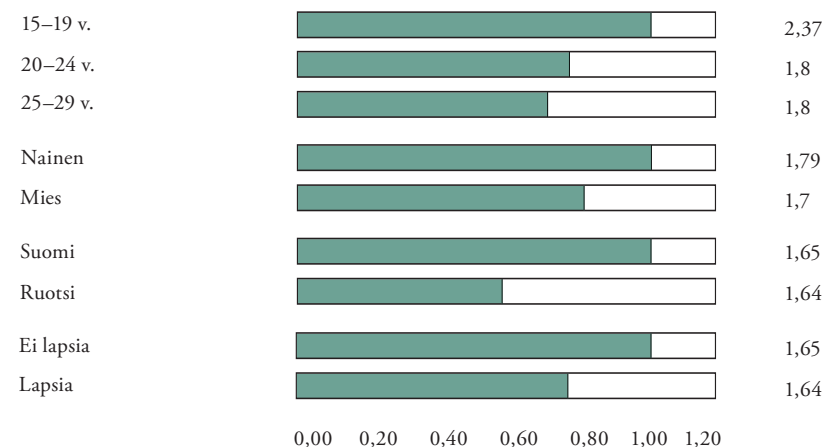
Vaikka nuoret naiset pitivät omaa ulkonäköään selkeästi nuoria miehiä tärkeämpänä (p=0.016)⁵, ilmeni että 15–19-vuotiaana ulkonäkö oli yhtä tärkeä pojille ja tytöille (ks. kuvio 2). Niin ikään ikäluokittain tarkasteltuna havaittiin myös varsin mielenkiintoinen tulos: 15–19-vuotiaille pojille oma ulkonäkö oli huomattavasti tärkeämpi kuin 20–29-vuotiaalle nuorille miehille. Sen sijaan vastaavassa naisten

ikäluokittaisessa tarkastelussa ulkonäön tärkeydessä ei ilmennyt merkitseviä muutoksia suuntaan tai toiseen.

Kuten kuvioista 2 nähdään, sukupuolten välinen merkittävä ero ulkonäön tärkeyden kokemisessa syntyi vasta 25–29-vuotiaiden nuorten kohdalla (p=0.007). Tulos on yllättävä ja herättää pohdiskelun siitä, mistä tämä johtuu. Koska Suomesta ei ole aikaisempaa vertailevaa tilastollista tietoa nuorten miesten ja naisten oman ulkonäön tärkeydestä, on mahdoton arvioida, onko näin ollut aina vai korostuuko ulkonäön merkitys poikien ja nuorten miesten

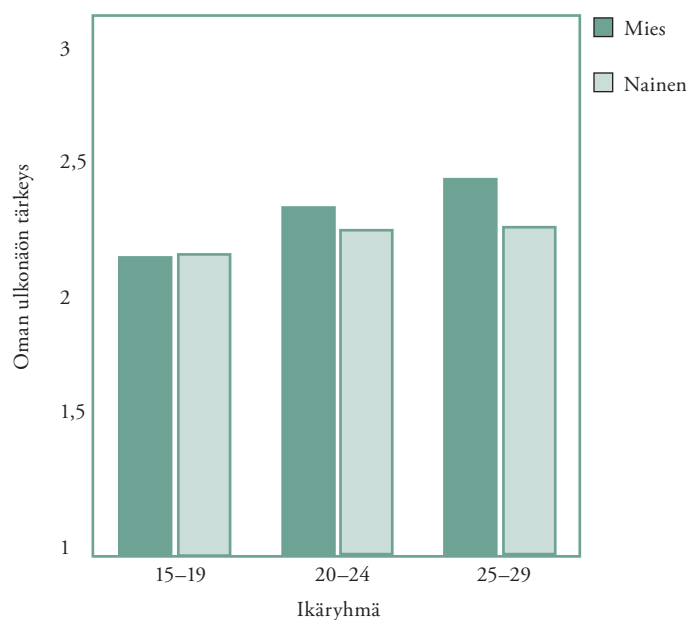
Kuvio 1.

Ulkonäön tärkeäksi kokemiseen vaikuttavien taustatekijöiden suhteellinen todennäköisyys (vedonlyöntisuhde) viitearvoihin verrattuna. Viitearvot (1,0) 15–19-vuotiaat, nainen, äidinkieli suomi, ei lapsia. Muuttujat kategorisia.

Kuvio 2.

Oman ulkonäön tärkeys keskiarvona ikäluokittain sukupuolen mukaan eriteltynä. Erojen esille tuomisen selkeyttämiseksi kuvion skaala on muutettu 1–3, todellinen vastauskaala oli 1 = Erittäin tärkeä – 5 = Ei lainkaan tärkeä.

elämässä nykyisin enemmän kuin ennen. Tutkimuksissa ja yleisessä keskustelussa on vain enemmän kiinnitetty huomiota nuorten naisen ulkonäköasioihin, kuten muun muassa syömishäiriöihin (ks. esim. Puuronen 2004). Toinen kiinnostava kysymys on se, miksi ulkonäön tärkeys vähenee miehillä iän karttuessa selkeästi, mutta nuorilla naisilla ei?

Logistisella regressioanalyysillä ilmeni myös varsin mielenkiintoinen tulos äidinkielen ja ulkonäön tärkeyden välisestä suhteesta. Suomenkielisyys lisäsi ulkonäön tärkeäksi kokemisen todennäköisyyttä lähes kaksinkertaisesti (ks. kuvio 1). Koska ruotsinkielisiä oli aineistossa vain sata, äidinkielen yhteyden tarkastelu ulkonäön tärkeyteen sukupuolen ja ikäluokkien mukaisissa ryhmissä jäi useissa tapauksissa havaintomääriltään varsin pieneksi. Tästä huolimatta merkittäviä eroja löytyi. Ruotsinkieliset

15–19-vuotiaat pojat ($p=0.051$) ja 20–24-vuotiaat nuoret naiset ($p=0.087$) pitivät ulkonäön tärkeyttä suuntaa antavasti vähemmän tärkeänä kuin ikäisensä suomenkieliset nuoret. Erittäin merkitsevästi äidinkieli oli yhteydessä oman ulkonäön tärkeyden kokemiseen 25–29-vuotiaiden nuorten naisten keskuudessa ($p=0.000$). Kuten kuvio 3 nähdään, tässä ikäryhmässä ruotsinkielisistä kukaan ei kokenut ulkonäkönsä hyvin tärkeäksi, kun suomenkielisistä näin koki 11 %. Melko tärkeäksi ulkonäkönsä ruotsinkielisistä koki noin 20 % ja suomenkielisistä yli puolet.

Logistisessa regressioanalyysissä ulkonäön tärkeyden kokemista selitti myös vanhemmuus. Vanhemmuus vähensi ulkonäön tärkeäksi kokemisen todennäköisyyttä merkittävästi (kuvio 1). Vastaajat, joilla oli lapsia, olivat keskimäärin lapsettomia vastaajia huomattavasti vanhempia.

Aineisto rajattiinkin vanhemmuuden ja ulkonäön tärkeyden yhteyksien selvittämiseksi koskemaan vain kahta vanhinta ikäluokkaa, eli 20–24- ja 25–29-vuotiaita. Lapsettomille 20–24-vuotiaille nuorille naisille oma ulkonäkö oli merkittävästi tärkeämpi kuin niille, joilla oli lapsia ($p=0.003$). Tämä selittyy sillä, että näille naisille on lapsen myötä tullut elämäänsä uusia, omaa ulkonäköä tärkeämpiä elämäntilanteita. Nuoret miehet kulkenevat hieman naisten jäljessä vanhemmuudessa, sillä vielä 20–24-vuotiaille miehille oma ulkonäkö oli yhtä tärkeä vanhemmuudesta riippumatta. Sen sijaan 25–29-vuotiaille lapsettomille miehille ulkonäkö oli suuntaa antavasti tärkeämpi kuin miehille, joilla oli lapsia ($p=0.077$).

Muiden taustatekijöiden yhteys ulkonäön tärkeyteen

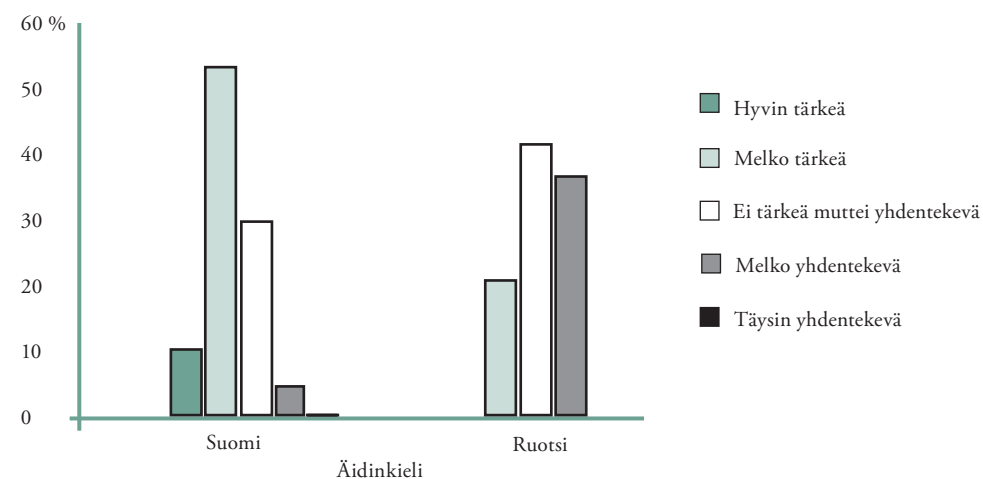
Taustatekijöistä siviilisääty, ylioppilastutkinto, ammatillinen koulutus, pääasiallinen toiminta, kuntatyyppi, asuinalue ja elämään tyytyväisyys eivät logistisessa regressioanalyysissä selittäneet ulkonäön tärkeyttä nuorille. Silti niiden vaikutuksen esittäminen tässä yhteydessä täydentää mielenkiintoisesti edellä esiteltyjä tuloksia ja siksi tarkastelen niitä seuraavassa.

Kun ikää ei otettu huomioon, ylioppilastutkinnon suorittaneille ulkonäkö oli selkeästi vähemmän tärkeä kuin niille, joilla ylioppilastutkintoa ei ollut. Yhteys katosi kun iän vaikutus otettiin huomioon.

Koko aineistossa koulutustaso (toisen asteen ammatillinen koulu, ammattikorkeakoulu, yliopisto, ei ammatillista koulutusta) ei ollut yhtey-

Kuvio 3.

25–29-vuotiaiden naisten ulkonäön tärkeys äidinkielen mukaan esitettynä. (%)

dessä nuorten oman ulkonäön tärkeyteen. 25–29-vuotiaiden naisten ulkonäön tärkeyden ja ammatillisen koulutuksen välillä oli kuitenkin suuntaa antava yhteys ($p=0.095$). Yliopistotutkinnon suorittaneille ja ilman ammatillista koulutusta oleville naisille ulkonäkö ei ollut niin tärkeä kuin muille.

Koko aineistossa oma ulkonäkö oli sinkuille huomattavasti tärkeämpi kuin avo- tai avioliitossa oleville, kun ikää ei otettu huomioon. Iän vaikutus huomioon otettaessa yhteys katosi. Tässäkin yhteydessä, kuten vanhemmuuden kohdalla, aineisto rajattiin koskemaan vain 20–29-vuotiaita tarkempien analyysien tekemiseksi siviilisäädyn ja ulkonäön tärkeyden välillä, sillä sinkut olivat keskimäärin avo- tai avioliitossa olevia huomattavasti nuorempia. Sekä 20–24- että 25–29-vuotiaat avo- tai avioliitossa olevat naiset pitivät ulkonäköään yhtä tärkeänä kuin sinkut. Tässä yhteydessä täytyy kuitenkin muistuttaa, että sinkuiksi luokitettiin tässä artikkelissa kaikki ne nuoret, jotka eivät olleet avo- tai avioliitossa. Nuorten miesten kohdalla siviilisäätty oli yhteydessä ulkonäön tärkeyteen ainoastaan 20–24-vuotiailla, ja silloinkin pelkästään suunta-antavasti ($p=0.060$). Sinkkumiehet pitivät omaa ulkonäköään avo- tai avioliitossa olevia miehiä tärkeämpänä. Tätä yhteyttä ei kuitenkaan enää ollut 25–29-vuotiaiden miesten keskuudessa.

Koko aineistossa nuorten pääasiallinen toiminta (työssä, työtön, koululainen/opiskelija ja muu) ei ollut enää iän vaikutuksen huomioimisen jälkeen yhteydessä oman ulkonäön tärkeyteen. Ikäluokittain ja sukupuolen mukaan eriteltyinä ilmeni kuitenkin pääasiallisen toiminnan ja ulkonäön tärkeyden välillä merkitsevä yhteys. Pääasialliselta toiminnaltaan luokkaan ”muu”, joka pitää sisällään muun muassa kotiäitejä ja sairaus- tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevia, kuuluville 25–29-vuotiaille naisille oma ulkonäkö oli merkittävästi vähemmän tärkeä kuin muille samanikäisille naisille ($p=0.003$). Yhteys

selittyy sillä, että heillä on luultavasti omaa ulkonäköä keskeisempiäkin elämänsasioita ja -alueita pohdittavanaan, kuten lapset tai oma terveydentila.

Vastaajan kuntatyyppi (pääkaupunkiseutu, muut kaupungit, taajaan asuttu kunta ja maaseutumainen kunta) ja asuinalue (Uusimaa, Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi ja Pohjois-Suomi) eivät olleet naisilla eivätkä miehillä yhteydessä siihen, kuinka tärkeänä he pitivät omaa ulkonäköään. Kuntatyyppillä ja asuinalueella ei ollut myöskään yhdysvaikutusta nuorten oman ulkonäön tärkeyteen.

Koko aineistossa ulkonäön tärkeys oli merkitsevästi yhteydessä elämään tyytyväisyyteen. Oman ulkonäkönsä melko tärkeäksi kokevat olivat elämäänsä kaikkein tyytyväisimpiä ja oman ulkonäkönsä ”Ei tärkeäksi, mutta ei yhdentekeväksi” kokevat olivat kaikkein tyytymättömimpiä elämäänsä ($p=0.021$)⁶. Nuorilla naisilla oman ulkonäön tärkeys ei kuitenkaan ollut yhteydessä elämään tyytyväisyyteen, mikä on kiinnostava tulos. Tuloksen merkittävyys korostuu, kun otetaan huomioon, että 15–24-vuotiaiden nuorten miesten elämään tyytyväisyyden ulkonäön tärkeys oli yhteydessä. 15–19-vuotiaista miehistä ne, jotka pitivät omaa ulkonäköään hyvin tai melko tärkeänä, olivat myös tyytyväisempiä elämäänsä ($p=0.036$). Kuitenkin varsin ristiriitaisesti 20–24-vuotiaista nuorista miehistä ne, jotka pitivät ulkonäköään melko tai täysin yhdentekevänä, olivat elämäänsä suuntaa antavasti tyytyväisimpiä ($p=0.087$). Nämä tulokset voidaan tulkita siten, että oma ulkonäkö tai sen koettu tärkeys ei välttämättä ole nuorille merkittävä osa heidän yleistä elämäänsä tyytyväisyyttä, miehillekään. Jonkinlainen osaselitys ristiriitaisiin tuloksiin voi löytyä myös siitä, kumminpäin tätä yhteyttä tulisi käsitellä. Yhtäältä elämäänsä tyytyväinen kenties arvostaa itseään myös siinä muodossa, että pitää ulkonäköään tärkeänä, toisaalta voidaan ajatella, että elämäänsä tyytyväinen voi saada nautintonsa ja elämänilonsa aivan muista asioista – kuten parisuhteesta tai onnistuneesta koulutus- tai

työpaikan saamisesta – kuin ulkonäöstään tai sen tärkeydestä.

Hyvännäköisenä pitämisen tärkeys

Nuorilta tiedusteltiin barometrissa, kuinka tärkeänä he pitivät sitä, että ovat saavuttaneet 35-vuotiaana erilaisia asioita (ks. tilasto-osuus, s. 58–61). Tiedusteltavia asioita oli yhteensä 16. Väite ”Sinua pidetään hyvännäköisenä” asettui nuorten elämäntavoitteiden tarkastelussa kolmanneksi viimeiseksi. Vähemmän tärkeiksi toivottuja saavutuksia olivat vain politiikassa mukana olo sekä julkisuuden saavuttaminen.

Nuorista 35 % piti tärkeänä, 43 % vain vähän tärkeänä ja 23 % ei lainkaan tärkeänä sitä, että heitä pidetään 35-vuotiaana hyvännäköisenä. Keskimäärin ($ka = 2.85$, $kh = 0.83$) nuorille oli vain vähän tärkeää, että heitä pidetään 35-vuotiaana hyvännäköisinä.

Mitkä taustatekijät selittävät hyvännäköisyyden tärkeyttä?

Kenelle sitten on tärkeää, että häntä pidetään hyvännäköisenä 35-vuotiaana? Analyysia varten hyvännäköisyyden tärkeys luokitettiin kaksiluokkaiseksi: tärkeä ja ei tärkeä⁷. Taustatekijöistä hyvännäköisyyden tärkeyttä nuorille selittivät ikä, sukupuoli (suuntaa-antavasti), äidinkieli, ylioppilastutkinto, vanhemmuus ja asuinalue. Kuviosta 4 nähdään, millä todennäköisyydellä taustamuuttujat vaikuttivat hyvännäköisyyden tärkeyteen viitearvoon (1,0) verrattuna, kun muiden taustamuuttujien vaikutus oli huomioitu. 25–29-vuotiailla todennäköisyys kokea hyvännäköisyys tärkeäksi oli vain vähän yli puolet (n. 60 %) siitä mitä se oli 15–19-vuotiailla. Tämä kertonee arvomaailmassa iän mukana tapahtuvista muutoksista. Vastoin yleisiä käsityksiä sukupuolten välisistä eroista suhtautumisessa omaan ulkonäköön tai sen merkitykseen, kokivat nuoret miehet hieman nuoria naisia todennäköisemmin tärkeäksi sen, että heitä pidetään hyvännäköisinä 35-vuotiaana.

Logistinen regressioanalyysi todensi myös hyvin yllättävän yhteyden äidinkielen ja hyvännäköisyyden tärkeyden välillä. Ruotsinkielisille nuorille oli lähes kaksi kertaa (noin 80 %) todennäköisemmin tärkeää olla 35-vuotiaana hyvännäköinen kuin suomenkielisille nuorille (ks. kuvio 4). Tämä tulos on ristiriidassa ruotsinkielisten kokeman ulkonäön tärkeyden suhteen. Heidän todennäköisyytensä pitää omaa ulkonäköään tärkeänhän oli lähes puolet pienempi kuin suomenkielisten nuorten.

Sekä ylioppilastutkinnon suorittaminen että vanhemmuus vähensivät selkeästi hyvännäköisyyden tärkeyden todennäköisyyttä. Ehkä vanhemmuuden myötä elämä muuttuu konkreettisesti ja tuo mukanaan useita uusia elämäalueita, joiden rinnalla oman viehättävyyden ja ulkonäön merkitys voi tuntua epäoleelliselta. Hyvännäköisyyden tärkeyttä 35-vuotiaana selitti myös nuoren asuinpaikan kuntatyyppi (ks. kuvio 4). Pääkaupunkiseudulla asuminen lisäsi huomattavasti ulkonäön merkitystä verrattuna taajaan asutulla alueella asumiseen. Sinänsä yllättävää oli se, että maaseudulla asuvat nuoret kokivat hyvännäköisyyden 35-vuotiaana yhtä tärkeäksi kuin pääkaupunkiseudulla asuvat.

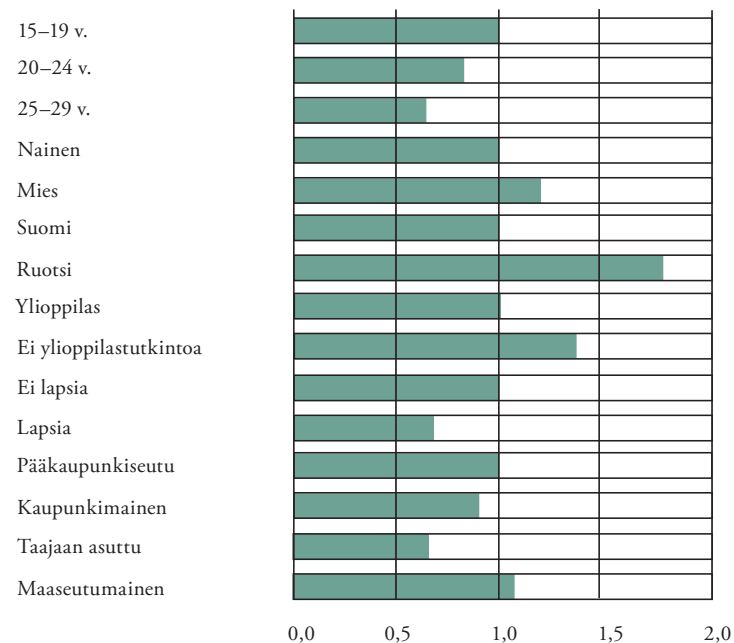
Regressioanalyysillä tarkasteltuna ilmeni, että oman ulkonäön koettu tärkeys selittää hyvin (19,7 %) sitä, kuinka tärkeänä nuoret pitivät hyvännäköisyyttä 35-vuotiaana. Sukupuolen mukaan yhteyttä tarkasteltaessa ilmeni, että nuorilla miehillä oman ulkonäön tärkeys selittää hyvännäköisyyden tarvetta merkittävästi paremmin kuin nuorilla naisilla.

Nuorten elämäntavoitteet

Nuorten elämäntavoitteita tarkasteltiin faktorianalyysillä mahdollisten muuttujien ryhmittelevien ulottuvuuksien löytämiseksi. Faktorianalyysin (PAF, Varimax-rotatio) ensisijaisina kriteereinä käytettiin faktoreiden teoreettista mielekkyyttä ja tulkinnan selkeyttä. Kolmen faktorin ratkaisu täytti nämä kriteerit parhaiten.

Kuvio 4.

35-vuotiaana hyvännäköisyyden tärkeyteen vaikuttavien taustatekijöiden suhteellinen todennäköisyys (vedonlyöntisuhde) viitearvoihin verrattuna. Viitearvot (1,0) 15–19-vuotiaat, nainen, äidinkieli suomi, ylioppilas, ei lapsia, pääkaupunkiseutu. Muuttujat kategorisia.

Faktoreille latautuneista muuttujista otettiin huomioon ne muuttujat, joiden lataus kyseisellä faktorilla oli vähintään 0,4.

Ensimmäiselle faktorille latautui sellaisia muuttujia (esimerkiksi ”Sinua pidetään hyvännäköisenä”, ”Olet saavuttanut julkisuutta”), joita yhdistää tietyllä tavalla pinnallisuus ja toisaalta myös jonkinasteinen tarve olla muita ihmisiä enemmän esillä tai heitä ainakin näennäisesti paremmassa asemassa. Varsin mielenkiintoista oli se, että tälle samalle faktorille latautui myös

politiikassa mukana olo. Tämä kertonee nuorten tavasta suhtautua nykypäivän politiikkaan – tai ehkä erityisesti poliittikkoihin ja median kautta heistä ja heidän toiminnastaan välittyneeseen kuvaan. Tämä faktori sai nimekseen ”Status elämäntavoitteena”. Tarkemmat tiedot on esitetty taulukossa 1. Toiselle faktorille annettiin nimeksi ”Keskiluokkaisuus elämäntavoitteena”, sillä sille latautui suomalaisten hyvin perinteisiä arvoja ja elämäntavoitteita koskevia muuttujia, kuten omistusasunto, pysyvä työsuhde sekä oma

perhe ja lapsia. Kolmannelle faktorille latautui elämyksellisyyteen liittyviä muuttujia, kuten elämäkokemus ja mahdollisuus matkustaa ja nähdä maailmaa. Faktorille annettiin nimeksi ”Elämykset elämäntavoitteena”.

Edellä esiin tuotujen asioiden lisäksi taulukossa 1 on esitetty kunkin elämäntavoitteen tilastolliset tunnusluvut sekä taustatekijöiden suhteen ne ryhmät, joille kyseinen elämäntavoite oli kulloinkin tarkastelun kohteena olevan taustatekijäryhmän muita edustajia tärkeämpi.

Mitä nuoret sitten odottavat elämältään ja mitä elämäntavoitetta kohti he suuntaavat elämäänsä? Nuoret toivoivat selkeästi eniten saavuttavansa elämyksiä 35-vuotiaaksi mennessä. Ero seuraavaksi suosituimpaan

elämäntavoitteeseen eli keskiluokkaisuuteen oli tilastollisesti merkitsevä ($p = 0.000$). Suku-puolen mukaan tarkasteltuna naisille elämykset elämäntavoitteena oli merkitsevästi tärkeämpi kuin keskiluokkaisuus ($p=0.000$). Miehille sen sijaan elämykset ja keskiluokkaisuus elämäntavoitteina olivat yhtä tärkeitä. Status elämäntavoitteena oli selkeästi vähiten tärkeä kaikille nuorille.

Keille sitten status elämäntavoitteena oli tärkeä? Kuten taulukosta 1 nähdään, tärkeintä se oli muun muassa alle 24-vuotiaille, miehille, ruotsinkielisille, ilman ammatillista tutkintoa oleville, pääkaupunkiseudulla asuville, sin-kuille ja lapsettomille. Keskiluokkaisuus sen sijaan oli tärkeintä pääasiassa 15–19-vuotiaille, toisen asteen koulutuksen suorittaneille,

Taulukko 1.

Nuorten elämäntavoitteita kuvaavat faktorit ja summamuuttujat, niiden tilastolliset tunnusluvut ja taustatekijöiden mukaisten ryhmien edustajista ne, joille kyseessä oleva elämäntavoite oli muita taustatekijäryhmän edustajia tärkeämpi.

Faktori 1 eli summamuuttuja: Status elämäntavoitteena	Faktori 2 eli summamuuttuja: Keskiluokkaisuus elämäntavoitteena	Faktori 3 eli summamuuttuja: Elämykset elämäntavoitteena
Olet saavuttanut julkisuutta Arvostettu asema yhteiskunnassa Sinua pidetään hyvännäköisenä Olet mukana politiikassa Keskitasoa parempi palkka	Pysyvä työsuhde Omistusasunto Korkea elintaso Oma perhe ja lapsia	Olet saanut elämäkokemusta Hyvä yleissivistys Mahdollisuus matkustaa ja nähdä maailmaa Sinulla on vielä toteuttamattomia tavoitteita
Keskiarvo = 2,99 Keskihajonta = 0,51 Todellinen vaihteluväli 1–4 N = 2 000 1 = Erittäin tärkeä – 4 = Ei lainkaan tärkeä	Keskiarvo = 1,83 Keskihajonta = 0,51 Todellinen vaihteluväli 1–4 N = 2 000 1 = Erittäin tärkeä – 4 = Ei lainkaan tärkeä	Keskiarvo = 1,78 Keskihajonta = 0,47 Todellinen vaihteluväli 1–4 N = 2 000 1 = Erittäin tärkeä – 4 = Ei lainkaan tärkeä
Tärkeimpiä seuraaville: -15–19-vuotiaat ja 20–24-vuotiaat -Mies -Ruotsinkielinen -Koululainen tai opiskelija -Ei ylioppilas -Lapsettomat -Sinkut -Pääkaupunkiseutulaiset -Ei ammatillista koulutusta	Tärkeimpiä seuraaville: -15–19-vuotiaat -Ei ylioppilas -Lapsia -Perheelliset -Taajaan asutussa kunnassa ja maaseudulla -Toisen asteen ammatillinen koulutus	Tärkeimpiä seuraaville: -Nainen -Koululainen tai opiskelija -Ylioppilas -Lapsettomat -Sinkut -Pääkaupunkiseutulaiset ja muissa kaupungeissa asuvat -Uudellamaalla asuvat -Yliopistotutkinto

perheellisille ja taajaan asutussa kunnassa tai maaseudulla asuville. Elämukset olivat tärkeitä muun muassa naisille, sinkuille, lapsettomille, pääkaupunkiseudulla tai muissa kaupungeissa ja Uudellamaalla asuville sekä yliopistotutkimuksen suorittaneille.

Entä selittääkö oman ulkonäön tärkeys nuorten elämäntavoitteita, ja jos selittää, niin miten hyvin? Regressioanalyysillä tarkasteltuna ilmeni, että statusta elämäntavoitteena oman ulkonäön tärkeys selitti 14,4 %. Sen sijaan keskiluokkaisuutta sekä elämyksiä elämäntavoitteena ulkonäön tärkeys selitti hyvin heikosti (4,5 % ja 2,2 %), vaikka nämäkin mallit olivat tilastollisesti merkitseviä (p=0.000).

Ulkonäön ja hyvännäköisyyden merkitys ja niiden vaikutukset

Ulkonäkö ei ole kaikille yhtä tärkeä, kuten tässäkin artikkelissa on tullut esille. Hatfieldin ja Sprecherin (1986, 245) mukaan fyysisesti viehättävät naiset ovat enemmän kiinnostuneita omasta ulkonäöstään kuin vähemmän viehättävät. Ei ole mitään perusteltua syytä olettaa, etteikö näin olisi myös miesten kohdalla. Oman ulkonäön arvostukseen puolestaan liittyy läheisesti ulkonäkötyytyväisyys. Mitä tärkeämpi ulkonäkö on, sitä valmiimpi on tekemään ulkonäön eteen ”toita” ollakseen siihen tyytyväisempi. Kuinka tyytyväisiä ulkonäkönsä suomalaiset naiset edellä mainitussa, koko väestöä edustavassa tutkimuksessa (Leijola 2001) sitten olivat? Naisista yli 75 % yhtyi väittämään ”Olen tyytyväinen ulkonäköni”, tosin täysin samaa mieltä tämän väittämän kanssa oli vain 17 %.

Demografiset taustatekijät eivät selittäneet naisten ulkonäkötyytyväisyyttä. (Leijola 2001.) Kun kyseisessä tutkimuksessa tarkasteltiin useilla eri mittareilla ja kysymyksillä naisten ulkonäkötyytyväisyyttä, se osoittautui paljon moniulotteisemmaksi ilmiöksi kuin mitään yhteen väittämään saatujen vastausten perus-

teella saattoi odottaa. Puolet naisista toivoi olevansa paremman näköisiä. Tähän toivoeseen oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ikä (p=0.003). Iän yhteys ei ollut kuitenkaan lineaarinen; keskiarvojen vertailutesti osoitti 18–29-vuotiaiden naisten eroavan huomattavasti 30–39- ja 60–74-vuotiaista naisista heidän toivoessaan eniten olevansa paremman näköisiä. Hyvännäköisyyttä vieläkin tärkeämpää naisille oli hoikkuus: 60 % toivoi olevansa hoikempi, erilaisista taustatekijöistä riippumatta. Nykyistä nuoremman näköinen toivoi sen sijaan olevansa noin 22 % naisista. (Leijola 2001.)

Mitkä mahdollisuudet ulkonäön koettu tärkeys ja nämä naisten omaan ulkonäkönsä liittyvät toiveet antavatkaan markkinavoimille, kosmetiikka-, koru-, laihdutus- sekä vaate-teollisuudelle ja plastiikkakirurgialle? Ja entä nuorten miesten toiveet näyttää 35-vuotiaana hyvännäköiseltä?

Ulkonäön ja elämäntavoitteiden yhteydet kulutukseen

Keskimääräisiä kuluttajia?

Kaikki nuoret arvioivat kuluttavansa keskimääräisiin ikäisiinsä nuoriin verrattuna selkeästi enemmän vaatteisiin ja kenkiin (ka = 3,62, kh = 0,98, N = 1996) kuin koruihin, kosmetiikkaan ja kauneudenhoitoon (ka = 2,92, kh = 1.21, N = 1996) (p=0.000).

Ne, joille sekä ulkonäkö että hyvännäköisyys 35-vuotiaana oli tärkeää, kuluttivat itse arvioituna vaatteisiin ja kenkiin sekä kauneudenhoitoon, koruihin ja kosmetiikkaan suhteessa oman ikäisiinsä keskiarvokuluttajiin tilastollisesti merkitsevästi enemmän (kaikki em. yhteydet olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä eli p=0.000). Ulkonäön tärkeydestä riippumatta nuoret naiset arvioivat käyttävänsä nuoria miehiä enemmän rahaa sekä vaatteisiin (p=0.002) että koruihin ja kauneudenhoitoon (p=0.000). Niistä naisista ja miehistä, jotka eivät pitäneet hyvännäköisyyttä tärkeänä, käyttivät naiset kes-

kimääräisesti sekä vaatteisiin (p=0.001) että koruihin ym. (p=0.000) merkittävästi enemmän rahaa kuin miehet. Sen sijaan niiden nuorten kohdalla, joille hyvännäköisyys oli tärkeää, miehet ja naiset arvioivat käyttävänsä vaatteisiin ja kenkiin yhtä paljon, mutta naiset kuluttavansa kauneudenhoitoon, koruihin ja kosmetiikkaan selkeästi miehiä enemmän (p=0.000).

Ulkonäön merkitys ja kuluttajatyylit

Ne, joille ulkonäkö oli tärkeä, pitivät itseään tilastollisesti merkitsevästi useammin ”tuhlareina” kuin ne, joille ulkonäkö ei ollut tärkeä (p=0.002). He pitivät itseään myös muita mieluummin trendien edelläkävijöinä kuin perässähihtäjinä (p=0.000), heräteostajina kuin harkitsevina (p=0.000) ja yllättävää kyllä myös massan mukana menijöinä kuin oman tien kulkijoina (p=0.000). Yhteydet olivat samansuuntaiset sukupuolesta riippumatta. Nuoret naiset pitivät itseään kuitenkin nuoria miehiä useammin heräteostajina riippumatta ulkonäön tärkeydestä (p=0.000).

Ne, joille oli tärkeää olla hyvännäköinen 35-vuotiaana, pitivät itseään useammin tuhlaareina

kuin säästäväisinä (p=0.008), trendien edelläkävijöinä kuin perässähihtäjinä (p=0.000) ja massan mukana menijöinä kuin oman tien kulkijoina (p=0.000). Hyvännäköisyyden tärkeyden ja kulutustyylien yhteyksien tarkasteluissa ilmeni huomattavasti enemmän sukupuolen mukaisia eroja kuin ulkonäön tärkeyden yhteyksien tarkasteluissa. Naiset pitivät itseään – hyvännäköisyyden tärkeydestä riippumatta – yhtä lailla tuhlaareina kuin säästäväisinä. Miehillä sen sijaan hyvännäköisyyden tärkeys erotteli heidän käsitystään tuhlaamisestaan: ne joille hyvännäköisyys oli tärkeää, pitivät itseään pikemminkin tuhlaajina kuin säästäväisinä vastoin kuin ne, joille hyvännäköisyys ei ollut tärkeää (p=0.002). Sukupuolten välillä ilmeni eroja myös trendikkyyden suhteen: niiden nuorten keskuudessa, joille hyvännäköisyys ei ollut tärkeää, naiset pitivät itseään miehiä useammin trendien edelläkävijöinä kuin perässähihtäjinä (p=0.017). Sen sijaan ne miehet, jotka pitivät hyvännäköisyyttä tärkeänä, pitivät itseään naisia useammin trendien edelläkävijöinä kuin perässähihtäjinä (p=0.038). Sekä naiset että miehet pitivät itseään hyvännäköisyyden tärkeydestä riippumatta enemmänkin heräteostajina kuin

Taulukko 2. Nuorten elämäntavoitteet ja kulutus.

Summamuuttuja 1 Status tavoitteena N = 348 eli vastaajista 17,4 %	Summamuuttuja 2 Keskiluokkaisuus tavoitteena N = 372 eli vastaajista 18,7 %	Summamuuttuja 3 Elämykset tavoitteena N = 434 eli vastaajista 21,8 %
Tärkeimmät kulutustuotteet: Vaatteet ja jalkineet Harrastukset Musiikki ja muut AV-tuotteet Diskot, yökerhot ja juhliminen	Tärkeimmät kulutustuotteet: Vaatteet ja jalkineet Kodin tarvikkeet, huonekalut ja sisustus Lasten- ja kodinhoito Viihde-elektronikkalaitteet	Tärkeimmät kulutustuotteet: Opiskelu Vaatteet ja jalkineet Kauneudenhoito, korut ja kosmetiikka Alkoholi Muu tietoliikenne ja tietokoneet lisälaitteineen Musiikki ja muut AV-tuotteet Viihde-elektronikka Vapaa-ajan matkailu Elokuviissa, konserteissa ja urheilukilpailuissa etc. käynti Diskot, yökerhot ja muu juhliminen

harkitsevina, naiset kuitenkin miehiä useammin ($p = 0.000$).

Elämäntavoitteet ja kulutus

Nuorten elämäntavoitteiden ja kulutuksen välisten yhteyksien tutkimiseksi tarkastelun kohteeksi otettiin kaikista vastanneista kunkin elämäntavoitteen kohdalla suurin piirtein 20 %⁸ niistä, joille kyseinen elämäntavoite oli tärkein. Näin analysoitavaksi saatiin ne, joille kulloinkin tarkastelun kohteena oleva elämäntavoite oli selkeästi muita vastaajia tärkeämpi. Miten nämä nuoret, jotka pitävät statusta elämäntavoitteenaan, arvioivat itsensä ikäisiinsä keskiarvokuluttajiin nähden eri kulutusalueilla? Mihin he katsovat kuluttavansa merkittävästi muita enemmän? Entä keskiluokkaisuutta ja elämyksiä tavoitteena pitävät? Taulukossa 2 on esitetty tiivistetysti eri elämäntavoitteiden ja kulutuksen tilastollisesti merkitsevät yhteydet. Siitä nähdään, että elämäntavoitteet erottelivat nuorten kulutuskäyttäytymistä hyvin. Siinä missä statusta elämäntavoitteenaan pitävät nuoret kuluttivat itse arvioituna keskimääräistä oman ikäistään enemmän diskoihin, yökerhoihin ja juhlimiseen, keskiluokkaisuutta elämäntavoitteenaan pitävät puolestaan kuluttivat muun muassa kodintarvikkeisiin, huonekaluihin ja sisustukseen sekä lasten- ja kodinhoitoon keskimääräistä oman ikäistään enemmän. Ne nuoret, joille elämykset elämäntavoitteena olivat tärkeimpiä, keskittyivät laaja-alaiseen kuluttamiseen: matkailuun, opiskeluun, alkoholiin, elokuvaan ja konsertteihin.

Yhteenvedoa, tulkintaa ja arviointia

Tämän artikkelin tulokset osoittavat oman ulkonäön olevan nuorille tärkeä, siitähän huolimatta, että se erilaisten arvojen tärkeyttä tiedusteltaessa asettui toiseksi vähiten tärkeäksi. Aika odotetusti oma ulkonäkö oli naisille tärkeämpi kuin miehille. Yllättävää oli kuitenkin se, että oma ulkonäkö oli 15–19-vuotiaille tytöille ja pojille

yhtä tärkeä. Tämä tulos osoittaa tarpeen tutkia aikaisempaa perusteellisemmin erityisesti poikien ja nuorten miesten suhtautumista omaan ulkonäköönsä. Asian merkittävyyttä lisää myös se, että tutkimuksessa ilmeni nuorille miehille olevan nuoria naisia tärkeämpää, että he ovat 35-vuotiaana hyvännäköisiä.

Ulkonäön tärkeyttä selitti taustatekijöistä erityisesti ikä, sukupuoli, siviilisääty, vanhemmuus ja äidinkieli. Tulosten rivien välistä on luettavissa, että nuoret naiset ovat enemmän sinut oman ulkonäkönsä kanssa kuin nuoret miehet. Tämä voi johtua siitä, että naiset ovat kautta aikojen joutuneet enemmän objektin asemaan kuin miehet ja pystyvät siksi sopeutumaan siihen paremmin. Edellä lausuttuja asioita todentaa se, että nuorilla miehillä – toisin kuin naisilla – ulkonäön tärkeys oli yhteydessä elämään tyytyväisyyteen. Tosin yhteydet elämään tyytyväisyyteen olivat ikäluokittain tarkasteltuna varsin ristiriitaisia. Nuortenlehti Suosikin teettämän ulkonäkökyselyn tulokset kertovat poikien ja nuorten miesten tilanteessa tapahtuneen muutoksia viime vuosina: Vuodesta 1998 vuoteen 2000 15–19-vuotiaiden poikien kulutus ulkonäköön, kuten koruihin ja kosmetiikkaan, kolminkertaistui ja vaatteisiin kulutettu rahamäärä kasvoi heillä enemmän kuin tytöillä. Tyttöjen ulkonäkökulutuksessa sen sijaan ei kyseisenä ajanjaksona juurikaan tapahtunut muutoksia. (Suosikki Nuorisotutkimus 2000.)

Nuorten ei voida koko aineiston tasolla sanoa kokeneen erityisen tärkeäksi sitä, että he olisivat 35-vuotiaana hyvännäköisiä, lähes päinvastoin. Siitäkin huolimatta joillekin nuorille se oli hyvin tärkeää. Hyvännäköisyyden tärkeyttä selittivät taustatekijöistä ikä, sukupuoli, äidinkieli, ylioppilastutkinto, vanhemmuus ja asuinalue. Parhaiten hyvännäköisyyden tarvetta 35-vuotiaana selitti kuitenkin oman ulkonäön nykyinen koettu tärkeys.

Ulkonäön merkitystä tarkasteltaessa ilmeni kaksi varsin mielenkiintoista ristiriitaa, joihin haluan palata tässä vielä erikseen. Vaikka mie-

hille ulkonäkö ei ollut niin tärkeä kuin naisille, heille oli kuitenkin naisia tärkeämpää se, että he ovat hyvännäköisiä 35-vuotiaana. Tämä ristiriita voi edellä esiteltyjen toteamusten, erityisesti nuorten miesten ulkonäkökulutuksen lisääntymisen lisäksi selittyä sillä, että uudenlaiset – sukupuolia tasa-arvoisemmin kohtelevat – sosiokulttuuriset ja evolutionistiset voimat ovat alkaneet purra nuoriin miehiin. He ovat tulleet tietoisiksi siitä, että naisten kumppaninvalinnan vaihtoehdot ovat lisääntyneet samanaikaisesti kuin avioerotkin ovat yleistyneet; hyvännäköisyys 35-vuotiaana saattaa asettaa heidät naisten kumppaninvalinnoissa muita miehiä parempaan asemaan. Toisaalta on myös mahdollista, että nuoret miehet ovat vaan ylipäätään heränneet näkemään, miten suuri vaikutus nyky-yhteiskunnassa ulkonäöllä on. Toinen kiinnostava ristiriita liittyi äidinkielen ja ulkonäön merkitykseen. Ruotsinkielisille nuorille ulkonäkö ei ollut niin tärkeä kuin suomenkielisille, kuitenkin heille hyvännäköisyys 35-vuotiaana oli huomattavasti suomenkielisiä tärkeämpää. Tämä puolestaan saattaa selittyä sillä, että sanan hyvännäköinen käänös ruotsiksi eli ”se bra ut” saattaa merkitykseltään olla hieman laajempi pitäen sisällään hyvinvoivan ja terveen ulkonäön, kenties myös tyylin ja vaatetuksen.

Christina Lee (1998) on todennut, että mil-lään muulla elämäalueella naisten ja miesten epätasa-arvo ei ole niin ilmeinen kuin ulkonäön kohdalla. Tämän tutkimuksen valossa väite ei näytä pitävän paikkansa. Vaikka naiset ovatkin länsimaisissa tutkimuksissa olleet yleensä miehiä tyytymättömämpiä kehonsa ulkonäköön (esim. McCaulay ym. 1988; Davis & Cowles 1991; Salusso-Deonier & Schwarzkopf 1991; Siever 1994; Öberg & Tornstam 1999), tämän tutkimuksen tulosten perusteella voimme kuitenkin olettaa näissä asioissa tapahtuvan muutoksia.

Ylivilisualisoituneessa ”minuus pääomana -kulttuurissa” tyytymättömyys itsen tai epäonnistuminen esimerkiksi ihmissuhteissa heijastetaan herkästi omaan ulkonäköön. Siihen

herkkään yksityiseen alueeseen, joka kuitenkin on aina kaikkien näkyvillä ja arvioitavissa, tahdoimmepa tai emme. Siksi olemme erittäin alttiita käyttämään valtavasti aikaa, vaivaa ja rahaa ulkonäöstämme huolehtimiseen ja sen kohentamiseen. Aineiston analyysin perusteella nuorten kulutus oli monelta osin merkittävästi yhteydessä ulkonäön koettuun merkitykseen. Mitä tärkeämpänä nuoret omaa ulkonäköään ja sen hyvännäköisyyttä tulevaisuudessa pitivät, sitä enemmän he arvioivat kuluttavansa ulkonäköönsä verrattuna oman ikäisiin keskiarvokuluttajiin.

Nuorilla on erilaisia elämäntavoitteita: suurin osa nuorista kokee elämykset elämäntavoitteina mielekkäiksi, hieman pienempi osa nuorista suuntaa elämäänsä kohti keskiluokkaista elämää ja pieni vähemmistö etsii elämäänsä sisältöä ja tavoitteita statuksesta. Se, mihin nuori suuntaa elämäänsä on selkeästi yhteydessä siihen, mitä hän kuluttaa. Siinä missä keskiluokkaisuutta elämäntavoitteenaan pitävä nuori kuluttaa esimerkiksi kodintarvikkeisiin, huonekaluihin ja sisustukseen, statusta elämäntavoitteenaan pitävä kuluttaa esimerkiksi diskoihin, yökerhoihin ja juhlimiseen, kun taas elämyksiä elämäntavoitteenaan pitävä kuluttaa esimerkiksi opiskeluun, matkustamiseen sekä kauneudenhoitoon, koruihin ja kosmetiikkaan.

Media välittää meille jatkuvasti uutta tietoa siitä, mikä on trendikästä ja muodikasta. Nuoret joille ulkonäön merkitys oli tärkeä, kokivat itsensä muun muassa trendien edelläkävijöiksi ennemminkin kuin perässähiitäjiksi. Trendikkyys on kuitenkin kallista, ja trendit vaihtuvat tiuhaan. Media auttaa trendien välittämisessä nuorille toimien samanaikaisesti markkinoiden ehdoilla sieltä rahoitusta saaden, ja voidaankin sanoa, että yksi sen keskeisistä tehtävistä on saada ihmiset uskomaan, että ulkonäöllä on suuri merkitys niin oman hyvinvoinnin kuin sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta ja että meistä jokainen on itse vastuussa siitä, miltä näyttää. Tämä puolestaan johtaa suvaitsevaisuuden vähenemiseen, erilaisuuden sietokyvyn

heikentymiseen sekä jopa ulkonäkörasismiin.

Erityisesti lasten ja nuorten takia meidän tulisi muistaa, että tulevaisuutta ei ole olemassa, vaan se luodaan. Tämän päivän suoritus- ja kilpailuyhteiskunnan kovat ja individualistiset arvot antavat liian vankan perustan ulkonäön merkityksen kasvamiselle. Tämä vaikuttaa meidän kaikkien elämään tavalla, jonka meistä kuitenkin harvempi hyväksyy – ainakaan omien lasten ja nuorten elämän ollessa kyseessä.

Viitteet

1. Parisuhteen tai erityisesti siviilissäädyn yhteyttä tarkasteltaviin asioihin olisi ollut mielenkiintoista tutkia, mutta aineistossa ei ollut sitä koskevaa kysymystä. Aineistosta saatiin kuitenkin rakennettua kavennettu siviilissäätä kuvaava muuttuja: avo- tai avioliitossa olevat vs. ”sinkut”. Tulee kuitenkin muistaa, että luokka sinkut pitää sisällään myös parisuhteessa olevia.
2. Kyselytutkimus suoritettiin vuonna 1997. Väestörekisterikeskus poimi satunnaisotannalla 500:n äidinkieltään suomenkielisen naisen (18–74-vuotiaita) osoitteet. Tutkimuksen vastausprosentti oli 55 %.
3. Vastausvaihtoehdon ”Ei osaa sanoa” valinneet on poistettu kaikista tässä artikkelissa käsitellyistä muuttujista ja siten myös analyyseista.
4. Logistisia regressioanalyyseja varten ulkonäön tärkeys-muuttuja luokitettiin kaksiluokkaiseksi seuraavasti: ”Hyvin tärkeä” ja ”Melko tärkeä” yhdistettiin luokaksi ”Tärkeä” (N = 1 250) ja ”Ei tärkeä, muttei yhden-tekevä”, ”Melko yhden-tekevä” ja ”Täysin yhden-tekevä” luokaksi ”Ei tärkeä” (N = 743).
5. P-arvo osoittaa tilastollista merkitsevyyttä. Jos $p=0.000$, tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Mikäli $0.001 \leq p \leq 0.05$, on tulos tilastollisesti merkitsevä ja mikäli $0.05 \leq p \leq 0.10$, on tulos tilastollisesti suuntaa-antava.
6. Näitä analyyseja varten ulkonäön tärkeys luokitettiin neljäloukkaiseksi siten, että luokat ”Melko yhden-tekevä” ja ”Täysin yhden-tekevä” yhdistettiin viimeisessä luokassa olevien havaintojen vähäisyyden takia.
7. Logistisia regressioanalyyseja varten hyvännäköisyyden tärkeys luokitettiin kaksiluokkaiseksi seuraavasti: ”Erittäin tärkeä” ja ”Melko tärkeä” yhdistettiin luokaksi ”Tärkeä” (N = 1 307) ja ”Vain vähän tärkeä” ja ”Ei lainkaan tärkeä” luokaksi ”Ei tärkeä” (N = 676).
8. Prosenttiosuus oli riippuvainen mahdollisesta leikkauskohdasta.

Lähteet

- Blinnikka, Leena-Maria & Uusitalo, Marja (1988) *Ruumiinkuva aikuisiällä. Vertaileva tutkimus ammatin, sukupuolen ja iän mukaan*. Turku: Turun yliopisto.
- Buss, David M. (1989) *Sex Differences in Human Mate Preferences: Evolutionary Hypotheses Testing in 37 Cultures*. Behavioral and Brain Sciences 12, 1–49.
- Buss, David M. (1999) *Evolutionary Psychology: The New Science of Mind*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Buss, David. M. ym. (1990) *International Preferences in Selecting Mates - A Study of 37 Cultures*. Journal of Cross-Cultural Psychology 21, 5–47.
- Davis, Caroline & Cowles, Michael (1991) *Body Image and Exercise: A study of Relationships and Comparisons between Physically Active Men and Women*. Sex roles 25 (1), 33–44.
- Dion, Karen K. (1972) *Physical Attractiveness and Evaluation of Children's Transgressions*. Journal of Personality and Social Psychology 24 (2), 207–213.
- Feingold, Alan (1990) *Gender Differences in Effects of Physical Attractiveness on Romantic Attraction: A Comparison across Five Research Paradigms*. Journal of Personality and Social Psychology 59 (5), 981–993.
- Festinger, Leon (1954) *A Theory of Social Comparison Processes*. Human Relations 7, 117–140.
- Gilbert, Paul (2002) *Body Shame: A Biopsychosocial Conceptualisation and Overview with Treatment Implications*. Teoksessa Paul Gilbert & Jeremy Miles (eds.) *Body Shame. Conceptualisation, Research and Treatment*. Hove: Brunner-Routledge, 3–54.
- Graziano, William G. & Jensen-Campbell, Lauri A. (1993) *Social Influence, Sex Differences and Judgements of Beauty: Putting the Interpersonal back in Interpersonal Attraction*. Journal of Personality and Social Psychology 65 (3), 522–531.
- Hamachek, Don E. (1987) *Encounters with the Self*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Hatfield, Elaine & Sprecher, Susan (1986) *Mirror, mirror...: The Importance of Looks in Everyday Life*. Albany (N.Y.): State University of New York Press.
- Heinberg, Leslie J. (1996) *Theories of Body Image Disturbance: Perceptual, Developmental, and Sociocultural Factors*. Teoksessa Kevin J. Thompson (ed.) *Body Image, Eating Disorders, and Obesity. An Integrative Guide for Assessment and Treatment*. Washington, DC: American psychological Association, 27–48.
- Kenrick, Douglas T. & Neuberg, Steven L. & Zierk, Kristin L. & Krones, Jacquelyn M. (1994) *Evolution and Social Cognition: Contrast Effects as a Function of Sex, Dominance and Physical Attractiveness*. Personality and Social Psychology Bulletin 20 (2), 210–217.

- Leary, Mark R. (1995) *Self-presentation: Impression Management and Interpersonal Behavior*. Madison, WI: Brown & Benchmark's.
- Lee, Christina (1998) *Women's Health: Psychological and Social Perspectives*. London: Sage.
- Leijola, Maarit (2001) *Suomalaisten naisten ulkonäkötyytyväisyys*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.
- Liimakka, Satu (2004) *Nuori nainen, ongelmainen? Nuorten naisten ristiriitainen ruumisuhde*. Nuorisotutkimus 22 (1), 3–16.
- McCaulay, Marci & Mintz, Laurie & Glenn, Audrey A. (1988) *Body Image, Self-esteem and Depression-proneness: Closing the Gender gap*. Sex roles 18 (7), 381–391.
- Saluso-Deonier, Carol & Schwarzkopf, Robert J. (1991) *Sex Differences in Body-Cathexis Associated with Exercise Involvement*. Perceptual and Motor Skills 73, 139–145.
- Puuronen, Anne (2004) *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anoreksien kokemustiedon kulttuurisesta*

jäsentymisestä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

- Santor, D. & Walker, J. (1999) *Gardening the Interests of Others: Mediating the Effects among Physical Attractiveness, Self-worth and Dominance*. British Journal of Social Psychology 38, 461–477.
- Siever, Michael D. (1994) *Sexual Orientation and Gender as Factors in Socioculturally Acquired Vulnerability to Body Dissatisfaction and Eating Disorders*. Journal of Consulting and Clinical Psychology 62 (2), 252–260.
- Suosikki Nuorisotutkimus 2000 (2000) *B-Boys & FlyGirls. The Hit Generation*. Helsinki: Suomen Gallup-Media Oy.
- Wade, T. Joel & Abetz, Heather (1997) *Social Cognition and Evolutionary Psychology: Physical Attractiveness and Contrast Effects on Women's Self-perceived Body Image*. International Journal of Psychology 32 (1), 35–42.
- Öberg, Peter & Tornstam, Lars (1999) *Body Images among Men and Women of Different Ages*. Aging and Society 19, 629–644.

NUORET MONIKANSALLIS- TUVASSA JA -KULTTUURIS- TUVASSA YHTEISKUNNASSA

PÄIVI HARINEN

Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena ovat nuorten asenteet maahanmuuttajia, monikulttuurisuutta ja yhteiskunnan sekä oman arkiympäristön kansainvälistymistä kohtaan. Nuorisobarometria varten kootussa aineistossa näitä asioita mitattiin erityisesti aihetta käsittelevin asenneväittämin sekä kysymällä nuorten valmiuksia arkiseen yhteiselo-
naapuruuteen, työtoveruuteen ja ystävyyteen – erilaisia kulttuureita edustavien ihmisten kanssa. Lisäksi aineistoa koottaessa kartoitettiin nuorten todellisia (tai sellaisiksi ilmoitettuja) monikulttuurisia suhteita: ystävyysuhteita ja yhteistä harrastustoimintaa maahanmuuttajanuorten kanssa.

Maahanmuuttajuus- ja monikulttuurisuuskysymysten on useissa yhteyksissä katsottu olevan erityisesti nuorten sukupolvikokemus: valtaosa maailmassa eri syistä siirtolaisina liikkuvista ihmisistä on nuoria, ja myös Suomessa asuvista maahanmuuttajista lähes puolet on alle 30-vuotiaita (ks. esim. Harinen & Suurpää 2004). Monikulttuurisuus konkretisoituu nuorten arjessa useammin ja läpitunkevammin kuin aikuisten arjessa, ja nuoret ovat näin usein myös pakotettuja ottamaan kantaa tähän keskeiseen kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen (esim. Lähteenmaa 2000).

Nuorten suhtautuminen suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymiseen on ollut ristiriitaista. 1990-luvulla alkanut suhteellisen voimakas nousu Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajien määrässä on herättänyt vastustusta ja huolta suomalaisuuden ”turmel-
melmuksesta” (esim. Harinen ym. 2001), mutta toisaalta synnyttänyt yhteiskunnallista keskustelua kulttuurisen suvaitsevaisuuden tärkeydestä, kansainvälistymisen välttämättömyydestä ja erilaisuuden tuomasta kulttuurisesta rikkaudesta (esim. Harinen & Ronkainen 2003). Eksoottiseksi, jännittäväksi ja myönteiseksi määritellyssä monikulttuurisuudessa on kuitenkin useimmiten ollut kysymys jostain suomalaisuutta uhkaamattomasta lisäarvosta (Ronkainen 2005), ja lähelle arkeen tunkeutunut ulkomaalaisuus on joskus saanut hyvinkin kielteisen vastaanoton (esim. Perho 2000; Keski-
salo 2003). Vaikka kansainvälisyyttä pidetään yhtenä aikamme pyrkimyksenä, niin monesti suomalaisnuorilla näyttää olevan käsitys, että oven maailmaan tulisi olla heille auki, mutta toiseen suuntaan kulkemista olisi syytä rajoittaa (Harinen 2000).

Nuorten suhtautumista suuriin kulttuurisiin muutoksiin on nuorisotutkimuksessa pyritty ymmärtämään kahdella toisilleen melkein vastakkaisella tavalla. Nuoruuden muutosvalmiutta korostavassa lähestymistavassa katsotaan, että nuoret – toisin kuin aikuiset – ovat vapaita kulttuuristen perinteiden ”kahleista”, ja että juuri tämän nuoruuden avarakatseisuuden kautta muutos maailmassa tulee mahdolliseksi (Mannheim 1974; Ziehe 1991). Vastakkaisen katsantokannan näkökulmasta taas ajatellaan, että nuorten suhtautuminen asioihin on näkyväksi tullutta aikuiskulttuurin heijastusta. Tällöin uskotaan, että tavassaan reagoida esimerkiksi maahanmuuttajiin nuoret itse asiassa sanovat ääneen sen, mitä me kaikki muutkin ajattelemme joko vastustaessamme muutosta tai puhuessamme sen puolesta.

Helena Helven (1993) tutkimus osoittaa, että nuorten tärkeinä pitämät asiat ja arvot

kiinnittyvät pitkälti omaan ja läheisten elämään ja hyvinvointiin. Viimeaikaisissa tutkimuksissa nuorten asenteiden katsotaan kuitenkin koventuneen (Kallio 2005) ja tiivistyneen yhä enemmän oman elämän, minän ja menestymisen pyrkimyksiin. Kun katse kääntyy yhä useammin itseen, riittääkö nuorilla ymmärrystä erilaisuudelle, vieraudelle ja toiselle, joiden kanssa arkea kuitenkin usein jaetaan?

Tämä artikkeli etenee niin, että nuorisobarometriaineiston perusteella tarkastellaan aluksi nuorten asennoitumista monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin yleisellä tasolla, minkä jälkeen aineistosta haetaan tarkempia teemoja ja nuorten välisiä mahdollisia asenne-eroja. Koska nuorilta kysyttiin myös valmiuksia jakaa arkeaan tiettyjä nimettyjä kulttuuriryhmiä edustavien ihmisten kanssa, analyysissa on mahdollista tarkastella myös sitä, onko joku maahanmuuttaja- tai kulttuuriryhmä mahdollisesti torjutumpi tai hyväksytympi kuin joku toinen. Artikkelin yhdessä alaluvussa vertaillaan kahta aineistoa: suomalaisilta nuorilta koottua nuorisobarometriaineistoa ja samoihin aikoihin maahanmuuttajataustaisilta nuorilta kerättyä kyselyaineistoa tarkastellen niiden välisiä eroja. Lopuksi pohditaan vastausta edellä esitettyyn kysymykseen suomalaisten nuorten suhtautumisesta yhteen keskeiseen ajassa esiintyvään yhteiskunnalliseen muutokseen.

Nuorten asennoituminen yhteiskunnan ja oman arjen monikulttuuristumiseen

Kaikista kyselyn monikulttuurisuusvalmiuksia ja suhtautumista maahanmuuttajiin mittaavista asenneväittämistä laskettiin aluksi yleistä asennoitumista mittaavat summamuuttajat ”myönteinen suhtautuminen monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin” sekä ”kielteinen suhtautuminen monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin”¹. Aineiston ensimmäinen karkea tarkastelu osoittaa, että koko aineiston tasolla suhtautuminen monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin on yleisesti ottaen enemmän myönteistä kuin kielteistä. Täysin varauksetonta ja hyväksyvää se ei kuitenkaan ole (”myönteisen suhtautumisen” keskiarvo 1,99 ja ”kielteisen suhtautumisen” keskiarvo 3,39 asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin samaa mieltä ja 5 = täysin eri mieltä).

Joitakin summamuuttajista irrotettuja yksittäisiä väittämiä tarkasteltaessa saatiin kuvioiden 1 ja 2 esittämät luvut. Kuvioissa esiintyvät luvut ovat koko aineistosta laskettuja keskiarvoja asteikolla, jossa 1 = täysin samaa mieltä ja 5 = täysin eri mieltä. Kuvioita on siis luettava siten, että pienimmät ”palikat” niissä kuvaavat sekä positiivisinta (kuvio 1) että negatiivisinta (kuvio 2) asennoitumista. Kuten huomataan, positiivisesti virittyneiden väittämien saamat

Kuvio 1.
Positiivisia näkemyksiä kansainvälistymisestä.

- Suomalaisten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla.
- Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria.
- Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia.

Kuvio 2.

Negatiivisia näkemyksiä maahanmuuttajista ja ulkomaalaisista.

- Työnantajana valitsin suomalaisen.
- Maahanmuuttajanuoret tekevät enemmän rikoksia kuin suomalaisnuoret.
- Monet ulkomaalaiset tulevat käyttämään hyväkseen verovarojamme.
- En voi kuvitella maahanmuuttajaa puolisoikseni.
- Maahanmuuttajanuoret käyttävät enemmän huumeita kuin suomalaisnuoret.

arvot ovat lähempänä samaa mieltä -skaalaa kuin negatiivisävyisempien väittämien. Aineistosta lasketut prosenttiosuudet valaisevat kuvion 1 sisältämää informaatiota tarkemmin: 77,5 % barometriin osallistuneista nuorista on sitä mieltä, että suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla, ja 69,4 % heistä katsoo, että ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria. Näistä asenteista avautuu mielenkiintoinen jännite suhteessa kolmanteen kuviossa 1 esitettyyn väittämään: myönteisistä katsantokannoista huolimatta vain 34,2 % nuorista ajattelee, että olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmänkin ulkomaalaisia.

Kuvion 2 sisältämän informaation avaimen prosenttiosuoksiksi kertoo seuraavaa: Peräti 38,1 % nuorista olisi työnantajana valmiimpi palkkaamaan kahdesta samantasoisesta hakijasta ”suomalaisen vaihtoehdon”. Noin neljäsosa vastaajista (26,6 %) on sitä mieltä, että maahanmuuttajan kanssa ei voi mennä naimisiin, enemmistö heistä tyttöjä. Suunnilleen samankokoinen joukko (24,6 %) epäilee ulkomaalaisten tulevan Suomeen hyötymään yhteisistä verovarosta. Hieman harvempi (23,9 %) on sitä mieltä, että maahanmuuttajanuoret tekevät enemmän rikoksia kuin suomalaisnuoret. Vain 11,5 % vastanneista puolestaan katsoo, että maahanmuuttajanuoret käyttävät enemmän

huumeita kuin suomalaisnuoret.

Vaikka yhteiskunnan monikulttuuristumisen usein katsotaan näkyvän erityisesti nuorten arjessa, monen barometriin osallistuneen nuoren konkreettiset yhteydet esimerkiksi maahanmuuttajiin ovat melko vähäisiä. 45 % vastaajista tosin kertoi, että heillä on maahanmuuttajataustaisia ystäviä, ja ehkä vähän yllättäen pojilla (47,4 %) enemmän kuin tytöillä (42,9 %). Kuitenkin melkein puolet (49,8 %) nuorista ilmoitti, ettei heillä ole maahanmuuttajataustaisia ystäviä. ”Ystävyys” merkitsee yleensä positiivista yhteyttä ja läheisyyden kokemuksia. Aineistosta onkin todettavissa ystävyysuhteiden ja asennoitumisen välinen yhteys niin, että nuoret, joilla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä, suhtautuvat monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin myönteisemmin kuin ne, joiden ystäväpiiri koostuu vain suomalaisista (p=.000)².

Harrastustoiminnan on katsottu olevan oiva kenttä myös monikulttuurisen yhteistoiminnan areenaksi (Pyykkönen 2003). Ystävyysuhteiden lisäksi nuorilta kysyttiin myös muita maahanmuuttajakontakteja väitteellä ”harrastustoiminnassa, jossa olen mukana, on myös maahanmuuttajia”. Harrastustoiminta näyttää olevan pääasiassa suomalaisten kanssa jaettua: vastaajista alle kolmasosa (27,4 %) ilmoitti

harrastavansa toimintaa, jossa on mukana maahanmuuttajia ja yli puolet (52,4 %) vastasi väittämään kielteisesti. Vähäinenkin yhteinen toiminta on kuitenkin koettu ilmeisen myönteiseksi, koska niissä vastaajissa, jotka ilmoittivat harrastavansa jotain maahanmuuttajanuorten kanssa, on eniten monikulttuurisuuteen myönteisesti suhtautuvia ja vähiten kielteisesti tai varauksellisesti asennoituvia (p=.000)³. Yhdessä tekeminen näyttää vähentävän negatiivisia asenteita – vai onko kenties niin, että tällaiseen, luonteeltaan monikulttuuriseen toimintaan ja toimijapiiriin hakeutuvat jo ”valmiiksi” ennakkoluulottomasti ajattelevat?

Kaikista yhteiskunnan ja arjen monikulttuuristumiseen liittyvistä asenneväittämistä laskettu korrelaatiomatriisi⁴ osoittaa joko myönteisen tai kielteisen asennoitumisen monikulttuurisuuteen olevan suhteellisen pysyvä ja yhdenmukainen suhtautumistapa, eikä vastauksissa ole suuria sisäisiä ristiriitoja. Jos nuori on vastannut tietyllä tavalla esimerkiksi johonkin monikulttuuristumista vastustavaan väitteeseen, hän on tehnyt niin myös vastatessaan muihin samansisältöisiin kysymyksiin. Kiinnostava havainto on, että kansallisen turvallisuuden tärkeäksi kokevat nuoret suhtautuvat maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen myönteisemmin kuin kansallista turvallisuutta yhdentekevänä pitävät. Yhteiskunnan monikulttuuristumisen ja -kansallistumisen ei siis yleisesti koeta uhkaavan kansallista turvallisuuttamme. Samansuuntaiseen johtopäätökseen voi tulla tarkasteltaessa omien uskonnollisten arvojen tärkeyden korostamisen ja monikulttuurisuuteen asennoitumisen välisiä yhteyksiä: uskontojen kirjoja lisäävä maahanmuutto ei huoleta omia uskonnollisia arvojaan tärkeinä pitäviä nuoria niin paljon kuin saattaisi olettaa.

Asennoituminen monikulttuuristumiseen on yhteydessä näkemykseen yleisen suvaitsevaisuuden kehittämisestä niin, että myönteisesti monikulttuurisuuteen suhtautuvien vastaajien mielestä myös rasismi on vähentynyt ja yleinen asenneilmasto muuttunut aiempaa suvaitsevai-

semmäksi, kun taas kielteisemmin asennoituvat näkevät myös yleisemmän asenneilmaston negatiiviseksi (p=.000)⁵. Nuorten omat negatiiviset asenteet ja yleisen asenneilmapiirin kielteiseksi näkeminen esiintyvät siis usein yhdessä. Tämä saattaa johtua siitä, että omaa asennetta voi perustella esimerkiksi seuraavalla Sini Perhon (2005) tutkimuksessa esiin tulleella nuorten toteamuksella: ”Koska kaikki suomalaiset ovat rasisteja, niin miksen siis minäkin?”

Sukupuolten välinen vertailu tuotti aiemminkin havaittuja tuloksia: tytöt ja nuoret suhtautuvat yhteiskuntaa monikulttuuristaviin muutoksiin poikia ja nuoria miehiä suvaitsevammoin (p=.000)⁶. Ikäluokittain suoritettu vertailu ei tuottanut aivan näin selkeitä eroista kertovia tuloksia, joskin nuorimmasta ikäluokasta löytyivät sekä kielteisimmät että myönteisimmät asenteet. Ilmeisesti nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvat vastaajat ovat ottaneet asiaan muita vahvemman kannan eivätkä ole pyrkineet neutraloimaan kannanottojaan, vaikka näin käy usein maahanmuuttajista puhuttaessa (esim. Suurpää 2002).

Barometriaineistoa yleisellä tasolla tarkasteltaessa voi huomata, ettei se tarjoa suuria yllätyksiä: monikulttuurisuudelle ja yhteiskunnan kansainvälistymiselle suopeimpia ovat sellaiset tytöt, joilla on maahanmuuttajia ystävinään. Yhtenä erikoisena havaintona voi mainita sen, että vaikka tutkimukseen osallistuneilla pojilla on oman kertomansa mukaan tyttöjä useammin maahanmuuttajataustaisia ystäviä, se ei kuitenkaan ”nosta” heitä tyttöjen edelle yleistä suvaitsevaisuutta tarkasteltaessa. Myös sitä, että omien uskonnollisten ja kulttuuristen arvojen tärkeyden korostaminen ei lisää kielteistä suhtautumista yhteiskunnan monikulttuuristumiseen, voi pitää ennako-oletuksia vastaamattomana.

Yhdessä vai erillään – meillä vai teillä?

Yleisen myönteisen tai kielteisen asennoitumisen lisäksi analyysissä haettiin myös hienojakoi-

sempaa teemoittelua ja aineiston mahdollista ja-kautumista tarkempiin monikulttuuristumista ja kansainvälistymistä käsitteleviin osa-alueisiin. Tämä toteutettiin tekemällä faktorianalyysi (pääkomponenttianalyysi⁷, Varimax-rotatio), johon sisällytettiin maahanmuuttajiin ja monikulttuuristumiseen liittyviä asennevääntämiä sekä väittämiä, joissa haettiin vastaajien arvokkaina pitämiä asioita⁸. Tällaisella rakenteella pääkomponenttianalyysillä saatiin aineistosta erotettua kolme suhtautumistapaa⁹ (ja niistä lasketut summamuuttajat), jotka nimettiin seuraavasti: ”monikulttuurisen yhteiselon mahdollisuus”, ”yleiset inhimillisyyttä korostavat arvot” ja ”epäilevä suhtautuminen maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen”.

Aineistosta erotettavissa olevalle ”monikulttuurisen yhteiselon mahdollisuus”-orientaatiolle latautuvat väittämät, joissa tarkastellaan ulkomaalaisten kulttuuria rikastuttavaa vaikutusta ja vierasta kulttuuria tai kansallisuutta edustavien ihmisten hyväksymistä ystäviksi, naapureiksi ja työtovereiksi. ”Yleiset inhimillisyyttä korostavat arvot” -ulottuvuudelle puolestaan latautuvat väittämät, joissa korostetaan kulttuurisia perinteitä, kulttuurien välistä yhteistyötä, suvaitsevaisuutta, uskonnollisten arvojen vaalimista ja laajaa ja yleistä tasa-arvonäkemyttä. ”Epäilevä suhtautuminen maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen” -orientaatio puolestaan saa sisältönsä väittämistä, joissa asennoidutaan Suomeen tuleviin ulkomaalaisiin verovarjien hyväksikäyttäjinä sekä maahanmuuttajanuoriin potentiaalisina suomalaisia halveksivina rikosentekijöinä ja huumeidenkäyttäjinä. Tälle suhtautumistavalle latautuvat myös väittämät, jotka kuvastavat erillään pysyttelemisen halua: maahanmuuttajan kanssa ei voi edes kuvitella menevänsä naimisiin ja työntekijäkandidaateina maahanmuuttajat häviäisivät selvästi suomalaisille kanssahakijoilleen.

Taulukkoon 1 on koottu eri suhtautumistavoille vahvimmin latautuneet väittämät ja niistä laskettujen summamuuttajien (keskiarvomuuttajien) keskeiset tunnusluvut.

Taulukkoon 1 koottujen lukujen tarkastelu osoittaa, että myönteisenä pidettävät suhtautumistavat saavat vastaajien keskuudessa enemmän kannatusta kuin epäilevä ja kielteinen suhtautuminen. Koska faktori-/pääkomponenttianalyysi osoittaa ainoastaan aineistoon sisältyvät erilaiset suhtautumistavat ja niiden sisällöt, asennoitumisten yhdistäminen vastaajiin ja vastaajaryhmiin edellyttää jatkokäsittelyä, joka tässä tutkimuksessa toteutettiin testaamalla summamuuttajien yhteyksiä erilaisiin vastaajakategorioihin. Taulukkoon 2 on koottu keskeiset tulokset näistä testeistä ja yhdistetty asennoitumiset vastaajaryhmiin. Näin on saatu selville myös joitakin ryhmien välisiä eroja.

Analyysi tukee osittain tuttajakin tuloksia: tytöt ovat poikia useammin myönteisten ja suvaitsevaisten asenteiden takana ja korkeammin koulutetut sekä koulutettujen vanhempien kulttuurista pääomaa omaavat lapset suhtautuvat monikulttuuristumiseen ja kulttuuriin suvaitsevaisuuteen positiivisemmin kuin vähemmän koulutetut. Kaupungeissa, joissa maahanmuuttajia kohdataan useammin kuin maaseudulla, asennoituminen on myönteisempää ja kulttuuristen arvojen merkitystä tai kulttuurien välistä yhteistyötä painottavaa. Yleisempänä kiinnostavana havaintona voidaan nostaa esiin äidin koulutuksen kasvava merkitys nuoria erottelevana tekijänä (aiemminhan isän koulutusta on pidetty merkittävimpänä nuorten sosiaalista, kulttuurista ja ekonomista asemoitumista määrittävänä taustatekijänä¹⁰). Sitä, että ammattikorkeakoulussa opiskelevat nuoret asettuvat ”asennejanalla” lähemmäksi toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevia kuin yliopistossa opiskelevia, voi pitää yllättävänä. Jonkinlaisena erikoisena ja yllättävänäkin yksityiskohtana voi mainita sen, että vaikka nihkeää suhtautumista maahanmuuttajiin perustellaan usein sillä, että he ”vievät” työpaikat suomalaisilta, niin tässä aineistossa asenne maahanmuuttajiin on kielteisempi kuin

Taulukko 1.

Pääkomponenttianalyyssissä erottuvat orientaatiot ja niille latautuneet väittämät.

Monikulttuurisen yhteiselon mahdollisuus	Yleiset inhimillisyyttä korostavat arvot	Epäilevä suhtautuminen maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen
Hyväksyn naapurikseni Lähi-idästä (kurdit, iranilaiset, irakilaiset) tulleen siinä missä suomalaisenkin.	Kulttuuristen perinteiden vaaliminen (on tärkeää).	Maahanmuuttajanuoret tekevät enemmän rikoksia kuin suomalaisnuoret.
Hyväksyn naapurikseni vietnamilaisen siinä missä suomalaisenkin.	Kulttuurien välisen yhteistyön edistäminen (on tärkeää).	Maahanmuuttajanuoret käyttävät enemmän huumeita kuin suomalaisnuoret.
Hyväksyn naapurikseni somalin siinä missä suomalaisenkin.	Suvaitsevaisuuden edistäminen (on tärkeää).	Maahanmuuttajanuoret halveksivat suomalaisnuoria.
Hyväksyn naapurikseni venäläisen siinä missä suomalaisenkin.	Omien uskonnollisten arvojen kunnioittaminen (on tärkeää).	Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväksensä verovarjamme.
Hyväksyn ystäväkseni muslimin siinä missä suomalaisenkin.	Kaikkien uskontojen arvojen kunnioittaminen (on tärkeää).	Jos olisin työntekijä, valitsisin kahdesta pätevistä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen.
Hyväksyn työtoverikseni muslimin.	Tasa-arvo ihonväristä ja kulttuurista riippumatta (on tärkeää).	En voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisoikseni.
Hyväksyn naapurikseni romanin siinä missä valtaväestöä edustavan suomalaisenkin.		Komponentille latautuu negatiivisesti väittämä ”olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia”.
Ulkomaalaiset ovat monipuolista suomalaista kulttuuria.		
Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia.		
Keskiarvo=2.0 Mediaani=1.78 Keskijajonta=-.8722 Asteikko 1-5, jossa 1=täysin samaa mieltä ja 5=täysin eri mieltä.	Keskiarvo=2.13 Mediaani=2.00 Keskijajonta=-.6608 Asteikko 1-5, jossa 1=erittäin tärkeää ja 5=täysin yhdentekevää.	Keskiarvo=3.39 Mediaani=3.40 Keskijajonta=-.8075 Asteikko 1-5, jossa 1=täysin samaa mieltä ja 5=täysin eri mieltä.

Taulukko 2.

Suhtautumiseroja vastaajaryhmittäin*

Summamuuttaja/ Orientaatio	Muita selvemmin orientaation ”takana” olevat vastaajaryhmät	Muita selvemmin orientaatiota ”vastaan” olevat ryhmät
Monikulttuurisen yhteiselon mahdollisuus Cronbachin alfa=.9143	Tytöt, kaupunkimaisissa kunnissa asuvat, korkeakoulutettujen isien ja äitien lapset, itse korkeakoulututkinnon suorittaneet, palkkatyötä tekemättömät, matkustamisen ja maailman näkemisen tärkeyttä korostavat.	Pojat, maaseutumaisissa kunnissa asuvat, tutkintoa vailla olevien isien ja äitien lapset, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat tai sellaisen suorittaneet, palkkatyössä olevat, matkustamista ja maailman näkemistä yhdenkäänä pitävät.
Yleiset inhimillisyyttä korostavat arvot Cronbachin alfa=.7992	Tytöt, opistossa tai korkeakoulussa opiskelleiden äitien lapset, matkustamista ja maailman näkemisen tärkeyttä korostavat.	Pojat, tutkintoa vailla olevien äitien lapset, matkustamista ja maailman näkemistä yhdenkäänä pitävät.
Epäilevä suhtautuminen maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen Cronbachin alfa=.7581	Pojat, maaseutumaisissa kunnissa asuvat, ammatti- tai ammattikorkeakoulussa opiskelevat, matkustamista ja maailman näkemistä yhdenkäänä pitävät.	Tytöt, kaupungeissa asuvat, korkeakoulututkinnon suorittaneet tai korkeakoulussa opiskelevat, matkustamista ja maailman näkemistä tärkeinä pitävät.

*Taulukkoon on otettu mukaan ne vastaajakategoriat, jotka eroavat selkeästi aseenteitaan verrattuna muihin samalla muuttujalla eroteltuihin vastaajiin (p<.005 Mann-Whitney U-testissä tai Kruskal-Wallis -testissä). ”En osaa sanoa”-vastaukset poistettu.

palkkatyötä vailla olevien ($p=.004$). Tähän syynä voi olla tietysti se, että ne, jotka jo nuorina ovat palkkatyössä, ovat usein matalasti koulutettuja.

Monikulttuurinen ja -kansallinen yhteiselo – tai ainakin rinnakkaiselo – ei tämän kyselyaineiston perusteella näytä nuorista olevan täysin mahdoton tai poissuljettava ajatus. Monikulttuurisen yhteiselon ajatuksiin liittyy myös näkemys siitä, että ulkomaalaiset tuovat suomalaiseen kulttuuriin jotain myönteisesti monipuolista ja uutta. Epäilevät asenteet ovat kuitenkin yhä sitkeitä erityisesti tiettyjen vastaajaryhmien keskuudessa (mm. ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien poikien parissa), mikä lienee syytä ottaa huomioon rasisminvastaisen työn kohdentamista mietittäessä.

Kansainvälisyys on yksi ajassamme paljon esillä oleva arvo. Usein kansainvälistyminen on kuitenkin mielestämme sitä, että meillä tulee olla oikeus liikkua maailmassa, mutta samalla lupa katsoa tarkkaan, keitä laskemme omaan maahan (ks. esim. Harinen 2000). Myös barometriaineisto osoittaa, että kolme neljäsosaa (76,1 %) vastanneista nuorista kokee mahdollisuuden matkustaa ja nähdä maailmaa tärkeäksi asiaksi elämässään. Matkustaminen ja maailman näkeminen näyttää kuitenkin merkitsevän heille lähinnä matkailua tai unelmia siitä, joskin noin kolmasosa (34,1 %) heistä suunnittelee myös hakeutumista ulkomaille töihin. Opiskelua ulkomailla harkitsee 22,8 % vastaajista. Matkustamista ja maailman näkemistä tärkeinä pitävien asennoituminen myös oman yhteiskunnan monikulttuuristumiseen on myönteisempi kuin niiden vastaajien, jotka haluavat tai aikovat pysytellä kotimaan kamaralla ($p=.000$)¹¹.

Edellisen lisäksi aiemmin kuviossa 1 esitetty näkemysero kertoo siitä, keillä nuorten mielestä on oikeus liikkua maailmassa: mieluummin ”meidän” kuin ”teidän” tai ”heidän”. Meillä vai teillä? -kysymykseen voisikin tämän aineiston perusteella vastata niin, että vaikka nuoret näkevät maailmassa liikkumisen tärkeäksi,

oma maa on heille yhä mansikka, jonka tunteissa halutaan pysytellä ja johon paluu halutaan varmistaa (ks. Harinen 2000). Sitä ei haluta täysin sulkea muilta, mutta ei myöskään avata kenelle tahansa. Näitä tuloksia onkin hyvä suhteuttaa etnografisiin haastatteluihin ja havainnoiteihin perustuviin tutkimuksiin, jotka kertovat usein tiukoistakin rajankäynneistä oman ja vieraan välillä (mm. Perho 2000; Keskisalo 2003; Markkanen 2003; Hautaniemi 2004). Laadulliset kenttätutkimukset, joilla päästään lähelle nuorten arkea, kertovat usein arkisessa elämässä ”todeksi tulevista”, omaa tilaa vartioivista ja maahanmuuttajia syrjivistä käytännöistä, vaikka yleisemmällä asennetasolla kerrottaisiinkin jotain muuta.

Erilaisten järjestys

Leena Suurpää (2002) on tutkimuksissaan pohjittanut erilaisuuden hierarkioita ja todennut, että ”maahanmuuttaja” ei ole yksisältöinen kategoria tai jäsenyysstatus. Maahanmuuttajille on Suomessa tarjolla erilaisia identiteettejä, positioita ja niiden leimaamia suhtautumistapoja. Päivi Harisen ja Jussi Ronkaisen (2003) tutkimus tuo myös esiin erilaisten hierarkioiden olemassaolon: kokemusten ja kohtelun tasolla on eri asia olla Suomessa asuva sveitsiläinen maahanmuuttaja kuin Suomessa asuva somalialainen tai turkkilainen maahanmuuttaja. Myös esimerkiksi sillä, asuuko vaikkapa venäläinen maahanmuuttaja Itä-Suomessa tai pääkaupunkiseudulla, voi olettaa olevan merkitystä hänen suomalaisilta kanssa-asujiltaan saamaansa vastaanottoon. Rajan läheisyys tuo usein omia jännitteitään maahanmuuttajiin suhtautumiseen, ja suomalaisia tuntuu erityisesti hermostuttavan rajan läheisyydessä asuvien maahanmuuttajien edestakainen liikkuminen uuden ja entisen kotiseutunsa välillä (Harinen ym. 2005).

Nuorisobarometria varten laaditussa kyselylomakkeessa on joitakin väittämiä, joilla haluttiin saada tietoa nuorten valmiuksista

solmia ystävyysuhteita tai ryhtyä työtoveriksi tai naapuriksi joidenkin erikseen nimettyjen kulttuurien edustajien kanssa. Tässä kulttuurien (tai kansallisuuksien) kirjo ei ole kovin laaja, ja mukaan on otettu kansallisuuksista vain somali, venäläinen, vietnamilainen ja ”lähi-itäläinen”, omista kulttuurisista vähemmistöistä romani ja suomalaisille vieraan uskonnon edustajista muslimi. Kuviossa 3 havainnollistuvat nuorten näkemyksissä esiintyvät erot, kun hyväksynnän tai torjunnan kohteeksi on määritelty yksittäinen tietyn kansallisuuden, kulttuurin tai uskonnon edustaja. Kuviota tulkittaessa on hyvä muistaa, että pieni palkki kuvaa myönteistä suhtautumista ja suuri palkki taas empivää tai torjuvaa asennetta.

Kuviosta 3 näkyy selkeästi, että torjuvimman kohtelun nuorten näkemyksissä saa naapuriksi ehdotettu romanikulttuurin edustaja. Vieraan kulttuurin ja uskonnon edustaja on helpompi hyväksyä työtoveriksi kuin naapuriksi, joskin vietnamilaisen maahanmuuttajan hyväksyminen naapuriksi on helpompaa kuin muiden kulttuuriryhmien edustajien. On syytä ottaa huomioon, että kaikki palkit kuviossa ovat

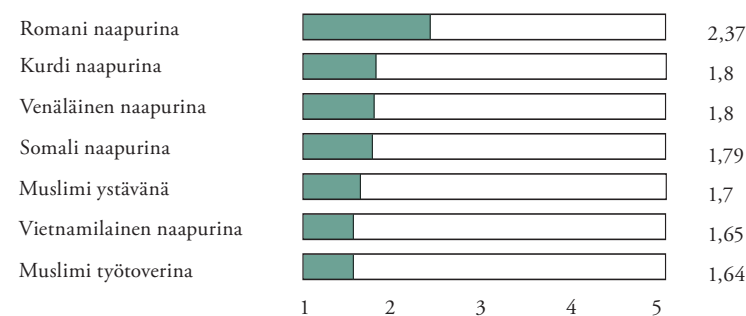
kuitenkin asteikon hyväksyvämmällä puolella. Kovin pitkälle meneviin tulkintoihin tässä ei voi mennä, koska nuorille ”asennesyöteiksi” heitetyt esimerkit ovat olleet vain nämä muutamat mainitut.

Vaikka edellä oletettiin asuinpaikan ja alueellisuuden liittyvän jollain tavalla myös siihen, miten eri kulttuuriryhmiin suhtaudutaan, nuorisobarometriaineistossa vastaajan kotipaikan sijainti (jaotellulla Uusimaa, Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi ja Pohjois-Suomi) on kuitenkin vähäisessä yhteydessä vain suhtautumiseen Lähi-Idästä ($p=.036$) tai Somaliasta ($p=.012$)¹² saapuvaan naapurikandidaattiin. Asenteet molempia kohtaan ovat myönteisimpiä Pohjois-Suomessa ja kielteisimpiä Itä-Suomessa. Muihin maahanmuuttaja- tai kulttuuriryhmiin asennoitumisessa vastaavia eroja ei esiinny.

Vertailua maahanmuuttaja-aineistoon

Nuorisobarometrin tekemisen aikaan on toteutettu myös toista valtakunnallista nuorten mielipiteitä kartoittavaa kyselytutkimusta:

Kuvio 3: Nuorten suhtautuminen tiettyjen kulttuurien edustajiin.

tutkimusta maahanmuuttajataustaisten nuorten mahdollisuuksista vapaa-ajan toimintaan ja näkemyksistä asemastaan Suomessa asuvina nuorina laajemminkin. Maahanmuuttajatutkimukseen otettiin tarkoituksellisesti mukaan joitakin samoja väittämiä kuin Nuorisobarometriin. Maahanmuuttajuus on tutkimuksessa ymmärretty laajasti, ja vastaajissa on sekä niin sanottuja ensimmäisen polven maahanmuuttajia että nuoria, joiden vanhemmista esimerkiksi vain toinen on syntynyt ulkomailla. Taustaoletuksena on kuitenkin ollut ajatus tutkittavien nuorten monikansallisesta arjesta ja kokemuspiiristä sekä siitä, että nämä nuoret on usein määritelty ”erilaisiksi” juuri kulttuurisen taustansa vuoksi (Harinen & Suurpää 2004).

Nuorisobarometriaineiston vertailu maahanmuuttaja-aineistoon tuo esiin joitakin kiinnostavia näkemyseroja. Taulukkoon 3 on koottu tämän artikkelin aihepiiriin liittyvät, molemmissa aineistoissa esiintyvät väittämät, niiden vastauksista lasketut keskiarvot sekä aineistojen välisten erojen merkitsevyydet. Vastauksia on vertailtu tilanteessa, jossa maahanmuuttajatutkimuksessa on ollut havaintomatriisiin koodattuja lomakkeita 1300 (koko aineiston koko oli lopulta n. 1400). Taulukossa 3 esitettyä vertailua varten molemmat aineistot koottiin yhteen ja saatiin 3300 vastaajan aineisto¹³.

Aineistojen keskinäinen vertailu osoittaa, että kun vastaajissa on mukana monikulttuurisesta tai maahanmuuttajataustasta tulevia nuoria, käsitykset monista asioista ovat erilaisia, vaikka asutaan samassa maassa. Esimerkiksi käsitykset kulttuurisen suvaitsevaisuuden lisääntymisestä ovat suomalaisista nuorista koostuvan vastaajaryhmän keskuudessa huomattavasti myönteisempiä kuin monikulttuurisesta taustasta tulevien nuorten keskuudessa – joiden kohdalla myös voisi kuvitella olevan paljon konkreettista kokemusta asiasta. Edellisen kanssa osittain ristiriitaiselta tuntuukin, että barometriin osallistuneet nuoret ovat maahanmuuttajatutkimukseen osallistuneita nuoria selkeästi useammin sitä mieltä, että

suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajajanooria. Moraalinen asennoituminen toisen ”osapuolen” päihteidenkäyttöön on tiukempi puolestaan maahanmuuttaja-aineistossa (ks. myös Niemelä 2003).

Arvostuksia mittaavia väittämiä tarkasteltaessa huomataan, että kulttuuristen perinteiden kunnioittaminen ja kulttuurien välisen yhteistyön merkityksen painottaminen tulevat vahvemmin esiin maahanmuuttajataustaisten nuorten vastauksissa. Myös halu matkusteluun ja maailman näkemiseen on heillä vieläkin voimakkaampaa kuin suomalaisilla nuorilla, ja tähän heillä kenties on enemmän konkreettisia mahdollisuuksiakin (ks. Harinen & Ronkainen 2003). Uskonnollisiin arvoihin ja yleiseen tasa-arvoon tutkimuksiin osallistuneet nuoret ottavat samansuuntaisen kannan, mutta kulttuurisen tasa-arvon tärkeyden korostaminen on molemmilla selkeästi uskonnollisten arvojen korostamista voimakkaampaa¹⁶.

Yksi maahanmuuttajatutkimuksen keskeinen tehtävä on ollut selvittää maahanmuuttajataustaisten nuorten mahdollisuuksia osallistua tasavertaisina suomalaisnuorten kanssa erilaisiin nuorille järjestettyihin vapaa-ajan toimintoihin. Tutkimusten (esim. Harinen ym. 2001) perusteella tiedetään, että erilaiset organisoidun nuorisotoiminnan tilat ja tarjoumat eivät välttämättä ole samalla tavalla kaikkien nuorten käytettävissä. Yhtenä ratkaisuna tähän on pidetty omien ja erillisten harrastustilojen järjestämistä erityisesti maahanmuuttajanuorille. Aineistojen välinen vertailu osoittaa kuitenkin, että käsitys erillisten nuoriso- tai harrastustilojen tarpeellisuudesta ei maahanmuuttaja-aineistossa olekaan niin vahva kuin etukäteen olisi voinut olettaa – itse asiassa näkemys erillisten tilojen tärkeydestä saa enemmän kannatusta nimenomaan suomalaisilta nuorilta kootussa barometriaineistossa. Sitä, kertovatko suomalaisnuorten näkemykset humanista hyväntahtoisuudesta vaiko kenties omasta erillään pysyttelemisen halusta, ei näistä aineistoista voi kuitenkaan päätellä. Maahanmuuttaja-

Taulukko 3. Nuorisobarometri- ja maahanmuuttajatutkimusaineiston vertailua.*

Väittämä	Aineisto	Keskiarvo Asteikko 1–5, jossa 1=täysin samaa mieltä/hyvin tärkeää ja 5=täysin eri mieltä/täysin yhdentekevää	Eron merkitsevyys ¹⁴
Rasismi on vähentynyt viime aikoina suomalaisten nuorten keskuudessa.	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.71 2.79	.057
Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria.	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.20 2.25	.184
Kulttuurin suvaitsevaisuus on lisääntynyt viime vuosina suomalaisessa yhteiskunnassa.	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.34 2.46	.001
Maahanmuuttajajanoorilla pitäisi olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin.	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.34 2.46	.000
Suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajajanooria.	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.34 2.81	.000
Maahanmuuttajajanooret käyttävät enemmän huumeita kuin suomalaiset nuoret / Suomalaiset nuoret juovat liikaa alkoholia ¹⁵ .	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	3.65 1.97	.000
Kulttuuristen perinteiden kunnioittaminen (on tärkeää).	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	3.65 2.19	.000
Omien uskonnollisten arvojen kunnioittaminen (on tärkeää).	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.35 2.38	.543
Kaikkien uskontojen arvojen kunnioittaminen (on tärkeää).	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.29 2.29	.887
Tasa-arvo ihonväristä ja kulttuurista riippumatta (on tärkeää).	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	1.59 1.55	.292
Mahdollisuus matkustaa ja nähdä maailmaa (on tärkeää).	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	1.99 1.78	.000
Kulttuurien välinen yhteistyö (on tärkeää).	Nuorisobarometri Mamu-aineisto	2.31 2.09	.000

*Taulukkoon on otettu mukaan ne vastaajakategoriat, jotka eroavat selkeästi aseiltaan verrattuina muihin samalla muuttujalla eroteltuihin vastaajiin (p<.005 Mann Whitneyn U-testissä tai Kruskall Wallis -testissä). ”En osaa sanoa”-vastaukset poistettu.

aineistossa on mukana paljon venäläisnuoria, joilla on monenlaista omaa toimintaa eikä kenties tarvetta saada sitä lisää, ja tämä voi olla yksi syy siihen, että asia ei tule painottuneesti esiin koko maahanmuuttaja-aineiston tasolla.

Aineistossa voi kuitenkin olla mukana myös sellaisia kulttuuriryhmiä, jotka toivovat omia tiloja, mutta tästä tiedetään tarkemmin vasta sitten, kun maahanmuuttaja-aineisto on analysoitu perusteellisesti.

Vastauksia ja kysymyksiä – solidaarisuutta, suvaitsevaisuutta vai provosoitumista?

Nuorisobarometriaineistosta laskettuja lukuja tarkasteltaessa syntyy ehkä liiankin helposti sellainen käsitys, että suomalaisten nuorten suhtautuminen yhteiskunnan kansainvälistymiseen ja oman arjen monikulttuuristumiseen ja -kansallistumiseen on ainakin yleisellä asennetasolla pikemminkin myönteistä kuin kielteistä. Vaikka koko aineiston tasolla myönteinen asennoituminen korostuukin, niin tarkempi erittely osoittaa, että ratkaisevan suuria käännteitä asennoitumisessa yhteiskunnan monikulttuuristumiseen ei – valituksesta, kulttuuritietoisuuden lisäämisestä tai monikulttuurisista tempauksista huolimatta – ole tapahtunut. Aineisto sisältää myös jyrkkiä monikulttuuristumista vastustavia kannanottoja. Kielteinen suhtautuminen muualta maahan saapuviin tuntuu elävän sitkeästi joidenkin nuorten keskuudessa, ja negatiivisesti asennoituvista nuorista voi rakentaa stereotyyppisen ja tutunkin profiilin, johon parhaiten mahtuvat nuoret, Kainuun tai muun itäisen Suomen maaseudulla asuvat ja toisen asteen ammatillisessa koulussa tai ammattikorkeakoulussa opiskelevat kouluttamattomien vanhempien pojat. Rasismivastaista työtä edelleen suunniteltaessa tämä on varmasti hyvä ottaa huomioon, vaikka negatiivisesti asennoituvat nuoret ovatkin – ainakin tässä tutkimuksessa – vähemmistönä. Lisäksi näyttää yhä siltä, että kansainvälistyminen on nuorille jotain, jonka he haluavat määrittellä itse ja ”meille” sopivaksi (ks. myös Harinen 2000).

Nuorten yleisempää arvomaailmaa pohdittaessa tässä artikkelissa tarkasteltiin vain joitakin kulttuurisia ja yleisiä, kulttuureista riippumattomia, ihmisoikeuksiin kiinnittyviä arvostuksia. Koko aineiston tasolla nuorten suhde niihin näyttää olevan positiivinen ja kunnioittava. Mielenkiintoisena tutkimuksesta nousseena havaintona voi pitää sitä, että omien kansallisten tai kulttuuristen perinteiden korostaminen ei ”syö” tilaa yleisemmiltä

humaaneilta arvostuksilta tai kulttuurien välisen yhteistyön tärkeyden painottamiselta.

Sitä, kuinka aitoa tai koettua nuorten ilmoittamat suvaitsevaisuus ja solidaarisuus (ks. Suurpää 2002) ovat, on vaikea päätellä tämän-tyyppisissä tutkimuksissa. Useat aiemmin ja samaan aikaankin tehdyt etnografiat osittain riitauttavat tässä saatuja tuloksia kertoessaan toistuvasti syrjinnästä, ulkomaalaisvastaisuudesta ja rasismista, jolloin ainakin osan nuorten vastauksista voi olettaa olevan kohteliasta, korrektia ja ”kulttuurisesti oikeaa” vastailua asennekyselyyn. Tietysti voi olla niinkin, että nuoret ovat vastatessaan olleet hyvin vilpittömiä: yleisellä asennetasolla on helpompaa olla suvaitseva ja solidaarinen kuin konkreettisissa arkisissa ja jokapäiväisissä ympäristöissä (ks. myös Harinen & Niemelä 2005). Ylenmääräisen skeptismin ja nuorten vilpittömyyden epäilemisen välttämiseksi on syytä kuitenkin todeta, etteivät etnografisetkaan tutkimustulokset ole pelkästään kielteisiä; monikulttuurisissa kohtaamisissa voi syntyä ja on syntynyt myös tärkeitä koettuja ystävyyssuhteita ja palkitsevaa yhdessä tekemistä (Harinen ym. 2001; Niemelä 2003; Keskiälo 2003). Yltiöpositiivisiin johtopäätöksiin rasismien ja suvaitsemattomuuden nujertumisesta ei kuitenkaan vielä ole varaa.

Samalla kun suuri osa nuorisobarometriin osallistuneista nuorista antaa itsestään jokseenkin suvaitsevaisen ja kulttuurisesti avaramielisen kuvan, he myös uskovat yleisen suomalaisen asenneilmaston muuttuneen suvaitsevaiseksi ja aiempaa vähemmän rasistiseksi. Vertailu samaan aikaan koottuun maahanmuuttajataustaisten nuorten kyselyaineistoon osoittaa kuitenkin, että suomalaisten nuorten käsitykset yhteiskunnan yleisen asenneilmaston avautumisesta ovat ruusuisempia kuin maassa asuvien maahanmuuttajataustaisten nuorten¹⁷, jotka katsovat ilmiöön toisesta, ”kohteen” suunnasta.

Tutkimusaineiston analyysi osoittaa odotetusti, että ne nuoret, joilla on positiivisia kokemuksia maahanmuuttajajästävästä, suhtautuvat yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen

solidaarisuuteen muita myönteisemmin. Nuorisopoliittisen katseen kannattaakin varmasti kääntyä kohtaamisten ja yhdessä tekemisen mahdollisuuksien luomisen suuntaan. Tällaisten mahdollisuuksien kartoittaminen ja kehittäminen ovatkin yksi erityisesti maahanmuuttajataustaisille nuorille suunnatun kyselyn tavoite. Nuorisopoliittikan ja nuorisotyön haasteeksi nousee se, kuinka yhteiseen toimintaan saadaan mukaan ne maahanmuuttajanuoret, jotka haluavat eristäytyä ja ne suomalaiset nuoret, joiden asenne monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajia kohtaan on ennakkoluuloinen ja varautunut.

Koska tutkimuksissa on tapana pohtia tehtyä analyysia kriittisesti, tehtäköön niin lyhyesti tässäkin. Tässä käsitelty aihealue on vain yksi osa laajaa barometriä, ja aihetta koskevia väittämiä oli kyselyssä lopulta melko vähän. Jotkut väittämistä olivat tarkoituksellisen kärjekkäitä ja saattoivat myös provosoida nuoria vastaamaan niin, että vaikutelmasta tulisi vähän pehmeämpi. Tutkimuksessa saatuja tuloksia luettaessa onkin hyvä pitää mielessä, että yhteiskunnan monikulttuuristumisessa ja -kansallistumisessa on kysymys laajasta ja kaikkialle tunkeutuvasta ilmiöstä, jonka keskellä suuri osa nuorista elää arkeaan. Tässä esitellyt ajatukset ja johtopäätökset pystyvät raapaisemaan vain ohuesti tuon uuden todellisuuden sisältämiä kohtaamisia ja jännitteitä.

Viitteet

1. Cronbachin alfat .9025 ja .7582. Kuvioissa 1 ja 2 ei esitetä kaikkia summamuuttujiin laskettuja väittämiä.
2. Kruskall Wallis -testi. P-arvo osoittaa tilastollista merkitsevyyttä. Jos $p=0.000$, tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Mikäli $0.001 \leq p \leq 0.05$, on tulos tilastollisesti merkitsevä.
3. Kruskall Wallis -testi.
4. ”En osaa sanoa” -vastaukset poistettu.
5. Kruskall Wallis -testi.
6. Mann Whitneyn U-testi.
7. Pääkomponenttianalyysin tarkoituksena on tiivistää informaatiota ja vähentää muuttujien määrää. Kunkin pääkomponentin muodostaa joukko muuttujia, jotka

korreloivat vahvasti keskenään, mutta vähän muiden muuttujien kanssa. Pääkomponenttianalyysi on paljon käytetty menetelmä esimerkiksi juuri asennetutkimuksissa, jolloin pääkomponentit voi tulkita havaittujen asennemuuttujien joukon taustalla oleviksi ”piiloasennemuuttujiksi”. Pääkomponentit nimetään tulkitsemalla niihin sisältyviä väitteitä yhdistäviä tekijöitä.

8. Kaikkien näiden väittämien vastauskoodit noudattelivat samaa sisäistä logiikkaa, joten ne oli mahdollista sisällyttää samaan pääkomponenttianalyysiin. Analyysista poistettiin ”en osaa sanoa” -vastaukset.
9. Tällainen kolmen komponentin ratkaisu selittää 56,4 % analyysiin valittujen väittämien vaihtelusta.
10. Äidin koulutuksen kasvava ”voima” yhteiskuntatieteellisten mittausten taustamuuttujana kuvastanee muutoksia sekä perheiden rakenteissa että naisten yhteiskunnallisessa asemassa.
11. Kruskall Wallis -testi.
12. Kruskall Wallis -testit.
13. ”En osaa sanoa” -vastaukset poistettu.
14. Studentin T-testi, joka perustuu keskiarvojen välisten erojen laskemiseen.
15. Tässä väittämät eivät ole ilmaisuiltaan samanlaisia, mutta niihin kätkeytyvä asenne on yhtäläinen kohdistuessaan ”toisen” arveluttavaan käyttäytymiseen erityisesti päihteidenkäytön suhteen.
16. Keskiarvot koko aineistossa (molemmat aineistot yhdessä): uskonnollisten arvojen tärkeys 2,36 ja kulttuurinen tasa-arvo 1,57 asteikolla 1–5, jossa 1 = hyvin tärkeää ja 5 = täysin yhdentekevä.
17. Tässä voi tunnistaa samantyyppisten ilmiön, johon on törmätty tutkittaessa sukupuolten välistä tasa-arvoa: miesten mielestä yhteiskuntamme ja sen instituutiot ovat yleensä tasa-arvoisempia kuin naisten mielestä.

Lähteet

- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansalaisuudesta ja kansallisuudesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Keskiälo, Anne-Mari & Perho, Sini (2001) EXIT – Kohti uutta arkea? Teoksessa Vesa Puuronen (toim.) *Valkoisen vallan lähettiläät. Rasismien arki ja arjen rasismi*. Tampere: Vastapaino, 209–232.
- Harinen, Päivi & Niemelä, Heli (2005) Nuorten maahanmuuttajien elämää ja kokemuksia. Teoksessa Seppo Paananen (toim.) *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 157–171.
- Harinen, Päivi & Ronkainen, Jussi (2003) Matkalaukku ja pari kolme passia. Kaksoiskansalaisuus yhteiskunnallisen jäsenyyden muotona. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Enisyyys,*

- kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 302–343.
- Harinen, Päivi & Suurpää, Leena (2004) *Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja kansalaisyhteiskunta*. Hanke-suunnitelma.
- Harinen, Päivi & Suurpää, Leena & Hoikkala, Tommi & Hautaniemi, Petri & Perho, Sini & Keskisalo, Anne-Mari & Kuure, Tapio & Künnapuu, Krista (2005) *Membership Contests: Encountering Immigrant Youth in Finland*. *Young, The Journal of Youth Studies*. Tulossa.
- Hautaniemi, Petri (2004) *Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Helve, Helena (1993) *The World View of Young People. A Longitudinal Study of Finnish Youth Living in a Suburb of Metropolitan Helsinki*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Kallio, Eeva (2005) *Kasvatus hajoavassa ajassa: Nuorten arvot ja moraalikasvatuksen mahdollisuudet*. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Keskisalo, Anne-Mari (2003) *Suomalais- ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta joensuulaisen koulun arjessa*. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 122–157.
- Lähteenmaa, Jaana (2000) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Mannheim, Karl (1974) *The Problem of Generations*. Teoksessa P. G. Altbach & R. S. Laufer (toim.) *The New Pilgrims. Youth Protest in Transition*. New York: David McKay Company, 101–138.
- Markkanen, Airi (2003) *Romaninuorten elämää Suomessa*. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 33–62.
- Niemelä, Heli (2003) *Eroutautumista ja ystävyyttä. Somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaistytöistä*. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 91–121.
- Perho, Sini (2000) *Skineyden äärellä. Tutkimus skinhead-alakulttuurista kiinnostuneista joensuulaisnuorista*. Joensuun yliopisto: Karjalan tutkimuslaitos.
- Perho, Sini (2005) *Tutkimus rasistisesta nuorisokulttuurista Joensuussa*. Julkaisematon väitöskirjan käsikirjoitus.
- Pyykkönen, Miikka (2003) *Ristissä kaiken aikaa. Jäsenyydet nuorten maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa*. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 193–237.
- Ronkainen, Jussi (2005) *Kaksoiskansalaiset Suomen kansalaisina*. Julkaisematon lisensiaatintutkielma. Joensuun yliopisto: Sosiologian laitos.
- Suurpää, Leena (2002) *Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Ziehe, Thomas (1991) *Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus*. Tampere: Vastapaino.

LIIKA SOM BÄR – ELLER EN FINLANDSSVENSK SYN PÅ FRÅGOR OM ETNISK MÅNGFALD OCH ARBETE?

HELENA BLOMBERG

Minoriteterna i de nordiska länderna kan delas in i fyra olika grupper: Nationella minoriteter som är historiskt knutna till sitt land men talar ett av grannländernas språk, multinationella minoriteter som har historiska rötter i sitt land men förekommer som minoritet i många länder samtidigt, minoritetsområden med särställning samt invandrare (Allardt & Starck 1981, 83–86).

I takt med en ökad internationalisering av det finländska samhället har samhälls- och forskningsintresset beträffande minoriteter sedan början av 1990-talet i allt större utsträckning legat på den sistnämnda gruppen, d.v.s. på invandrarna. Speciellt har intresset riktats mot den finländska befolkningens, eller s.k. nyckelgruppers, attityder till invandrare (t.ex. Jaakkola 1999; Suurpää 2002; Blomberg 2003; Paananen 2005), samt mot invandrarnas syn på sin situation och på det finländska samhället (Forsander 2002; Kyntäjä 2004; Wahlbeck 2003). I detta kapitel fokuseras ändå på en annan typ av minoritet, den nationella svenskspråkiga minoriteten i Finland. I

artikeln används begreppet ”finlandssvenskar” synonymt med de (som är registrerade som) svenskspråkiga i Finland.

Den forskning som bedrivits om finlandssvenskarna har, till skillnad från forskningen kring invandrarna, sällan handlat om gruppens attityder, speciellt inte ur ett perspektiv där man skulle ha jämfört dem med den finskspråkiga befolkningen. Det här analyserade attitydmaterialet ur Ungdomsbarometern år 2005, som inkluderade ett särskilt tilläggsurval svenskspråkiga ungdomar, är därför ett av de få material som möjliggör relativt omfattande analyser av de finlandssvenska ungdomarnas attityder och jämförelser av svensk- och finskspråkiga ungdomars attityder. I de flesta nationella attityd- och opinionsundersökningar har nämligen de svenskspråkiga antingen exkluderats ur undersökningen² – det har bl.a. ansetts ekonomiskt betungande att översätta mätinstrument – eller utgjort en så liten del av ett urval (5,5 %) att det varit svårt att analysera eventuella språkgruppsberoende attitydskillnader. Eventuellt kan ointresset för finlandssvenska frågor i attitydforskningsområdet även ha hängt samman med att finlandssvenskarna har ansetts vara starkt integrerade i det finländska samhället och att man därför inte förväntat sig några attitydskillnader i förhållande till den finskspråkiga majoritetens attityder. Istället har forskningen kring finlandssvenskarna som grupp i jämförelse med den finskspråkiga befolkningen sökt efter förklaringar bl.a till olika konstaterade hälsorelaterade skillnader språkgrupperna emellan, såsom finlandssvenskarnas längre medellivslängd och bättre hälsotillstånd (Hyyppä & Mäki 1997; 2001a; 2001b; Koskinen 1994; Martelin 1994), men nyligen har även finlandssvenskarnas avvikande arbetsmarknadssituation och -beteende uppmärksamats (Saarela 2003; Finnäs 2003).

I detta kapitel, som alltså avser att pröva om det verkar finnas något sådant som typiskt ”finlandssvenska” synsätt bland svenskspråkiga

ungdomar, skall två sakområden, på vilka man på basis av olika antaganden eventuellt kunde förvänta sig skillnader språkgrupperna emellan, studeras.

Med hänvisning till de ovan berörda studierna kring finlandssvenskarnas avvikande arbetsmarknadsbeteende studeras å ena sidan de unga finlandssvenskarnas attityder till arbete: Verkar arbetsmarknadsbeteendet bland finlandssvenskar i allmänhet att reflekteras i de finlandssvenska ungdomarnas attityder till arbete? Den andra fråga som berörs är de finlandssvenska ungdomarnas attityder till etnisk mångfald och (andra typer av) minoriteter – även här kunde man av olika orsaker anta att finlandssvenska ungdomar eventuellt skulle uppvisa andra attityder än ungdomar tillhörande (den språkliga) befolkningsmajoriteten.

Kapitlet har följande disposition: Inledningsvis diskuteras finlandssvenskarnas ställning i samhället ur ett minoritetsperspektiv. Därefter diskuteras närmare hur finlandssvenskarnas position i det finländska samhället på ett allmänt plan kunde tänkas påverka attityderna på de två studerade sakområdena. Sedan berörs frågor kring hur och varför finlandssvenska ungdomars attityder kanske inte behöver vara representativa för finlandssvenskarna i allmänhet. Därefter tar redogörelsen för resultaten av de empiriska analyserna av Ungdomsbarometern vid. Inledningsvis presenteras de svenskspråkiga ungdomarnas attityder beträffande de två undersökta områdena. För att få ett perspektiv på hur ”finlandssvenska” attityder det egentligen är fråga om jämförs sedan de finlandssvenska ungdomarnas attityder med de finskspråkiga ungdomarnas. Eftersom områdena i Finland med en svenskspråkig befolkning (det som brukar kallas ”Svenskfinland”) inte är ett i alla hänseenden homogent eller sammanhängande område görs därefter även jämförelser av de finlandssvenska ungdomarnas attityder i olika regioner och kommuntyper. Avslutningsvis

diskuteras resultaten och de implikationer som eventuellt kunde dras av dem med hänsyn till utgångspunkterna i de inledande avsnitten.

Finlandssvenskarna som minoritet

Kategoriseringen av finlandssvenskarna som en minoritet är inte helt oproblematis. Enligt Regeringsformen är både finska och svenska Finlands nationalspråk, och juridiskt sett är de svenskspråkiga följaktligen inte en minoritet. Även finlandssvenskarnas i jämförande perspektiv starka integration i det finländska samhället frågasätter synen på finlandssvenskarna som en minoritet; finlandssvenskarna har ofta setts som en oskiljbar del av det tvåspråkiga finländska samhället. I ett längre historiskt perspektiv kan begreppet minoritet dessutom knappast tillämpas på finlandssvenskarna. Dels är hänvisningar till ”minoriteter” en abstraktion som hör modern tid till, och dels var Finland länge en del av det svenska riket och de svenskspråkiga i Finland talade då samma språk som befolkningsmajoriteten i riket (Allardt & Starck 1981, 108–109). Finland har samtidigt präglats av att vissa geografiska områden har haft en till övervägande del svenskspråkig befolkning och även i dagens läge bor hälften av de svenskspråkiga i kommuner där svenskan är majoritetsspråk (Finnäs 2003).

Samtidigt är det vanligt att använda begreppet minoritet då man diskuterar de svenskspråkiga i Finland. De utgör i praktiken en språklig minoritet i landet och använder sig av olika för minoriteter typiska strategier för att överleva som grupp och för att det svenska språket skall överleva (t.ex. Nyman-Kurkiala 1996; Allardt & Starck 1981).

Finlandssvenskarna skiljer sig ändå från många andra minoriteter genom att de inte är lokaliserade till en enda bestämd geografisk region och genom att de inte är socialt specialiserade, d.v.s. att de endast skulle

förekomma i vissa socialklasser (Allardt & Starck 1981, 190; Finnäs 2003).

Den finlandssvenska befolkningen bor geografiskt tämligen utspritt, dock främst i kuststrakterna, d.v.s. i de historiska landskapen Nyland, Österbotten, Åboland och Åland. Enligt Allardt & Starck (1981) hör en betoning av dessa svenska landskap även till den finlandssvenska kulturen och identiteten. Landskapen har ansetts bilda en finlandssvensk ”enhet” om dock med variationer, även i ”kulturellt” hänseende, mellan de enskilda delarna. Då den finländska statsbildningen var ung tillskrevs den svenskspråkiga befolkningen i de olika landskapen följande karaktärsdrag: Nylänningen sades vara ”rättfram, något tystlåten, bildbar och föga fallen för religiösa galenskap, ålänningen som praktisk, hyfsad i sitt uppträdande och ekonomisk, åbolänningen som frimodig, lugn, fysiskt kraftig och självständig och österbottningen som frihetskär, stolt, individualistisk och vandringslysten” (ibid., 115 hänvisande till Ekholm et al. 1919–1923). Även om dylika karakteriseringar idag framstår som mindre ändamålsenliga, utesluter detta inte att det i dagens läge skulle kunna finnas olika uppfattningar och självuppfattningar inte bara om, utan även bland finlandssvenskarna i olika regioner, som då kunde tänkas återspegla sig i synsätten på olika sakområden. Detta kunde i så fall också sammanhålla med det faktum att de historiska landskapsgränserna även på olika sätt är av politisk och administrativ betydelse i dagens ”Svenskfinland”, och att många samhällsfrågor därför ofta diskuteras även ur ett ”regionalt” perspektiv. Men eventuella attitydskillnader landskapen emellan i dagens läge kunde, vid sidan av en influens av eventuella historiskt-kulturella faktorer, även tänkas sammanhålla med strukturella faktorer såsom befintliga skillnader i landskapens näringsstruktur.

I förhållande till den finskspråkiga befolkningen skiljer sig finlandssvenskarna dock samtidigt, i motsats till vad som ibland förefaller

antas, i medeltal inte i någon större utsträckning vad beträffar till exempel socialklassstillhörighet. Men det finns ändå vissa skillnader mellan språkgrupperna: Den procentuella andelen jordbrukare respektive andra företagare är, oberoende vilken region som studeras, större bland de svensk- än de finskspråkiga. Andelen högre och lägre tjänstemän är i sin tur mycket lika bland de två språkgrupperna, men på regional nivå finns i dagens läge två tydliga undantag. I huvudstadsregionen och i Åbo är den procentuella andelen högre tjänstemän bland de svenskspråkiga märkbart högre än bland de finskspråkiga. Den högre andelen högre tjänstemän, men även en större andel jordbrukare, innebär istället en mindre andel arbetare bland de svenskspråkiga i dessa områden (Finnäs 2003).

En ytterligare aspekt, som idag delvis överlappar landskapsvariabeln, men även axeln urbant-ruralt, och som kunde tänkas vara av betydelse vid undersökningar av finlandssvenskars attityder, är de mycket olikartade språkliga miljöer som finlandssvenskarna idag lever i på olika geografiska områden inom ”Svenskfinland”. Därmed varierar även den sociala och kulturella kontext som präglar finlandssvenskarnas vardagsverklighet i stor utsträckning. Ovan konstaterades att ca. hälften av finlandssvenskarna idag lever i kommuner med svenska som majoritetsspråk. Den andra hälften lever delvis i kommuner med två relativt stora språkgrupper, men även i stor och växande utsträckning i kommuner, inte minst i de mellersta delarna av Nyland, där de svenskspråkiga numera utgör en liten och kanske minskande procentuell andel av den totala befolkningen. Detta accentueras i huvudstaden och huvudstadsregionen: Samtidigt som Helsingfors är den kommun som har den utan konkurrens största svenskspråkiga befolkningen i landet, och var femte finlandssvensk bor i någon av de tre stora städerna i huvudstadsregionens kärna, är de svenskspråkigas andel av hela befolkningen

här liten (jfr Nyman-Kurkiala 1996; Finnäs 2004).

En avvikande syn på etnisk mångfald och arbete?

Även om finlandssvenskarna alltså är ”väl integrerade” i det finländska samhället i många hänseenden, kunde man samtidigt anta att finlandssvenskarnas status som en de facto (språklig) minoritet i landet skulle kunna ha en viss inverkan på finlandssvenskarnas attityder i olika etnicitetsrelaterade frågor: De flesta minoriteter är nämligen i regel sårbarare än majoriteter. De flesta minoriteter har fört eller för en kamp mot någon form av diskriminering och för att bli erkända samt tar till (andra) olika strategier för att de skall ”överleva”. Även de strategier den finlandssvenska minoriteten använt sig av för att överleva som (språk)grupp kan betraktas som minoritetsstrategier (Allardt & Starck 1981, 67–69). Även om sådana strategier ofta tillämpas på institutionell nivå, kunde man anta att de institutioner som driver på minoritetens ärenden kunde ha en socialiserande effekt även på den enskilda individens attityder. Därför kan det vara intressant att i sammanhanget notera att flera finlandssvenska institutioner har talat för en större kulturtolerans, minoriteters rättigheter och icke-diskriminering i allmänhet. Men även personliga upplevelser av minoritetspositionen kan tänkas på olika sätt påverka synen på andra minoriteter och minoritetsfrågor generellt. Samtidigt är det inte givet att en minoritets förståelse för andra minoriteter i landet är större än vad förståelsen är hos majoritetsbefolkningen. Även detta kunde kanske förväntas gälla t.ex. ifråga om finlandssvenskarna, som uppfyller enbart vissa minoritetskriterier (jfr ovan).

Men oaktat diskussionen kring finlandssvenskarnas minoritetsstatus har det alltså i forskning under de senaste åren konstaterats att finlandssvenskarna som grupp i vissa hänseenden skiljer sig från den finskspråkiga

befolkningsgruppen, till exempel i vissa frågor relaterade till arbetsmarknaden. För det första är arbetslöshetsgraden lägre bland svensk- än finskspråkiga, även kontrollerat för socioekonomiska och regionala olikheter språkgrupperna emellan (Saarela & Finnäs 2003; Saarela 2003). Det har antagits kunna hänga samman med att många svenskspråkiga besitter en ”arbetsmarknadsfördel” genom att de behärskar två språk (svenska, finska). Man har även funnit att de sociala nätverken är tätare och mera omfattande bland svenskspråkiga, något som kunde vara av betydelse för möjligheterna att finna arbete. För det andra är sjukpensioneringar sällsyntare bland de svenskspråkiga (Finnäs 2003). Även i detta fall har man spekulerat kring huruvida detta kunde hänga samman med ett mera omfattande socialt stöd och ett större socialt kapital bland finlandssvenskarna. För det tredje är som ovan antydde fördelningen mellan olika sysselsättningssektorer bland finlandssvenskarna delvis en annan än bland de finskspråkiga. Andelen företagare är större bland de svenskspråkiga, och detta gäller såväl andelen jordbrukare såväl som (andra) egenföretagare (ibid. 2003). Mot bakgrund av dessa olika skillnader mellan språkgrupperna kunde man således förvänta sig att det kunde finnas vissa skillnader i synen på arbete mellan svensk- och finskspråkiga.

Om att undersöka finlandssvenska ungdomar

I denna studie, som fokuserar på finlandssvenska ungdomar, tillkommer ytterligare en aspekt som komplicerar ekvationen. Det är nämligen oklart i vilken utsträckning de ovannämnda resonemangen kan antas gälla den åldersgrupp som här skall undersökas. Vissa forskare har ansett att ungdomars attityder, genom primärsocialisation, är en spegel av de äldre generationernas attityder. Enligt andra, konkurrerande synsätt³ kan man snarare

förvänta sig att ungdomars attityder avviker från vuxenbefolkningens eftersom dessa representerar en ”ny generation” präglad av den nya historiska kontext man vuxit upp i, något som resolterar i generationsspecifika värderingar och attityder (se t.ex. Inglehart 1971; 1977; 1990). En speciell dimension i detta sammanhang utgörs av den utveckling i vissa områden i Svenskfinland, speciellt i Nyland, som karakteriserats av att språkförhållandena under en relativt kort tid märkbart förändrats. Detta innebär att de som nu är unga, på vissa håll, till exempel i huvudstadsregionen, upplever en i språkligt hänseende, och i den mån detta är förbundet med andra kulturella aspekter även i dessa hänseenden, annan vardagsverklighet än vad tidigare generation(er) på orten upplevde. Då denna utveckling samtidigt inte försiggått i alla svenskspråkiga områden, betyder detta också att den språkliga kontexten torde vara mera olik för unga finlandssvenskar på olika geografiska områden än vad den varit då tidigare generationer växt upp. En fråga som härmed uppstår är i vilken utsträckning detta återspeglar sig som mera särpräglad ”finlandssvenska” synsätt bland ungdomar på mera svenskspråkiga områden än på finskspråkiga områden.

Endel forskare har antagit att ”etnisk identitet” har en speciellt framträdande plats i ungdomars vardagsverklighet. Ungdomar har inte tillgång till lika många konkurrerande identiteter som vuxna, vars identiteter t.ex. formas av deras yrkesroll (Nyman-Kurkiala 1996; även Bjurström 1980). Frågan om vilken denna ”etniska identitet” i så fall skulle vara för dagens finlandssvenska ungdomar kompliceras dock av att en betydande andel av dagens finlandssvenska ungdomar, speciellt på finskspråkiga orter, kan betecknas som ”tvåspråkiga” i olika bemärkelser. Många har en svensk- och en finskspråkig förälder, och svenskan utgör för många unga främst hem- och ofta skolspråket, medan finska är det språk som i stor utsträckning används i samhället (Visapää 2001). I dessa fall är det m.a.o. inte

bara det omgivande samhället som genomgått en förändring i språkligt hänseende, utan även många ungdomar är själva ”tvåspråkiga” – något som kunde förväntas påverka deras ”finlandssvenska” identitet, och därigenom även till denna relaterade attityder. Även denna utveckling skulle alltså kunna antas tala emot att det (åtminstone i dagens läge) skulle existera ett enhetligt synsätt mellan finlandssvenska ungdomar ifrån orter med en starkt enspråkigt svensk respektive mera ”tvåspråkigt” miljö.

I detta kapitel är det inte möjligt att jämföra unga finlandssvenskars attityder med äldres, varför det på basis av resultaten inte går att uttala sig om eventuella skillnader mellan generationer. Däremot är det möjligt att utföra jämförelser såväl mellan finsk- och svenskspråkiga ungdomar som mellan finlandssvenska ungdomar från olika språkliga och regionala miljöer. De frågor i Ungdomsbarometern som berör de här undersökta sakområdena är av olika karaktär och avser att mäta såväl attityder som andra föreställningar och erfarenheter. I ett läge där det inte förefaller möjligt att uppställa detaljerade antaganden om den språkbase variablen betyder på dessa frågor, är det tillämpade angreppssättet i studien att betrakta som explorativt: De enskilda frågorna analyseras enskilt, och avslutningsvis diskuteras de resultat som framstår som de intressantaste i sammanhanget. I det följande redovisas resultaten från de empiriska analyserna.

Finlandssvenska ungdomars synsätt: arbetscentrering och kulturell tolerans

Inledningsvis redogörs för de finlandssvenska ungdomarnas attityder till arbete. Ur tabell 1 nedan kan utläsas att en klar majoritet av de svenskspråkiga ungdomarna uppfattar att arbetet är en viktig del av en människas livsinnehåll och att framgång i arbetet hänger på en själv och ens inställning. Knappt hälften

av respondenterna anser dessutom att det är viktigt att förtjäna väl, d.v.s. de instämmer helt eller delvis i påståendet ”Mitt mål är att förtjäna så mycket pengar att jag kan leva på stor fot”.

Samtidigt som de unga uppfattar arbetslivet som viktigt har de inte en speciellt positiv bild av arbetslivet. En klar majoritet av respondenterna anser att arbetslivet numera är så krävande att många människor blir utbrända i förtid. Vidare anser ungdomarna att arbetslivet får och kommer att innebära flexibilitet och mobilitet: Över hälften av respondenterna både vill byta och tror sig vara tvungna att byta arbetsplats flere gånger under arbetskarriären. Samtidigt förefaller detta inte att vara ett tecken på att unga inte vill binda sig vid en arbetsplats: Över 70 % av ungdomarna skulle vilja binda sig vid en arbetsplats eller ett företag på allvar.

Ungdomarnas syn på utländska inslag i det finländska närings- och arbetslivet framstår som skeptisk: En stor majoritet ser det som viktigt att företagen i framtiden är i finsk ägo och endast en minoritet anser att unga har bättre karriärutsikter i ett företag i utländsk ägo.

Beträffande attityderna till arbetsmarknads- och socialpolitiska principer framträder följande mönster: En minoritet av ungdomarna instämmer i påståendet att det inte är så farligt att vara arbetslös så länge utkomsten är tryggad. Man förefaller således att betrakta arbetslösheten som något negativt i sig. Drygt hälften av respondenterna uppger vidare att de skulle vara beredda att ta emot vilket arbete som helst, om alternativet är arbetslöshet. En ännu större andel ungdomar (65 %) anser att unga som får utkomstskydd för arbetslösa i gengäld borde utföra något samhällsnyttigt arbete. Däremot vinner tanken på att unga personer som kommer ut i arbetslivet kunde till en början ha lägre lön än vad som är den normala lönen inte gehör bland respondenterna.

I det följande riktas fokus mot svarsfördelningen på frågorna kring etnisk mångfald som inkluderats i Ungdomsbarometern (tabell 2). På de mera ge-

nerella frågorna om multikulturalism svarar en majoritet av respondenterna (61 %) att toleransen gentemot andra kulturer har ökat i det finländska samhället, men samtidigt anser endast en minoritet av respondenterna (40 %) att rasismen minskat bland de finländska ungdomarna.

Vad gäller frågor kring olika aspekter av ”in- och utvandring” anser en stor majoritet av de finlandssvenska respondenterna att finländska ungdomar borde röra sig mera utomlands. En majoritet anser även att utlänningarna i Finland bidragit till en mångsidigare kultur. Endast ca. 40 % av respondenterna anser samtidigt att det skulle vara bra om det kom fler utlänningar till Finland, vilket kunde tolkas på olika sätt, exempelvis som att utlänningar även kan innebära utmaningar för det finländska samhället, eller att Finland inte är idealt land för invandrare.

I fråga om vardagskontakter med olika minoritets/invandrargrupper framträder en tolerant syn bland de finlandssvenska ungdomarna: En stor majoritet kunde tänka sig en person tillhörande olika minoritetsgrupper som en arbetskamrat/vän/granne på samma sätt som en finländare. Den klart negativaste inställningen till de uppräknade minoritetsgrupperna har ungdomarna till en traditionell finländsk minoritetsgrupp, nämligen zigenarna.

En majoritet av respondenterna kunde även tänka sig vara gift med en invandrare. Vidare instämmer enbart en minoritet i påståendet ”Om jag var arbetsgivare skulle jag av två kompetenta sökande välja den som är infödd finländare” respektive i påståendet ”Många finländare kommer till Finland bara för att leva på våra skattemedel”.

Endast en relativt liten minoritet instämmer heller i olika negativa omdömen om invandrarungdomar, såsom att invandrarungdomar är passivare på fritiden, begår fler brott eller använder mer droger än finländare (utan invandrarbakgrund).

Förutom direkta attitydfrågor om etnisk mångfald innehöll enkäten även några frågor

kring huruvida man har personlig kontakt med personer med invandrarbakgrund. Här kan vi notera att en majoritet av respondenterna uppger att de har vänner med invandrarbakgrund och relativt många (39 %) uppger även att det finns invandrare i den hobby- eller organisationsverksamhet där respondenten är med i. En majoritet anser även att invandrare skall ha rätt till egna hobbylokaler.

Lika som bär ? – Om attitydskillnader mellan svensk- och finskspråkiga unga

För att få en uppfattning om ifall de finlandssvenska ungdomarna som grupp till sina attityder avviker från de finskspråkiga ungdomarna studeras nu dessa grupper i ett jämförande perspektiv.

Om vi inledningsvis studerar de två språkgruppernas attityder till arbete kan vi notera följande (tabell 1). Beträffande frågorna kring arbetets betydelse instämmer svenskspråkiga ungdomar för det första något oftare i påståendet om att arbetet är en viktig del av en människas livsinnehåll, och klart oftare i påståendet om att ”mitt mål är att förtjäna så mycket pengar att jag kan leva på stor fot” jämfört med de finskspråkiga. Vad gäller uppfattningarna om att framgång i arbetet hänger på en själv föreligger det dock inga signifikanta skillnader mellan språkgrupperna (tabell 1).

I frågor kring arbetslivets karaktär uppvisar de svenskspråkiga en något mer negativ syn än de finskspråkiga. De svenskspråkiga anser något oftare att arbetslivet är mycket krävande. Vad gäller frågor om flexibilitet/mobilitet i arbetslivet uppger de svenskspråkiga klart oftare att de skulle vilja byta arbetsplats flera gånger under arbetskarriären. Där endast 36 % av de finskspråkiga önskar byta arbetsplats flera gånger under arbetskarriären är motsvarande siffra för de svenskspråkiga 56 %. De svenskspråkiga uppger även något mera sällan att de skulle vilja binda sig vid en arbetsplats eller ett företag på allvar än de finskspråkiga. Däremot skiljer sig

språkgrupperna inte ifråga om uppfattningarna om ifall man tror att man blir tvungen att byta arbetsplats flera gånger under arbetskarriären.

Beträffande uppfattningarna om utbildningens/fortbildningens betydelse för att hållas i arbetslivet finns det betydande skillnader mellan språkgrupperna. Svenskspråkiga unga tror oftare att en god utbildning garanterar fortsatt arbete, och att det behövs kontinuerlig fortbildning för att man skall hållas kvar i arbetslivet. De svenskspråkiga uppger även klart oftare att de i framtiden ämnar söka arbete utomlands (och/eller grunda ett företag) än de finskspråkiga.

Även ifråga om attityderna till arbetsmarknads- och socialpolitiska principer förekommer skillnader mellan de svensk- och finskspråkiga ungdomarna. Svenskspråkiga ungdomar anser något oftare att det är farligt att vara arbetslös även om man har utkomsten tryggad (de procentuella skillnaderna är dock små). De svenskspråkiga förefaller dock inte att vara lika beredda till att ta emot vilket arbete som helst om alternativet är arbetslöshet. Men ändå är de svenskspråkigas inställning till unga arbetslösa i allmänhet inte präglad av ”mjukare” värderingar: Svenskspråkiga är istället t.o.m. något mera benägna att anse att unga som får utkomstskydd för arbetslösa borde i gengäld utföra något samhällsnyttigt arbete.

På frågorna kring utländska inslag i närings-/arbetslivet, svarar de svenskspråkiga ungdomarna något oftare att ungdomar har bättre karriärutsikter i ett företag i utländsk ägo. Däremot skiljer sig de svensk- och finskspråkiga inte vad gäller synen på hur viktigt det är att företagen i framtiden är i finsk ägo: Här uppvisar bägge språkgrupperna ett stark stöd för inhemska ägande.

I fråga om attityderna till etnisk mångfald (tabell 2) framträder följande skillnader mellan språkgrupperna. Svenskspråkiga ungdomar instämmer inte lika ofta som finskspråkiga i mera generella påståenden om att rasismen har minskat bland finländska ungdomar eller att toleransen gentemot andra kulturer har

Tabell 1.

Andelen svensk- och finskspråkiga ungdomar (i procent) som instämmer (helt eller delvis) i följande påståenden beträffande arbete.

	Svenskspråkiga	Finskspråkiga	Sign.
Arbetet en viktig del av livsinnehållet	95	91	*
Mitt mål är att förtjäna gott om pengar	45	34	***
Framgång i arbetet beror på en själv	73	75	-
Kommer att uppnå en bättre position i arbetslivet än föräldrarna	59	55	-
Arbetslivet krävande	69	67	-
Önskar byta arbetsplats under karriären	56	36	***
Tvungen att byta arbetsplats under karriären	52	55	-
Vill binda sig vid en arbetsplats	71	79	***
God utbildning garanterar fortsatt arbete	75	63	***
Det behövs kontinuerlig fortbildning om man skall hållas i arbetslivet	80	71	***
Viktigt att företagen i framtiden är i finsk ägo	86	82	-
Unga har bättre karriärutsikter i ett företag i utländsk ägo	28	22	*
Redo att ta emot vilket arbete som helst	55	61	*
Inte så farligt att vara arbetslös	36	39	-
Arbetslösa unga borde utföra något samhällsnyttigt arbete	65	63	*
Unga personer kunde till en början ha lägre lön	33	35	-
Ämnar du under de närmaste fem åren:			
-söka arbete utomlands	48	33	***
-grunda eget företag	32	23	***

Chi-test mellan de sammanslagna svarsalternativen 1) helt eller i stort av samma åsikt 2) varken av samma åsikt eller annan åsikt samt 3) i stort sett eller helt av samma åsikt. ***=p < 0.001, **=p < 0.01, *=p < 0.10.

ökat i vårt samhälle under de senaste åren. Svenskspråkiga ungdomarnas förefaller med andra ord att betrakta det finländska samhället som märkbart mera rasistiskt än de unga som tillhör den språkliga majoriteten. I detta sammanhang är det intressant att dra paralleller till Päivi Harinens bidrag i samma bok. I Harinens

artikel, som delvis studerar attityder även bland invandrarungdomar, påvisas nämligen att ungdomar med invandrarbakgrund har en betydligt negativare syn på huruvida toleransen gentemot andra kulturer har ökat i det finländska samhället i jämförelse med övriga ungdomar. Men det finns alltså även skillnader mellan ungdomar

utan invandrarbakgrund. Resultaten i denna studie visare vidare att de svenskspråkiga även klart oftare än finskspråkiga anser att finländska ungdomar ser ner på invandrarungdomar.

Vidare anser svenskspråkiga oftare att finländska ungdomar borde röra sig mera utomlands och även att det skulle vara bra om det kom fler utläningar till Finland. Däremot är det de finskspråkiga som något oftare anser att utläningar bidragit till en mångsidigare kultur i landet.

Även vad gäller attityderna till att ha invandrare som granne finns i regel skillnader mellan de två studerade språkgrupperna. Svenskspråkiga unga kan oftare tänka sig en muslim som granne eller vän, samt en somalier, en person från Ryssland, en vietnames eller en person från Mellanöstern som granne på samma sätt som en finländare. Däremot är skillnaderna knappt signifikanta när det gäller att ha en zigenare som granne: Här skiljer sig alltså de svensk- respektive finskspråkiga inte speciellt tydligt från varandra.

Barometern visar även att svenskspråkiga ungdomar oftare förefaller att ha personliga kontakter med invandrarungdomar: Andelen svenskspråkiga som uppger att de har vänner med invandrarbakgrund, och att det finns invandrare med i deras hobby- eller organisationsverksamhet är klart större än den är bland de finskspråkiga. De svenskspråkiga respondenterna instämmer samtidigt även ofta i påståendet om att invandrare har rätt till sina egna hobbylokaler.

I frågor som kan anses mäta synen på invandrades (inklusive invandrarungdomars) status och egenskaper följer mönstret på vissa frågor samma trend. De svenskspråkiga instämmer mera sällan i påståendet "Om jag var arbetsgivare skulle jag av två kompetenta sökande välja den som är infödd finländare". Detsamma gäller påståendet om att invandrarungdomar skulle vara passivare på fritiden än finländare. Något förvånande mot denna bakgrund är dock att det i regel inte föreligger några skillnader i synen

mellan språkgrupperna vad gäller mera negativa omdömen beträffande invandrare.

För att förvissa sig om att de ovan konstaterade skillnaderna mellan språkgrupperna inte egentligen skulle vara ett uttryck för olikheter i respondentgrupperna på någon annan variabel än språk, såsom respondenternas utbildning, ålder, kön, föräldrarnas socioekonomiska ställning, eller typen av bosättningskommun och -landskap, genomfördes slutligen logistiska regressionsanalyser i vilka eventuella skillnader i dessa egenskaper beaktades. Analyserna visar klart att språkvariabeln, i tillägg främst till utbildningsgrad, ålder och kön, utgör en viktig självständig faktor bakom de konstaterade variationerna i synsätt mellan svensk- och finskspråkiga ungdomar. Vidare analyser visade även att skillnaderna i synsätt mellan språkgrupperna inte är beroende av det faktum att de svenskspråkiga oftare har vänner med invandrarbakgrund.

Ett finlandssvenskt synsätt?

Såsom inledningsvis påpekades är dock Svenskfinland inte ett homogent område, utan de olika regionerna skiljer sig åt på ett flertal variabler. Det antogs därför kunna vara av intresse att även studera huruvida svenskspråkiga respondenter från olika regioner (de finlandssvenska landskapen Nyland, Österbotten och Åboland/Åland⁴), språkliga miljöer (huruvida respondenten bor i en kommun med svenska som majoritets- eller minoritetsspråk) samt kommuntyper (kommun i huvudstadsregionen, urban kommun, tätortskommun, rural kommun) i Svenskfinland skiljer sig från varandra. I det följande redogörs därför för analyser som strävar efter att pröva denna fråga. Här bör man dock beakta att analyserna i viss mån försvåras av att materialets storlek här är relativt liten, varför även till synes relativt stora procentuella skillnader mellan grupperna inte behöver vara statistiskt säkerställda.

Beträffande attityderna till arbete framträder

Tabell 2.

Andelen svensk- och finskspråkiga ungdomar (i procent) som instämmer helt eller delvis i följande påståenden beträffande etnisk mångfald.

	Svenskspråkiga	Finskspråkiga	Sign.
Rasismen minskat bland finländska unga	40	52	***
Toleransen gentemot andra kulturer har ökat	61	67	*
Finländska ungdomar ser ner på invandrarungdomar	65	54	***
Utlänningar bidragit till mångsidigare kultur	68	71	*
Bra med fler utlänningar till Finland	38	34	-
Finländska ungdomar borde röra sig mera utomlands	83	78	*
Kan tänka sig:			
-en muslim som arbetskamrat	89	85	*
-en muslim som vän	86	82	*
-en somalier som granne	85	79	***
-en person från Ryssland som granne	85	80	**
-en vietnames som granne	88	85	-
-en person från Mellanöstern som granne	86	80	***
-en zigenare som granne	63	61	-
Kan inte tänka sig att vara gift med en invandrare			
Kan inte tänka sig att vara gift med en invandrare	27	27	-
Skulle som arbetsgivare föredra infödda finländare	31	40	***
Utlänningar kommer till Finland för att leva på skattemedel	27	25	-
Invandrarungdomar:			
-är passivare på fritiden än finländare	23	27	***
-begår fler brott	27	25	-
-använder mer droger	12	11	-
-ser ner på finländska ungdomar	17	15	-
Finns invandrare i den egna hobbyverksamheten			
Finns invandrare i den egna hobbyverksamheten	39	29	***
Har vänner med invandrarbakgrund	58	44	***
Anser att invandrare har rätt till egna hobbylokaler	72	64	**

Chi-test mellan de sammanslagna svarsalternativen 1) helt eller i stort av samma åsikt 2) varken av samma åsikt eller annan åsikt samt 3) i stort sett eller helt av samma åsikt. ***=p < 0.001, **=p < 0.01, *=p < 0.10.

vissa skillnader mellan respondenterna i olika regioner (tabell 3). Här skiljer sig de svenskspråkiga respondenterna i Österbotten något från respondenterna i övriga regioner. Österbottniska ungdomar förefaller ha en klart mera "materialistisk" syn på arbetet och förefaller även att något oftare tro på att framgång i arbetslivet beror på en själv, liksom att man själv kommer att uppnå en bättre position i arbetslivet än föräldrarna. Österbottningar ser det även som något viktigare att företagen hålls i finsk ägo, samtidigt som man oftare tror på bättre karriärmöjligheter i ett utländskt företag. Ifråga om attityderna till arbetsmarknadsrelaterade principer och system uppger österbottniska ungdomar något oftare än respondenter från övriga regioner att de själva skulle vara beredda att ta emot vilket arbete som helst, att arbetslösa unga borde utföra någon typ av samhällsnyttigt arbete under sin arbetslöshet och att unga personer i arbetslivet till en början kunde ha lägre lön.

På frågorna om "mobilitet" i arbetslivet är det dock inte de österbottniska ungdomarna som avviker, utan här förefaller den varierande arbetsmarknadskontexten i de olika regionerna att spela in och strukturera attityder; respondenter bosatta i Nyland förefaller nämligen att vara något "rofastare" på arbetsmarknaden än övriga respondenter.

På variabeln som avser att skilja mellan respondenter i språkligt olika miljöer (svensk eller finsk majoritet) noteras i regel tämligen små skillnader (som inte heller bildar ett tydligt attitydmönster) mellan respondenter som bor i kommuner med svenska som majoritets- respektive minoritetsspråk.

Om man sedan betraktar variabeln kommundyp, kan man konstatera att respondenter från huvudstadsregionens kommuner förefaller vara något mindre "materialistiska" i sin syn på arbetet. Man önskar även oftare binda sig på allvar vid en arbetsplats (men man är samtidigt mest benägen att söka sig utomlands för att arbeta). På de arbetsmarknads- och socialpolitiskt

relaterade frågorna anser de svenskspråkiga ungdomarna i huvudstadsregionen dels mera sällan än övriga att arbete är en "skyldighet", dels anser dessa mera sällan att det är allvarligt att vara arbetslös. Det samma gäller även frågorna om ifall arbetslösa unga borde utföra något samhällsnyttigt arbete och om unga personer till en början kunde ha lägre lön. Respondenter från rurala kommuner framstår i sin tur som de minst rotfasta på arbetsmarknaden (önskar oftast byta arbetsplats, önskar inte binda sig vid samma arbetsplats) samtidigt som man oftast anser att arbete är en skyldighet.

Beträffande frågorna kring etnisk mångfald kan vi notera att de nyländska och österbottniska ungdomarnas attityder sällan i nämnvärd grad skiljer sig från varandra. Däremot förefaller de åbo-/åländska ungdomarna ha en något positivare bild av det "multikulturella finländska samhället" och till invandrarungdomarna i det. Detta attitydmönster är relativt genomgående och tydligt (skillnaderna är dock inte alltid statistiskt signifikanta, vilket i detta fall kunde antas bero på begränsningar i materialets storlek).

På variabeln som identifierar respondenter från olika språkliga miljöer kan i regel relativt små skillnader noteras. Några undantag finns: Svenskspråkiga respondenter i "finskdominerade" kommuner instämmer mera sällan i påståendena om att toleransen ökat i det finländska samhället, om att man som arbetsgivare skulle föredra infödda finländare och de anser även mera sällan att utlänningar skulle komma till Finland för att leva på skattemedel.

På kommundypvariabeln (dimensionen urban - rural) framstår skillnaderna mellan kategorierna inte som speciellt tydliga eller konsekventa. På vissa frågor finns här dock attitydskillnader: Respondenter i mera urbana kommuner ställer sig oftare skeptiska till påståendet om att toleransen ökat i samhället, och instämmer även oftare i påståendet om att finländare ser ner på invandrarungdomar. De svenskspråkiga ungdomarna i mera urbana

Tabell 3.

Andelen svenskspråkiga ungdomar i olika regioner, språkliga miljöer och kommuntyper (i procent) som instämmer i följande påståenden beträffande arbete.

	Region			Svenskan i:		Kommuntyp			
	Nyland	Österbotten	Åboland/ Åland	Majoritet	Minoritet	Huvud-	Urban	Tätort	Rural
Arbetet en viktig del av livsinnehållet	95	96	90	97	93	96	93	96	95
Mitt mål är att förtjäna gott om pengar	43	51	32	49	42	39	45	46	48
Framgång i arbetet beror på en själv	70	77	71	75	72	70	75	74	73
Kommer att uppnå en bättre position i arbetslivet än föräldrarna	52	68	52	65	52	51	56	54	68
Arbetslivet krävande	68	73	71	68	71	68	71	67	69
Önskar byta arbetsplats under karriären	54	58	52	61	53	56	50	54	66
Tvungen att byta arbetsplats under karriären	48	55	59	53	51	58	48	44	57
Vill binda sig vid en arbetsplats	75	70	71	67	74	80	71	66	66
God utbildning garanterar fortsatt arbete	75	74	74	72	78	77	81	64	74
Det behövs kontinuerlig fortbildning om man skall hållas i arbetslivet	76	82	81	80	79	77	82	79	79
Viktigt att företagen i framtiden är i finsk ägo	82	91	80	88	84	82	88	82	90
Unga har bättre karriärutsikter i ett företag i utländsk ägo	26	32	22	28	27	27	26	29	32
Redo att ta emot vilket arbete som helst	51	62	52	63	49	51	49	50	70
Inte så farligt att vara arbetslös	33	38	39	38	34	28	36	40	40
Arbetslösa unga borde utföra något samhällsnyttigt arbete	61	71	61	73	60	60	65	65	71
Unga personer kunde till en början ha lägre lön	30	38	31	38	29	26	32	34	39
Ämnar du under de närmaste fem åren:									
-söka arbete utomlands	43	47	63	46	48	57	49	40	42
-grunda eget företag	27	36	36	38	28	25	28	37	40

Chi-test mellan de sammanslagna svarsalternativen 1) helt eller i stort av samma åsikt 2) varken av samma åsikt eller annan åsikt samt 3) i stort sett eller helt av samma åsikt. Ifall p <0.10 är detta utmärkt med fetstil.

Tabell 4.

Andelen svenskspråkiga ungdomar i olika regioner, språkliga miljöer och kommuntyper (i procent) som instämmer i följande påståenden beträffande etnisk mångfald.

	Region			Svenskan i:		Kommuntyp			
	Nyland	Österbotten	Åboland/ Åland	Majoritet	Minoritet	Huvud-	Urban	Tätort	Rural
Rasismen minskat bland finländska unga	38	35	58	39	40	41	42	40	36
Toleransen gentemot andra kulturer har ökat	57	63	68	67	57	53	56	71	69
Finländska ungdomar ser ner på invandrarungdomar	64	68	56	84	83	59	67	64	70
Utlänningar bidragit till mångsidigare kultur	63	70	74	69	67	69	69	59	70
Bra med fler utlänningar till Finland	34	41	43	39	38	42	38	29	40
Finländska ungdomar borde röra sig mera utomlands	82	86	87	65	66	82	87	80	82
Kan tänka sig:									
-en muslim som arbetskamrat	86	91	92	87	90	96	88	83	86
-en muslim som vän	83	89	93	87	86	90	89	76	87
-en somalier som granne	81	88	90	86	85	85	87	82	85
-en person från Ryssland som granne	82	89	86	87	83	87	82	88	85
-en vietnames som granne	86	87	95	86	89	92	88	87	85
-en person från Mellanöstern som granne	84	86	90	86	85	93	84	80	86
-en zigenare som granne	65	64	63	62	64	70	59	62	63
Kan inte tänka sig att vara gift med en invandrare	28	31	21	28	27	27	26	30	28
Skulle som arbetsgivare föredra infödda finländare	28	37	28	39	26	22	29	35	39
Utlänningar kommer till Finland för att leva på skattemedel	26	31	26	30	25	23	24	27	36
Invandrarungdomar:									
-är passivare på fritiden än finländare	28	21	18	21	24	27	19	23	24
-begår fler brott	29	27	20	26	27	31	24	27	26
-använder mer droger	11	16	11	13	10	10	10	8	20
-ser ner på finländska ungdomar	18	17	19	19	16	14	13	23	22
Finns invandrare i den egna hobbyverksamheten	34	48	36	40	38	44	42	34	34
Har vänner med invandrarbakgrund	52	67	61	62	54	58	59	53	58
Anser att invandrare har rätt till egna hobbylokaler	74	72	73	70	73	80	67	72	72

Chi-test mellan de sammanslagna svarsalternativen 1) helt eller i stort av samma åsikt 2) varken av samma åsikt eller annan åsikt samt 3) i stort sett eller helt av samma åsikt. Ifall p <0.10 är detta utmärkt med fetstil.

kommuner instämmer också mera sällan i påståendet om att invandrarungdomar ser ner på finländska ungdomar, och accepterar mera sällan påståendet om att man som arbetsgivare skulle föredra infödda finländare än respondenter i rurala kommuner.

Även här genomfördes (logistiska regressions) analyser för att försöka säkerställa att det verkligen är de ovan redovisade variablerna som i sig förklarar de konstaterade svarsmönstren. Dessa analyser ger vid handen att "region" är en variabel med självständig inverkan på svarsfördelningen på flera av de undersökta frågorna. Likaså har kommutyp (urban-rural) en viss självständig betydelse för attitydvariationer inom Svenskfinland. Däremot har variabeln som mäter språkförhållandena (majoritetsspråket) i respondentens hemkommun liten betydelse för attitydvariationer. Därmed förklaras de procentuella skillnader som träder fram på denna variabel i tabell 3, jfr t. ex. frågorna om som mäter attityder till arbetsmarknads- och socialpolitiska principer, egentligen av andra faktorer än språkförhållandena i kommunen.

Slutsatser

Avsikten med kapitlet har varit att undersöka olika dimensioner av frågan om det verkar finnas en "finlandssvensk" syn bland dagens svenskspråkiga ungdomar gällande etnisk mångfald och arbete. Dessa två, i och för sig åtskilda sakområden, har en gemensam nämnare i att man av olika orsaker eventuellt kunde förvänta sig vissa språkgruppsberoende skillnader på dem. Därmed kunde analysen samtidigt fungera som ett slags "test" av den principiella betydelsen av den språkliga dimensionen i olika samhällsrelaterade frågor.

De genomförda analyserna av de relevanta frågorna i Ungomsbarometern visade att de finlandssvenska ungdomarna i det stora hela omfattar relativt toleranta och positiva attityder till etnisk mångfald, och att arbetet betraktas

som viktigt och centralt både ur personlig och samhällelig synvinkel.

Vad sedan frågan om man kan tala om ett specifikt finlandssvenskt synsätt i dessa frågor beträffar, pekar studien på att det, trots relativt genomgående statistiskt signifikanta skillnader i svarsfördelningen språkgrupperna emellan, inte är fråga om särskilt dramatiska skillnader. På ett allmänt plan är det därför kanske skäl att poängtera likheterna snarare än skillnaderna mellan svensk- och finskspråkiga ungdomars attityder på de undersökta sakområdena. Samtidigt skall man även komma ihåg att sätten att svara på denna typ av frågor även påverkas av många andra faktorer än språkgruppstillhörighet, till exempel kön, ålder och utbildning (se även Harinens kapitel i denna bok).

Men detta oaktat tyder resultaten på att "språkgruppstillhörighet" är en av de faktorer som klart strukturerar attityderna och leder till attitydvariationer bland finländska ungdomar, åtminstone på de undersökta frågorna. På basis av de inkluderade frågorna uppvisar svenskspråkiga en något större personlig tolerans gentemot invandrare men samtidigt en mindre positiv bild av utvecklingen av toleransen gentemot andra kulturer och rasismen i det finländska samhället än de finskspråkiga. Huruvida detta kunde tänkas sammanhånga med att finlandssvenska ungdomar oftare har konkreta upplevelser av att själva vara i en minoritetsposition kan man dock bara spekulera kring i detta sammanhang. Men åtminstone frågor kring tolerans kunde förmodligen antas ha aktualiserats på ett annat, mera konkret sätt i de svenskspråkiga ungdomarnas vardagsverklighet, vilket kunde tänkas ta sig uttryck t.ex. i den konstaterade större försiktighet i antagandena om toleransen i det finländska samhället mera generellt. En annan, inte den förra förklaringen nödvändigtvis uteslutande, delförklaring till denna typ av resultat kunde, som även inledningsvis anfördes, kanske sökas i olika

finlandssvenska institutioners synliggörande av minoritetsfrågor överlag.

De ovan diskuterade tendenserna till trots bör man även minnas att skillnaderna i synsätt mellan språkgrupperna beträffande etnisk mångfald inte är genomgående på alla de analyserade frågorna. I bägge språkgrupperna anser en lika stor minoritet att invandrare kommer till Finland för att leva på skattemedel och att invandrarungdomar begår fler brott, oftare använder droger och ser ner på finländska ungdomar. En förklaring till detta kunde vara att i bägge språkgrupperna finns det en minoritet, en "hård kärna" av ungdomar, som oberoende av språkgruppstillhörighet, har en genomgående negativ inställning till invandrare och etnisk mångfald.

Även vad gäller attityderna till arbete förefaller finlandssvenska ungdomars synsätt att i någon mån skilja sig från de finskspråkigas. I belysning av de analyserade frågorna förefaller arbetet att vara något viktigare för de svenskspråkiga (både som egenvärde och i materiellt hänseende), och de finlandssvenska ungdomarna förhåller sig även mera positivt till åtgärder som innebär att man hålls i arbetslivet och/eller når en framgång på arbetsmarknaden - man tror på god utbildning, på fortbildning, man önskar byta arbetsplats under karriären, man ämnar oftare söka arbete utomlands, grunda företag etc. Man förefaller med andra ord oftare vara beredd att anstränga sig för att komma in på och hållas på arbetsmarknaden, men då i ett arbete som ger en livsinnehåll (och materiell utdelning). I ett sådant synsätt passar även resultatet om att finlandssvenska ungdomar mer sällan är beredda att ta emot vilket arbete som helst in. I detta hänseende stämmer de finlandssvenska ungdomarnas attityder väl överens med de i inledningen påtalade avvikande arbetsmarknadsbeteende hos finlandssvenskarna överlag. Vad de ovannämnda attityderna ytterst bottnar i kan föreliggande studie givetvis inte ta ställning till. Eventuellt kan dessa delvis sammanhånga

med sådana kontextuella faktorer som präglar livet för en stor del av de svenskspråkiga unga. Det finns en traditionen av att vara åtminstone tillfälligt "mobil" bland finlandssvenska ungdomar: Svenskspråkiga utbildningsenheter som ger en högre utbildning finns ofta på en enda ort samtidigt som det i många regioner i Svenskfinland varit vanligt att man studerat och/eller arbetat utomlands, och då främst i Sverige.⁵

Vad slutligen gäller frågan ifall vi kan tala om ett enhetligt finlandssvenskt synsätt på de undersökta sakområdena, visar analyserna att frågan inte kan besvaras med ett villkorslöst ja. På den i analyserna inkluderade "regionvariabeln" pekar resultaten på vissa rätt intressanta attitydmönster som skulle vara värda att utforska vidare: I Österbotten förefaller man nämligen att ha en i jämförelse med de övriga regionerna något avvikande syn på arbete: Här betonas i större utsträckning med arbetet sammanhängande materiella värden, liksom även skyldigheten att arbeta. När det gäller frågor kring etnisk mångfald uppvisar ungdomarna i regionen Åboland/Åland den jämförelsevis positivaste synen på invandrare och på utvecklingen av toleransen i det finländska samhället. Att arbete betonas på ovannämnda sätt i Österbotten kunde antas sammanhånga med regionala kulturella värderingar. Beträffande den jämförelsevis mest positiva bilden av invandrare och synen på toleransen i samhället som framträder i regionen Åboland/Åland är det i belysning av de inledningsvis diskuterade faktorerna inte möjligt att presentera några närmare tänkbare förklaringar.

Det finns även vissa skillnader mellan respondenter bosatta i olika kommutyper: På vissa frågor uppvisar respondenter från rurala kommuner mindre toleranta attityder ifråga om etnisk mångfald och betonar skyldigheten att arbeta i större utsträckning än ungdomar i mera urbana miljöer. Att respondenter från rurala kommuner betonar traditionella

arbetsrelaterade värderingar och ställer sig mera avvaktande ifråga om etnisk mångfald framstår inte som speciellt förvånande och inte heller som särskilt ”finlandssvenskt”. Samtidigt kan det vara intressant att konstatera att den i olika sammanhang då och då förfäktade uppfattningen om att de finlandssvenska ungdomarna i huvudstadsregionen skulle präglas av hårda och materialistiska attityder ifråga i arbetslivsfrågor inte bekräftas i denna studie.

Antagandena om betydelsen av de språkförhållanden som råder i respondentens hemkommun för graden av ”finlandssvenskhet” i synsätten bekräftas inte i studien. Denna variabel ger i regel inte upphov till speciellt tydliga eller konsekventa attitydskillnader. Ungdomar som bor i kommuner där finskan är majoritetsspråk är inte mindre ”finlandssvenska” i sina synsätt på de här undersökta sakområdena än ungdomar som bor i kommuner där svenskan är majoritetsspråk. Däremot förefaller det alltså att finnas vissa relativt genomgående, om än inte speciellt dramatiska attitydskillnader mellan finlandssvenska ungdomar i de olika finlandssvenska regionerna. Därmed förefaller regionala (kulturella) särdrag alltså att påverka attityderna bland de finlandssvenska ungdomarna i större utsträckning än vad faktorn svensk- eller finskdominerad omgivning gör.

Noter

1. Ett undantag utgörs här av den sedan år 2002 årligen utkommande finlandssvenska Barometern som mäter attityder på olika samhällsområden.
2. För dylika undersökningar se t.ex. den årligen återkommande servicebarometern (Ilmapuntari) som genomförs på uppdrag av Utvecklingsfonden för kommunalsektorn.
3. Vissa forskare understryker att yngre generationers från vuxenbefolkningen avvikande attityder skall tolkas som en effekt av individers olika intressen och position i livscykel (jfr Boeltken & Jagodzinski 1985).
4. På grund av begränsningar i materialets storlek har landskapen Åboland/Åland sammanslagits.

5. Samtidigt som det bland svenskspråkiga finns en tradition av att t.ex. både studera och flytta utomlands, bör man dock notera att svenskspråkiga har haft en betydligt lägre rörlighet vad beträffar flyttningar inom landet, vilket har medfört att svenskspråkiga i mycket högre grad än finskspråkiga utgör lokalt födda personer i en region (t.ex. kan nämnas att 82 procent av alla svenskspråkiga i Svenskfinland bor i de landskap där de är födda, i jämförelse med 49 procent bland finskspråkiga). Även om de svenskspråkiga ungdomarna således uttrycker en önskan om ”mobilitet” ifråga om arbete och en del de facto kommer att t.ex. flytta utomlands för att arbeta finns det även uppgifter som talar för att många av de svenskspråkiga ungdomarna, sina attityder till trots, kommer att vara högst rotfasta på arbetsmarknaden, i alla fall i regionalt hänseende.

Litteratur

- Allardt, Erik & Starck, Christian (1981) *Språkgränser och samhällsstrukturer. Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Bjurström, E. (1980) *Generationsupproret. Ungdomskulturer, ungdomsrörelser och tonårsmarknad från 50-tal till 80-tal*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Blomberg, Helena (2003) Invandrarna och arbetsmarknaden i två nordiska välfärdsstater. En studie av elitgruppers diskussion i pressen i Sverige och Finland. I Veli-Matti Ritakallio (red.) *Riskit, institutiöt ja tuotokset*. Turku: Sosiaalipoliittinen yhdistys & TCWR.
- Boeltken, F. & Jagodzinski, W. (1985) *Postmaterialism in the European Community, 1970–1980: Insecure Value Orientations in an Environment of Insecurity*. Comparative Political Studies 17, 453–484.
- Finnäs, Fjalar (2004) *Finlandssvenskarna 2002*. En statistisk rapport. Helsingfors: Folktinget.
- Finnäs, Fjalar (2003) *The Swedish-Speaking Population on the Finnish labour market*. I Yearbook of Population Research in Finland XXXIX 2003. Helsinki: The Population Research Institute.
- Forsander, Annika (2002) *Luottamuksen ehdot: maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D:39. Helsinki: Väestötutkimuslaitos.
- Hyypä, Markku & Mäki, Juhani (1997) *Suomenruotsalaisen väestön hyvä terveys ja työkyky ”säätävät” miljardeja*. Suomen Lääkärilehti 52, 3237–3240.
- Hyypä, Markku & Mäki, Juhani (2001a) *Individual-level Relationship between Social Capital and Self-rated Health in a Bilingual Community*. Preventive Medicine 32, 148–155.
- Hyypä, Markku & Mäki, Juhani (2001b) *Why Do Swed-*

ish-speaking Finns have Longer active Life? An Area for Social Capital Research. Health Promotion International 16, 55–64.

- Inglehart, Ronald (1971) *The Silent Revolution in Europe*. American Political Science Review 65, 991–1017.
- Inglehart, Ronald (1977) *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, Ronald (1990) *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Jaakkola, Magdalena (1999) *Maahanmuutto ja etniset asenteet: suomalaisten subtautuminen maahanmuuttajiin 1987–1999*. Työpoliittinen tutkimus no. 213. Helsinki: Edita.
- Koskinen, Seppo (1994) *Origin of Regional Differences in Mortality from Ischaemic Heart Disease in Finland*. Doctoral dissertation. Helsinki: Stakes.
- Kyntäjä, Eve (2003) The Meaning of Stigma for Self-Identification and Psychological Well-Being amongst Estonian- and Russian Speaking Immigrants in Finland. A Qualitative Interview Study. I Vesa Puuronen & Antti Häkkinen & Anu Pylkkänen & Tom Sandlund & Reetta Toivanen (red.) *New Challenges for the Welfare Society*. Joensuu: University of Joensuu, Publications of Karelian Institute.

- Martelin, Tuija (1994) *Differential Mortality at Older Ages*. Doctoral dissertation. Helsinki: Publications of The Finnish Demographic Society.
- Nyman-Kurkiala, Pia (1996) *Ung och finlandssvensk*. URRL: <http://www.vasa.abo.fi/svf/ifs/ungfinslve.pdf>.
- Paananen, Seppo (red.) (2005) *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Saarela, Jan (2003) *Essays on Labour Market Outcomes in the Bilingual Area of Finland*. Åbo: Åbo Akademi University.
- Saarela, Jan & Finnäs, Fjalar (2003) *Language-group Differences in Very early Retirement in Finland*. Demographic Research 7, 49–65.
- Suurpää, Leena (2002) *Erilaisuuden hierarkiat: suomalaisia käsitteitä maahanmuuttajista, suvaitsevuudesta ja rasismista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Wahlbeck, Östen (2003) Local Integration and the Globalization of Migration: Immigrants in Finland in the 1990s. I Annika Forsander & Matti Similä (red.) *Cultural Diversity and Integration in the Nordic Welfare States*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, 45–50.
- Visapää, Catharina (2001) *Med rätt att välja. Språkval och språkstrategier i språkligt blandade hushåll i Helsingfors*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

NUORISOBAROMETRI 2005

1) Sukupuoli (merkitään kysymättä)

2) Minkä ikäinen olet?

3) Missä kunnassa asut tällä hetkellä?

4) Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien töitä koskevien väitteiden kanssa? (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä, ei osaa sanoa)

- Työ on tärkeä osa ihmisen elämänsisältöä
- Työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun
- Uskon, että hyvä koulutus takaa pysyvän työn
- Haluaisin työurallani vaihtaa työpaikkaa useita kertoja
- On todennäköistä, että joudun työurallani vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja
- Haluaisin sitoutua kunnolla johonkin työpaikkaan tai yritykseen
- Uskon, että työssä menestyminen on vain itsestä ja omasta asenteesta kiinni.
- Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos toinen vaihtoehto olisi työttömyys.
- Työttömänä oleminen ei ole paha asia, jos toimeentulo on turvattu
- Työttömyysturvan vastikkeeksi nuorten työttömien olisi tehtävä jotain yhteiskuntaa hyödyttävää työtä
- Työhön tulevan nuoren palkka voisi aluksi olla vähemmän kuin vastaavan tehtävän normaalipalkka
- Työelämässä pysyminen edellyttää jatkuvaa kouluttautumista
- Työurallani tulen saavuttamaan paremman aseman kuin mitä vanhemmillani
- Tavoitteeni on ansaita niin paljon rahaa, että voisin elää leveästi
- On tärkeää Suomen tulevaisuudelle, että yri-

tysten omistus ja hallinta säilyvät suomalaisissa käsissä

- Ulkomaalaisomistuksessa olevassa yrityksessä työskentelevällä nuorella on paremmat ura- ja kehitysnäkymät kuin kotimaisessa omistuksessa olevassa yrityksessä työskentelevällä

5) Aiotko lähimmän viiden vuoden aikana... (kyllä varmasti, kyllä mahdollisesti, luultavasti ei, varmasti ei, ei osaa sanoa)

- Hakeutua ammatilliseen koulutukseen parantaaksesi mahdollisuksiasi työmarkkinoilla?
- Hakeutua opiskelemaan ulkomaille?
- Hakeutua töihin ulkomaille?
- Perustaa oman yrityksen?
- Perustaa perheen?

6) Minkä kouluarvosanan (4–10) antaisit peruskoululle?

7) Mistä kaikista seuraavista lähteistä saat käyttövarasi henkilökohtaiseen kulutukseesi?

- Säännöllinen palkkatyö
- Tilapäistyö
- Oman yrityksen tuotto
- Pääomatulot
- Taskurahat vanhemmilta tai sukulaisilta
- Opintoraha
- Opintolaina
- Toimeentulotuki
- Työttömyysturva
- Sairauspäiväraha, -eläke tms.
- Varusmies- tai siviilipalveluspäiväraha
- Jostain muualta
- Ei mistään
- Ei osaa sanoa

Jos mainitsi useamman kuin yhden lähteen:

8) Mikä edellä mainitsemistasi on kaikkein tärkein lähde henkilökohtaiseen kulutukseesi?

9) Kuinka paljon arvioit kuluttavasi rahaa seuraaviin asioihin ikäiseesi keskiarvokuluttajaan verrattuna...? (en lainkaan, paljon vähemmän, vähemmän, keskimääräisesti, enemmän, paljon enemmän, ei osaa sanoa)

- Asuminen
- Ruokailu
- Opiskelu
- Vaatteet ja jalkineet
- Kauneudenhoito, korut ja kosmetiikka
- Kodintarvikkeet, huonekalut ja sisustus
- Lasten- ja kodinhoito
- Harrastukset
- Alkoholi
- Tupakka
- Liikenne
- Matkapuhelinkulut
- Muu tietoliikenne ja tietokoneet lisälaitteineen
- Sanoma- ja aikakauslehdet
- Musiikki- ja muut AV-tuotteet (cd-levyt, videokasetit, ja dvd-levyt, pelit)
- Viihde-elektronikkalaitteet (esim. TV, hi-fit, videot ja dvd-nauhurit, pelikonsolit)
- Vapaa-ajan matkailu
- Elokuviissa, konserteissa, urheilukilpailuissa yms. käyminen
- Diskot, yökerhot ja muu juhliminen

10) Kun ostat isompia hankintoja, niin kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttavat ostopäätökseesi...? (ei lainkaan, vähän, jonkin verran, melko paljon, erittäin paljon, ei osaa sanoa)

- Tuotteen kotimaisuus
- Tuotteen ympäristöystävällisyys
- Hyvä laatu
- Tuotteen kestävyys
- Tuotteen ulkonäkö tai design
- Tuotemerkki
- Edullinen hinta
- Tuotteen muodikkaus
- Tuotantotavan eettisyys
- Tuotteen alkuperämaa

- Tuote on testivoittaja tms.
- Ystävien tai tuttavien suositteleva
- Onko joku muu peruste, joka vaikuttaa ostopäätökseesi (ei, kyllä, ei osaa sanoa)

11) Luettelen seuraavaksi joukon vastakkaisia luonnehdintoja. Miten yleisesti luonnehtisit itseäsi kuluttajana asteikolla 1–5 siten, että asteikon toinen ääripää 1 on tuhleri ja toinen ääripää 5 on säästäväinen. Mihin kohtaan sijoitat itsesi?

- 1 Tuhleri – 5 Säästäväinen
- 1 Trendien edelläkävijä – 5 Perässähiittäjä
- 1 Heräteostelija – 5 Harkitseva
- 1 Massan mukana menijä – 5 Oman tien kulkija
- 1 Ympäristötietoinen – 5 Ei-ympäristötietoinen

12) Millainen on taloudellinen tilanteesi tällä hetkellä? Arvioi asiaa kouluarvosana-asteikolla 4–10. Arvosana 10 tarkoittaa, että taloudellinen tilanteesi on erittäin hyvä ja arvosana 4, että se on erittäin heikko.

13) Ovatko vanhemmat tukeneet sinua viimeisen kuuden kuukauden aikana taloudellisesti jollain tavoin? (kyllä, ei, ei osaa sanoa)

Jos kyllä:

14) Ovatko vanhemmat tukeneet sinua viimeisen kuuden kuukauden aikana taloudellisesti...?

- Ostamalla sinulle ruokaa
- Maksamalla asumiskulujasi
- Maksamalla liikennekulujasi tai ostamalla kulkuvälineitä
- Maksamalla puhelinlaskujasi
- Maksamalla opintolainasi tai muun pankkilainasi korkoja tai lyhennyksiä
- Maksamalla vapaa-ajan harrastuksiasi

- Ostamalla sinulle vaatteita
- Maksamalla loma- tai muita matkojasi
- Tilaamalla sinulle lehtiä
- Antamalla rahaa käyttöösi
- Maksamalla jotain muuta
- Ei ole saanut vanhemmilta taloudellista tukea
- Ei osaa sanoa

15) Millaiseksi odotat taloudellisen tilanteesi kehittyvän lähivuosien aikana?

- Heikentyvän huomattavasti
- Heikentyvän jonkin verran
- Pysyvän ennallaan
- Parantuvan jonkin verran
- Parantuvan huomattavasti
- Ei osaa sanoa

16) Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa? (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä, ei osaa sanoa)

- Rasismi on vähentynyt viime vuosina suomalaisten nuorten keskuudessa
- Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria
- Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme
- Hyväksyn työtoverikseni muslimin
- Hyväksyn ystäväkseni muslimin
- Hyväksyn naapurikseni somalin siinä missä suomalaisenkin
- Hyväksyn naapurikseni venäläisen siinä missä suomalaisenkin
- Hyväksyn naapurikseni vietnamilaisen siinä missä suomalaisenkin
- Hyväksyn naapurikseni Lähi-Idästä tulleen (esim. kurdit, iranilaiset, irakilaiset) siinä missä suomalaisenkin
- Hyväksyn naapurikseni romanin siinä missä valtaväestöä edustavan suomalaisenkin
- Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän

- ulkomaalaisia
- Mielestäni kulttuurinen suvaitsevaisuus on lisääntynyt viime vuosina yhteiskunnassamme
- Maahanmuuttajanuoret ovat vapaa-aikanaan passiivisempia kuin suomalaiset
- Harrastus- tai järjestötoiminnassa, jossa olen mukana, on myös maahanmuuttajia
- Maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin
- Minulla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä
- Maahanmuuttajanuoret tekevät enemmän rikoksia kuin suomalaiset nuoret
- Maahanmuuttajanuoret käyttävät enemmän huumeita kuin suomalaiset nuoret
- En voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisokseni
- Maahanmuuttajanuoret halveksivat suomalaisia nuoria
- Suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajanuoria
- Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla
- Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta pätevistä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen

17) Miten tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat? (hyvin tärkeätä, melko tärkeätä, ei tärkeätä mutta ei yhdentekevää, melko yhdentekevää, täysin yhdentekevää, ei osaa sanoa)

- Jännittävä elämä
- Itsekunnioitus
- Kansallinen turvallisuus
- Rakkaus ja ihmissuhteet
- Aineellinen hyvinvointi
- Kulttuuristen perinteiden vaaliminen
- Kulttuurien välisen yhteistyön edistäminen
- Suvaitsevaisuuden edistäminen
- Omien uskonnollisten arvojen kunnioittaminen
- Kaikkien uskontojen arvojen kunnioittaminen
- Sukupuolten välinen tasa-arvo
- Tasa-arvo ihonväristä ja kulttuurista

- riippumatta
- Alueellinen tasa-arvo Suomessa
- Sukupolvien välinen tasa-arvo
- Ympäristön kunnioittaminen
- Eläinten oikeudet
- Lasten oikeudet
- Saada viettää aikaa ystävien ja kaverien kanssa
- Saada viettää aikaa perheen ja sukulaisten kanssa
- Oma terveys
- Oma ulkonäkö
- Työ
- Että ei tarvitse ottaa muiden mielipiteitä huomioon
- Kehittyminen asioissa joissa on hyvä
- Tunne, että on saanut jotain merkittävää aikaan

18) Kuinka tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä? Arvioi asiaa kouluarvosanalla 4–10.

19) Miten tärkeää sinulle on, että 35-vuotiaana olet saavuttanut seuraavia asioita? (erittäin tärkeää, melko tärkeää, vain vähän tärkeää, ei lainkaan tärkeää, ei osaa sanoa)

- Oma perhe ja lapsia
- Läheisiä ystäviä
- Pysyvä työsuhde
- Korkea elintaso
- Omistusasunto
- Arvostettu yhteiskunnallinen asema
- Mahdollisuus matkustaa ja nähdä maailmaa
- Keskitasoa korkeampi palkka
- Hyvä yleissivistys
- Olet saanut elämäkokemusta
- Olet mukana politiikassa
- Sinua pidetään hyvännäköisenä
- Olet fyysisesti hyvässä kunnossa
- Olet saavuttanut julkisuutta
- Voit elää nuoruutesi ihanteiden mukaisesti
- Sinulla on vielä toteutumattomia unelmia

20) Mikä on perhemuotosi? Oletko...?

- Yksin asuva (myös soluasuunto)
- Avio- tai avoliitossa, lapseton
- Yksinhuoltaja
- Avio- tai avoliitossa, lapsia
- Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva
- ”Kimppakämpässä” ystävien tai sisarusten kanssa
- Muu perhemuoto

21) Mikä on ammatillinen koulutuksesi? Oletko suorittanut...?

- Toisen asteen ammatillisen tutkinnon
- Ammattikorkeakoulututkinnon
- Korkeakoulututkinnon
- Ei mitään mainituista
- Ei osaa sanoa

22) Oletko suorittanut ylioppilastutkinnon?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

23) Mikä on tai oli isäsi koulutustaso?

- Ammatillinen perustutkinto
- Opistoasteen tutkinto
- Vain yo-tutkinto
- Korkeakoulututkinto
- Ei tutkintoa
- Ei osaa sanoa

24) Mikä on tai oli äitisi koulutustaso?

- Ammatillinen perustutkinto
- Opistoasteen tutkinto
- Vain yo-tutkinto
- Korkeakoulututkinto
- Ei tutkintoa
- Ei osaa sanoa

25) Pääasiallinen toimintasi? Oletko...?

- Palkkatyössä
- Yrittäjä tai avustava perheenjäsen yrityksessä
- Maanviljelijä
- Työtön tai lomautettu
- Koululainen tai opiskelija
- Varusmies- tai siviilipalveluksessa
- Harjoittelija työmarkkinatuella tai työkokeilussa
- Sairaus-, työkyvyttömyys-, tms. eläkkeellä
- Äitiys- tai vanhempainvapaalla
- Muutoin kotityötä tekevä
- Ei osaa sanoa

26) Opiskeletko parhaillaan oppilaitoksessa tai oletko ammatillisessa koulutuksessa?

- Kyllä
- Ei

Jos kyllä:

27) Oletko parhaillaan...?

- Peruskoulussa
- Lukiossa

- Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa
- Ammattikorkeakoulussa
- Korkeakoulussa
- Työvoima- tai työllisyyskoulutuksessa
- Oppisopimuskoulutuksessa
- Kansanopistossa tms.
- Avoimessa yliopistossa tai avoimessa ammattikorkeakoulussa
- Sanoo jotain muuta
- Ei osaa sanoa

28) Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

- Kyllä
- Ei
- Ei vastausta

29) Onko työsuhteesi...?

- Täysipäiväinen vakinainen
- Täysipäiväinen määräaikainen
- Osa-aikainen vakinainen
- Osa-aikainen määräaikainen
- Ei osaa sanoa

KIRJOITTAJAT

Helena Blomberg (PD) on sosiaalipoliittian professori Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitetissä. Hän on tutkinut muun muassa muutoksia hyvinvointipoliitikassa sekä kansalaisten ja eliittien hyvinvointiasenteissa sekä julkisen keskustelun etnisyyss- ja työttömyysdiskusseja.

Päivi Harinen (YTT) työskentelee lehtorina Joensuun yliopiston sosiologian laitoksella. Tutkijana hän on kiinnostunut jäsenyyteen, kansalaisuuteen, osallisuuteen ja lähidemokratiaan liittyvistä kysymyksistä.

Sami Myllyniemi (VTM) vastaa Nuorisotutkimusverkoston tilastosuunnittelijana muun muassa nuorisoa koskevien tietokantojen kehittämisestä. Hän on mukana Nuorisotutkimusverkoston tutkimusten ja muiden hankkeiden käytännön toteutuksessa ja on kirjoittanut myös vuoden 2004 nuorisobarometrin yleisartikkelin.

Maarit Valtari (VTM) on vapaa tutkija. Hän opettaa tilastollista tietojenkäsittelyä ja tutkimuksen tekemistä muun muassa Helsingin yliopistossa. Lisäksi hän viimeistelee sosiaalipsykologian alaan kuuluvaa väitöskirjaansa suomalaisten naisten suhtautumisesta ulkonäköönsä.

Terhi-Anna Wilska (Ph.D.), dosentti, työskentelee taloussosiologian ma. professorina Turun kauppakorkeakoulussa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat lasten, nuorten ja perheiden kulutus ja taloudellinen toiminta, sukupolvien väliset suhteet sekä elämäntyylien muutokset tietoyhteiskunnassa.

RESUMÉ

Ungdomsbarometern 2005 handlar om olikhet och om att skilja sig från mängden. Under det senare temat behandlas de ungas konsumtion, mål i livet och vad de anser viktigt. Under olikhet behandlas inställningen till invandrare samt attityderna bland svenskspråkiga unga. I ungdomsbarometern mättes också de ungas inställning till arbete och utbildning samt hur nöjda de är med livet. För undersökningen intervjuades 1900 finskspråkiga och 100 svenskspråkiga ungdomar per telefon. Därtill gjordes ytterligare separata intervjuer med 400 svenskspråkiga ungdomar för att samplet i fråga om dem skulle bli tillräckligt stort. De här intervjuerna används i artikeln om svenskspråkiga ungdomar.

I det av Sami Myllyniemi skrivna statistikavsnittet ges en allmän översikt av alla temaområden. Författarna till de följande artiklarna ger en fördjupad bild av sina respektive temaområden. Av den del av statistiköversikten som behandlar arbetslivet framgår att de unga ser arbete som en allt viktigare del av livet. Det är också allt vanligare att de vill känna sig involverade och engagerade i en arbetsplats eller ett företag. Å andra sidan svarar upp till två av tre ungdomar att arbetslivet i dag är så krävande att många människor blir utbrända i förtid. Arbetslivet upplevs som alltför slitsamt i synnerhet av kvinnor, högutbildade, invånare i huvudstadsregionen och i stadsmiljö samt av dem som bedömer sin ekonomiska situation som svag. De ungas tillfredsställelse med sin egen ekonomiska situation uppvisar en liten nedgång. Det sämsta vitsordet i fråga om sin ekonomiska situation ger kvinnorna, den åldersgrupp som är något över 20 år samt självfallet arbetslösa och deltidsanställda ungdomar. Två av tre tror dock att deras ekonomiska situation kommer att förbättras under de närmaste åren. Ett regelbundet

avlönat arbete är i synnerhet hos unga män den avgjort viktigaste finansieringskällan för deras personliga konsumtion. Det ekonomiska stöd som de unga får av föräldrarna är också betydande. Stödet från föräldrarna sker främst i form av pengar och nödvändiga artiklar. I årets ungdomsbarometer blev de unga också ombedda att bedöma grundskolan på en skala från fyra till tio. De var jämförelsevis nöjda med grundskolan, i synnerhet unga kvinnor i grundskolan och gymnasiet gav den gott betyg. Jämfört med resultaten i tidigare ungdomsbarometrar är inställningen till grundskolan allt positivare, vilket knappast kan ses som en självklarhet. Intressanta förändringar kan observeras också när det gäller vad de unga anser viktigt. Den mest betydande enskilda skillnaden jämfört med resultaten i föregående ungdomsbarometer är att jämställdheten mellan könen är betydligt viktigare än tidigare för både kvinnor och män. En beaktansvärd observation är också att de unga kvinnorna över lag finner de frågor som tas upp viktigare än männen. De största skillnaderna uppträder i samband med tolerans och jämställdhet. När det gäller frågan hur nöjda de unga är med livet kan man i svaren observera en liten nedgång jämfört med den enkät som gjordes för sju år sedan. Hur nöjda ungdomarna är med livet förfaller att ha samband med om de har en fast anställning och hur deras ekonomiska situation ser ut. Också den familjeförändring som lever i leder till väldigt olika åsikter i detta avseende. Missnöjdast är ensamförsörjare och ensamboende, nöjdast gifta eller samboende, och i synnerhet de som har barn. De ungas svar på vad de skulle vilja uppnå före 35 års ålder berättar delvis om samma sak. En fast anställning finns högt uppe på listan, men också nära vänner, egen familj och barn hör till de ungas framtidsplaner.

I Terhi-Anna Wilskas artikel granskas de ungas konsumtionsresurser och skillnader mellan dem, olika konsumtionsstilar och de faktorer som påverkar dem samt vilka

egenskaper hos en produkt som främst inverkar på inköpsbeslutet. I artikeln granskas särskilt vilken betydelse livsfas och social och ekonomisk ställning har för de unga i vårt samhälle. Enligt resultaten syns det för alla finländska konsumenter typiska draget att avdramatisera sin egen konsumtion och vilja ge en bild av sig själva som rationella konsumenter också i de ungas konsumtionsattityder. Att värdesätta god kvalitet och hållbarhet är typiskt (också) för unga i samband med konsumtionsbeslut. Överraskande tydligt sätter de olika livsfaserna sin prägel på de ungas konsumtionsstil. Unga med familj skaffar saker till hemmet och barnen, manliga singlar i arbetslivet sätter pengar på nattliv och berusningsmedel, urbana kvinnliga singlar på utseendet, pojkar som bor hos föräldrarna på teknologi och högskolestuderande på studier och fritidsintressen. Familjeförhållanden, boendeform samt utbildning och ställning på arbetsmarknaden är alltså tydligt de viktigaste faktorerna när man söker en förklaring till konsumtionsvanorna. Även kön innebär olika slags konsumtion, eftersom största delen av konsumtionsstilarna kan karaktäriseras som typiska för män eller kvinnor. Också bostadsorten har rätt stor betydelse. I synnerhet ungdomarna i huvudstadsregionen skiljer sig som konsumenter från övriga ungdomar. Däremot är ålder i sig mindre avgörande för konsumtionsvanorna än livsfasen. Av intresse i resultaten är den stora roll föräldrarnas ekonomiska stöd spelar samt hur deras utbildningsbakgrund påverkar konsumtionsresurserna och konsumtionsinriktningen samt också på hur nöjda de unga är med sin ekonomi. Konsumtions- och livsstil är inte relaterad till individen, utan regleras av många slags sociala och kulturella randvillkor.

I Maarit Valtaris artikel analyseras utseendets betydelse, målen i livet och deras samband med konsumtionen. Huvudvikten ligger vid hur viktigt de unga upplever sitt utseende

samt hur stor vikt de lägger vid att de ser bra ut som 35-åringar. Det egna utseendet visade sig vara viktigt för de unga, medan ett fördelaktigt utseende som 35-åring inte upplevs som särskilt viktigt. Hur viktigt de unga upplevde det egna utseendet förklarades bäst av bakgrundsfaktorerna ålder, kön, modersmål och föräldraskap. För de yngsta betyder utseendet mest, för kvinnor mer än för män, för finskspråkiga mer än för svenskspråkiga och för barnlösa mer än för personer med familj. Bland ungdomar under 20 år är utseendet lika viktigt för flickor och pojkar, vilket är rätt överraskande. Ett annat överraskande resultat är att det är viktigare för unga män att se bra ut som 35-åringar än för unga kvinnor och att det är betydligt viktigare för svenskspråkiga att se bra ut i 35-årsåldern än för finskspråkiga. De ungas mål i livet kunde delas in i tre grupper: "Status", "Medelklassliv" eller "Upplevelser". Utseendets betydelse och målen i livet har ett klart samband med varandra och också med konsumtionsstilen. De ungdomar för vilka utseendet spelar en stor roll tror sig konsumera betydligt mer än en genomsnittskonsument i samma ålder. De upplever sig också bl.a. snarare som trendskapare än som medlöpare och snarare som någon som följer med massan än någon som går sin egen väg. De som eftersträvar status i livet sätter pengar bl.a. på kläder och fester, de som eftersträvar ett medelklassliv satsar däremot på barn- och hemvård samt inredning, de som eftersträvar upplevelser sätter för sin del pengar på studier och resor.

I Päivi Harinens artikel granskas de ungas inställning till invandrare, kulturell mångfald och internationaliseringsutvecklingen i samhället och i den egna vardagsmiljön. I artikeln kartläggs också mångkulturella vänskapsrelationer bland de unga och gemensamma fritidsintressen med invandrarungdomar. Ett viktigt analysresultat är att de unga på en allmän nivå förhåller sig positivt till invandrare och kulturell mångfald. En mer ingående granskning visar dock på vissa attitydskillnader mellan grupperna

(t.ex. kön, utbildning, boendemiljö) och visar också att endast en liten del av de unga har konkreta kontakter med invandrare. Pojkarna har allmänt taget - och något överraskande - fler invandrarvänner än flickorna, men vänskapsbanden medför inte en toleranter inställning lika klart som bland flickorna. Det förefaller som om det i de ungas förhållande till den ökade kulturella mångfalden i samhället fortfarande fanns drag och skillnader som också observerats tidigare: pojkarna har en mer reserverad hållning än flickorna, unga med högre utbildning är toleranter än unga med mindre utbildning och ungdomar som bor i städer har fler invandrankontakter. De unga tror att det allmänna attitydklimatet i Finland blivit vidsyntare än tidigare. En jämförelse med material som vid samma tidpunkt insamlats bland unga med invandrarbakgrund visar att uppfattningarna bland unga finländare om att rasismen minskat och den allmänna toleransen ökat dock är positivare än bland ungdomar med invandrarbakgrund i Finland. En "lagom" internationalisering förefaller enligt ungdomarna vara att finländarna får, och även bör, röra sig ute i världen och inhämta erfarenheter, men att däremot antalet invandrare till Finland och "kvaliteten" på dem bör kontrolleras.

I Helena Blombergs artikel analyseras svenskspråkiga ungdomars inställning till dels arbete och dels kulturell mångfald. En central fråga i samband med undersökningen är om man kan tala om särskilda finlandssvenska (minoritets)attityder eller inte. I artikeln analyseras de svenskspråkigas attityder allmänt, det görs jämförelser mellan svensk- och finskspråkiga och mellan svenskspråkiga från olika regioner. Resultaten visar att det mellan språkgrupperna finns konsekventa och statistiskt signifikanta (om än inte alltid procentuellt så betydande) skillnader på flera olika attitydområden. De svenskspråkiga har en starkare tro på utbildningens och vidareutbildningens betydelse i arbetslivet, vill oftare

byta arbetsplats och planerar oftare att arbeta utomlands i framtiden. De svenskspråkiga är inte lika villiga att binda sig till en arbetsplats som de finskspråkiga. På det hela taget förefaller de svenskspråkiga mer flexibla i arbetslivet, men också i någon mån mer "rotlösa". Också i de attityder som mäter kulturell mångfald uppträder skillnader mellan språkgrupperna. De svenskspråkiga upplever vårt samhälle som mindre tolerant än de finskspråkiga, samtidigt som de själva förhåller sig något positivare till kulturell mångfald än finskspråkiga. Svenskspråkiga ungdomar har också betydligt oftare personliga kontakter med invandrare. Det finns för all del bland svenskspråkiga ungdomar också sådana som har en ytterst negativ bild av invandrare, även om denna grupp är i klar minoritet. Finlandssvenskarna förefaller dock allmänt taget vara en rätt homogen grupp även om skillnader i traditioner i olika regioner i viss mån återspeglar sig också i de ungas attityder.

Översättning: Gunilla Peltoniemi

ABSTRACT

The theme of the 2005 youth indicator is dissimilarity and standing out. Themes related to standing out are consuming, life goals and considering different things important. On the other hand, issues such as attitudes towards immigrants and the attitudes of Swedish speaking youths relate to being different. In addition, the indicator measured attitudes towards work and education, as well as contentment with life. 1900 Finnish speaking and 100 Swedish speaking youths were interviewed by phone for the study. In addition, a further 400 Swedish speaking youths were interviewed in order to achieve a sufficiently large sample of Swedish speaking youths. These interviews are used in articles dealing with Swedish speaking youths.

The statistics section written by Sami Myllyniemi provides a general review of all the topic areas. The writers of the articles that follow this section provide a broader picture of their own topic areas. The work life section in the statistics part shows that youths consider work as an increasingly important part of life. Also, the desire to commit fully to a job or company is more common than previously. However, as many as two out of three interviewees believe that nowadays work life demands so much that many people burn out prematurely. In particular, women, those with higher education, those living in the capital city area and in cities, as well as those who judge their economic status to be weak, consider work life far too tiring. Youths' satisfaction with their own economic status has decreased slightly. Women, those in the over 20s age group, and naturally unemployed youths or youths in part-time jobs, give their economic status the lowest grade. Nevertheless, two out of three interviewees believe their economic status will improve in the next few years. Clearly, the most important source for

personal consumption - especially amongst young men - is a steady job. Also significant is the financial support youths receive from their parents. Parental support centres mostly on money and necessary commodities. For this year's youth indicator, youths were also asked to evaluate comprehensive school with a school grade between four and ten. Youths are relatively satisfied with comprehensive school - young women attending comprehensive school and secondary school in particular give it good grades. Compared to earlier youth indicators, attitudes to comprehensive school are more positive which can hardly be taken for granted. Interesting changes can be observed in the things youth consider important. The most significant difference in comparison to the previous youth indicator is that gender equality is clearly more important for both women and men than before. A noteworthy observation is that, across the board, young women consider all of the researched issues more important than men. The differences are most apparent in questions concerning tolerance and equality. When questioned on contentment with life, a slight decrease can be observed as compared to the survey seven years ago. Youth satisfaction with life seems to be related to permanent employment and economic status. Also, differences in life satisfaction between youths living in different types of families are observable. Single parents and one person households are the least satisfied, whilst the most satisfied are married or cohabiting youths, and particularly those with children. The youths' answers to the question of what they would like to have achieved by the age of 35 partly reflects this. A permanent job is top of the list in order of importance, but also close friends, a family of their own and children are part of the youths' plans for the future.

Terhi-Anna Wilska's article examines youths' consumer resources and their differences, different consumer styles amongst youths and factors that influence these, as well as the

most important characteristics influencing the decision making of the products youths buy. The article debates especially the significance of life-course stages and social and economic status for youths in our society. According to the results, the typical need of Finns to belittle their own consumerism and the need to give an impression of oneself as a rational consumer is also visible in the consumer attitudes of youth. Equally, an appreciation of good quality and durability is typical for youths when making purchase decisions too. Different life-course stages define surprisingly clearly the consumerism styles of youths. Consumerism for those with family centres on the home and childcare, for single working young men on nightlife and intoxicants, for single city dwelling women on their appearance, for boys living with their parents on technology and for students in higher education on their studies and hobbies. Clearly, family ties, living arrangements, education and work status are the most significant factors in explaining consumption styles. Also, gender marks out a clear divide in consumption, as most consumption styles can be described as either typically male or female. The place of residence also has a significant influence. In particular, capital city youths stand out as consumers from other youths. Age in itself, on the other hand, is less important in defining consumption habits than is life-course stage. What is interesting about the results is the large role of parental financial support as well as the influence their level of education has on consumption resources, consumption choices and financial satisfaction. Consumption styles and lifestyles are not defined individually, but rather are regulated by many social and cultural boundary conditions.

Maarit Valtari's article analyses the significance of appearance, life goals and their connection with consumerism. The emphasis is on how much importance youths attach to their own appearance and on how much importance they attach to being attractive at the age of 35.

Their own appearance proved to be important to youths, whereas being attractive at 35 was not considered very important. Of all background factors, age, gender, native language and parental status explain best the importance youths attach to their own appearance. Appearance is most important to the younger youths, more so to women than men, more so to Finnish speaking than Swedish speaking and more so to those without children than those with a family. Quite surprisingly, amongst youths under 20 years of age, appearance is as equally important for girls as it is for boys. Also a surprising result is that good looks at the age of 35 are more important for young men than for young women, and that it is far more important for Swedish speaking youths to be good looking at 35 than it is for Finnish speakers. It was possible to classify the youths' life goals into three groups depending on what their life goals were: "Status", "Belonging to the middle classes" and "Experiences". The significance of appearance and life goals are clearly interconnected, as well as to styles of consumerism. Youths for whom the significance of appearance is important, estimate that they spend considerably more than the average consumer in their age group. They appear to see themselves as trend setters instead of being slow to respond to trends, and more as following the masses than treading their own paths. Those who see status as a life goal spend more on such things as clothes and partying, those with a goal to achieving a middle class lifestyle spend more on childcare, housekeeping and decorating, and those with experience orientated life goals on studying and travel.

Päivi Harinen's article examines youths' attitudes towards immigrants, multi-culturalism and the internationalisation of the society and their own everyday environment. The article also researches youths' multi-cultural friendships and leisure activities shared with immigrant youths. The most significant results of the analysis are that, at a general attitude

level, youths have a positive attitude towards immigrants and multi-culturalism, but closer inspection shows some attitude differences between the groups (according to, for example, gender, education, living environment) and that only a small minority of youths have any concrete contacts with immigrants. Generally, and surprisingly as well, boys have more immigrant friends than girls, but friendships do not increase their tolerance as clearly as is the case with girls. It would appear that the traits and differences which have already been recognised are still apparent in youths' attitudes towards the multi-culturalism of society: boys are more reserved than girls, youths with more education are less reserved than those with less education and youths living in cities have more immigrant contacts. Youths of the general Finnish attitude indicator believe they have become more open minded. A comparison to data collected from youths with an immigrant background shows that the views held by Finnish youths on the decrease of racism and a general increase in tolerance are nevertheless more positive than the views of youths with a foreign background living in the country. According to youths, "suitable" internationalisation seems to be that Finns have the right, and good reason, to move around the globe and learn from it, but on the other hand the numbers and "quality" of people entering Finland should be monitored.

Helena Blomberg's article analyses the attitudes of Swedish speaking youths to work and multi-culturalism. The main research question is whether we can speak of particular (minority) attitudes held by Swedish speaking Finns or not. The article analyses attitudes of Swedish speaking Finns in general, compares Swedish speaking and Finnish speaking youths and compares attitudes between youths coming from different areas. The results show that there are consistent and statistically significant (although often these are not significant in percentage terms) in several different attitude

areas. Swedish speaking youths believe more strongly in the importance of education and further education in work life, wish more often to change jobs and plan more often to work abroad in the future. The desire for Swedish speakers to commit to one job is not as high as it is for the Finns. All in all, Swedish speakers seem to be more flexible in their work life but also more "rootless". There are also differences between the language groups in attitudes measuring multi-culturalism. Swedish speakers experience Finnish culture as being less tolerant than Finnish speakers do, and they also appear to be slightly more positive towards multi-culturalism than Finnish speakers. At a personal level, Swedish speaking youths also have considerably more contacts with immigrants. On the other hand, youths amongst Swedish speakers with a very, very negative image of immigrants are also to be found, but these are clearly a minority. Generally, Swedish speaking Finns appear to be a relatively homogeneous group but the traditions from different areas are also reflected to a certain extent in the attitudes of the youths.

Translation: Chris Langer